

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KADIN ÇALIŞMALARI ANABİLİM DALI
KADIN ÇALIŞMALARI PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ERKEK SOSYAL HİZMET UZMANLARININ
ERKEKLİK ALGISI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Ertuğrul AÇIL

Danışman
Prof. Dr. Akça TOPRAK ERGÖNEN

İZMİR - 2019

ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Erkek Sosyal Hizmet Uzmanlarının Erkeklik Algısı Üzerine Bir İnceleme” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

.../.../.....

İmza

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Erkek Sosyal Hizmet Uzmanlarının Erkeklik Algısı Üzerine Bir İnceleme

Ertuğrul AÇIL

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı

Kadın Çalışmaları Programı

Erkeklik, sosyal hizmet mesleğinin odaklandığı sorun alanlarıyla kesişme noktaları güçlü bir olgu olmasına rağmen mesleğin çalışma alanları içinde bulunmamakta, erkeklere, sahip oldukları ve/veya yol açtıkları bireysel ve sosyal sorunlar hakkında genellikle hizmet sunulmamaktadır. Sosyal sorunların baş döndürücü devingenliğinde erkek(lik), artık görmezden gelinemeyecek bir unsurdur.

‘Hegemonik erkeklik’, erkeklığe dair en güçlü kuramsal yaklaşımlardan biri, belki de en başta gelenidir. Yaklaşımın birey ve toplumla çalışan meslek ve disiplinleri etkilemesi devam eden bir süreçtir. Sosyal hizmet mesleği ile hegemonik erkeklik yaklaşımının harmanlandığı örnekler ise yok denecek kadar azdır.

Erkeklik, mesleği icra edenlerin yaklaşık yarısının cinsiyet kimliği olması bakımından da anlamlıdır. Bu bağlamda “erkek sosyal hizmet uzmanların erkeklik algısı”, mesleki uygulamanın niteliğini etkileyebilecek bir husustur. Araştırma, erkek sosyal hizmet uzmanlarının erkeklik algılarını ve bu algıların çeşitli değişkenlerle ilişki durumunu ölçmeye çalışmaktadır.

Katılım formunu 177 katılımcı yanıtlamıştır. ETCE ve ÇDCÖ isimli ölçekler dışında “Araştırmacılar Tarafından Oluşturulan Form” da katılımcılara sunulmuştur. Araştırmaya katılan erkek sosyal hizmet uzmanlarının, özellikle mesleki uygulama dışındaki hane içi/dışı özel yaşantılarında ‘kısmen’ cinsiyetçi yaklaşımlara ve çelişik cinsiyet duygudurumlarına sahip; hegemonik erkeklik değerlerinin taşıyıcısı durumunda olan

bireyler oldukları bulgulanmıştır. Bu durumun, oranı kestirilememekle birlikte mesleki çalışmalara da yansımakta olabileceği düşünülmektedir.

Araştırma; neo-liberal dünya düzeninin zayıflattığı bireylerin savunuculuğu ve güçlendiriciliğine soyunan, ‘hegemonik erkeklik’ ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği gibi baskın ve yaygın statüko ürünlerini reddetmesi beklenen sosyal hizmet uzmanlarının mesleki uygulamasında yaşanabilecek bir dönüşüme katkı vermeyi hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal hizmet, Sosyal Hizmet Uzmanı, Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği, Hegemonik Erkeklik, Erkeklik Algısı, Statüko.

ABSTRACT
Master's Thesis
A Research About The Perception of Masculinity of Male Social Workers
Ertuğrul AÇIL

Dokuz Eylül University
Graduate School of Social Sciences
Department of Women's Studies
Women's Studies Program

Masculinity does not exist among the common study fields of the profession, in spite of having strong relations with the social problems that the profession focused. Men are generally not being assisted about the social problems that they have and/or cause. Masculinity can't be ignored any more in the overwhelming dynamism of social problems.

'Hegemonic masculinity' is perhaps one of the most powerful theoretical approaches to masculinity. The approach has an ongoing process to affect the professions and disciplines that work with individuals and society. Examples of blending the social work profession and hegemonic masculinity approach are insufficient.

Masculinity is also significant in terms of being the gender identity of approximately half of those who practice the profession. In this context, "the perception of masculinity of male social workers" is an issue that may affect the quality of professional practice. The study attempts to measure male social workers' perception of masculinity and the relationship of these perceptions with various variables.

177 participants answered the participation form. "Form of Researchers" was also presented to the participants in addition to the scales named ASS and GEMS. The male social workers who participated in the study were found to be individuals with 'partly' sexist approaches and ambivalent gender emotions, especially in the household and non-professional private lives outside of professional practice. Another result is that they were carriers of hegemonic

masculinity values. Although this ratio is unpredictable, it is thought that this situation may be reflected in professional studies.

The research aims to contribute to a transformation practice of social workers, who are expected to reject dominant and widespread status quo products such as hegemonic masculinity and gender inequality, who aim at defending and strengthening the individuals weakened by the neo-liberal world order.

Keywords: Social Work, Social Worker, Gender Inequality, Hegemonic Masculinity, Perception of Masculinity, Status Quo.

ERKEK SOSYAL HİZMET UZMANLARININ ERKEKLİK ALGISI ÜZERİNE BİR İNCELEME

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
KISALTMALAR	xiii
TABLolar LİSTESİ	xiv
EKLER LİSTESİ	xxiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM ERKEKLİK MESELESİ

1.1. ‘DOĞAL’ EŞİTLİK TEN	
EŞİTSİZLİĞE (D)EVRİLMENİN KISA TARİHÇESİ	11
1.2. BİR İKTİDAR PROTOTİPİ OLARAK HEGEMONİK ERKEKLİK	18
1.2.1. Aile İdeolojisi	25
1.2.2. ‘Kas’ ve ‘Akıl’: Sınıf Olgusunun Farklı Kıldığı Erkeklik Halleri	29
1.2.3. Homososyal Alan ve Yapılar	31
1.2.3.1. Kutsala Değen Dil: Küfür	33
1.2.4. Erkekliğin Pekişmesinde Erilleşmiş Kadının Rolü	35

İKİNCİ BÖLÜM

SOSYAL HİZMET MESLEĞİ VE SOSYAL HİZMET UZMANI

2.1. SOSYAL HİZMET–FEMİNİZM İLİŞKİSİ:	
BİRLİKTELİĞİN GÜÇLÜ VE TARTIŞMALI NOKTALARI	44
2.2. SOSYAL HİZMET UZMANININ FEMİNİST KONUMLANIŞI	50
2.3. SOSYAL HİZMET–HEGEMONİK ERKEKLİK İLİŞKİSİ	53

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. AMAÇ VE VARSAYIMLAR	59
3.2. ARAŞTIRMANIN DEĞİŞKENLERİ	60
3.3. ARAŞTIRMA EVRENİNİN KISACA TANITIMI:	
SOSYAL HİZMET UZMANI VE ÇALIŞMA ALANLARI	60
3.4. ARAŞTIRMANIN TÜRÜ VE ÖRNEKLEMİ	63
3.5. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	65
3.6. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	66
3.6.1. Sosyo-Demografik Bilgi Formu – SDBF	66
3.6.2. Erkeklerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Tutumu Ölçeği – ETCE	67
3.6.3. Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği – ÇDCÖ	68
3.6.4. Araştırmacılar Tarafından Oluşturulan Form – ATOF	71

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. SOSYO-DEMOGRAFİK BULGULAR	73
4.2. ETCE ÖLÇEĞİNE İLİŞKİN BULGULAR	83
4.3. ÇDCÖ'YE İLİŞKİN BULGULAR	89
4.4. ATOF'A İLİŞKİN BULGULAR	96

4.5. SOSYO-DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER İLE ETCE VE ÇDCÖ MADDELERİNİN KARŞILAŞTIRILMASINA İLİŞKİN BULGULAR	112
4.6. SOSYO-DEMOGRAFİK DEĞİŞKENLER İLE ATOF MADDELERİNİN KARŞILAŞTIRILMASINA İLİŞKİN BULGULAR	124
4.6.1. Genel ATOF Bulguları	124
4.6.2. Temel Konu Başlıkları Halinde ATOF Bulguları	126
4.6.3. Maddeler Halinde ATOF Bulguları	132
4.6.3.1. “Bir kadının gece geç saatlerde dışarıda bulunması ve alkol alması, namusuyla ilgili olarak bende iyi bir izlenim bırakmaz.” Önermesi	133
4.6.3.2. “Birisi namusumla ilgili kötü ve haketmediğim bir söz ederse fiziksel şiddete başvururum.” Önermesi	136
4.6.3.3. “Kadınlar, yanlarında fiziksel olarak güçlü, kendilerini koruyup kollayan bir erkek ister.” Önermesi	139
4.6.3.4. “Günlük yaşantıda çok kızdığım bir durum olduğunda, doğrudan ilgili kişinin duyabileceği netlikte ve sinkaflı biçimde (içinde erkek ve kadın cinsel organ isimlerinin geçeceği biçimde) küfür ettiğim durumlar olur.” Önermesi	142
4.6.3.5. “Küfür (sinkaflı) edecek gibi olduğumda bile kendimi tutarım.” Önermesi	145
4.6.3.6. “Bir ailenin namusunu genellikle erkek korur; ancak namusun korunmasında kadının da önemli sorumlulukları vardır.” Önermesi	148
4.6.3.7. “Kadın (eş, kız kardeş, kız çocuk vs.) tutum ve davranışları ile giyim-kuşamına dikkat ederek aile namusuna söz gelmemesine dikkat etmelidir.” Önermesi	150
4.6.3.8. “Erkek çocuklarının elinde oyuncak tabanca, tüfek, kılıç vb. olması beni rahatsız etmiyor.” Önermesi	152

4.6.3.9. “Ülkemizde kadına yönelik şiddet konusu biraz abartılıyor. Gerçek durum söylenenden daha az.” Önermesi	154
4.6.3.10. “Çocuğa doğru yolu, iyiyi-kötüyü genellikle baba gösterir.” Önermesi	154
4.6.3.11. “Çocuklar genellikle babalarını rol-model alırlar.” Önermesi	157
4.6.3.12. “Sünnet ve sünnet düşünleri, beni rahatsız etmeyen kültürel ritüellerdir.” Önermesi	160
4.6.3.13. “Okul öncesi çağıdaki erkek çocuğunun, cinsel organını açıkta bırakacak şekilde dolaşması ya da bu durumda fotoğrafının çekilmesi beni rahatsız etmez.” Önermesi	165
4.6.3.14. “Eve gelir getiren tek kişinin yalnızca eşim/partnerim olması beni rahatsız eder.” Önermesi	169
4.6.3.15. “Bu rahatsızlık, benim bir erkek olarak evin geçimini sağlama sorumluluğumu yerine getiremiyor oluşumdan kaynaklanır.” Önermesi	172
4.6.3.16. “Bu rahatsızlığın cinsiyetlerle bir ilgisi yok; ben bir birey olarak evin geçimine katkıda bulunmak isterim.” Önermesi	175
4.6.3.17. “Eşim/partnerim daha yüksek statüde ve daha iyi maaşla yaşasaydı (profesör gibi), ben de örneğin bir büro memuru olsaydım bu durumdan rahatsızlık duyardım.” Önermesi	180
4.6.3.18. “Yüksek başarı, statü ve gelir sahibi kadınların bu seviyeye yalnızca kendi çabalarıyla gelmeleri çok zordur. Muhakkak babası, eşi ya da erkek kardeşi gibi yakınları sayesinde bu durumdadır.” Önermesi	182
4.6.3.19. “Kadın idareciler genellikle daha niteliksiz ya da başarısız bir profil çizmektedirler.” Önermesi	186

4.6.3.20.	<i>“Şahsımın, çocuğumun veya eşimin/partnerimin LGBTİ (lezbiyen, gey, biseksüel, transeksüel, interseksüel) bir arkadaşı olursa bundan rahatsız olurum.” Önermesi</i>	187
4.6.3.21.	<i>“Travesti birinin sokakta fiziksel şiddete maruz kaldığına şahit olursam bu durum karşısında üzüntü duyarım.” Önermesi</i>	191
4.6.3.22.	<i>“Günlük yaşantımda ‘adam gibi!’, ‘adamsın!’, ‘adamın dibi!’ gibi ifadeleri kullandığım olur.” Önermesi</i>	194
4.6.3.23.	<i>“Daha çok erkeklerin yapmasına alışık olunan işleri (inşaat, tadilat vs.) kadınların da hakkıyla yapabileceğine inanıyorum.” Önermesi</i>	198
4.6.3.24.	<i>“TV’de ya da internette ‘İsviçreli bilim adamları...’ ile başlayan bir cümleye denk geldiğimde ‘Bilim insanı, demeleri gerekiyordu!’ şeklinde bir düşünce içine girmem.” Önermesi</i>	200
4.6.3.25.	<i>“Bir insanın, çocuğuna, çocuğunun cinsiyeti erkek ise mavi ya da koyu renk ağırlıklı, kadın ise pembe ya da açık renk ağırlıklı giysi ve oyuncaklar almasında yadırganacak bir durum yoktur.” Önermesi</i>	203
4.7.	BULGULARIN ÖZETİ	205
STATÜKOYU KORUYANDAN FARK YARATANA: İDEAL SOSYAL HİZMET UZMANININ İNŞASINA DAİR ÖNERİLER VE SONUÇ		214
KAYNAKÇA		226
EKLER		

KISALTMALAR

AAP	Amerikan Pediyatri Akademisi
AÇSHB	Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
AKPM	Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi
ASDEP	Aile Sosyal Destek Programı
ASPB	Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
ATOF	Araştırmacılar Tarafından Oluşturulan Form
BGOF	Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu
BM	Birleşmiş Milletler
ÇDCÖ	Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği
ÇSGB	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
ETCE	Erkeklerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Tutumu Ölçeği
IASSW	<i>International Association of Schools of Social Work</i> – Uluslararası Sosyal Hizmet Okulları Birliği
IFSW	<i>International Federation of Social Workers</i> – Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu
LGBTİ	Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Transeksüel, İnterseksüel
LGBTQİ	Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Transeksüel, Queer, İnterseksüel
n	Kişi sayısı
NASW	<i>National Association of Social Workers</i> – Ulusal Sosyal Hizmet Uzmanları Birliği
SDBF	Sosyo-Demografik Bilgi Formu
SHA	Sosyal Hizmetler Akademisi
SHÇEK	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
SHUDER	Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği
ss.	Sayfadan sayfaya
TDK	Türk Dil Kurumu
UNDP	<i>United Nations Development Programme</i> – Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNICEF	<i>United Nations International Children's Emergency Fund</i> – Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo-1	: ÇDCÖ Kuramsal Şema	s. 70
Tablo-2	: Araştırmaya Katılım Sağlayanların İllere Göre Dağılımı (Kişi Sayısı)	s. 73
Tablo-3	: Yaş Aralığı	s. 73
Tablo-4	: Çocukluğun Geçtiği Sosyal Çevre	s. 74
Tablo-5	: Katılımcıların Hangi Otorite Figürü Tarafından Yetiştirildikleri	s. 74
Tablo-6	: Katılımcıların Kreş Geçmişi Olup Olmadığı	s. 75
Tablo-7	: Katılımcıların Yatılı Okul Geçmişi Olup Olmadığı	s. 75
Tablo-8	: Katılımcıların Askerlik Yapıp Yapmadıkları	s. 75
Tablo-9	: Katılımcıların Medeni Durumu	s. 76
Tablo-10	: Katılımcıların Eşlerinin Gelir Getirici Bir İşte Çalışıp Çalışmadığı	s. 76
Tablo-11	: Katılımcıların Eşlerinin Eğitim Düzeyi	s. 77
Tablo-12	: Katılımcıların Çocuk Sahibi Olma Durumu	s. 77
Tablo-13	: Katılımcıların Annelerinin Gelir Getirici Bir İşte Çalışıp Çalışmadığı	s. 77
Tablo-14	: Katılımcıların Annelerinin Eğitim Düzeyi	s. 78
Tablo-15	: Katılımcıların Babalarının Meslek/Uğraşı Durumu	s. 78
Tablo-16	: Katılımcıların Babalarının Eğitim Düzeyi	s. 79
Tablo-17	: Katılımcıların Lisansüstü Eğitimi Olup Olmadığı	s. 80
Tablo-18	: Katılımcıların Mesleği Aktif Biçimde Yürütüp Yürütmedikleri	s. 80
Tablo-19	: Katılımcıların Mesleğin Hangi Alan(lar)ında Görev Yaptıkları	s. 81
Tablo-20	: Katılımcıların Çalıştıkları Kurumdaki Pozisyonu	s. 81
Tablo-21	: Katılımcıların Kaç Yıl Önce Mezun Oldukları	s. 82
Tablo-22	: Katılımcıların Kaç Yıl Önce Mezun Oldukları-2	s. 82
Tablo-23	: Katılımcıların Hangi Okuldan Mezun Oldukları	s. 82
Tablo-24	: Katılımcıların Gelir Durumlarına Dair Görüşleri	s. 83
Tablo-25	: ETCE Genel Görünüm	s. 83
Tablo-26	: ÇDCÖ Genel Görünüm	s. 89
Tablo-27	: ÇDCÖ Alt Başlık ve Önermelere İlişkin Sonuçlar-1	s. 91

Tablo-28	: ÇDCÖ Alt Başlık ve Önermelere İlişkin Sonuçlar-2	s. 92
Tablo-29	: Kreş Geçmişi Değişkeni ile Ölçek Maddelerinin Karşılaştırılması	s. 113
Tablo-30	: Mesleğin Aktif Yürütüp Yürütülmediği Değişkeni ile Ölçek Maddelerinin Karşılaştırılması	s. 116
Tablo-31	: Mezun Olunan Okul Değişkeni ile Ölçek Maddelerinin Karşılaştırılması	s. 119
Tablo-32	: ‘Çocukluğu Kırsal Alanda Geçenler’ ile ATOF Önergeleri Arasındaki İlişki	s. 124
Tablo-33	: ‘Her İki Ebeveyn Tarafından Yetiştirilenler’ ile ATOF Önergeleri Arasındaki İlişki	s. 124
Tablo-34	: İdari Statüsü ‘Yönetici’ Olanlar ile ATOF Önergeleri Arasındaki İlişki	s. 125
Tablo-35	: ATOF-1 ile Çocukluğun Geçtiği Sosyal Çevre Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 133
Tablo-36	: ATOF-1 ile Katılımcının Kim Tarafından Yetiştirildiği Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 133
Tablo-37	: Mesleki Alanların Birbiriyle Karşılaştırılması (ATOF-1)	s. 134
Tablo-38	: ATOF-1 ile Kurumdaki Pozisyon Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 135
Tablo-39	: ATOF-1 ile Yatılı Okul Geçmişi Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 135
Tablo-40	: ATOF-2 ile Çocukluğun Geçtiği Sosyal Çevre Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 136
Tablo-41	: ATOF-2 ile Lisansüstü Eğitim Durumu Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 137
Tablo-42	: Mesleki Alanların Birbiriyle Karşılaştırılması (ATOF-2)	s. 137
Tablo-43	: ATOF-2 ile Kurumdaki Pozisyon Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 138
Tablo-44	: ATOF-2 ile Mezuniyetten Sonra Geçen Süre Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 139
Tablo-45	: ATOF-3 ile Çocukluğun Geçtiği	

	Sosyal Çevre Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 139
Tablo-46	: ATOF-3 ile Lisansüstü Eğitim Durumu Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 140
Tablo-47	: Mesleki Alanların Birbiriyle Karşılaştırılması (ATOF-3)	s. 140
Tablo-48	: ATOF-3 ile Kurumdaki Pozisyon Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 141
Tablo-49	: ATOF-3 ile Mezuniyetten Sonra Geçen Süre Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 141
Tablo-50	: ATOF-4 ile Çocukluğun Geçtiği Sosyal Çevre Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 142
Tablo-51	: ATOF-4 ile Katılımcının Kim Tarafından Yetiştirildiği Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 142
Tablo-52	: ATOF-4 ile Askerlik Yapma Durumu Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 143
Tablo-53	: Mesleki Alanların Birbiriyle Karşılaştırılması (ATOF-4)	s. 144
Tablo-54	: ATOF-4 ile Mezuniyetten Sonra Geçen Süre Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 144
Tablo-55	: ATOF-4 ile Yatılı Okul Geçmişi Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 145
Tablo-56	: ATOF-5 ile Çocukluğun Geçtiği Sosyal Çevre Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 145
Tablo-57	: ATOF-5 ile Medeni Durum Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 146
Tablo-58	: ATOF-5 ile Lisansüstü Eğitim Durumu Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 147
Tablo-59	: ATOF-5 ile Kurumdaki Pozisyon Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 147
Tablo-60	: ATOF-6 ile Katılımcının Kim Tarafından Yetiştirildiği Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 148
Tablo-61	: ATOF-6 ile Askerlik Yapma Durumu Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 148
Tablo-62	: ATOF-6 ile Lisansüstü Eğitim Durumu Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 149

Tablo-63	: Mesleki Alanların Birbiriyle Karşılaştırılması (ATOF-6)	s. 149
Tablo-64	: ATOF-6 ile Kreş Geçmişi Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 150
Tablo-65	: ATOF-7 ile Katılımcının Kim Tarafından Yetiştirildiği Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 151
Tablo-66	: Mesleki Alanların Birbiriyle Karşılaştırılması (ATOF-7)	s. 151
Tablo-67	: ATOF-8 ile Çocukluğun Geçtiği Sosyal Çevre Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 152
Tablo-68	: ATOF-8 ile Katılımcının Kim Tarafından Yetiştirildiği Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 152
Tablo-69	: ATOF-8 ile Lisansüstü Eğitim Durumu Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 153
Tablo-70	: Mesleki Alanların Birbiriyle Karşılaştırılması (ATOF-8)	s. 153
Tablo-71	: ATOF-8 ile Kurumdaki Pozisyon Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 153
Tablo-72	: ATOF-10 ile Askerlik Yapma Durumu Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 155
Tablo-73	: ATOF-10 ile Medeni Durum Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 155
Tablo-74	: Mesleki Alanların Birbiriyle Karşılaştırılması (ATOF-10)	s. 156
Tablo-75	: ATOF-10 ile Kurumdaki Pozisyon Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 156
Tablo-76	: ATOF-10 ile Mezuniyetten Sonra Geçen Süre Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 157
Tablo-77	: ATOF-10 ile Çocuk Varlığı Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 157
Tablo-78	: ATOF-11 ile Çocukluğun Geçtiği Sosyal Çevre Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 158
Tablo-79	: ATOF-11 ile Katılımcının Kim Tarafından Yetiştirildiği Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 158
Tablo-80	: Mesleki Alanların Birbiriyle Karşılaştırılması (ATOF-11)	s. 159
Tablo-81	: ATOF-11 ile Kurumdaki Pozisyon Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 159
Tablo-82	: ATOF-11 ile Çocuk Varlığı Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 160

Tablo-83	: ATOF-12 ile Çocukluğun Geçtiği Sosyal Çevre Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 160
Tablo-84	: ATOF-12 ile Katılımcının Kim Tarafından Yetiştirildiği Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 161
Tablo-85	: ATOF-12 ile Askerlik Yapma Durumu Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 161
Tablo-86	: ATOF-12 ile Medeni Durum Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 162
Tablo-87	: ATOF-12 ile Lisansüstü Eğitim Durumu Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 162
Tablo-88	: ATOF-12 ile Mesleki Alan (Kadın) Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 163
Tablo-89	: ATOF-12 ile Mesleki Alan (Çocuk) Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 163
Tablo-90	: ATOF-12 ile Kurumdaki Pozisyon Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 164
Tablo-91	: ATOF-12 ile Mezuniyetten Sonra Geçen Süre Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 164
Tablo-92	: ATOF-12 ile Çocuk Varlığı Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 165
Tablo-93	: ATOF-12 ile Çocukluğun Geçtiği Sosyal Çevre Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 165
Tablo-94	: ATOF-12 ile Katılımcının Kim Tarafından Yetiştirildiği Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 166
Tablo-95	: ATOF-13 ile Lisansüstü Eğitim Durumu Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 166
Tablo-96	: Mesleki Alanların Birbiriyle Karşılaştırılması (ATOF-13)	s. 167
Tablo-97	: ATOF-13 ile Kurumdaki Pozisyon Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 167
Tablo-98	: ATOF-13 ile Mezuniyetten Sonra Geçen Süre Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 168
Tablo-99	: ATOF-14 ile Çocukluğun Geçtiği Sosyal Çevre Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 169

Tablo-100 : ATOF-14 ile Lisansüstü Eğitim	
Durumu Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 169
Tablo-101 : Mesleki Alanların Birbiriyle Karşılaştırılması (ATOF-14)	s. 170
Tablo-102 : ATOF-14 ile Kurumdaki	
Pozisyon Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 170
Tablo-103 : ATOF-14 ile Gelir Durumu Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 171
Tablo-104 : ATOF-15 ile Çocukluğun Geçtiği	
Sosyal Çevre Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 172
Tablo-105 : ATOF-15 ile Medeni Durum	
Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 173
Tablo-106 : Mesleki Alanların Birbiriyle Karşılaştırılması (ATOF-15)	s. 173
Tablo-107 : ATOF-15 ile Mezuniyetten Sonra	
Geçen Süre Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 174
Tablo-108 : ATOF-15 ile Gelir Durumu Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 174
Tablo-109 : ATOF-16 ile Çocukluğun Geçtiği	
Sosyal Çevre Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 175
Tablo-110 : ATOF-16 ile Katılımcının Kim Tarafından	
Yetiştirildiği Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 175
Tablo-111 : ATOF-16 ile Askerlik Yapma	
Durumu Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 176
Tablo-112 : ATOF-16 ile Medeni Durum	
Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 177
Tablo-113 : ATOF-16 ile Lisansüstü Eğitim	
Durumu Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 177
Tablo-114 : Mesleki Alanların Birbiriyle Karşılaştırılması (ATOF-16)	s. 178
Tablo-115 : ATOF-16 ile Kurumdaki	
Pozisyon Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 178
Tablo-116 : ATOF-16 ile Gelir Durumu Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 179
Tablo-117 : ATOF-16 ile Çocuk Varlığı Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 180
Tablo-118 : ATOF-17 ile Katılımcının Kim Tarafından	
Yetiştirildiği Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 181
Tablo-119 : ATOF-17 ile Medeni Durum	

Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 181
Tablo-120 : Mesleki Alanların Birbiriyle Karşılaştırılması (ATOF-17)	s. 181
Tablo-121 : ATOF-17 ile Kurumdaki Pozisyon Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 182
Tablo-122 : ATOF-17 ile Çocukluğun Geçtiği Sosyal Çevre Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 183
Tablo-123 : ATOF-17 ile Lisansüstü Eğitim Durumu Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 183
Tablo-124 : Mesleki Alanların Birbiriyle Karşılaştırılması (ATOF-18)	s. 184
Tablo-125 : ATOF-17 ile Kurumdaki Pozisyon Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 184
Tablo-126 : ATOF-17 ile Mezuniyetten Sonra Geçen Süre Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 185
Tablo-127 : ATOF-18 ile Gelir Durumu Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 185
Tablo-128 : ATOF-19 ile Çocukluğun Geçtiği Sosyal Çevre Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 186
Tablo-129 : Mesleki Alanların Birbiriyle Karşılaştırılması (ATOF-19)	s. 186
Tablo-130 : ATOF-20 ile Çocukluğun Geçtiği Sosyal Çevre Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 186
Tablo-131 : ATOF-20 ile Katılımcının Kim Tarafından Yetiştirildiği Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 187
Tablo-132 : ATOF-20 ile Askerlik Yapma Durumu Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 188
Tablo-133 : ATOF-20 ile Katılımcının Lisansüstü Eğitim Durumu Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 188
Tablo-134 : Mesleki Alanların Birbiriyle Karşılaştırılması (ATOF-20)	s. 189
Tablo-135 : ATOF-20 ile Kurumdaki Pozisyon Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 190
Tablo-136 : ATOF-20 ile Mezuniyetten Sonra Geçen Süre Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 190
Tablo-137 : ATOF-20 ile Çocuk Varlığı Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 191
Tablo-138 : ATOF-21 ile Katılımcının Kim Tarafından	

Yetiştirildiği Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 192
Tablo-139 : ATOF-21 ile Medeni Durum	
Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 193
Tablo-140 : ATOF-21 ile Kurumdaki	
Pozisyon Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 193
Tablo-141 : ATOF-22 ile Medeni Durum	
Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 194
Tablo-142 : ATOF-22 ile Lisansüstü Eğitim	
Durumu Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 195
Tablo-143 : Mesleki Alanların Birbiriyle Karşılaştırılması (ATOF-22)	s. 195
Tablo-144 : ATOF-22 ile Kurumdaki	
Pozisyon Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 196
Tablo-145 : ATOF-22 ile Mezuniyetten Sonra	
Geçen Süre Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 197
Tablo-146 : ATOF-22 ile Yatılı Okul	
Geçmişi Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 197
Tablo-147 : ATOF-23 ile Katılımcının Kim Tarafından	
Yetiştirildiği Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 198
Tablo-148 : ATOF-23 ile Medeni Durum	
Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 198
Tablo-149 : ATOF-23 ile Lisansüstü Eğitim	
Durumu Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 199
Tablo-150 : Mesleki Alanların Birbiriyle Karşılaştırılması (ATOF-23)	s. 199
Tablo-151 : ATOF-23 ile Kurumdaki	
Pozisyon Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 200
Tablo-152 : ATOF-24 ile Katılımcının Kim Tarafından	
Yetiştirildiği Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 201
Tablo-153 : Mesleki Alanların Birbiriyle Karşılaştırılması (ATOF-24)	s. 201
Tablo-154 : ATOF-24 ile Mezuniyetten Sonra	
Geçen Süre Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 202
Tablo-155 : ATOF-24 ile Kreş Geçmişi Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 202
Tablo-156 : ATOF-24 ile Çocukluğun Geçtiği	

Sosyal Çevre Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 203
Tablo-157 : ATOF-25 ile Lisansüstü Eğitim Durumu Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 204
Tablo-158 : Mesleki Alanların Birbiriyle Karşılaştırılması (ATOF-25)	s. 204
Tablo-159 : ATOF-25 ile Kurumdaki Pozisyon Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 204
Tablo-160 : ATOF-25 ile Kreş Geçmişi Değişkeninin Karşılaştırılması	s. 205

EKLER LİSTESİ

Ek-1 : Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu (BGOF)	ek s.1
Ek-2 : Sosyo-Demografik Bilgi Formu (SDBF)	ek s.2
Ek-3 : Erkeklerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Tutumu Ölçeği (ETCE)	ek s.6
Ek-4 : Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği (ÇDCÖ)	ek s.8
Ek-5 : Araştırmacılar Tarafından Oluşturulan Form (ATOF)	ek s.10
Ek-6 : ETCE Ölçeği Kullanımı Hakkında İzin Yazışması	ek s.12
Ek-7 : ÇDCÖ Kullanımı Hakkında İzin Yazışması	ek s.13

GİRİŞ

Yeryüzünde çeşitli biçim ve amaçlarla var olan ve “iktidar” adıyla cisimleştirilen birçok ilişki, örüntü, olay, durum ve konum mevcuttur. İktidar olgusunun tarihsel ve ilişkisel doğası, tüm yaşam birimlerine sirayet etmektedir. İktidar, yalnızca insan için değil, tüm canlılar için temel ve başat ilişkilene biçimdir. İnsan toplulukları, bünyesinde farklı amaçlar etrafında toplanmış, öbekleşmiş birçok grup barındırır. Her toplum yapısında muhakkak bir iktidar örüntüsü ve biçimi bulunur. Topluluğun yapısına göre iktidar biçimi, otoriter ya da ılımlı olabilir; ancak iktidar her konumda ve her daim mevcuttur. Her bir toplum kesiminin kendi içinde ve diğer kesimlerle ilişkilerinde iktidar temelli ilişkilene meler esastır. İktidarın, yeryüzünün en etkin ve kadim olgu ve eylemi olduğunu; ‘nesne’ olmaktan ‘özne’ olmaya, buna paralel biçimde de ‘araç’ olmaktan ‘amaç’ olmaya yolculuğunun ise medeniyet tarihinin belki de tek cümleye sığdırılabilecek en iyi özeti sayılabileceğini belirtmek mümkündür.

İktidarın temelinde iki temel kavram, hegemonya ve itaat vardır. Toplamların ve toplumsal grupların varlıklarını sürdürebilmeleri, bu iki temel kavram ve bu kavramların birbiriyle ilişkilene melerine bağlı olagelmıştır.

İktidarın, birey, grup, topluluk ya da toplumlarca sahip olunup, başka yapılar üzerinde kontrol, tahakküm, baskı ve otorite amacıyla kullanıldığı şeklindeki geleneksel görüşe karşı çıkan Foucault için **iktidar**, zayıf ve bastırılmış kesimler kadar, **hâkim ve güçlü kesimleri de kuşatır**; bu nedenle her iki kesim de eşitsiz ve hiyerarşik olan, ancak hiçbir şekilde kendi kontrolleri altında olmayan iktidar ilişkileri içerisinde yer alırlar (Atay, 2004: 24).

İktidar ilişkilerinin tam da göbeğinde, başat bir belirleyici unsur olarak yer almakta olan ‘erkeklik’ (masculinity) ise, bir biyolojik cinsiyet olarak erkeğin, toplumsal yaşamdaki tutum, düşünce davranışlarını belirleyen, ondan salt erkek olduğu için beklenen rolleri ve tutum alışları içeren bir pratikler toplamı (Atay, 2004: 14) olarak tanımlanmaktadır. Bir başka tanıma göre ise erkeklik, erkeklerin kadınlar, diğer erkekler, kendi bedenleri, makinalar ve teknoloji üzerinde sahip oldukları iktidar ve bu temelde şekillenen bir mevcudiyet halidir (Segal, 1990’dan akt. Alemdaroğlu ve Demirtaş, 2004: 213). Erkeklik, silahvari ilk aletlerin yapılmaya ve kullanılmaya

başlandığı Tunç Çağından günümüze Foucault'nun “hakim ve güçlü kesim” olarak nitelendirdiği sosyal statüyü oluşturmuştur. Bununla birlikte erkekliğin yekpare ve tek bir sosyo-kültürel figür olarak görülemeyeceğini; ezilen, “tâbi kılınan” (Connell, 2016: 271), diğerine fiziksel tahakküm ve şiddet uygulamasa bile sessizce “suç ortaklığı” yapıp kendi “ataerkil payı”nı (Bozok, 2015: 32-33) alan farklı türde erkekliklerin de bulunabileceğini ileri süren, özellikle modern Batı'da anaakımlaşmış bir alanyazın birikiminden de bahsetmek mümkündür.

İktidarın, yalnızca ‘zayıf’ olanı değil, ‘güçlü’ olanı da kuşatması savının en ses getiren kavramsallaştırması, R.W. Connell tarafından 1987 yılında yayımlanmış *Gender and Masculinity* (Toplumsal Cinsiyet ve İktidar) adlı kitapta ilk defa gündeme getirilen ‘hegemonik erkeklik’ (*hegemonic masculinity*) terimi ile vücut bulmuştur. Connell'e göre, hegemonik erkeklik, kadınlarla ve “tâbi kılınmış/farklı/diğer erkekliklerle” ilintili olarak inşa edilir. Hegemonik erkeklik, kadınları ve “diğer erkeklik hallerini” baskılayan, onları ortadan kaldırmak yerine ikincil konuma itmeyi, marjinalleştirmeyi tercih eden, dominant bir sosyo-kültürel öznedir. Mevcut sosyo-kültürel konjonktürde baskın durumda olan tüm erkeklik biçim ve söylemlerini kapsamaktadır. ‘Hegemonik erkeklik’ oldukça kamusal ve heteroseksüeldir; dolayısıyla evlilik/aile kurumuyla sıkı sıkıya bağlantılıdır. Erkeklerin büyük çoğunluğu, hegemonik imajların ayakta tutulabilmesi için işbirliği yapmaktadır (Connell, 2016: 270-271). Connell, kültürler ve sosyal çevreler arasında değişkenlik göstermekle birlikte, evrensel olarak mevcut olan ve erkeklerin, iktidar ilişkilerini kontrol edip kendileri için olumlu olan yönlerinden yararlandıkları bir cinsiyet sisteminin varlığından bahsetmiş, bu sistemin işleyişini sağlayan üç temel enstrümandan bahsetmiştir: “Emek-cinsiyete dayalı işbölümü”, “iktidar” ve “kateksis”in oluşturduğu “*toplumsal cinsiyet sistemi*”, kadınların boyun eğdirildiği, erkeklerin ise tâbi kılındığı bir yapıyı oluşturmakta ve sürekli kılmaktadır (Sancar, 2013: 31-32).

Erkek egemenliği ve cinsiyetçiliğin iç içeliği, sınıflar, toplumlar, topluluklar ve kültürlerle kesişen bir olgudur: hiçbir toplumsal ilişki erkek egemenliği ve cinsiyetçilikten bağımsız ele alınamaz (Bozok, 2015: 32). **Sosyal hizmet uzmanının mesleki çalışmasını icra ettiği ana zeminlerden en başta geleninin toplumsal ilişkiler olduğu bilgisi, toplumsal ilişkilerin de ataerkillik ve cinsiyetçilikle**

hemhal oluşu gerçeği karşısında mesleki çalışmanın odağı, sosyal eşitsizliklerin aynı anda bir tezahürü, nedeni ve sonucu olarak ‘artık’ toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine çevrilmelidir.

Görevi “baskı altındaki/ezilen birey, grup ve toplulukları desteklemek” (Thompson, 2016: 41-42) biçiminde nitelendirilen; “yaşamla başa çıkamayan ve yardıma ihtiyacı olan herkes için” (Uçan, 2016: 165) işlevsel olma hedefi güden; sorun çözme, değişim, dönüşüm, güçlendirme gibi rolleri bünyesinde inceliklerle barındıran sosyal hizmet meslek ve disiplini; “erkekliğin en çok erkeği ezdiği” (Atay, 2004: 11) değerlendirmesiyle, erkeklik alanı için uygun bir tartışma zemini olarak ele alınabilir. Her ne kadar Türkiye’deki anaakım akademik çalışmalar ve buna bağlı mesleki uygulamalarda yeterince yer almasa da, Türkiye’de ‘erkeklik’ meselesine akademik ilginin görece arttığı söylenebilir. Genel itibariyle akademiye bakıldığında ‘hegemonik erkeklik’ yaklaşımının yaygınlıkla dillendirilen toplumsal cinsiyet yaklaşımlarından biri olmaya başladığını; Türkiye’de ise akademi dünyasında yeterince ele alınmadığını ve uygulama temelli bir meslek özelinde deneyimlenmesine dair örneklerin oldukça sınırlı sayıda olduğunu belirtmek mümkündür. Alan uygulaması temeline dayanan bir meslek ve akademik disiplin¹ olarak sosyal hizmet mesleği için eleştirel erkeklik çalışmalarının uygulama ile bütünleştirilmesi zaruridir; çünkü müracaatçıların toplumsal cinsiyet eksenli sorunlarının ve müdahale gerektiren sorun alanlarının tamamı, eril iktidar yapılarının yarattığı eşitsiz ilişkilerden kaynaklanmaktadır (Uçan, 2016: 167). **Kadınlar ve tâbi kılınan erkeklikler gibi ezilen ve baskı altında bulunan kesimlerin dezavantajlı konumlarına uyum sağlamalarına yardım etmektense onları güçlendirerek sosyal değişime teşvik etmek ve nihai olarak da özgürleştirmek, sosyal hizmet mesleğinin özellikle ‘radikal’ yaklaşımına** (Thompson, 2016: 41-42) tekabül etse de, **mesleğin ortak ve temel değerleriyle oldukça uyumludur.**

¹ Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu (IFSW – *International Federation of Social Workers*) resmi web sitesi, “Sosyal Hizmet Nedir?”, 07.08.2014, <https://www.ifsw.org/sosyal-hizmet-nedir/>, (28.11.2018); Uluslararası Sosyal Hizmet Okulları Birliği (IASSW – *International Association of Schools of Social Work*) resmi web sitesi, “Global Definition of Social Work”, <https://www.iassw-aiets.org/global-definition-of-social-work-review-of-the-global-definition/>, (28.11.2018).

Bu rasyonel ve kuramsal uyumun uygulamaya nasıl yansıdığı/yansıyacağı, dolayısıyla mesleğin uygulayıcıları olarak sosyal hizmet uzmanlarına nasıl tezahür ettiği sorusuna Türkiye’de şimdiye dek yeterince yanıt aranmadığı görülmektedir. Başka bir deyişle, aldığı dört yıllık örgün ve uygulama temelli eğitim gereğince, müdahale sürecinde ‘erkek olma’nın kurucu ve baskılayıcı doğasını ‘dikkate alması’ ve erkekliğin hegemonik kuruluşu konusunda müracaatçılarına farkındalık kazandırması beklenen (Uçan, 2016: 170) sosyal hizmet uzmanlarının, erkek cinsiyeti özelinde bu mesleki sorumluluğun hangi noktasında konumlandıkları, araştırma ve üzerinde düşünme gerektirmektedir. “Erkek sosyal hizmet uzmanlarının erkeklik algısı”, belirlenmesi ve ölçülmesi çok güç bir nitel olgu olmakla birlikte araştırma, bu konuda bazı anlamlı ipuçları ve emareler elde etme hedefini gütmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ERKEKLİK MESELESİ

Basit ya da karmaşık olsun, her tür sosyal çevrede yaşama becerisine sahip tek canlı türü olarak insanın cinsiyet özellikleri, diğer canlılardan farklı şekilde tanımlanmaktadır. Kadın ve erkek olarak cinsiyet ayrımına sahip olan insan, bu cinsiyet rolleri açısından sadece biyolojik olarak ayrılmamakta, söz konusu biyolojik cinsiyet rollerinin yanı sıra *cinsiyetlerine uygun şekilde* davranmaları gerektiği düşünülen bir anlayış ile toplumsal cinsiyet bakış açısıyla cinsiyetleri açısından yeniden tanımlanmaktadır. Bu çerçevede en genel anlamıyla toplumsal cinsiyet; kadın ve erkekler için toplum tarafından ‘takdir edilen’ ve toplumsal olarak yapılandırılan rol, tutum, davranış, eylem ve nitelikler anlamına gelmektedir (Kamer, 2016’dan akt. Yıldırım, 2016: 81).

Medeniyet tarihine damga vurmuş bir ‘buluş’ ya da ‘oluşum’ olarak toplumsal cinsiyet, insanlığın uzunca bir süre önce başlamış ve devam eden en önemli inşa süreçlerinden biridir. Nitekim Connell (2016: 153), “toplumsal cinsiyet düzeni”ni erkek ile kadınlar arasında ve kadınlık ile erkeklik tanımları arasında tarihsel olarak inşa edilmiş bir iktidar ilişkileri örüntüsü, olarak tanımlamaktadır. Scott’a göre ise **toplumsal cinsiyet, yalnızca farklı cins ve cinsel kimlikler arasındaki iktidar ilişkilerini vurgulamaz, bununla birlikte tüm toplumsal iktidar ilişkilerini betimleyen ve anlamlandıran ilişkiler inşa eder** (Scott, 1986’dan akt. Sancar, 2013: 178). Toplumsal cinsiyet, insanlığın her nasılsa dünyaya getirdiği, bin bir uğraşı ve çaba ile neredeyse her ortamda var ettiği, yüz yıllar, bin yıllar boyunca yeniden ve yeniden şekillendirdiği, yaşam alanlarındaki tüm söylem, eylem ve hatta eylemsizliğinde dahi yaşatmayı başardığı; etkileri bakımından tüm sosyal ilişkilene süreçlerine doğrudan temas eden, farklı cinsel kimliklerin özne ya da nesne olarak sahne aldığı, güç ve hegemonya temelli sosyal ilişki örüntü ve durumlarıdır.

Toplumsal cinsiyet ilişkilerinin tüm sosyal kurumlarda bulunduğu belirtilebilir. Herhangi bir örnekte en temel yapı olmayabilirler, ancak en temel örneklerde kesinlikle temel yapı olduklarını belirtmek abartı olmaz. Belirli bir sosyal kurumdaki toplumsal cinsiyet ilişkilerinin karşılıklı etkileşim hali, o kurumun ‘toplumsal cinsiyet rejimi’ olarak tanımlanabilir (Connell, 2016: 153 ve 181).

Bazen açıkça, bazen de üstü kapalı bir biçimde insanın karar verme ve eylem mekanizmalarını belirleyen cinsiyet rolleri hayat boyu öğrenilir ve mütemadiyen yeniden içselleştirilir. Böylelikle cinsiyet stereotipleri sürekli biçimde yeniden üretilerek reddedilemez gerçeklikler haline dönüştürülür (Onur ve Koyuncu, 2004: 41-42). Cinsiyet stereotiplerinin hem bir gerekçesi, hem de önemli bir varoluş mecrası olarak erkeklik, tartışmaya değer bir olgu olarak ön plana çıkar.

Erkek ve kadın olmak, taraflar arasında sürekli müzakere gerektirir ve cinsiyetlerin anlamları ile yaşamdaki karşılıkları her daim yeniden üretilir (Cengiz ve diğerleri, 2004: 54). Onur ve Koyuncu'ya (2004: 41-42) göre, erkek ve kadın olma süreci ev içinde başlayarak, kreşte, okulda, sporda, bireysel ilişkilerde, toplumsal kurum ve örgütlenmelerde ve çalışma hayatında yaşamında devam eder. Bu alanlar, cinsiyetin oluşturulması ve yeniden üretilerek pekiştirilmesinde önem arz eder; çünkü rollerdeki ayrışmaların ve cinsiyet ayrımlarının devamlılık göstermesi bu kurumlar vasıtasıyla sağlanır.

Sürecin başladığı nokta çocukluk yaşlarıdır ve erkek çocuğunun duygularını açıkça öne sürmemesi, ağlamaması, acı çekmemesi ve sürekli olarak güçlü, mantıklı ve başarılı olması yönlendirmeleriyle devam eder. Çünkü erkek çocuk, geleceğin “erkeği” olarak kamu alanlarının ve genellikle kendisine oranla “güçsüz” olarak konumlandığı çocukların, kadınların, LGBTQİ'lerin, diğer erkeklerin vb. birçok toplum kesiminin hâkimi olacaktır. Ataerkil düzene ait koşullardan geçerek kültürlenmesi ve sosyalleşmesi süren erkek çocuk, görünüşte avantajlı bilinen dünyanın problemlili taraflarıyla yüz yüze gelir. Oyuncakları kız çocuklarınınkinden farklıdır; gücü ve egemenliği temsil eder. Kullandığı dil, kız çocuklarınınkinden farklıdır; küfür eder, ötekileştirir, alay eder ve bu durumu gururla kabul edilir. Ne var ki düşüp canı acıdığına ağlayamaz, bale gibi “kadınsı” etkinliklere dâhil olmak istediğinde yadırganır. Erkek çocuk, her zaman daha eril, daha güçlü ve daha başarılı olmak zorundadır. Bu çelişkili süreç, sürekli olarak duyguları örtbas etmek vasıtasıyla aslında kendine yabancılaşmak anlamına gelir (Çelik, 2016: 6).

Bu sürece çoğunlukla şiddet örüntüleri de eklemlenir. Altınay ve Arat tarafından yapılan alan araştırması sonucunda elde edilen, çocukken şahitlik edilen veya maruz kalınan şiddetin, erkeklerin şiddet uygulama, kadınların da şiddete maruz kalma olasılığını iki kat attırdığı bulgusu, oldukça dikkat çekicidir (Altınay ve Arat,

2008: 110'dan akt. Çelik, 2016: 8-9). Dünya toplumlarının çok eski çağlardan bu yana şiddet olgusuyla neredeyse iç içe yaşamış olması, bir kısır döngü halinde ve mütemadiyen şiddet ile büyümüş ve yetişkinliğinde de gerek şiddeti uygulayan, gerekse de ona maruz kalan bireyler yetişmesine vesile olmuştur. İçinde yaşadığımız “sosyal sorunlara boğulmuş” toplum yapılarının oluşmasındaki temel etkenlerden birinin, şiddet olgusu etrafında dönen bu kısır döngü olduğu ileri sürülebilir.

Erkekliğin inşasındaki en önemli olgu ve süreçlerden biri olan ‘şiddet’ ile ilgili olarak Kaufman, “erkeklerin kadınlara uyguladıkları şiddet”, “erkeklerin birbirlerine uyguladıkları şiddet” ve “erkeğin kendine uyguladığı şiddet” biçiminde bir üçlemeden bahsetmiştir (Çelik, 2016: 7). Connell’e göre ise şiddetin her bir erkek için maddi getirileri söz konusudur; şiddet ile egemen erkeklik olguları arasında açık ve net bir ilişki vardır (Sancar, 2013: 225). “En yoksul, güçsüz, başarısız erkek bile, kendi üzerine uygulanan iktidarı bir başkasına yönlendirerek eril olmaya çalışmaktadır” (Cengiz ve diğerleri, 2004: 68).

Erkeklik, toplumsal cinsiyet eksenli tartışmaların en az kadın(lık) kadar önemli, bir diğer tarafıdır. Her ne vakit toplumsal cinsiyetten söz açılrsa, kadınların yüzyıllardır deneyimlediği hane içi sorunlardan, bitmeyen ve bitecek gibi de görünmeyen “kadına yönelik şiddet”ten, kadın istihdamında karşılaşılan sorunlardan, örgütlenmenin gerekliliğinden vs. bahsedilir. Ancak “kadın sorunu”nun çözümünde nedense erkek(lik) ilk çözüm ortaklarından ya da yollarından biri olarak görülmez ya da öncelikle akla gelmez. Büyük oranda sosyal hizmet mesleği de böyle olagelmıştır. Erkek(lik), şiddet olgusuyla birlikte anılmakta ve sosyal hizmet uzmanları da bir anlamda erkek şiddetinin mağdur ettiklerine (kadına, çocuğa vs.) yönelik mesleki çalışma yürütmektedir. Bu denkleme rağmen Türkiye’de sosyal hizmet meslek ve disiplini, hakettiği akademik ve pratik ilgiyi erkeklik konusuna sunmamış, sosyal sorunlarla erkeklik olgusunun bağınyı yeterince kuramamıştır. Şiddet mağduru kadın korunma altına alınarak psiko-sosyal destek sunulmuş, sosyal imkânlardan, meslek edindirme kurslarından vs. yararlandırılmış, nakdi yardım sunularak ev tutması, adresini gizlemesi sağlanmıştır. Ne var ki şiddet uygulayan erkek yakını ile ilgili olarak mesleki çalışma yapılmasının nadiren karşılaşılan ya da Türkiye’de henüz son yıllarda yapılmaya çalışılan bir mesleki eylem olduğunu, erkeğe yönelik genellikle ve

öncelikli olarak adli süreçlerin ve cezai yaptırımların devreye sokulduğunu, psiko-sosyal çalışma yerine polisiye adımların atıldığını belirtmek isabet olacaktır.

Halbuki erkek, tüm sorun alanlarında fail, işbirlikçi/suç ortağı, şahit ya da kurban kimliğiyle hep “orada”, “çok yakında”dır. Belki de erkekler, “kendilerini tamamlamış” ve “kurtarmış”, yeterince “güçlü”, desteğe ihtiyacı olmayan ya da sorun anında işbirliği yapılamayacak, kendi halinde ve halinden memnun, bağımsız yapılmış gibi görülürler. Aslında durum bu şekilde değildir.

“Erkeklik” gibi, oluşumu ve etki alanları bakımından hayli geniş bir örüntü üzerine kafa yormak, aslında oldukça güç bir iştir. Erkek bireyin var edip sürdürdüğü, kadın bireyin ise pekiştirmeye çalıştığı erkeklik olgusu (Çelik, 2016: 4), Sancar’a göre (2013: 20) bir terim olarak “açıklayıcı” olmaktan ziyade “betimleyici” olması nedeniyle açıkça tanımlanması ve formüle edilmesi güç bir kavramdır. Erkeklik denildiğinde; tutum ve yaklaşımların mı, cinsel ve toplumsal bir aidiyet olarak erkeklik mi, ilişkiler bağlamındaki erkeklik mi, imge halindeki erkeklikler mi, söylem olarak yapılandırılmış erkekliklerin mi kastedildiği belirgin değildir (Sancar, 2013: 20).

Brannon’a göre erkeğin nitelikleri şunlardır:

- “hanım evladı olmamak”- feminen olarak kodlanmış tüm hal, tutum ve eylemlerden uzak durma;
- “temel dişli olmak”- başarı, statü ve geçim sağlama yetkinliği;
- “kaya gibi sağlam olmak”- güçlü ve bağımsız olma hali;
- “göster gününü” tavrı sergilemek - saldırganlık, şiddet ve cesaret (Çelik, 2016: 3; Atay, 2004: 11-12).

Bozok ise bu maddeleştirmelere “erkeğin karısını hamile bırakması”nı da eklemektedir (Bozok, 2011’den akt. Çelik, 2016: 3).

Akıl ve muhakeme sahibi erkek, gerek kapitalist ve neo-liberal düzenin, gerekse de ataerkilliğin güçlenerek ilerlemesine vesile olan müşterek bir zemindir (Sancar, 2013: 48). Adı, sanı, görünümü, yansıması, çağrışımı ve sonucu erkeklik ile doğrudan ilişkilendirilmese de, farklı maskelerle erkekliği aslında hep sahnede görürüz. Biyolojik cinsiyetimiz ve/veya cinsiyet kimliğimiz ne olursa olsun, erkeklik, birçoğumuzun gündelik yaşantısının birçok ayrıntısına büyük bir ustalıkla sinmiş,

neredeşey tüm yaşam alanlarımızı kuşatmış durumdadır². Erkekliğin yaşam alanlarını kuşatmışlığı kadim bir durum olmasa da, ilk asker sınıfının ortaya çıkması ve silahvari ilk aletlerin icat edilmesiyle toplumsal dengelerin erkek lehine değişmeye başladığı Tunç ağının baz alınması halinde, yaklaşık olarak 5000 (beş bin) yıldır söz konusu olan erkek egemen bir “gidişat”tan bahsetmek mümkündür. Her ne kadar insanlık tarihinin % 1’lik gibi küçük sayılabilecek bir kısmına tekabül etse de, söz konusu % 1’lik kısım; tarım devrimi, yerleşik hayat, sayısız savaş ve çatışma, tektanrılı dinlerin doğarak yayılması, rönesans, aydınlanma ağı, endüstrileşme, post-endüstriyel süreçler ve teknolojinin akıl almaz gelişimi gibi birçok önemli tarihsel gelişimin biraz da sıkışık sayılabilecek bir takvimde birbiri ardına sıralanmasıyla oluşmuştur. Söz konusu % 1’lik tarihsel periyodun, etkileri bakımından belki de % 99’luk periyoda göre daha “iz bırakıcı” olduğunu belirtmek abartı olmayacaktır. Ne var ki teknolojik gelişmelerle “her alanda ilerleme kaydettiği” iddia edilen insanlığın sosyal adalet, insan hakları, hayvan hakları ve evre duyarlılığı gibi konularda yaşadığı kronik sorunlar yanında, birçok sorun alanı ile keşişme halinde olduğunu değerlendirdiğimiz toplumsal cinsiyet eşişsizliği gibi önemli bir ıkmaız daha mevcuttur. Toplumsal cinsiyet eşişsizliği üst başlığı altında erkeklik, gerek fail, gerek işbirlikçi/suç ortağı, gerek şahit, gerekse de kurban olarak başat bir öznedir. Bu sorun alanını, daha dolaysız bir ifade ile **“erkeklik meselesi”** biçiminde isimlendirmek yerinde olacaktır. Zira, “bilinen tarihin % 1’inde” olduğu gibi günümüzde de sosyal sorun alanlarında, münferit olarak her daim erkek bireyler olmasa da, kadın ya da erkek eliyle ama kesinlikle ve hep “erkeklik” faildir.

Connell, toplumsal cinsiyet temelli adaletsizlikleri anlamada yalnızca “daha az ayrıcalıklı” kesimi oluşturan kadınları değil, “ayrıcalıklı” kesimi oluşturan erkekleri de “anlamak” gerektiğini belirtmiştir (Onur ve Koyuncu, 2004: 31). Nitekim erkekleri “anlaması beklenen” mesleklerden biri de sosyal hizmettir.

Genellikle erkeklerin yaşantıları, zaruri bir yarışma hissiyatı, sürekli bir meşruiyet arayışı, ne pahasına olursa olsun etki altına alma düşüncesi, diğer kişiiler üzerinde hegemonya oluşturarak bu durumu müdafaa etme ve hatta genişletme düşünce ve eylemince belirlenir (Onur ve Koyuncu, 2004: 45). Mailer’e göre erkek,

² Durum yle vahimdir ki, kurulan bu cümledeki “ustalık” ve “kuşatmak” ifadeleri bile sanki erkeklikle özdeşleşmiş gibidir; erkekliği ağıştırmaktadır.

neredeyse hiçbir zaman esaslı bir erkek haline geldiğini hissedemediği için sürekli bir mücadele içerisinde (Segal, 1992'den akt. Zeybekoğlu, 2013: 73).

Erkek olmak, 'diğeri'nden uzaklaştıkça 'ideal olan'a yaklaşılır; ancak nihayete erdirilemeyen bir yolculuk gibidir. 'İdeal erkek'; heteroseksüel, mantıklı ve etki eden, duygusuz ya da duygularını belli etmeyen, kudretli, sosyal ve mesleki yaşantısında başarılı, kendinin ve ailesinin maddi ve diğer ihtiyaçlarını karşılayabilen, aile, millet, vatan, din, onur, gurur ve şeref gibi değerler uğruna canını feda edebilen ve fallusu (penisi) olan bireydir. Erkeklik, sürekli biçimde kendisini ispatlamak zorundadır; bu nedenle statik ve istikrarlı bir cinsiyet rolü değildir; değişkenlik arz eder (Uçan, 2016: 162).

Erkek olabilmek için bazen amansızca kavga etmek, bazen iyi dans etmek, bazen de sınırsızca alkol tüketebilmek gerekir. Her toplum kesiminin ayrı bir erkeklik imgesi ve yerleşik bir 'erkeklik biçimi' vardır. Bu biçimler zamanla kültürün bir parçası haline gelir, doğal ve normal kabul edilmeye başlanır (Cengiz ve diğerleri, 2004: 57).

Bilindiği üzere Beauvoir "Kadın doğulmaz, kadın olunur!" demiştir. Buna karşılık, Uçan'ın (2016: 161) ileri sürdüğü, dişiliğin tersine **erkekliğin "verildiği"**, bağışlanan bir şey olduğu için **geri de alınabileceği** görüşü de dikkat çekicidir. Bu görüş, bir yönüyle "Erkek doğulmaz, erkek olunur!" önermesine denk düşer. Erkeklik, kaybedilme korkusunu mütemadiyen gündemde tutmak zorundadır. Erkekler, esasen bir paradoks halinde, eril kültürün aynı anda üreticisi ve ürünü konumundadırlar. Erkekten, taşıyıcısı olduğu iktidar pratiklerini sürekli biçimde hayata geçirmesi ve üreterek pekiştirmesi beklenir. Bu, bir anlamda 'iktidar'ın, maruz kalandan ziyade 'taşıyan'ı ezmesi durumudur (Atay, 2004: 24). Bu noktada Connell (2016: 206), toplumsal cinsiyet ilişkilerinin tarihselliğine vurgu yaparak, söz konusu ilişkilerin yeni kültürel ve sosyal yapılarda yeniden şekillenebildiklerini ve yeni yapıların da belirli kesimlerin yararına veya zararına olabileceğini isabetle belirtmiştir. Peşinen belirtmek gerekir ki erkek, "kazanan" görünümünün altında, aslında birçok noktada "kaybeden" olagelmıştır. Hayatı paylaşmakta değil, her daim bir takım unsurları ya da bireyleri "mülk edinmek"te (Sancar, 2013: 44) ve iktidarda ısrarcı olduğu müddetçe de bu konumunu, tüm çelişkileri ve güçlükleriyle deneyimlemeye devam edecektir.

1.1. ‘DOĞAL’ EŞİTLİKTEN EŞİTSİZLİĞE (D)EVRİLMENİN KISA TARİHÇESİ

Takriben 2,5 milyon yıl boyunca avcı-toplayıcı biçimde gezgin bir yaşam süren insan, yaşantısındaki en ciddi değişikliği, yerleşik yaşama geçerek Neolitik Çağ’da (İ.Ö. 8000–İ.Ö. 5500) gerçekleştirmiştir. İnsanlık tarihinde, besin üretimiyle birlikte ilk yerleşik toplulukların oluşması suretiyle başlayan dönem Neolitik Çağ olarak isimlendirilmektedir.³ Arkeolojik bulgular ve antropolojik değerlendirmeler ışığında, erkek ve kadın ekseninde bir sosyolojik grup ya da toplum yapısı yorumu yapılabilmesi açısından en erken Neolitik Çağ devirlerine ait bulgulara yer verilebilmektedir (Darga, 2013: 45).

Connell, yaklaşık 2,5 milyon yıl önce başlayıp 10 bin yıl önce sonlanan, medeniyet tarihinin %99’u gibi çok büyük bir kesimini oluşturan, bununla birlikte ilk insanların ortaya çıkışı ve ilk aletlerin yapımıyla insanlaşma sürecine geçişi temsil eden⁴ Yukarı Paleolitik Çağ ve öncesiyle ilgili olarak, insanın alet yapmaya ve gıda üretimine başladığı bu tarih döneminden, ilk el aletleri, kemik kalıntıları ve ocak gibi malzemelerin günümüze dek ulaştığını; ancak bu kalıntı ve aletlerde, üretildikleri toplumsal cinsiyet ilişkilerini belirten herhangi bir işaretin bulunmadığını ifade etmektedir (Connell, 2016: 222-223).

Arkeologlar, sosyobiologlar ve birçok feministin ileri sürdüğü, alet icat eden ve avcılıkla meşgul erkekler ile besin toplayıcılığı yapan ya da yaşantısı hane ile sınırlı olan kadınlar arasında cinsiyete dayalı keskin bir işbölümü olduğuna ilişkin uzlaşımın varsayımına dair somut herhangi bir kanıt bulunmamaktadır. Bu durum, sıradan bir tahmin niteliğindedir (Connell, 2016: 222-223).

Anaerki olduğu değerlendirilen Neolitik Çağ toplumlarında kadın ve erkeğin sosyal yaşantıdaki sorumlulukları birlikte üstlendikleri, yük ve getirileri paylaştıkları tahmin edilmektedir. Çünkü asırlar boyunca planlı ve ortaklaşa bir üretim süreci içine girilmiş, böylelikle toplumun yaşam kalitesi ve kültürel birikimi artmış, tüm bunlar

³ T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Anadolu Medeniyetleri Müzesi resmi web sitesi, “Neolitik (Yeni / Cilalı Taş) Çağ”, <http://www.anadolumedeniyetlerimuzesi.gov.tr/TR-77779/neolitik-yeni--cilali-tas-cag.html>, (06.11.2018).

⁴ T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Anadolu Medeniyetleri Müzesi resmi web sitesi, “Paleolitik Çağ”, <http://www.anadolumedeniyetlerimuzesi.gov.tr/TR-77778/paleolitik-cag.html>, (11.10.18).

günlük deneyimlere yansıtılarak zanaatler ortaya çıkmıştır. Medeniyet tarihinin ilk büyük toplumsal tecrübesi olan söz konusu anaerkil düzende üretim süreçlerine katılma biçimi ve üstlenilen roller bakımından bir maddi çıkar ya da statü farkının ve cinsiyetler arası bir “efendi-köle” ilişkisinin olmadığı; kadın ve erkek arasında “birbirine üstün gelme” mücadelesinden ziyade, sosyal koşulların gerektirdiği doğal bir dayanışma-yardımlaşma halinin söz konusu olduğu değerlendirilmektedir. Neolitik çağların tüm anaerkil topluluklarının inanç merkezinde yer alan “Ana Tanrıça” ile insan toplulukları arasındaki ilişkinin, “kulluk” ekseninde değil, sevgi ve şükran çerçevesinde vuku bulduğu düşünülmektedir (Darga, 2013: 45).

İnsanlık tarihinin eşitsizlikler ekseninde irdelenmesi halinde karşımıza iki temel eşitsizlik biçimi çıkar. İlki, insan ve doğa arasındadır. İnsanın ilk istismar ettiği varlık ‘doğa’dır (Atay, 2004: 15). İnsan yaşamında sömürü düzeninin yer etmeye başlaması, yaklaşık 10 bin yıl öncesine tarihlenmiş ‘tarım devrimi’ni takip eden bazı sosyal gelişmelerin sonucudur. Tarımın keşfiyle insan hayatında yeni ufuklar belirmiş, yaşamı hem kolaylaştıran, hem de zenginleştiren bir kültürel birikim oluşmuştur. Ancak bu durum, getirileri olduğu kadar götürüleri de olan bir sürece tekabül etmektedir. Mülkiyet, eşitsizlik ve tahakküm de bu dönüşümden filizlenmiştir (Atay, 2004: 15).

Ne ironidir ki Dilbilimci, Hititolog ve Arkeolog Muhibbe Darga (2013: 44) antropolojik veriler ışığında, binyıllar sürecek erkek egemen bir sömürü düzeninin başlangıç noktası olarak görülen tarımsal faaliyetlerin kadınlar tarafından başlatıldığını belirtmektedir.

İnsanlık tarihindeki bu ilk eşitsizliğin bir sonucu olarak görülebilecek ikinci eşitsizlik, erkek ve kadın arasında ortaya çıkmıştır. İnsan-doğa ilişkisini insan lehine, doğanın aleyhine eşitsiz kılan tarımsal faaliyetlerin yaygınlaşıp yoğunlaştığı saban tarımı döneminden itibaren iyice belirginleşen bu ikinci eşitsizlik, kadını erkeğe bağımlı, tâbi ve mahkûm kılmıştır. “Erkek egemenliği/iktidarı” tam da bu noktada ortaya çıkmıştır. Antropolojik araştırmalar kadın ve erkek arasındaki, erkekten yana ve kadına karşı eşitsiz ayrışmanın en belirginleştiği geçim biçiminin saban tarımı olduğunu bulgulamaktadır. Saban (tarla) tarımı kadar geniş ölçekli olmayan, çok daha basit bir teknolojiye dayanan çapa tarımında kadının statüsünün, genellikle erkekle eşit düzeyde olduğu söylenebilir. Bu nedenle içerisinde yoğun tarımsal etkinliğin, buna

bağlı olarak siyasal hiyerarşinin, sosyal tabakalaşmanın, özel mülkiyetin belirlediği sanayileşme öncesi tarım toplumları, genellikle cinsiyetler arası eşitsizliğin daha net biçimde ortaya çıktığı toplumlar olarak görülmektedir (Atay, 2004: 15-16).

Bu konuda Kottak; bahçe (çapa) tarımı ile yaşamlarını sürdürmüş toplumların %50'sinde kadınların asıl üreticiler konumunda iken, tarla (saban) tarımı yapan toplumların %15'inde kadınların asıl üretici konumunda olduklarını; erkeğin geçimlik emeğinin, tarla tarımı yapan toplumların %81'inde egemen iken, bahçecilikle geçinen toplumların %17'sinde egemen olduğunu belirtmiştir (Atay, 2004: 15-16).

Gerda Lerner, **ilk mülkiyet/sahiplenme biçimi olarak erkek bireyin kadın bireyi “mülk edinmesi”** ifadesini kullanmıştır (Sancar, 2013: 44). Tarlanın sürülmesi, sürünün güdülmesi, toprağın “mülkiyet” yaklaşımıyla elde tutulmasının yol açtığı çatışma (savaş) hali gibi öncül yaşamsal ve iktisadi eylemler erkek birey ile özdeşleşmiş, kadını ev içi hayata sınırlamıştır. Kadını tarla ile özdeşleyen dinsel sembolizme göre ise “tarlayı da kadını da ‘süren’ erkek-insan, artık her ikisinin de sahibidir” (Atay, 2004: 15-16).

Öte yandan tarımsal etkinliğin başlangıç aşamaları, tarımı başlatanın kuvvetle muhtemel kadınlar olmasıyla da bağlantılı biçimde, kadınlığa kutsiyet atfedilen ve saygı duyulan bir dönem olmuştur. Bu aşamada, toprağın insana takdim ettiği bereketin daha da güçlü kıldığı bir ‘dişil’ bereket tanrıçası kültünden bahsedilebilir. Doğurganlığı, üretkenliği ve verimi simgeleyen ana tanrıça/bereket tanrıçası kültürünün belirginleştiği söz konusu dönem, toprağın insan yaşamını olumlu yönde etkileyen, kolaylaştıran ve ‘bereketleyen’ bir unsur olarak algılanmasıyla çakışır (Atay, 2004: 16).

Konuya ilişkin Darga (2013: 44); tarımsal üretimi başlatan kadınların, bereket kültürüyle ilgili bir inanç kavramının da ortaya çıkmış olmasına neden olmuş olabileceğini, bitkisel besin ihtiyacını sağlayanlar kadınlar, bitkileri incelerken tohumun varlığının, yaşamın ve üremenin sürekliliğini sağladığını da keşfetmiş olmalarının olası olduğunu, dolayısıyla bereketi sağlayan, besleyen ve doğuran kadının toplumdaki şükran duygusundan kaynaklanan saygın ve önemli bir yeri olmasının kuvvetle muhtemel olduğunu ileri sürmektedir.

İ.Ö. 4000'den itibaren durum bu minvaldedir ve İ.Ö. 3000'lerin başına, yani **toplumsal dengelerin erkek lehine değişmeye başladığı** İlk Tunç Çağı'na kadar hiç değişmeksizin devam eder (Atay, 2004: 16).

Sosyal statü açısından “asker sınıfı”nda olduğu söylenebilecek toplum kesimlerinin ortaya çıktığı İlk Tunç Çağında (İ.Ö. 3000–İ.Ö.2000) erkek, “toplumu koruyan nitelikli güç” olarak etkin bir rol üstlenmeye başlar. Tunç Çağında, erkeğin askerlik yapabilmesi (yaralama-öldürebilme yetisi) ve fiziksel güç sahibi olmasının sosyal bir norm ve kabul halini almasıyla kültürel değer ve olgular da değişmeye başlar. Fiziksel güç daha kıymetli hale gelir, kas gücüne endeksli gelişim ve değişimler arttıkça birçok rol ve görev “erkek işi” olarak algılanmaya, aile yapısı da yavaş yavaş erkek lehine değişmeye başlar. Henüz yazının kullanılmadığı Anadolu'nun İ.Ö. 3 binli yıllarında kadının sosyal statüsü etkinliğini korusa da Tunç Çağının sonlarına doğru, yani İ.Ö. 2000'li yıllardan itibaren gittikçe artan siyasi, askeri ve iktisadi faaliyetlerin de etkisiyle kadın etkinliğinin ciddi oranda azaldığı ve ataerkil inanç sistemine geçildiği görülür (Darga, 2013: 54).

Arkeolojik bulgular ışığında Eski Tunç Çağı (Anadolu'da İ.Ö. 4000'lerin sonu ile İ.Ö. 3000'lerin başı) sosyolojisine bakıldığında, etkin erkek varlığının bir hayli ön plana çıkmaya başladığı anlaşılmaktadır. Bu çağlarda toplumda ve ailede erkek “reis” söz konusudur. Bu çağlara ait erkek cinsiyetini betimleyen arkeolojik bulgular da, erkeğin toplumdaki yerini gösterir. Kadın, hane içinde çocuklarla ve muhtemelen tarımda faal olarak yer alırken, çağının önemli bir iktisadi üretim aracı olarak dokumacılıkla meşgul olur. Toplumsal dengeler kadın aleyhine gelişmekte olsa da aslında bu çağlarda hala tanrısal “Ana Tanrıça” figürü yerini korumaktadır (Darga, 2013: 24-25).

Orta Anadolu'da Çatalhöyük'te 1960-1965 yıllarında yapılan ilk dönem kazılarda ortaya çıkarılan az sayıdaki erkek heykelciği İ.Ö. 6000'li yıllara aittir. Son yıllarda Güneydoğu Anadolu'da yapılan kazılarla bu bölgede ele geçirilen erkek heykelcikleriye İ.Ö. 9000'li yıllara tarihlenmektedir. Arada üç bin yıllık fark olmasına rağmen her iki bölgenin erkek betimleri, Anadolu'da binlerce yıldır **Baba Tanrı inancının da süregelmiş olabileceğini** düşündürmektedir (Darga, 2013: 47). Buna karşın İlk Tunç Çağında (İ.Ö. 3000–İ.Ö.2000) kadın betimlerinin çokluğunun aksine birkaç örnek dışında erkek betiminin yok denilecek kadar az olduğu

görülmektedir. Bu durum, her ne şekilde olursa olsun **Anadolu’da Tunç Çağında kadın kimliğinin güçlü bir otoritesinin olduğunu** ortaya koymaktadır (Darga, 2013: 54, 55 ve 61).

Anaerkil toplum düzeninin hâkim olduğu düşünülen Neolitik Çağ ve erkeğin sosyolojik konumunun çok daha üstün olduğu sanılan Tunç Çağı da dâhil olmak üzere⁵ tüm bu çağlar boyunca neden erkek figürlerinin sıkça yapılmadığı sorusuna yanıt olarak da, kadının cinselliğinden doğan gücünün (“bereket”) tarih öncesi çağ insanı üzerinde tanrılaştırılacak kadar önemli olduğu sonucuna ulaşmak mümkündür (Darga, 2013: 55-56). Nitekim Anadolu’da Neolitik Çağdan sonra birden ‘kesilen’ **“baba tanrıların”** fallus, koç, boğa ve geyik gibi bazı sembollerle devam ettirildiği düşünülmektedir. Bunların erkek üretkenliğinin sembolü olduğunun kabulü halinde dahi, Anadolu’da karşımıza çıkan **kadın heykelticikleri kadar “otoriter ve güçlü Tanrı”** şeklinde **kutsallaştırılmadıkları** görülür (Darga, 2013: 62).

Ancak söz konusu bulgulara dayanarak Anadolu’daki her yerleşim içindeki tüm kadınları tanrıçalaştırmak ya da yönetici sınıfa ait bireyler olarak konumlandırmak mümkün değildir. **Anadolu Tunç Çağı** kadınının pek çoğunun **“normal ev kadını”** olduğu, yaşadıkları dönemlerde günümüzdeki gibi **günlük ev işleri, çocuk bakımı, yemek hazırlığı, dokumacılık, kümes hayvancılığı ve bahçecilik** gibi faaliyetlerle uğraşan **sıradan** kadınlar olduğu anlaşılmaktadır. Tunç Çağına ait kadın iskeletlerinin incelenmesinden, kemiklerde görülen **kireçlenmelerin**, daha çok **bedensel olarak ağır işlerde çalıştıklarının emaresi olarak yorumlanması mümkündür**. Hatta bazı kadınların **savaşlarda erkeklerle beraber mücadele ettikleri ve yaralandığı** da tespit edilmiştir (Darga, 2013: 62-63).

İ.Ö. 2000’lerin başlarından itibaren Anadolu’ya yazının girmesiyle birlikte yazılı belgelerden Tunç Çağı sonrası sosyal yaşamı ve kadının toplum içindeki konumunu anlamak kolaylaşır. Yazılı belgelerin gösterdiği odur ki İ.Ö. 2000’lerin başında Hititlerin hâkim olmaya başlamasıyla yönetim ile inanç sistemindeki tanrısal hiyerarşi giderek erkekler lehine şekillenmeye başlar (Darga, 2013: 62-63).

⁵ Bu iki zaman periyodu (İ.Ö.8000 – İ.Ö.1900) arasına tarihlenen arkeolojik bulgulara göre “Ana Tanrıça”, otoriter, her şeye hâkim, tahtında oturan, hamile, doğuran ya da bağdaş kurarak göğüslerini tutan şişman bir kadın imaj biçiminde betimlenmiştir (Darga, 2013: 60).

Tarihin bu noktasında, **dişil bereket (toprak) tanrıçasından, eril gök tanrıya doğru bir yöneliş** söz konusudur. Hayatı bereketlendirdiği için toprağa saygı duyan ve tapan insan, onu çitle çevirip sahiplenen, ‘egemen’ insana dönüşür. Kadın artık hayatın kaynağı ve bereket veren toprak değil, erkeğin verdiği ‘tohum’u içinde yetiştiren bir ‘taşıyıcı’ olarak algılanmaya başlanır. Bu durumda toprağın konumunu ‘tohum’ alır. Artık erkek ‘asli’, kadın ‘tali’dir. (Atay, 2004: 16-17).

Netice itibariyle, “silahvari” ilk aletlerin yapımı ve asker sınıfının ilk defa ortaya çıkmasıyla doğru orantılı olarak Tunç Çağı itibariyle **ataerkil toplum yapısının oluşmaya başladığından bahsetmek mümkündür.**

Medeniyet tarihinin hemen hemen %99’luk kısmını kapsayan avcı-toplayıcı yaşam biçimi, antropologlar tarafından kadın-erkek eşitsizliğinin kayda değer oranda olmadığı ya da hiç olmadığı bir devir olarak görülür. Özellikle de kadınla özdeşleşen bir etkinlik olarak besin toplayıcılığının hayati konumda olduğu topluluklarda cinsiyetler arası eşitlik en üst seviyeye ulaşmaktadır. Tarihin bu dönemi, insanın doğayı egemenliği altına almadığı, tüm canlılarla birlikte ona tâbi olarak uyumlandığı bir yaşam formuna tekabül etmektedir (Atay, 2004: 17).

Kadının fiziki nedenlerle geri planda kaldığı fikrinin kuramsallaştırılması, insanlık tarihinin avcılık dönemine referansla, cinsiyet ayrımı temelinde gelişen iş bölümü vurgulanarak gerçekleştirilmiştir; ancak insanlığın erken tarihine vurgu yapmak her zaman doğru sonuçları vermeyebilir. Durkheim’a göre tarih yolculuğunda ne kadar geriye gidilirse, bir o kadar da cinsiyetler arası farklılıkların azaldığına tanık olunacaktır; zira kadın, erken tarihlerde “kesinlikle zayıf yaratık değildir” (Durkheim, 1988’den akt. Onur ve Koyuncu, 2004: 34).

Üzerinde durulması gereken nokta, kadının daha ön planda belirleyici olduğu besin toplayıcılığı ve çapa tarımı gibi ekonomik süreçlerde **kadın lehine bir cinsiyet eşitsizliğinin ortaya çıkmamasıdır** (Atay, 2004: 17). Benzer biçimde, Neolitik Çağa tekabül eden İ.Ö. 7000’li yıllarda kadın, ev ekonomisi dışında, toplumun temel ekonomik işlevlerinde de etkin konumdadır. Bunun tipik örneği, Anadolu-Çatalhöyük’te Neolitik Çağa ait olup dönemin önemli iktisadi enstrümanlarından biri olan dokumacılık gereçleridir (Darga, 2013: 22). Dolayısıyla **kadının iktisadi katkısının merkezi ve hayati olması, ‘kadın iktidarı’ anlamına gelmemekte,** aksine neredeyse iktidardan söz edilemez bir noktaya doğru ilerlenmektedir (Atay, 2004: 17). Bu konuda Connell, erkekler arasında söz konusu olabilen hegemonik

ilişkilere benzer biçimde bir **hegemonik kadınlık** durum ve biçiminden bahsedilemeyeceğini (Connell, 2016: 268); hegemonik erkekliğin erkekler arasında işgal ettiği konumla benzer biçimde bir kadınlık konumu bulunmadığını; ‘öteki’ üzerinde bir cinsel hegemonya kurma eyleminin kadınlığın toplumsal kurgusu ve yapılanmasında yer almadığını belirtmektedir (Connell, 2016: 273).

Öte yandan tarımın beşiği Ortadoğu’da, üç büyük tektanrılı dinin, hem insanlığın başlangıcını tarımsal yaşam biçimiyle muteber kılmaları (Adem peygamber, çiftçidir.), hem de erkeği üstün ve hakim, kadını ise aşağı ve tâbi sayan ataerkil söyleme işlerlik kazandırmaları da insanlık tarihinde sosyo-ekonomik temelde kendisini gösteren büyük değişimin ideolojik karşılıkları olarak anlamlıdır. İnsanlık tarihini tarımla başlatan üç semavi din, bu tarihin reel olarak % 99’unu oluşturan avcılık-toplayıcılık aşamasını yok saymıştır (Atay, 2004: 17-18). Musevilik, Hristiyanlık ve Müslümanlığın dünyada geniş kitlelere ulaşan muazzam etki alanının, erkekliğin zaten geniş ölçekte kendine yer bulmuş toplumsal ve büyük oranda evrensel sayılabilecek iktidarına yüzyıllar boyunca yeri doldurulamaz oranda güç kattığını belirtmek mümkündür. Söz konusu tektanrılı üç dinin “kitabî” muhteviyatları ile “her daim kitabî olması gerekmeyen” uygulama biçimlerinin eril yapısı, erkek(lik) lehine seyretmiş sosyo-kültürel değişimin önemli belirleyenlerindendir. Erkek egemen sosyo-kültürel yapının oluşmasında erkeklik fail ise, din olgusunun da bu duruma işbirlikçilik eden etkenlerden biri olduğu düşünülebilir.

İlk feminist çıkış ve örgütlenmelerin görüldüğü 19. ve 20. yüzyıla kadar bu durum büyük oranda (Kıta Avrupası’nda görülen Aydınlanma Çağı gibi ilerici süreçler haricinde) din etkisi ve din olgusunu temel alan sosyo-kültürel örüntüler vasıtasıyla, aynı hızla devam etmiştir. Toplumsal cinsiyet eşitliği derslerinde alışıldık biçimde öğretilen tarihi gelişmelerden de anlaşılacağı üzere söz konusu kadın ve LGBTİ eksenli örgütlenmelerin etkisiyle durum, toplumsal cinsiyet eşitliği “noktasında” olmasa da “yolunda” bazı gelişmelere sahne olabilmektedir. Connell’in (2016: 273) belirttiği gibi süreç, heteroseksüel erkeklerin (ve onların etkisi altına aldığı işbirlikçi/suç ortağı kimliklerin) küresel egemenliğine **boyun eğme** veya **direnme** pratikleri etrafında kutuplaşma eğilimi taşımaktadır.

1.2. BİR İKTİDAR PROTOTİPİ OLARAK HEGEMONİK ERKEKLİK

Hegemonik erkeklik (hegemonic masculinity) kavramı, erkeklik kavramının eleştirisinden ortaya çıkmıştır ve erkeklik olgusunun heteroseksüellik ve homofobi ile yakından ilişkili olduğunu savlayarak ‘erkeğin kadınlık üzerindeki egemenliği’ biçiminde tanımlanmaktadır (Donaldson, 1993’den akt. Alemdaroğlu ve Demirtaş, 2004: 211). Bu bağlamda hegemonik erkeklik, ‘diğer’ erkeklikler olarak görülen ‘homoseksüel’ ve ‘efemine’ erkeklerin ya da kadınların üzerinde etkili olabilen ve bu sosyal ve cinsel kimliklere karşı ‘daha egemen ve hâkim bir konum alan bir çeşit erkeklik’ olarak algılanmaktadır (Carrigan, 1985’den akt. Alemdaroğlu ve Demirtaş, 2004: 211).

Akademi ve bilim çevrelerinde toplumsal cinsiyet ya da eril tahakküm ilişkileri eksenli tartışmaları “Connell öncesi” ve “Connell sonrası” olarak nitelendirmek abartı olmayacaktır. İlk defa 1982’de Avustralya’daki liselerde yürütülen saha çalışmalarına dayandırılarak düzenlenen raporda bahsi geçen hegemonik erkeklik, daha sonra söz konusu çalışmada imzası bulunan isimlerden biri olan R.W.Connell’in yaptığı kavramsallaştırmalarla geliştirilmiştir (Türk, 2008’den akt. Zeybekoğlu, 2013: 76). Kavramın ilk defa Connell tarafından 1987 yılında *Gender and Power* (Toplumsal Cinsiyet ve İktidar) isimli kitabıyla akademi dünyasının tartışma alanına sunulması öncesinde eril tahakküm ilişkileri, terminolojik açıdan genellikle “erkeklik” (masculinity) ve “ataerkillik/patriarki” (patriarchy) gibi kavramlar etrafında tartışılmaktaydı. Hegemonik erkeklik teriminin işlerlik kazanmasıyla erkeklik çalışmalarında terminolojik açıdan bir zenginleşme ve kuramsal yaklaşımlar açısından da bir ufuk genişlemesi yaşandığı belirtilebilir.

Cinsiyet farklılıklarını temel alan iktidar ilişkilerini anlama çabası, kadınların salt erkekler tarafından ezilmesi ve ötekileştirilmesine yol açan ataerki kavramı ile değil, erkeklerin bu iktidar ilişkilerini ne gibi yol ve yöntemlerle devam ettirip üretebildiklerine dair soruların sorulmaya başlamasıyla ve “toplumsal cinsiyet” kavramının kuramsal bakımdan yol gösterici hale gelmesiyle gelişip güçlenmiştir. Egemen erkeklik biçimleri ile iktidar ilişkileri arasında karşılıklı nedensellik ilişkisi kuran doyurucu bir açıklama geliştirme ihtiyacı ve erkeklerin bu iktidar yapıları ile aralarındaki ilişkilenemeyi anlama arzusu hegemonik erkeklik kavramının geliştirilmesine vesile olmuştur (Sancar, 2013: 31).

“Erkeklik” kavramı, konuyla ilgili araştırmalarda (Türkiye’de sınırlı sayıdaki, yurtdışında ise birçok kaynakta) sıklıkla başvurulmuş ve başvurulmakta olan bir terim olmakla birlikte, sosyo-politik, sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel bir tahlil neticesinde ulaşılmış bir kavram olmaktan ziyade, akademik olmayan günlük bir kullanımı çağrıştırmakta ve “buz dağının görünmeyen yüzü”nü yeterince aydınlatamadığı, sığ kaldığı izlenimi oluşturmaktadır. Belki de bu izlenim, “hegemonik erkeklik” gibi zihin açıcı bir teriminin varlığından ötürü söz konusudur.

Dolayısıyla “hegemonik erkeklik” kavramı, son yıllarda erkek cinsini merkezine alan toplumsal cinsiyet eşitliği çalışmalarının birçoğunda olduğu gibi, çalışmamızın da ana eksenini teşkil etmektedir.

Nasıl ki iktidar ilişkileri, hayatın tüm kılcal damarlarına, dünya halklarının istisnasız bütün fertlerinin gerek bilinçli ve doğrudan katkısı, gerek işbirliği, gerek “rıza”sı (Connell, 2016: 270) ve onayı, gerekse de suskunluk ve bilgisizlikle bezenmiş suç ortaklığı vasıtasıyla işleyen kadim örüntüler ise, Sancar’a (2013: 16) göre de erkeklik adı verilen sosyal iktidar konumu, ancak bir **iktidar sorgulaması ve kavramsallaştırması** içinden bakılarak anlaşılabilir hale gelebilir. Birbirleri arasında fark bulunan birden çok erkeklik olduğunu ortaya koyan çalışmalar içinde **iktidar olgusuyla en yakın ilişkili olanı** Connell’in ‘hegemonik erkeklik’ kavramıdır (Maral, 2004: 128-129).

Toplumsal cinsiyet olgusuyla ilişkili ayrışmalar, kapitalist işleyiş için başat ve hayati bir nitelik arz eder; hatta sınıf temelli ayrışmalar kadar başat bir rol üstlendiği söylenebilir (Connell, 2016: 160-161). Modern dünyanın analizi, sınıf ve toplumsal cinsiyet yapılarının eşgüdümlü sorgulamasını gerektirir (Connell, 2016: 82-83). Özü itibarıyla sınıf temelli toplumsal analizi ve temelde de ezen/ezilen ikiliğini içeren, dünyanın tüm ezilenlerinin ve emekçilerinin birleşmesi ülküsünden dem vuran sosyalist teori, artık kapitalizmin erkekler **tarafından** ve öncelikle de erkekler **lehine** işletildiği gerçeğini görmezden gelemeyecek bir tarihsel eşiğe gelmiştir. Tablo, kapitalizm – toplumsal cinsiyet – erkeklik arasındaki ilişkilerin dolaylı yollardan okunmasına ihtiyaç bırakmayacak kadar netleşmiştir: **Kapitalizm, büyük oranda toplumsal cinsiyet ilişkilerince yaratılan iktidar olanaklarından oluşmuştur** ve bu durumunu muhafaza etmektedir (Connell, 2016: 160-161).

Sancar’a göre (2013: 30) hegemonik erkeklik, Connell, Carrigan ve Kimmel gibi araştırmacılar tarafından en genel anlamıyla, ‘iktidar sahibi konumundaki erkeklerin temsilcisi olduğu erkeklik imgesi’ olarak tanımlanmıştır.

Hegemonik erkeklik, erkek cinsiyetli belirli kesimlerin iktidar ve zenginliği kendilerinde nasıl muhafaza ettiklerini, tahakkümü oluşturan sosyal ilişkilenmeleri nasıl meşru kıldıklarını ve yeniden ürettiklerini anlamaya yönelik olarak oluşturulmuş bir kavramdır (Türk, 2008’den akt. Zeybekoğlu, 2013: 76).

Hegemonik erkeklik, kadınlar üzerinde kurduğu egemenlik vasıtasıyla hegemonik olduğu gibi, diğer erkeklik biçimleri üzerinde kurduğu egemenlik ile de hegemoniktir (Cengiz ve diğerleri, 2004: 55).

Connell’e göre hegemonik erkeklik, erkekliği “*egemenlik kuran*” ve “*ayrıştıran*” olmak üzere ikili bir misyona tâbi tutar. Bununla bağlantılı olarak cinsiyet, erkekliğin salt kadınlık ile müşterek ilişkisinde ortaya çıkan bir kategori olmaktan ziyade, aynı zamanda erkeğin cinsiyetten kaynaklanan sosyal statüsünün, **hemcinsleriyle ilişkide de** belirlenebileceğini vurgulayan bir kategoridir. Nitekim Bourdieu’nün “*libido dominandi*” kavramıyla isimlendirdiği durumda, **erkek, öncelikle diğer erkekler üzerinde** iktidar kurma isteğindedir; **kadın üzerinde egemenlik kurma çabası ise erkek için tali** bir mücadele biçimidir (Onur ve Koyuncu, 2004: 33-34).

Hanke, hegemonik erkekliğin, yalnızca zor (coercion) ya da şiddet olguları temelinde işlerlik kazanmadığını; kavramın asıl vurgusunun, erkeklerin kadınlara ve birbirlerine karşı oluşturdukları iktidar ilişkilerinin kurulmasında yattığını, hegemonik erkekliğin yerleşikleşmesinde kültürel ve kurumsal yapıların ikna (persuasion) ve rıza (consent) enstrümanlarının önemli rol oynadığını belirtmektedir (Türk, 2008’den akt. Zeybekoğlu, 2013: 76).

Hegemonik erkeklik, kadınlarla ve tâbi kılınmış erkekliklerle ilişkili olarak kurulur ve işletilir (Connell, 2016: 271). Dolayısıyla hegemonik erkeklik yaklaşımı, kadınların boyun eğdirilmelerine temas etmekle birlikte, toplumsal cinsiyet ve erkeklik ile ilgili diğer yaklaşımlardan farklı olarak, erkek(lik)ler arası ilişkilenmelerin altını özellikle çizmiş, erkek(lik)ler arasında *hâkim olan/tâbi olan/hâkim olanla işbirliği eden* gibi temel kategoriler oluşturmuştur.

Connell, 1995 yılında yazdığı *Masculinities* (Erkeklikler) ve 2005 yılında James W. Messerschmidt ile birlikte yazdığı *Hegemonic Masculinity: Rethinking The Concept* adlı kitaplarında görüşlerini, eleştiriler doğrultusunda⁶ gözden geçirmiştir. Connell, bir ‘düzen’ olarak hegemonik erkeklik mekanizması içinde, farklı erkeklik biçimlerinin söz konusu iktidar ilişkileri düzenine nasıl dahil olduğu sorusuna daha açıklayıcı bir yanıt vermeye çalışmış; **subordinated masculinity** (*tâbi kılınan/madun/öteki erkeklik*), **complicit masculinity** (*suç ortağı/işbirlikçi erkeklik*), **marginalized masculinity** (*marjinal erkeklik*) biçiminde ek alt başlıklar açmıştır (Sancar, 2013: 33-34; Çelik, 2016: 5). Bu sınıflandırmaya göre, diğer gruplardaki erkekliklere göre daha ağır biçimde şiddete maruz kalma ihtimalini barındıran kesim ‘*tâbi kılınan/madun/öteki erkeklikler*’dir. Bu kesimin, heteroseksüellik dışında konumlanan cinsel yönelimleri sebebiyle erkek egemenliğinin toplumsal avantajlarından en az yararlanan kesim (Bozok 2009, 439’dan akt. Çelik, 2016: 5) olduğu söylenebilir. **Suç ortağı/işbirlikçi erkeklikler**, ataerkilliğe ikrar vererek kadınların baskı altına alınma ve ötekileştirilmelerinden yararlanırlar. Connell’e göre, **erkeklerin büyük bir kesimi bu kapsama girer. Suç ortağı/işbirlikçi erkeklikler, taraf değiştirip feminist erkekler haline gelerek, kadın ezilmişliği ve ötekileştirilmesine karşı mücadele vermeyi tercih edebilecek ve ‘muhalif erkekler’ haline gelebilecek nitelikte erkeklerdir.** “Marjinal erkeklikler” ise, ırk, etnisite ve/veya sınıf konumları nedeniyle eril iktidar karşısında ‘hegemonik’ ve ‘suç ortağı’ erkeklere göre çok daha dezavantajlı konumdadırlar. Azınlıklara mensup ve sınıf altı konumdaki erkekler, bu gruba örnek olarak verilebilir (Bozok, 2009: 439 ve Bozok, 2011: 47’den akt. Çelik, 2016: 5).

Erkeklik olgusuna dair düşünsel ve akademik yaklaşımların temelinden etkilenmesine yol açan **asıl “devrim”**; aynı cinsiyet sisteminde **birden fazla erkekliğin** üretilerek dolaşıma sokulduğu, bunların birbirleriyle ve farklı güç odakları ile çeşitli ilişkiler içine girdiği, değişik kültürel ürünlerde değişik biçimlerde temsil edildiği, ırk, sınıf, din, etnik köken, cinsellik, fiziksel özellikler gibi çeşitli kriterleri göz önünde bulundurmaksızın yorumlanmalarının mümkün olmadığı anlaşıldığında

⁶ Soru işaretleri, egemen erkeklik değerlerinin kadınların tamamının boyun eğdirilmesini ne gibi yol ve yöntemlerle sağladığı, farklı erkeklik stilleri arasındaki iktidar ilişkilerinin nasıl tanzim edildiği gibi konularda yoğunlaşmıştır (Sancar, 2013: 33-34).

ortaya çıkmıştır. Connell, söz konusu ilişkileri **çoklu erkeklikler** (*multiple masculinities*) olarak nitelendirmiştir (Özbay ve Baliç, 2004: 92-93). Dolayısıyla kadınların topyekün denetim altında tutulması gibi ortak bir çıkar etrafında kalıcı biçimde öbeklenmiş bir erkek egemenliğinden bahsedilmesi yerine, **çoğul, çatışmalı, birbiriyle uyumsuz ya da birbiriyle ilişkisiz çok sayıda farklı erkekliğin hareket olanağı bulunduğu** bir “erkek egemenliği”nden bahsedilmesi daha doğru olabilir (Sancar, 2013: 17).

“Erkeklik açısından hegemonya, mutlak kontrol anlamına gelmez; otomatik değildir ve kesintiye uğrayabilir, hatta kendi kendini kesintiye uğratabilir. Erkekliği kurgulayan ilişkiler diyalektiktir” (Connell, 1995’den akt. Maral, 2004: 129). Bu durumda, farklı erkekliklerin sabit kategoriler olarak değil, dinamik etkileşimler olarak nitelendirilmesi yerinde olacaktır (Maral, 2004: 129).

Özbay ve Baliç’e göre, erkekliklerin çoğulluğunu vurgulamak yeterli değildir. Aynı toplumda ve bazen aynı mekanda boy gösterebilen ve iletişim yoluyla birbirlerinden karşılıklı olarak etkilenen farklı erkeklikler arasındaki ilişkilerin de görülmesi gerekir. Connell buna, “**erkekliğin cinsiyet politikası**” demiş ve dışlama-içerme, korkutma, sömürü gibi biçimlerde inşa edilen *işbirliği*, *hâkimiyet* ve *tâbîlik* ilişkilerini de bu tabloya dâhil etmiştir. Buna göre, “**her farklı ‘cinsiyet ilişkileri sistemi’nde hegemonik konumda olan bir erkeklik** mevcuttur”. Hegemonik durumda olan erkeklik, her yerde ve her zaman aynı ve sabit bir karakter tipolojisi değil, sürekli müzakereye ve değişime açık bir pratikler bütünü olarak görülebilir (Özbay ve Baliç, 2004: 93). ‘**Cinsiyet rejimi**’, yukarıda bahsi geçen, hegemonik konumda bulunan erkekliğin iktidarı etrafında; çeşitli kadınlık ve erkeklik hallerinin bu egemen erkeklik tarzını kabul etme / reddetme ölçüsüne mesafelenmesi ile şekillenen ilişki örüntüleri olarak ele alınabilir (Sancar, 2013: 215-216).

Sancar’a göre hegemonik erkek olmak, salt “belirli ve sınırları tanımlanmış” bir erkek grubunun üyesi olmak anlamına gelmez ve evrensel bir tanımlı bulunmayan komplike bir olgudur. Yine de Sancar; beyaz, orta sınıf, heteroseksüel, orta yaşlı, tam gün iş sahibi erkeklerin bu kapsamda görülebileceğini iddia etmiştir. Connell, Carrigan ve Kimmel gibi bilim insanları ise bu tanıma, belirli oranda mütebedeyyin ve sportif etkinliklere yatkın erkekleri de eklemektedir (Sancar, 2013: 30).

Hegemonik erkeklik oldukça kamusalıdır. Bu kamusalılığın, iktidar sahibi erkeklerin ne ya da kim oldukları bakımından değil, bu erkeklerin sahip olduğu iktidarı hâlâ etkin kılabilen etkenlerin ne olduğu ve bu kadar çok sayıda erkeğin desteklemesi yönünde teşvik edilen unsurların ne olduğu bakımından irdelenmesi çok daha önemlidir. Hegemonya, rıza olgusunu elzem kılar. Erkeklerin büyük çoğunluğu hegemonik imge ve imajların ayakta tutulabilmesi için işbirliği yapar. Suç ortaklığının birçok gerekçesi vardır. Bu gerekçelerin hassasiyetle irdelenmesi, “cinsel politika sistemi”nin aydınlatılmasını sağlayabilir (Connell, 2016: 270-271).

Erkek egemenliğinin inşası, “karşı tarafların” rızasını almayı gerektirir. Hegemonya, üzerinde mütemadiyen çaba sarfedilmesi gereken meşakkatli bir uğraşı neticesinde kurulabilir. Bu nedenle erkeklerin önemli bir kesimi bu zahmete girmeyerek hegemonik erkeklik yapıları ile “suç ortaklığı/işbirliği” yapar ve “**ataerkil pay**”ını almaya bakar (Bozok, 2015: 32-33).

Connell, erkekler tarafından iktidar ilişkilerinin kontrol edildiği ve olanaklarından istifade edildiği evrensel bir cinsiyet sisteminden bahsetmiş, bu sistemi işler kılan üç ana düzenek sıralamıştır: İlki, esaslı biçimde ilk defa sosyalist feministlerce gündeme oturtulan “cinsiyete dayalı işbölümü”dür. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin daha çok hane içi tezahürlerini kastettiği gibi hane dışı görünümelerini de içerir. İkincisi iktidar olgusudur. Sınıf, ırk ve bölgesel gelişmişlik farklılıklarıyla ilişkili iktidar ilişkilerinin cinsiyet farklarına ilişkin iktidar ilişkilerinin biraradalığına, dolayısıyla toplumsal cinsiyet sisteminin bir iktidar ilişkileri halinde işlerlik kazanmasına vurgu yapar. Üçüncüsü ise kateksis kavramıdır. Kavram, cinsellik ve cinsel arzu ile toplumsal ilişkileri aynı potada eritmeyi hedeflemektedir. (Sancar, 2013: 31-32). Connell (2016: 171), kısmen Freud’a da atıfta bulunarak “cinsel toplumsal ilişkiler”in, bir kişinin başka bir kişiye duygusal bağlanımı ekseninde yapılandırılan ilişkiler olduğunu, söz konusu bağlanımları örgütleyen yapıya “kateksis yapısı” adını verdiğini belirtmektedir. Duygusal bağlanmanın sadece sevecen değil, aynı zamanda düşmanca da olabileceğini, hatta aynı anda hem düşmanca hem sevecen, yani müphem (çift değerli) olabileceğini, yakın ilişkilerin birçoğunun böylesi bir kompleks yapıda olduğunu ileri sürmüştür. Connell (2016: 188), ücret ve mesleğin hane içi iktidar dengelerine, hane içi iktidarın ise cinsiyete dayalı işbölümüne etki ettiğini; bununla bağlantılı olarak, aynı haneyi paylaşan kadın ve erkeğin; cinsel-

duygusal ilişkiler (kateksis), iktidar ve cinsiyete dayalı işbölümünün birleşimi olduğunu belirtmektedir. Söz konusu üç unsur, tüm toplumsal cinsiyet rejimlerinin temel unsurlarıdır (Connell, 2016: 154). Netice itibariyle kateksis kavramının öne sürülmesiyle, “cinsel arzu” olgusunun toplumsal cinsiyet denklemine dâhil edilmesi hedeflenmiştir.⁷

Cinsiyete dayalı işbölümü, iktidar ve kateksisten oluşan **toplumsal cinsiyet sistemi, kadınların boyun eğdirildiği, erkeklerin ise tâbi kılındığı** bir yapıyı oluşturur ve bu yapının devamlı biçimde işler halde olmasını sağlar. Connell’e göre “toplumsal cinsiyet sistemi”, erkeklerin, kadınların boyun eğdirilmesinden çıkar elde ettiği bir iktidar rejimidir (Sancar, 2013: 31-32). Bu bağlamda hegemonik erkeklik, iktidar aygıtının oldukça yaygın ve işlevsel bir prototipi olarak görülebilir.

Hegemonik erkeklik kavramı, nicel açıdan minimal bir erkek grubunun, sahip oldukları iktidarı muhafaza etmek, bu durumu meşru kılmak ve tahakkümü pekiştirmek için ne gibi yol ve yöntemler izlediklerini çözümlemeye çalışır. Hegemonik erkek(lik)ler nicel açıdan oldukça az olsa da iktidarın korunması, hegemonik erkek(lik)ler dışında kalan diğer erkeklerin rızası ve işbirliği ile oluşturulan hegemonik bir yapıdır. Rıza, işbirliği ve/veya sessiz kalmaya karşılık olarak söz konusu ‘diğer’ erkeklere çeşitli çıkar ve ayrıcalıklar (‘ataerkil pay’) verilir (Sancar, 2013: 32).

Kimme’e göre seksizm, ırkçılık ve homofobi, hegemonik erkekliğin oluşturularak yerleşikleştirilmesinde, ayrıca ‘normatif’ bir algı konumundan ‘normal’ bir algı konumuna kanalize edilmesinde önemli rol oynar (Onur ve Koyuncu, 2004: 35).

Hem Cornwall ve Lindisfarne, hem de Connell’in vurguladıkları “hegemonik erkeklik” kavramlaştırmasına karşılık gelen ve bir **“iktidar dili”** olarak genelleşmiş bu erkekliğin ceremesini doğrudan çeken kesimi kadınlar oluşturmaktadır. Ancak bu hegemonik erkeklik halinden doğrudan değil, ama (belki daha kötüsü) “içerden” muzdarip olmaları itibariyle **bizzat erkeklerin de kadınlardan farklı bir konumda olmadığını, hatta daha zor bir durumda olduğunu** düşünmek ve artık bu konuyu

⁷ Işıl Kızılırmak, “Bir Ayna Okuması Olarak Hizmetçiler: Ters Aslında Gerçek Midir?”, 19.06.2015, <http://cinsiyetintopluusalinsasi.blogspot.com/2015/06/bir-ayna-okumasi-olarak-hizmetciler.html>, (30.10.2018).

tartışmaya açmak gerekmektedir. “Erkeklik, kadını dışarıdan, erkeği içeriden yıkan bir kimliktir” (Atay, 2004: 23).

Hegemonik erkeklik tartışması, **pekiştirilmesinde etkili olduğu değerlendirilen** dört temel başlık halinde ele alınacaktır:

- Aile ideolojisi
- ‘Kas’ ve ‘akıl’: Sınıf olgusunun farklı kıldığı erkeklik halleri
- Homososyal alan ve yapılar
- Erkekliğin pekişmesinde erilleşmiş kadının rolü

1.2.1. Aile İdeolojisi

Feministlerin neredeyse slogan halini almış “*Özel olan politiktir!*” önermesiyle cisimleşen “aile” kavramı, kapladığı alan bakımından “küçük” görünmekle birlikte, aslında iktidar ve statükoya içkin devlet aygıtının minyatür bir versiyonu ve hegemonik erkeklik pratiklerinin yeşertilip yerleşikleştirilmesinde işlevsel, başat bir unsurdur. Daha önce de belirtildiği gibi çağdaş hegemonik erkekliğin en karakteristik niteliği, heteroseksüel ve evlilik kurumuyla yakın bağ içinde olmasıdır (Connell, 2016: 272).

Ailenin “özel, kapalı ve mahrem” yapısı, belki de iktidar sahiplerince özellikle talep edilmiş ve şekillendirilmiş gibidir. Bu kapalı yapı, eril tahakküm ilişkilerinin uygulanıp yerleşikleşmesinde, hatta “kültürleşmesinde” oldukça işlevseldir. Nitekim eril tahakküm ilişkilerinin devamı, erkek egemen devlet aygıtının da faydasınadır.

Aile ya da daha doğrudan bir ifade ile ‘heteroseksüel evlilik’, Sancar’a göre “erkek egemenliğini düzenleyen alan ve kurumlar”dan biridir ve ‘eril şiddet’in oluşturduğu çıkar ve maddi getirilerin erkekler arasında pay edilmesini düzenleyen diğer mekanizmalarla yakın temas halindedir (Sancar, 2013: 215). Aile ideolojisinin cinsiyetçiliği güçlendirdiği (Thompson, 2001’den akt. Buz, 2009: 58) de bir diğer dikkat çekici önermedir. Connell, Cooper’ın (1971) **çekirdek aileyi**, otoriter bir kurum olarak, baskıcı bir toplumun cinselliği denetlemesini, konformist insan toplulukları yaratmasını sağlayan temel bir araç olarak sunduğunu; 1970’lerin başlarında feministlerin, aileyi kadınların *asıl ezilme alanı* olarak gördüklerini; aynı yıllarda eşcinsel temelli toplumsal hareketlerin önemli teorik çalışmaların yapılmasına ilham

verdiğini, bu çalışmaların tamamına yakınının ise **aileyi, sermayenin emek kaynağı gereksinimini, devletin ise tâbi kılma gereksinimini gideren bir heteroseksüellik fabrikası** olarak gördüğünü belirtmektedir (Connell, 2016: 69-70).

Pek çok normatif yaklaşım, “**ideal aile**”yi, *orta sınıf, etnik, dini ve kültürel bakımdan toplumun çoğunluğuna uyumlu, engelli birey içermeyen ve geleneksel toplumsal cinsiyet rollerine dayalı bir yapı* olarak görmektedir (Atasü Topçuoğlu, 2016: 13-14). Ancak Connell’e göre “*ana-baba, iki çocuk, kedi ve köpek*” bileşimli çekirdek aile, artık birçok kesimin hane halkı biçimi değildir ve muhtemel biçimde de hiçbir zaman olmamıştır. Sosyo-kültürel bakımdan hâlâ yerleşik durumda olduğu görülen, “*eve ekmek getiren koca*” ve “*yuvayı yapan kadın*” biçimindeki normatif örüntü büyük oranda yıpranmış durumdadır. Söz konusu yıpranmanın en doğrudan biçimde görülebileceği alan, kuşkusuz ekonomik mecradır: “Dünyadaki ücretli işçilerin yaklaşık üçte biri kadındır ve pek çok erkek, işgücünde yer almaz” (Connell, 2016: 90).

Refahı konu alan feminist çalışmaların birçoğu, hemen hemen herkesin çekirdek aile içinde yaşadığını varsayan; bütün kadınların, kendilerini geçindirmesi nedeniyle erkeklere bağımlı olduğunu ileri süren, çocuk sahibi olabilmek için bir adamın ya da kocanın varlığını gerekli gören resmi sosyal yardım ve ekonomi politikalarını bu kadar çok destekleyen görüşlerin hatalı olduğunu ispat etmeye çalışmıştır (Connell, 2016: 98).

Erkeklik, bir oluşum ya da ürün olarak kendisini hiç kuşkusuz en çok hanede üretmekte; babalık, kocalık, aile reisliği, **namus bekçiliği** fonksiyonları bu mecrada devreye girmektedir. Sancar, egemen erkeklik değerlerinin genellikle hane dışındaki alan ve bağlamlarda üretilerek kurulduğunu; aile ve özellikle “babalık” figürü kadar, ataerkil yapıların, eril eğlence mekanlarının, cinsel deneyimlerin, homososyal alanların, sportif etkinliklerin ve boş zaman faaliyetlerinin erkeklik yapılanmasındaki rolünün gittikçe daha belirleyici olmaya başladığını belirtmektedir (Sancar, 2013: 149-150).

Parsons ve Mead’e göre cinselliğin ve biyolojik çoğalmanın evrensel taleplerine cevap niteliğinde bir toplum birimi oluşu nedeniyle çekirdek aile, birçok kişinin mutabakatla kabul edebileceği bir kurum ve yapıdır. İdeal ve normatif çekirdek aile kurumunu tehdit edebilecek herhangi bir yaklaşım ya da yaşam formunun hayat

bulabildiği bir toplumun yıkılacağını ya da yıkılmasa da sarsılacağını düşünen birçok toplum ya da toplumsal grup, tam da bu nedenle toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ve aile kurumunu korumak amacıyla bilhassa eşcinselliğe yönelik somut yaptırımlar barındırır (Connell, 2016: 118).

“Aile” kavramı, yoksul/alt sınıf kesimlerden orta ya da yüksek statülü kesimlere kadar, her sınıf ve her kültürde birçok farklı biçim ve içerikle karşımızda belirir. Normatif aile ya da ideal aile kavramı kan bağıını gerekli görmez; ulusal düzeyde etkin, büyük bir firma, görsel yayın organlarındaki reklamlarında “Biz bir aileyiz!” diyebilmektedir. Bununla birlikte aile, toplumdaki her “tipten” bireyin içinde kendine kolaylıkla yer bulabileceği bir kurum değildir. Hegemonik yapıların (siyasal gücü elinde bulunduranlar, medya patronları, işverenler, mahalle sakinleri, hane ‘reisleri’ vs.) ekseriyeti; söz gelimi bekâr, 25 yaşlarında, “salaş” giyimli, kulaklığından etrafa metal müzik tınları yayılan, boynunda dövme bulunan, çevre örgütlerinde aktivistlik yapan, evinde ya da sokağında çok sayıda kedi besleyen ve “home office” biçimde yaptığı web sayfası tasarımı işinden geçimini sağlayan bir kadını aile kavramı ve kurumuyla kolaylıkla bağdaştıramaz. Tam da buradan hareketle, Türkiye’de faaliyet yürüten bir grup kadın örgütü, 2011 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın kurulması aşamasında dikkat çekici bir çıkışa imza atmış, bakanlığın isminde öncelikle yer verilen ‘aile’ye itiraz etmişlerdi. “Kadın ve Aileden Sorumlu Devlet Bakanlığı”na bağlı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü’nün (SHÇEK) lağvedilerek icracı bir bakanlığın kurulması ve bu bakanlığa verilecek isim ile ilgili olarak yaşanan tartışmalarda, bir grup kadın örgütü, “kadın” adının kaldırılarak “aile” adının öncelenmesine karşı çıkmışlar; ancak kurumun ismi Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB) olarak kalmıştı. Aynı yıl, Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü de kapatılarak yeni kurulan ASPB’ye bağlı alt bir birim olarak konumlandırıldı.

Benzer biçimde, yürürlükte olan 4320 sayılı “Ailenin Korunmasına Dair Kanun” 2012 yılında kaldırılarak 6284 sayılı “Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun” yürürlüğe girdi ve “ailenin korunması”nda ısrarcı olundu.

Çok daha güncel bir örnek ise 2018 yılında, ASPB’nin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB) ile birleştirilmesi esnasında yaşandı. Yeni bakanlığın adı

ve logosu birkaç kez değiştirildi. “Çalışma, Sosyal Hizmetler ve Aile Bakanlığı” isminde mutabık kalınmıştı ki, “aile”nin sıralamada sonlarda kaldığı farkedildi ve kurumun ismi nihayet (ve şimdilik) “Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSHB)” olarak belirlendi.

İktidar sahiplerinin “aile”yi neden bu kadar çok önemsedikleri ve kutsal bir kitap misali üzerine titredikleri hususu tartışma gerektirmektedir. Aile kavramı heteronormatif bir kurum algısını fazlasıyla oluşturmaktadır. Aile kurumunun herhangi bir biçimde sarsılması, adının ikinci plana itilmesi ya da normatif aile biçim ve içeriklerinin dışında bir aile formuyla kitlelerin tanışması, iktidar sahiplerinin (hanelerdeki aile reislerinden yasa koyuculara kadar) hiç arzu etmediği bir duruma işaret eder. Bu korumacı yaklaşım, “ailevi/hane temelli statüko”nun ve hegemonik erkekliğin devamı gayesiyle yoğun çaba sarfeder, kitleleri baskılar.

Ancak Vassaf’a göre; boşanmanın yaygınlaşmasıyla evlilik kurumunun işlevini giderek yitirmesi, çiftlerin birlikte yaşamaya yönelmesi, kadınların cinsel ilişkiden haz almasının doğal karşılanması, cinselliğin kamu alanında yaygınlaşarak günlük yaşantımızın parçası olmasıyla, erkek ve kadın davranış ve kimliklerinin yeniden tanımlandığı küresel bir süreç içine girilmiştir. Dinlerle devletlerin cinselliğe hegemonyası “uzatmalara oynamaktadır” (Vassaf, 2015: 24-25). Aile kurumunun muhafazakâr ya da mütedeyyin toplum kesimlerinden sosyal demokrat ya da solcu kesimlere kadar toplumun birçok kategorisinde biçim değiştirdiği ya da çeşitli yönleriyle az veya çok zayıfladığı gözlemlense de iktidar sahiplerinin “emektar gemilerini” terk etmeyeceğini, onu farklı isimler ve biçimler altında güçlendirme yönünde çaba sarfedeceklerini söylemek güç değildir. Tüm zulüm ve eşitsizlikler, Beauvoir’in “özel olan politiktir” vurgusunda harikulade bir isabetle temas ettiği gibi, öncelikle hanede filizlenegelmiştir. Haneye televizyonun ve internet vasıtasıyla sosyal medyanın da büyük bir yaygınlıkla girmiş olması, tahakkümü bambaşka bir boyuta götürmüştür. Muktedirin politik tahakkümünün, dış müdahalelerden uzak biçimde ve en “iyi” uygulanabildiği alan, hanedir. Ailedeki eril tahakküm, politik tahakkümün en sadık işbirlikçisidir.

1.2.2. ‘Kas’ ve ‘Akıl’: Sınıf Olgusunun Farklı Kıldığı Erkeklik Halleri

Özellikle 2000’li yıllardan itibaren, geleneksel erkeklik rollerinden uzaklaşarak daha farklı formlara bürünen erkeklik biçimleri gözlemlenebilir olmuştur.

“Ataerkilliğin asıl gücü, kökleşmiş geleneklerden değil, erkekliğin sınırlarını toplumsal iklime göre değiştirme kapasitesinden kaynaklanır” (Maral, 2004: 128). Erkeklik rolleri, **özü itibariyle geleneksel/hegemonik yapısını korumakla birlikte**, teknolojinin insan yaşamına daha çok temas etmeye başlamasıyla biçim ve yansımaları bakımından bazı değişiklikler yaşamaktadır. Modern devletin gelişimi, toplumsal cinsiyet ilişkilerinin sosyo-kültürel yansımalarındaki değişimlerle ilişkili olduğu gibi, bu değişimlerin belirgin bir bölümü de erkeklik örüntülerinde yaşanmaktadır. Geleneksel ataerkil hegemonya, hane içinde yalnızca belirli türdeki erkekliklerin hâkimiyetini yansıtmaktayken, hem modern devletin, hem de endüstriyel ekonominin gelişim gösterdiği dönem boyunca, **teknik akılcılık** ve **hesaplama** gibi yeni biçimlerde görünür olmaya başlayan erkeklik biçimleri, söz konusu “hane içi /alt gelir grubu erkekliği” hegemonyasına meydan okumuş ve süreç içerisinde **onun yerini almıştır**. Endüstriyel kapitalizmin, sınıf dinamikleriyle olduğu kadar bu değişimle de kurulduğunu belirtmek mümkündür. Ancak bu durum, **diğer erkeklik biçimlerini** ortadan kaldırmamış, **marjinalleştirmiştir**. Bu durum, teknoloji ve akılcılığın egemen olduğu modern çalışma yaşamından ve bürokrasiden dışlanmış **yeni erkeklik biçimlerine** zemin hazırlamıştır (Connell, 2016: 195-196).

Endüstri sonrası toplumunda (*post-industrial society*), hizmet sektörü giderek sanayi sektörünün önüne geçmekte; bununla bağlantılı olarak tam gün çalışma, bir erkeğin ‘başarılı’ sayılmasında artık birinci öncelik olarak algılanmamaktadır (Sancar, 2013: 54). Alt sınıfa mensup erkeklerin hayal ve hedeflerinde, düzenli gelir getirici ‘normal’ ve tam gün bir iş ve meslekten ziyade, şiddet, seks ve futbolun bulunduğu yeni bir erkek dünyası bulunmaktadır (Sancar, 2013: 39). Onur ve Koyuncu’ya göre (2004: 36) erkeğin hegemonya kurmasında ve patriarkal sistemin devamlılığında önemli noktalardan biri olan, erkeğin “para kazanma/eve ekmek getirme (bread winner) rolü büyük oranda yıkılma sürecindedir. İşçi sınıfı temelli erkeklik modelleri zayıflamakta, yeni erkeklik tarzları oluşmaya başlamakta; daha az erkek, daha çok kadın çalışmakta, toplumsal sınıf – erkeklik ilişkisi bulanıklaşmaktadır. On dokuzuncu

yüzyılda görmeye alışık olunan, sahip olduğu işi korumak için yumruklarıyla kavga eden erkeği, yirminci yüzyılda yerini, 'risk yönetimi'ne aşına, stratejist ve girişimci erkeğe terk etmiştir (Sancar, 2013: 57).

Hegemonik erkeklik, farklı sosyal sınıf ve hane yapıları içinde değişik anlamlar kazanabilir. Yönetici sınıfındaki ailelerde yaşam, erkeğin kariyer başarısına ve özgüvenine endekslidir. İşçi sınıfına mensup erkek ise, motive edilecek bir kariyer yaşamının, teknolojiye dayalı bir bilgi ve uzmanlığının genellikle olmaması nedeniyle eril ve 'üstün' konumunu, ailesini geçindirme yetisiyle ilişkilendirmek zorundadır. Bu ilişkisellik, dindarlık ve milliyetçilik gibi enstrümanlarla çok daha güçlü kılınabileceği gibi, en yalın ve çıplak haliyle eril fiziksel şiddet de bu bağlamda işlevseldir. Söz konusu iki ayrı sınıfsal analiz, işçi sınıfı erkekliğinin baskıcı ve despot, sermaye sınıfı erkekliğinin ise liberal, modern ve demokrat olduğu anlamına gelmez; ikisi de hegemonik erkekliğin iki ayrı formudur (Sancar, 2013: 33).

Erkeklik söylemi, ezilen alt sınıflara kaba (aynı zamanda kaba kuvvete de dayanan) bir erkeklik, "delikanlılık", "harbilik" anlatısı sunmaktadır (Cengiz ve diğerleri, 2004: 56). Bourdieu'nün de (1984) dikkat çektiği üzere, alt sınıflar, kendilerini üst sınıflara göre fiziksel açıdan daha güçlü; üst sınıfa mensup erkekleri daha 'yumuşak', kadınsı, 'light', 'soğan erkeği' olarak görürler. Üst sınıfa mensup erkeklerin yaşantısında ise saygın bir meslek, başarı, kariyer, para, araba gibi unsurlar vardır. Üst sınıf erkeklik, kendisini doğrudan ve kaba kuvvetle değil, dolaylı ve sembolik şiddet ile tanımlar. Bu kesimler için erkek olabilmek ile ekonomik gücün yakın bir ilişkisi vardır (Cengiz ve diğerleri, 2004: 56).

Sermaye üzerinde mülkiyet ve yönetim yetkisi/gücü olan erkeklerin "**eğitilmiş**" ve "şiddetten arındırılmış" bireyler olduğunu söylemek mümkündür. **Üst sınıfların** söz konusu "**steril**" **erkekliği** fiziksel şiddete başvurmayı yaşamından dışlar; centilmenlik, rekabete dayalı başarı, kadınlara saygı gibi erkeklik değerleri ön plana çıkar. Yönetici sınıfına mensup erkekler şiddeti ancak **sembolik** ya da **ekonomik** biçimde görür ve kullanırlar. 'Zor kullanmaya yetkili' devlet kurumları bu sorumluluğunu onlar adına üstlenmiş olduğundan çoğunlukla fiziksel şiddet kullanımına gereksinimleri olmaz (Sancar, 2013: 221).

İnsanın fiziksel gücünün timsali olarak '**kas**' ile insanı diğer birçok canlıdan ayıran üstün zihinsel yeteneklerinin timsali olarak '**akıl**'ın iki ayrı toplumsal sınıfı

temsil etmesi bir yana, her ikisinin de ‘eril gücü’ birlikte tanımlayan olgular olarak ön plana çıkması oldukça çarpıcıdır (Sancar, 2013: 61).

Moderniteye paralel biçimde baş döndürücü bir hızla dönüşen “popüler erkeklik” tarzlarına rağmen erkek egemenliğini güçlendiren kurumların fazla aşınmaya uğramadan gücünü sürdürebildiği gözlemlenmektedir. Ailesinin geçimini ve bakımını sağlayan erkek figürüne dayalı aile, heteroseksüalite eksenli evlilik kurumu ve kadınların birçok bakımdan denetim altına alınmasını amaçlayan “namus” kavramı çok yoğun çatışmalar yaşasa da varlığını sürdürebilmektedir (Sancar, 2013: 306-307).

Erkekliğin modernleşmesi ve/veya olumlu olarak sınıflandırılabilir farklı biçimlere bürünmesi kaçınılmazdır ve bununla bağlantılı olarak geleneksellikten kopan erkeklik biçimleri gözlemlenebilir. Ancak bu “yeni” erkekliklerin, erkeğin hegemonik konumunu tehlikeye sokabilecek boyutlarda olmadığı da görülmelidir. “Erkekliğin modernleşmesi, temel içselleştirilmiş davranış kalıplarını yıkamaz ve modernleştirilmiş biçimlerde homososyal topluluklar aracılığıyla yeniden üretilir” (Onur ve Koyuncu, 2004: 37).

1.2.3. Homososyal Alan ve Yapılar

Bourdieu, **cinsiyet düzenine değindiği** bir eserinde **erkek habitusuna**⁸ vurgu yaparak, bunun, **“sadece erkeklere özgü alanlarda”** yapılandırılan ve şekillendirilen bir olgu olduğunu belirtmiştir (Atay, 2004: 32).

Cinsiyet düzeninde yaşanan dönüşümlere ve eril hegemonyanın sorgulanmasına rağmen erkekliğin kayda değer bir kriz içerisine girmemesinde etkili unsurlardan biri, ‘homososyal’ alan ve yapıların varlığıdır. Homososyal alanlar; erkeklerin, hemcinsleri arasında kendilerini daha rahat hissettikleri, özdenetimin asgaride tutulduğu “özgür” alanlardır (Onur ve Koyuncu, 2004: 39).

Homososyal yapılar; cinsiyetlerin (özellikle erkek cinsinin) kendi aralarında, ordu, finans sektörü, spor ve polis teşkilatı gibi alanlarda oluşturdukları topluluklar yoluyla davranışlarını meşrulaştırmalarını ifade eder (Onur ve Koyuncu, 2004: 32). Homososyal erkek birliktelikleri, erkeklerin dünyaya ve hayata bakış açılarının normal

⁸ “Habitus” terimi Bourdieu tarafından geliştirilmiştir. Bireyin ait olduğu sınıfın, bireye sınıfsal olarak verdiği, ona “kazıdığı” içselleştirilmiş eğilimler, olarak tanımlanabilir.

ve doğru olduğunun bizatihi kendileri tarafından ve karşılıklı biçimde teyit edildiği, pekiştirildiği ve meşrulaştırıldığı alanlardır. Erkekler, değişme ve hatta zayıflama eğilimi içinde olduğunu hissettikleri hegemonik konumlarını, homososyal alan ve yapılar vasıtasıyla hâlâ varmışçasına görmeye çalışırlar (Onur ve Koyuncu, 2004: 39-40).

Connell, erkekliğin inşasının sadece kültürel imgelerle olmadığını, “kurumsallaşmış patriarkal desteğin” de hayati olduğunu belirtmiş, kurumsallaşmış patriarkal destek biçimlerinden birinin de **“erkek arkadaş gruplarının homososyal kültürel dinamikleri”** olduğunu belirtmiştir (Sancar, 2013: 40-41).

Her ne kadar hegemonik erkeklik değerlerinin “aile ideolojisi” ekseninde hanede üretilip zihinlere, davranışlara ve dile kazındığı bilinse de, en az bu durum kadar gerçeklik payı olan bir başka durum da, eril tahakkümcü değerlerin **hane dışında** kalan mekan ve bağlamlarda da üretilip inşa edildiğidir. Barlar, gazinolar, ganyan bayileri, kiraathaneler, genelevler (İçi de homososyaldir; ancak genelevlerin önü çok daha homososyal alanlardır.), stadyum ya da spor salonu tribünleri, askeri kıışlalar, semt pazarları (Genellikle satıcılar erkek, alıcılar kadındır.) internet kafeler, “play station” kafeler, vücut geliştirme salonları, siyasi partilere ve hatta sendika-meslek birliği gibi yapılara ait mekanlar homososyal alanlar olarak görülebilir. Tüm bu alanlarda erkeklik, yoğunlukla ve açıklıkla hissedilir düzeydedir. Homososyal alanlarla ilgili olarak dikkat çekilmesi gereken nokta, salt fiziksel olarak bir mekanda münferiden erkeklerin çoğunluk olması değil, aynı zamanda eril zihniyetin de belirli bir amaçla belirli bir alanı işgal etmiş, orada öbekleşmiş, orayı “erkekleştirmiş” olmasıdır. Adı geçen homososyal alanlarda heteroseksüel erkek dışında kalan cinsel kimliklerden bireyler, örneğin kadınlar da bulunabilir; ancak orada gerçek anlamda bir “kadın kimliği ve varlığından” bahsetmek güçtür. Eril zihniyetlerin kümülatif ve fiziksel-mekânsal toplamı olan homososyal alanlarda kadın bireyler, pasif kurbanlar, suç ortakları ya da “erkek rolünü edinmiş/erilleşmiş kadınlar” olarak oradadır; salt “kadın” olarak değil. Netice itibarıyla homososyal alanların, zaman zaman zayıflamaktaymış ya da biçim değiştirerek modernleşmekteymiş intibai bırakabilen erkeklik değerlerinin yeniden güçlendirildiği eril mekanlar olduğunu belirtmek mümkündür.

1.2.3.1. Kutsala Değen Dil: Küfür

Erkekliğin sürekli olarak pekiştirildiği homososyal alan ve toplulukların vazgeçilmez unsurlarından biri de küfürdür. Küfür, en karakteristik ve belirgin eril dil ürünü olarak ayrı bir başlık halinde ele alınmayı hak etmektedir.

Her kültürel yapı, kendi iktidar ilişki ve işleyiş durumuna uygun bir dil geliştirir ve ‘dil’, ataerkiil kültürün insanın bulunduğu tüm yaşam birimlerinde yeniden üretilmesinde asıl rolü oynar. Devingen yapısıyla dil, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ile ilgili tüm kavramsallaştırmaları bünyesinde barındırır (Çelik, 2016: 8). Dilin maddi sonuçları vardır. Erkeklik ve kadınlık etrafında üretilen herhangi bir eşitsizlik ilişkisine dair mücadelenin en önemli alanlarından biri dildir ve egemen küfür ve argo dili ise bu alanın en elzem kısmını oluşturmaktadır.⁹

Aşağılayıcı, küçük düşürücü, ayrımcılık yaratıcı söylemler bir yana, özellikle kadın bedeni nesneleştirilerek sarf edilen sinkaflı küfürler, cinsiyetçi yaklaşımların bir nevi turnusol kağıdıdır. Kadın hakları konusunda hassasiyet sahibi olduğunu iddia eden birçok erkek için dahi küfür, yaşantılarında oldukça sıklıkla başvurulmuş söylemler kümesidir. Küfür, erkeğin ağzından düşürmediği bir sigara gibidir. Erkek için “taşı gediğine oturtma” ya da “stres atma”, “siniri dışa vurma” gibi konularda küfürden daha işlevsel bir araç düşünülemez. “Erkek rolüne giren” kimi kadınlarınsa, ancak erkek cinsel organınca yapılabilecek bir cinsel eylemi dahi, “erkekçe” bir küfür halinde (“s.kerim”, “a.na k.yarım” gibi) sarfedebildikleri gözlemlenmektedir. Bu durum, hegemonik erkekliğin ve ona ait ‘dil’in kuşatıcılığının en iyi örneklerinden biridir.

Küfrün kullandığı araç kadının cinselliği ve bedenidir. Küfür, kadınlık rollerini aşağılayan yaygın bir dil ürünüdür. Özellikle sinir, öfke ve kızgınlıktan doğan duyguların ve bu duyguları gösterme biçimlerinin egemen erkeklik olarak normalleştiği bir toplumsallıkta, kadınlardan daha uysal ve usturuplu konuşmaları ve buna göre davranmaları beklenir.¹⁰

Küfür tabu olanı hedef alır. Sakınıp saklanılana, mahrem ve kutsal olana yoğunlaşır. Küfrün tabu ve kutsal ile girdiği ilişki dışkısıl, cinsel ve ilahi nitelik arz

⁹ Aslı Zengin, “Dillere Düşmek: Küfür, Kadınlık ve Erkeklik”, https://www.academia.edu/11340426/Dillere_D%C3%BC%C5%9Fmek_K%C3%BCf%C3%BCr_Kad%C4%B1n%C4%B1k_ve_Erkeklik , (27.10.2018), s. 83.

¹⁰ Zengin, s.83.

eder. Bu nedenle bedenın artıkları, cinsel organlar, anne, baba ve tanrı, küfrün en çok odaklandığı sembollerdir. Kadınlardan bedenlerinin belirli kısımlarını gizlemeleri ya da örtmeleri beklenirken erkeklerin bedenlerini sere serpe sergiledikleri görülür. Kız ve erkek çocuklarının, doğdukları dakikadan itibaren cinsel organları ile ilişkisi, aile, akraba, kurumlar ve sokak tarafından eşitsiz bir biçimde şekillendirilir. Kız çocukları mütemadiyen “münasip” yerlerini kapamak konusunda yönlendirilirken erkek çocukları amcalara pipilerini göstermeleri konusunda teşvik edilirler.¹¹

Kadın cinselliği, sakınıp saklanılan, kapatılan ve görünmediği sürece toplumsallıkta yokmuş gibi davranılan bir olgudur. Gizlice ve yarı argo bir deyimle daha çok “kutu” olarak adlandırılan kadın cinsel organı ortalığa açıldığı ve içindeki görünür kılındığı noktada, kadın aktif cinsel özne haline gelir, kadın cinselliği toplum içinde görünür kılınır. “Tam da bu kadar saklanıp gizlendiği, ortalığa çıkıp dolanamadığı ve dolandığı anda da yaptırıma uğradığı için o kadar mahrem, o kadar kutsal”dır. “Kadın cinselliğinin görünürlüğü ise bir o kadar tehlikeli, bir o kadar egemen erkeklikle harmanlanan düzene tehditkârdır.”¹² Bu nedenle muhafazakâr ve gerici toplumlarda kadınların yüksek sesle konuşup kahkaha atması, “belirli saatlerden sonra” sokakta olması ve hatta hamileyken sokakta yürümesi dahi yadırganabilir.

Kadın cinselliğinin “namus” olarak dillendirilen devasa olguyla ilişkisi gözden kaçırılmamalıdır. Küfür, kadının bedenini ve cinselliğini heteroseksüel eril bakışa göre niteleyen bir araç konumundadır: kadının cinselliğini ve bedenini pasif ve erkeğin namusu olarak tariflerken, erkek cinselliğini aktif olan, yani “beceren” olarak temsil eder.”¹³

Küfür toplumsal yaşam alanlarını erkeklik üzerinden düzenlemekte ve kurmaktadır: ekseriyetle “homososyal alanlar” olarak nitelendirilebilecek futbol sahaları, tribünler, barlar ve sokaklar, erkeklerin küfre rahatça başvurdukları ve hatta başvurma konusunda destek gördükleri alanlardır. Bu alanlarda sergilenen küfür dili bu mekanları eril mekanlar olarak kurarken, aynı zamanda erkekliğin egemen formunun da erkeklerin birbiriyle dayanışma ve birbirini onaylaması içerisinde üretilmesine vesile olur. Bu durumun, Connell’in “suç ortağı erkeklikler” (Sancar,

¹¹ Zengin, s. 82.

¹² Zengin, s.82-83.

¹³ Zengin, s.83.

2013: 33-34; Çelik, 2016: 5) kavramsallaştırmasına yakın olduğu söylenebilir. “Erkekler cinsel organlarını şiddetle ilişkili aktif bir biçimde kullanabildiklerini birbirlerine kanıtladıkları ölçüde erkek olurlar”¹⁴

1.2.4. Erkekliğin Pekişmesinde Erilleşmiş Kadının Rolü

“Erkek egemen toplum” kavramı, birbirleri arasında farklılık bulunan değişik erkeklik biçimlerinin ve **her tür kadınlık hallerinin**, karar ve icra merciinde erkek cinsinin bulunduğu bir iktidar şebekesine dâhil olduğu bir düzeni betimler (Sancar, 2013: 17). Bahse konu, “kadınlık halleri”nden biri de, “erilleşmiş kadın”dır.

“Egemen erkekliğin inşasına herkes katılır” (Sancar, 2013: 19). Bazı kadınlar, güç ve iktidar sahibi erkeklerle işbirliği yaparak eril iktidarın nimetlerinden pay alabilir ve çıkarlarını ezilen hemcinslerinden farklılaştırabilirler (Sancar, 2013: 17-18). “Erkeklik sadece erkeklere özgü değildir, **kadınlar da erkekler kadar** erkekliği üretir, tüketir ve birer toplumsal rol olarak ‘oynarlar’.” Bu durumda toplumsal cinsiyet bir yapı olmaktan çok, bir performanstır (Sedgwick, 1995 ve Berger, 1995’ten akt. Maral, 2004: 128).

Erkeğin cinsiyet düzeninde üstlendiği rol, kadının rolünden bağımsız görülemez. Çünkü “kadının ezilmişliğinde yeri doldurulamaz bir takdir biçimi” mevcuttur. Erkeğin, kadının sunduğu takdir sayesinde ‘gerçek bir erkek’ haline geldiğini belirten Bourdieu, erkek olma denen olgunun, kadının erkeğe boyun eğmesi ve sunduğu takdirinden bağımsız gelişmediğini kaydeder (Atay, 2004: 35).

Erkek egemen zihniyet ve pratiğin “avantajlarından” en az yararlanan **tâbi kılınmış (öteki) erkeklikler bile**¹⁵ bir ölçüde hegemonik erkekliğin avantajlarından yarar sağlarlar. Evlilik veya çeşitli sosyal ilişkilene biçimleri vasıtasıyla ve “**ön plana çıkarılan dişiliği**”¹⁶ kullanarak maddi refah, saygınlık veya farklı olanaklar elde eden bir çok kadın da düşünüldüğünde ataerkil sistemin devam etmesinden yana olan sürekli bir çoğunluğun bulunduğu ileri sürülebilir (Connell, 2016: 403). Şiddetin

¹⁴ Zengin, s.83.

¹⁵ Connell’e (2016: 272) göre bu grup kapsamına giren değişik birçok erkeklik tipi bulunmakla birlikte, en önemli biçimi eşcinselliktir.

¹⁶ Connell (2016: 268), “ön plana çıkarılan kadınlığı”, kadınların erkeklere tâbi kılınmasına boyun eğme ve erkeklerin çıkar ve arzularına hizmet etme durumu, olarak nitelendirir.

herhangi bir biçimine başvurmadan uzak duran ve şiddeti araç olarak kullanıp iktidar konumu elde etmeyi reddeden erkekler olduğu gibi, şiddet kullanımını onaylayan ve iktidarın nimetlerini asıl sahipleri ile paylaşan kadınlar da mevcuttur (Sancar, 2013: 215). “Hegemonik erkeklik, sadece erkekliği değil **kadınlığı da kuşatan** bir söylemdir. Bu anlamda, kadın olan da eril bir rol üstlenebilir” (Cengiz ve diğerleri, 2004: 51).

Kandiyoti’nin (2013) “**ataerkil pazarlık**” olarak kavramsallaştırdığı süreçte bazı kadınlar, eril iktidarın çeşitli yönlerini kendileri açısından avantaja çevirmekte ve eril tahakkümün devam etmesine katkı vermektedir (Çelik, 2016: 7). Kadınların egemen erkeklik değer ve eylemlerine gösterdikleri rıza, takdir ve onay, çok önemli bir rol oynar; “kadınlar onaylamadan hegemonik erkeklik oluşamaz” (Sancar, 2013: 38).

Erkek bedeni, bir yandan piyasanın taleplerine göre biçimlenirken, erkeklik kurgu ve imajları da bu sistemin öznesi konumuna gelmektedir. Bu bağlamda erkeklik; işlevsellik, rasyonellik, hesap edilebilirlik, kesinlik gibi özelliklere dayalı bir dil, bir toplumsal pratik, bir söylem halini almaktadır. Öyle ki bu dil, erkek bedenlerin sınırlarını da aşip tüm topluma yayılmakta ve erkeklik, kadınları da kuşatarak piyasa ideolojisinin dili haline gelmektedir (Cengiz ve diğerleri, 2004: 68).

Eril zihniyetin kuşatıcılığı, kadınların mezun olup ya da çalışma hayatına atılıp iş kadını olduğunda başarılı olmak için **erilleşmek** zorunda kalmalarında cisimleşmektedir. Kadın, erkek bireyle aynı derecede olmasa da sert, araçsal ve “duygusuz” hale gelir. Sancar’a göre kadın yöneticilerin iş yapma-yönetme tarzları genellikle “erkeksi”dir. İktidarın ezici gücü, erkek bedeninden kadın bedenine geçerek yayılır ve her yana dağılır (Cengiz ve diğerleri, 2004: 56-57; Sancar, 2013: 79).

Eril tahakkümün sosyal alanlara aksetmiş görünüm ve eylemleri, genellikle erkek bireyler ya da erkeklerden oluşmuş gruplar eliyle hayat bulsa da, özellikle kadın cinsinin de statükoya katkısı söz konusu olabilmektedir. Bu konuda belki de en çarpıcı ve etkileri bakımından vahim sayılabilecek örnek, erkek çocuk yetiştiren annelerdir. Bu konuda Taş (2015: 67), erkekleri bu kadar zorba, anlayışsız, dayakçı, tecavüzcü, tahammülsüz olan bir toplumda kadınların da asla masum olmadığını, özellikle **erkek çocuk annelerinin “vebalinin büyük olduğunu”** belirtmiştir. Çocuğun bakımı yükümlülüğünün genellikle kadın (anne, abla, yakın bir akraba vs.) tarafından

sağlanmakta oluşu, bu kişilerin hangi kalıpyargılar, hangi söylemler ve hangi kurgularla bu eylemi yerine getirdiğini, yani niteliğini önemli kılmaktadır. Yere düştüğünde ağlayan üç yaşındaki erkek çocuğa, “Erkek adam ağlar mıymış!” diyebilen kadın, erkek zihniyetinin adeta sözcülüğünü ve vekilliğini yapmakta; çocuğun benlik algısı ile cinsel ve sosyal kimliği, bu gibi söylemlerle, geri dönüşü neredeyse imkansız biçimde şekillenmektedir.

Kadınları da büyük oranda kendilerine benzeten (Akçay, 2015: 58) erkekler; “tâbi kılınan” kadınlık ve erkeklikler ile birlikte sosyal alanları, benzer kimlikli ve zihniyetli bireylerin bir arada bulunması itibariyle bir anlamda “getto”lara çevirmiş durumdadır. Birçok insan, cinsiyet kimliği ne olursa olsun, tektipleşerek erkekleşmiş durumdadır. Günümüzde yaşantılarımızın önemli bir kısmının geçtiği, zamanımızın çoğunu harcadığımız mekanlar esasen homososyal alanlar olmakla birlikte, “hegemonik erkeklikler”in ve “erilleşmiş diğer kimlikler”in yerleşik olduğu gettolaşmış, kaotik alanlar halini almıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

SOSYAL HİZMET MESLEĞİ VE SOSYAL HİZMET UZMANI

Hem bir sanat, hem de bir bilim/disiplin olarak sosyal hizmet (social work), insanların yaşam kalitesini geliştirmeye yardım eden mesleklerden biridir. Toplumda, sosyal refah politikalarında ve ideolojilerinde meydana gelen değişiklikler sosyal hizmeti etkilemiştir. Sosyal hizmet, müracaatçılara hizmet verirken öncelikle refah devleti ile özdeş olan politika, uygulama ve toplumsal tutumlardan etkilenmiştir. Bunun sonucunda sosyal hizmet, “sosyal-demokratik korumacılığı benimsemiş ve bireylerin iyilik durumu ve refahı üzerinde odaklanmıştır” (Duyan, 2010: 2).

Sosyal hizmet, insancıl ve demokratik ideallerden doğmuştur ve değerleri her insanın eşitliğine, değerine ve haysiyetine saygıya dayanmaktadır. Sosyal hizmet, insan hakları ve sosyal adalet ilkeleri çerçevesinde uygulamalarını gerçekleştirir. Mesleğin uygulayıcısı olarak “sosyal hizmet uzmanı”, toplumsal açıdan dezavantajlı kişi, grup ve topluluklarla dayanışma içinde sosyal içermeyi teşvik etmek, yoksulluğu azaltmak, savunmasız ve ezilen kişileri özgürleştirmek için çalışır [IASSW (2001) ve IFSW (2001)¹⁷ resmi web sayfalarından akt. Duyan, 2010: 6]. Sosyal hizmet uzmanları, mikrodan makroya tüm sosyal yaşam birimlerinin sosyo-ekonomik ve politik güç ve yeterliliklerini artırmak ve yaşam koşullarını iyileştirmek amacıyla hak temelli savunuculuk yapmaktadır (Şahin, 2002; Zastrow, 2004; Barker, 2013’den akt. Şaşman Kaylı, 2016: 28). “Sosyal hizmet uzmanları, hizmet verdikleri birey, grup ve toplulukların yaşamlarında ‘değişim ajanı/temsalcisi’ rolüyle yer alır ve değişimin nerede gerçekleştirileceğine bakarak değişime etki etmek amacıyla çevreyle çalışırlar” (Duyan, 2010: 11). Dezavantajlı durumda olan insan gruplarının gereksinim duyduğu/yoksunu olduğu birçok unsur söz konusu olabilir. Sosyal hizmet uzmanlarınca sunulan hizmetlerin özgürleştirici, savunucu ve değişim sağlayıcı işlevleri dezavantajlı gruplar için çoğu zaman “hayati” olmakta, bu insanların yaşamlarında neredeyse bir dönüm noktası halini almaktadır. Sosyal hizmet mesleği

¹⁷ IFSW – *International Federation of Social Workers*: Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu; IASSW – *International Association of Schools of Social Work*: Uluslararası Sosyal Hizmet Okulları Birliği

kadar, birey, grup ve toplulukların kişisel ve sosyal temelli tüm sorunlarını göğüsleyen ve çözüm yollarını hassasiyetle uygulamaya koyan, hayatın tam da merkezinde yer alan başka bir mesleğe rastlamak güçtür.

Sosyal hizmet, sadece birey ve aile işlevselliğinin niteliği ile ilgilenen bir meslek değildir. Sosyal koşul ve sorunlarla ilgilenen tek meslek de değildir. Buna karşılık, sosyal hizmetin bireye ve bireyin bulunduğu sosyal çevreye aynı anda yoğunlaşıp önem vermesi, onu diğer yardım mesleklerinden özgünleştiren en önemli yanıdır (Duyan, 2010: 18).

Sosyal hizmet uzmanları farklı insanlarla çalışmanın yanı sıra çok farklı mekan türlerini kapsayan geniş bir faaliyet alanı içerisinde işlev görür. Kimi sosyal hizmet uzmanları birey ve ailelerle çalışırken, kimileri de grup, örgüt ve toplumlarla; kimileri çocuklarla, kimileri de ergenlik çağındaki bireylerle çalışır; kimileri hanedeki şiddet sorununu odak alırken, kimileri de yoksullara barınma ve sağlık hizmetlerinin nasıl sağlanacağı sorununa yoğunlaşır. Müracaatçı ve faaliyetlerin bu çeşitliliğinden dolayı “Sosyal hizmet nedir?” gibi bir soruyu yanıtlamak oldukça zordur. **“En temelde sosyal hizmet**, insanların sosyal çevrelerinde işlevsel olabilmeleri için yardım etmeyi amaçlayan bir meslektir” (Sheafor ve Horejsi, 2003’den akt. Duyan, 2010: 5). “Dolayısıyla sosyal hizmet, esas olarak bir yardım mesleğidir” (Duyan, 2010: 7).

Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu (IFSW) ve Uluslararası Sosyal Hizmet Okulları Birliği (IASSW), sosyal hizmetin uluslararası tanımını belirli aralıklarla güncellemektedir. Son olarak 2014 yılında kabul edilen en güncel tanıma göre;

*Sosyal hizmet, sosyal değişme ve kalkınmayı, sosyal içermeyi, insanların güçlendirilmesi ve özgürleşmesini hedefleyen uygulama temelli bir meslek ve akademik bir disiplindir. Sosyal adalet, insan hakları, ortak sorumluluk ve farklılıklara saygı sosyal hizmet için temeldir. Sosyal hizmet mesleği, insan ve toplum bilimleri ve yerel bilgiden oluşan eklektik bilgi temeli aracılığıyla insan refahını iyileştirmek için bireyleri ve sistemleri bir araya getirir.*¹⁸

IFSW tarafından 1957 yılında kabul edilmiş küresel tanım da mesleğin en yetkin tanımlarından biri olarak görülebilir:

¹⁸ IFSW ve IASSW resmi web siteleri, 2014’den akt. Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği (SHUDER) resmi web sitesi, “Sosyal Hizmetin Tanımı”, <http://www.shudernegi.org/?pnum=242&pt=Sosyal+Hizmet+Nedir%3F>, (09.11.2018).

*Sosyal hizmet bireylerin ve grupların topluma daha iyi adaptasyonu için yardım etmenin sistematik yoludur. Sosyal hizmet uzmanı müracaatçıların iç kaynaklarını geliştirmeleri ve mobilize olmaları için müracaatçılarıyla birlikte çalışır, gerekirse, çevrede değişim sağlamak için dış kaynaklardan destek alır. Sosyal hizmet toplumdaki harmoniye katkı sağlamaya çalışır. Diğer mesleklerde olduğu gibi sosyal hizmet, özelleşmiş bilgiye, kesin prensiplere ve becerilere dayanmaktadır.*¹⁹

Tomanbay, Sosyal Çalışma Sözlüğü adlı kitabında; bireylerin toplumda dengeli, mutlu ve –düzenle istendik– bir biçimde yaşayabilmelerini amaçlayan, bu yüzden bu amaca ulaşmayı önleyen, geciktiren sorunların birey, grup ve toplum boyutunda giderilmesi ve azaltılması yönünde yapılan dizgeli, düzenli, yöntemsel kimliği olan mesleksel çalışmalara verilen ad ve bu işlev ve içerikle çerçevelenmiş mesleğin adı, olarak **“sosyal çalışma” (social work)** terimini tanımlamaktadır (Tomanbay, 1999: 232). Sosyal hizmet mesleğinin İngilizce karşılığı “social work” biçimindedir. Nitekim mesleğin uluslararası standartlarını belirleyen IFSW, IASSW gibi kurumlar da mesleğin İngilizce karşılığı olarak “social work” terimini kullanmaktadır. Türkçe’de ise meslek, kimi akademisyenlerce “sosyal çalışma”, kimilerince de “sosyal hizmet” olarak isimlendirilmektedir. Bununla birlikte Tomanbay, “sosyal hizmet”i bir meslek olarak değil, bir “etkinlik” olarak nitelendirmiştir:

“Sosyal hizmet” (social service); sanayi toplumunda özel gereksinim gruplarının bakım ve korunmalarının toplumun sorumluluğu ve görevi olduğu anlayışından hareketle kamusal, yarı kamusal ve gönüllü etkinliklerle bu tür nüfus gruplarının bakımlarını, korunmalarını iş edinen, insanların yardımsız çözemedikleri bireysel ve toplumsal sorunlarının çözümü için geliştirilen dizgeli, düzenli ve sürekli etkinliklere verilen ad (Tomanbay, 1999: 237).

Sosyal hizmet, sahip olduğu kimi özellikler bakımından diğer yardım mesleklerinden farklılaşmaktadır. Sosyal hizmeti diğer yardım mesleklerinden farklılaştıran en önemli özellik; uygulama merkezine insanların yaşam deneyimleri ve çevreleriyle etkileşimlerini tüm çıplaklığıyla koymasındır. “Sosyal hizmet, hem insanlarla birlikte, hem de insanlar için mücadele veren bir meslektir” (Duyan, 2010: 3).

¹⁹ Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu (IFSW – International Federation of Social Workers) resmi web sitesi, “Sosyal Hizmet Nedir?”, 07.08.2014, <https://www.ifsw.org/sosyal-hizmet-nedir/>, (24.12.2018);

Sosyal hizmet, toplum içinde görülen engel, eşitsizlik ve **adaletsizlikleri** ele alır [IASSW (2001) ve IFSW (2001) resmi web sitelerinden akt. Duyan, 2010: 7]. Sosyal hizmet meslek ve disiplini, sosyal adaleti gerçekleştirmek, genel itibariyle tüm eşitsizliklerle mücadelede etkin rol almak ve ‘değişimi sağlamak’ gibi niteliklere sahiptir (Buz, 2009: 53). “Adaletsizlikle mücadele etmek sosyal hizmetin etik sorumluluğudur. **Sosyal adalet**, toplumun tüm üyelerinin eşit haklara, korumaya, fırsatlara, sorumluluklara ve toplumsal olanaklara sahip olmasını ifade eder” (Barker, 1999’dan akt. Duyan, 2010: 48-49). Daha adil ve eşit bir topluma ulaşarak onun bir üyesi olabilmek için ilk olarak, sosyal adalet önünde duran engelleri anlamak gerekir. Birçok engel, “insanların birbirlerine” ve “toplumsal kurumların insan gruplarına” yaklaşım biçimleri ile ilişkilidir. Bu engeller; önyargı, ayrımcılık ve baskı biçiminde nitelendirilebilir (Segal ve diğerleri, 2007’den akt. Duyan, 2010: 48-49).

Sosyal adaletin, giderek artan önemde bir sosyal hizmet değeri olduğunu belirtmek gerekir. “Sosyal adaletsizlikleri ciddi bir sosyal sorun olarak ele almaksızın çalışmalar yapmak, **baskıcı grupları ve yerleşik pratiklerini hiç değiştirmeden, olduğu gibi bırakmayı içerdiği ölçüde, etik olmayan bir uygulama biçimi olarak kabul edilebilir.**” Sosyal hizmetin özünün ‘insani ilerlemeyi yüceltmek’ olduğu bilinir. Sosyal adaletsizlikleri görmezden gelmek ya da bu adaletsizliklere göz yummak, insani ilerlemeyi yüceltme düşünce ve eylemiyle bağdaştırılamaz (Thompson, 2016: 173). Sosyal adalet; ‘insan hakları’ ile birlikte, sosyal hizmet mesleğinin, üzerinde yükseldiği iki ana ayak ve temel değerden biridir.

Sosyal hizmetin “ne olduğu”na dair öncül bilgilerin edinilmesinin ardından mesleğin amaçlarına değinilebilir. Zastrow (1999), mesleğin amaçlarını ayrıntılı olarak açıklamıştır:

- 1) Sosyal hizmet uzmanları; *insanların sorun çözme, sorunlarıyla başetme ve gelişim kapasitelerini yükseltme* amacı kapsamında, ‘çevresi içinde birey’ kavramını kullanır. Bu uygulama düzeyinde sosyal hizmet uygulamasının temel odağı ‘**birey**’dir.
- 2) Sosyal hizmet uzmanı, *insanlara kaynak, hizmet ve fırsat sağlayan sistemler ile insanları bağlantılandırma* amacı kapsamında, yine “çevresi içinde birey” kavramını kullanır. Bu uygulama düzeyinde odak ‘**bireyler ve bireylerin etkileşimde olduğu sistemler**’ biçimindedir.

- 3) Sosyal hizmet uzmanları, *sistemlerin etkili ve insancıl olarak işlev görmesini sağlama* amacı kapsamında ‘çevresi içinde birey’ odağını korurken uygulamanın odağı **insanların etkileşimde bulunduğu sistemler** yönündedir.
- 4) *Sosyal politikanın geliştirilmesine ve ilerletilmesine katkı verme* amacı kapsamında uygulamanın odağı, ‘**insanların etkileşimde olduğu sistemler**’dir. Üçüncü amaç mevcut kaynakların insanlara erişimi hakkındadır. Dördüncü amaç ise bu kaynakların temelini oluşturan **sosyal politikalar ve statüler** ile ilgilidir.
- 5) *Risk altındaki grupları güçlendirmek ve sosyal ve ekonomik adaleti geliştirmek* amacı kapsamında sosyal hizmet uzmanları, risk altındaki toplum kesimlerinin nesnel koşullarını iyileştirmek ve kendi kişisel, kişiler arası, sosyoekonomik ve siyasal güçlerini ve etkilerini artırmakla yükümlüdür. Güçlendirme odaklı çalışan sosyal hizmet uzmanları, kaynak, güç ve fırsatların toplumun tüm kesimleri arasında daha adil biçimde dağılması yönünde çaba harcamaktadır.
- 6) *Profesyonel bilgi ve becerileri geliştirmek ve test etmek* amacı kapsamında sosyal hizmet uzmanlarından, mesleki uygulamaya bilgi ve becerileri ile katkı vermeleri beklenmektedir. Aynı zamanda bu beklenti, sosyal hizmet uzmanlarının kendi uygulamalarını ve hizmet verdiği program ve hizmetleri objektif bir biçimde değerlendirmeye tâbi tutmasını zorunlu kılmaktadır (Zastrow, 1999’dan akt. Duyan, 2010: 10-11).

“Risk altındaki nüfus grupları” kavramı, insan çeşitliliği, sosyal ve ekonomik adaletin geliştirilmesi gibi kavramlar ile doğrudan ilişkilidir. Belirli özellikleri bakımından bazı nüfus ya da insan grupları toplumun geneline göre sosyal ve ekonomik yoksunluk riski ile daha fazla karşı karşıyadır. Sosyal hizmet uzmanlarının ana sorumluluklarından biri, insanların kaynaklara ulaşmasını sağlamak ve sorunlarını çözmelerine yardımcı olmaktır. Bu nedenle bu gibi **yoksunluk yaşayan risk altındaki/dezavantajlı nüfus gruplarıyla çalışmak sosyal hizmet uzmanlarının birinci görevidir**. Bu nüfus grupları kapsamında kadınlar, gey ve lezbiyenler; yaş, etnik köken, kültür, sınıf, dinsel inanç, fiziksel ve zihinsel beceriler nedeniyle

toplumun diğer kesimlerinden ayrışanlar sıralanabilir; ancak sosyal hizmet uzmanlarının çalıştığı nüfus grupları bunlarla da sınırlı değildir. Söz konusu toplum kesimlerinin, özel ihtiyaç ve sorunları hakkında bilgi ve içgörüyeye gereksinimleri vardır. Sosyal hizmet uzmanlarının; ayrımcılığın, ekonomik yoksunluğun ve baskının değişik biçimleri, dinamik ve sonuçları hakkında yeterli bilgiye yetkin biçimde sahip olmaları şarttır (Kirst-Ashman ve Hull, 1999'dan akt. Duyan, 2010: 51).

ABD'de görev yapan sosyal hizmet uzmanlarının meslek birliği olan Ulusal Sosyal Hizmet Uzmanları Birliği (*NASW – National Association of Social Workers*), sosyal hizmet uzmanının, yukarıda belirtilen temel amaçlarla paralel biçimde ne gibi roller üstlenmesi gerektiğini açıklamıştır. Buna göre sosyal hizmet uzmanları;

İnsanların sorun çözme, başetme ve gelişme kapasitelerinin artırılması için değerlendirme (assessment), ***tanı*** (diagnosis), ***inceleme/tanımlama*** (detection/identification), ***destek/yardım*** (support/assistance), ***tavsiye/danışmanlık*** (advice/counselling), ***savunuculuk/muktedir kılıcılık*** (advocacy/enabling) işlevlerini;

Müracaatçıların kaynak, hizmet ve olanak sağlayacak sistemlerle bağlantılandırılması için havale (referral), ***örgütlenme*** (organizing), ***harekete geçirme*** (mobilization), ***müzakere etme*** (negotiation), ***değiş-tokuş*** (exchange) işlevlerini;

Sistemlerin etkili ve insancıl olarak işlev görmesini sağlamak amacıyla idare/yönetim (administration/management), ***program geliştirme*** (program development), ***mesleki yönetim*** (supervision), ***eşgüdümleme*** (coordination), ***konsültasyon*** (consultation), ***son değerlendirme*** (evaluation), ***personel geliştirme*** (staff development) işlevlerini;

Sosyal politikaların gelişimi ve ilerlemesi için katılımında bulunulması amacıyla politika analizi (policy analysis), ***planlama*** (planning), ***politika geliştirme*** (policy development), ***gözden geçirme*** (reviewing) ve ***politika savunuculuğu*** (policy advocacy) işlevlerini gerçekleştirmelidir (Duyan, 2010: 19-20).

Sosyal hizmet mesleğinin bilgi temeline, kuramına ve uygulamasına dair akademisyenlerce kaleme alınanlar geçerliliğini muhafaza etmekle birlikte, sosyal yapıların devingen ve dinamik doğası sosyal değişimleri beraberinde getirmekte; değişen müracaatçı yapıları ve sorun alanlarıyla orantılı biçimde mesleki yaklaşım

biçimleri ve hizmet yelpazesi de çeşitlenmektedir. Dolayısıyla mesleğin ne olduğu, nasıl olması gerektiği, nereye doğru gittiği gibi soruların çok daha sıklıkla sorulması ve güncellemeler yapılması gerekmektedir.

2.1. SOSYAL HİZMET-FEMİNİZM İLİŞKİSİ: BİRLİKTELİĞİN GÜÇLÜ VE TARTIŞMALI NOKTALARI

Egemen erkeklik tarzlarını üreten modern iktidar ilişkilerinin politik-teorik bir mesele haline getirilmesine uzunca bir zaman dilimi boyunca engel olan temel etkenin, o güne kadar sosyal bilimlerde egemen olmuş biyoloji kökenli cinsiyet tanımı olduğunu belirtmek mümkündür. Bu tanıma göre erkeklik, doğuştan sahip olunan biyolojik/genetik/hormonal bir özelliktir. Erkekliğin sosyo-kültürel bağlamda oluşan bir olgu olduğunun kabulü, feminist yaklaşımların sosyal bilimlere sunduğu bakış açısı sayesinde gerçekleşebilmiştir (Sancar, 2013: 24).

Sosyal bilimlerin devlet, ekonomik politika, şehircilik, göç, modernleşme gibi alışıldık temalarına ilişkin kaleme alınan metinlerde cinsiyet ve toplumsal cinsiyet adına hiç yer verilmemekte veya bu konular marjinalleştirilmektedir. Yeni feminizmin sosyal bilimler üzerindeki en dikkat çekici etkilerinden biri, bu yaklaşımın savunulacak yanı olmadığını kapsamlı biçimde ispatlaması olmuştur (Connell, 2016: 181).

Feminizmin sosyal hizmet ile “flörtü” bu temelde şekillenebilir. Sosyal hizmetin geleneksel-anaakım öğretisi ve pratiğinde toplumsal cinsiyet ilişkilerine yeterince temas edilmemesi; toplumsal dinamikler, dezavantajlı birey ve gruplar ile diğer sosyal sorun ve olgularla toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin nedensellik bağlamında düşünülmemesi, bu konuda her ne kadar son yıllarda bir kıpırdanma yaşanmışsa da, eleştirilmelidir.

Feminizm, temelinde cinsiyetler ve tüm cinsel kimliklerin birbirlerine karşı eşit ve adil ilişkilenecekleri içinde olmaları gerektiğine işaret eden bir düşünce yapısı olarak, benzer yaklaşımlara sahip sosyal hizmet meslek ve disiplince işbirliği yapılması gereken yaklaşımlardan biri olarak görülebilir. Ataerkilliği analiz edip eleştiren feminist düşünce, aynı zamanda sosyal hizmet mesleğinin de sıklıkla atıfta bulunduğu kavramlar olan “refah devleti” ve “sosyal haklar”ı daraltan neo-liberal söylemi

kökünden sarsıcı niteliktedir (Atasü Topçuoğlu, 2016: 17). Feminist teoriye ilişkin kavramlar olan toplumsal cinsiyet, ataerkillik ve ayrı alanlar (özel/kamusal alan) nosyonunun sosyal hizmet mesleği açısından özel bir önemi vardır. Sosyal hizmet kurumlarına profesyonel destek talebiyle başvuran müracaatçıların yaşadıkları güçlükler ve hissettikleri ihtiyaçlar, söz konusu kavramların bizatihi kendi yaşantılarındaki deneyimlenme durumlarıyla yakından ve doğrudan ilişkilidir (Buz, 2009: 56). Madem feminist düşünce ve eylem, dünyayı tüm bireyler için daha yaşanabilir bir zemin kılma hedefi taşımaktadır, o halde sosyal hizmet mesleğiyle keşişen noktalarının bulunduğunu düşünmek mümkündür. 2000’ler itibariyle yaygınlaşan çalışmaların da (Zastrow, 1999; Fook, 2000; Somerville, 2000; Dominelli, 2002) katkısıyla sosyal hizmet anlayışı ve feminist kuram harmanlanmış, ortaya çıkan “feminist sosyal hizmet” yaklaşımı Batılı ülkelerde anaakımlaşmaya başlamıştır (Atasü Topçuoğlu, 2016: 21).

Feminizmin modern toplumlarda yarattığı etki, sosyal refah sistemlerinin örgütlenmesini ve sosyal çalışma (sosyal hizmet) mesleğini de olumlu yönde etkilemiştir. Feminizmin anaakım sosyal hizmete temas etmesi, ‘sosyal işlevsellik’ ve ‘yardım mesleği olmak’ gibi²⁰ ana kavramları derinden sarsmıştır. Sosyal işlevsellik kavramı genel itibariyle “bireyden beklenen toplumsal rollerin birey tarafından işlevsel icrası” amacını mesleğin ve mesleki uygulamanın odağına koymaktadır; ancak **bu çerçevede söz konusu toplumsal roller sorgulanmamaktadır** (Atasü Topçuoğlu, 2016: 13-14). “Bireyden beklenen toplumsal roller” ibaresi oldukça görecelidir ve cinsiyetçi bir yorumla ele alınması da pekâlâ mümkündür. Mesleğin ana kuramsal gövdesine yer etmiş “sosyal işlevselliğin sağlanması” hedefi, çalışmamızın “aile ideolojisi” başlığı altında ayrıntılarına yer verilen, kadının adama bağımlı olduğu “ideal aile” imajını da beslemekte, söz konusu normatif yaklaşımlar sosyal hizmet metinleri ve makalelerinde bugün hala görülebilmektedir (Atasü Topçuoğlu, 2016: 13-14).

Bu durumla bağlantılı olarak, Türkiye’deki resmi sosyal hizmet yaklaşım ve politikalarının da (akademisinden ilgili devlet kurumlarına kadar) normatif ve cinsiyetçi yaklaşımlara sahip olduğunu iddia etmek mümkündür. Oysa mesleğin çağdaş tanımında, insan hakları ve sosyal adalet ilkeleri belirgin bir biçimde yer

²⁰ Duyan’ın (2010: 7) da bu görüşte olduğu hatırlanmalıdır.

almaktadır. Bu bağlamda **sosyal hizmetin uluslararası mesleki idealleri ile mevcut anaakım uygulaması arasında toplumsal cinsiyet eşitliği eksenli yaklaşım açısından çelişki ve farklılaşmalar bulunmaktadır.** Meslek, en temelde ve fikren feminizmin ana kaygılarını ve özellikle de birey ve toplum arası ilişkilenelemlere dair perspektifi paylaşmakta; ancak uygulamada ayrılmaktadır. Nitekim 1980’lerde Amerika ve Avrupa ülkelerinde yapılan bilimsel çalışmalar, **sosyal hizmet uzmanlarının kadına yönelik bakış açısının önyargılı ve geleneksel olduğunu ortaya koymuştur.** Feminizmin sosyal hizmet mesleğini etkilemesi devam eden bir süreçtir; süreç içinde bu çelişkili durumun aşılmasının pek çok insan için özgürleştirici sonuçları olacağı düşünülmektedir (Atasü Topçuoğlu, 2016: 13-14). “Özgürleşmesi beklenenler” kapsamında hizmet alan kesim olduğu kadar, hizmet veren profesyoneller de mevcuttur.

Feminist sosyal hizmet, Barker’a göre sosyal hizmet mesleği bünyesinde, cinsiyete dayalı ayrımcılığın neden olduğu duygusal ve sosyal sorunların aşılmasında birey ve topluluklara destek vermek üzere yapılandırılmış, feminist bir içeriği olan değer, beceri ve bilgi bütünlüğüdür. Dominelli, feminist sosyal hizmeti, yeryüzündeki her türden kadının sosyal yaşantıdaki deneyimlerini analizinde başlangıç noktası olarak gören, kadının toplumsal ve kişisel konumu arasındaki ilişkilere yoğunlaşan, müracaatçı-meslek elemanı etkileşimlerinde eşitlikçi ilişkiler ortaya koyan ve yapısal eşitsizliklere vurgu yapan bir sosyal hizmet türü, olarak tanımlamıştır (Buz, 2009: 57). Buz’a göre ise **feminist sosyal hizmetin ana hareket noktası erkek egemenliğine meydan okumak ve ataerkilliğin zayıflattığı bireyleri güçlendirmektir** (Buz, 2009: 60).

Feminizm-sosyal hizmet birlikteliğinin kuramsal konumlanışına bakıldığında, feminist sosyal hizmetin; Dominelli’nin sosyal hizmetin amacı ve rolü konusunda yaptığı “terapötik-yardım edici yaklaşımlar”, “bakım-koruma yaklaşımları” ve “özgürleştirici yaklaşımlar” biçimindeki üçlü kategorizasyonun son maddesine, “özgürleştirici yaklaşımlar” a tekabül ettiği söylenebilir. ‘Özgürleştirici yaklaşımlar’ sosyal adalet konusuna vurgu yapar ve sosyal refah sisteminde mevcut eşitsizlikleri yok etmeyi hedefler. Müracaatçılar güçlü yönleriyle ele alınır. Müracaatçıların mevcut durumlarını kavrama, kendisi ve çevresel ilişkileri arasındaki bağlantıyı analiz etme ve iktidar ilişkilerinin günlük yaşama ilişkin etkileri gibi konular üzerine çalışılır. Bilgi

ve becerilere odaklanabilmek amacıyla insanların kendi yaşantılarının kontrolünü ele alması hedeflenir. Birey ve toplum düzeyinde sosyal değişme bu yaklaşımın temelidir (Dominelli, 2002a: 3-4’den akt. Buz, 2009: 57).

Sosyal hizmet mesleğinin, temelinde sosyal adalet ve güçlendirme olgularına odaklanan özgürleştirici yaklaşımları, sosyal hizmet mesleğinin yalnızca tek bir yaklaşım grubunu teşkil etmektedir. Özellikle erkek cinsiyetli olup alanda çalışan, kurumlarda yöneticilik yapan ya da akademisyenlikle meşgul olan sosyal hizmet uzmanlarının tamamından, kadın-erkek eşitliği ya da tüm cinsel kimliklerin kendilerini gerçekleştirerek varolabilmeleri gibi “sekso-politik”²¹ konularda sürekli olarak hassasiyet beklemek mümkün olmayabilir. Sosyal hizmet uzmanları mesleğin icrası esnasında, söz konusu kuramsal yaklaşımları her daim bir akademik bilgi kümesi halinde zihninde tutmakta, hangi mesleki adımının hangi yaklaşıma denk düştüğünü bilmekte ve mesleki çalışmalarını buna göre mi biçimlendirmektedir? Sözgelimi, çocukların korunma altında tutulduğu bir kuruluştaki, ergenlik çağındaki çocuklara psiko-sosyal danışmanlık hizmeti yürüten bir sosyal hizmet uzmanı, mesleki çalışmalarının daha çok “terapötik-yardım edici yaklaşım”²¹a tekabül ettiğini bilerek mi hareket etmektedir? Yönetici ve akademisyenler ile alanda çalışan sosyal hizmet uzmanları, lisans eğitimleri boyunca sosyal adalet, insan hakları, baskı karşıtı uygulama gibi konularda zorunlu olarak ders almaktadır. Bu nedenle, kuramsal bir yaklaşım başlığı halinde olmasa da birçok sosyal hizmet uzmanının, insan hakları ve sosyal adalet ilkelerini gözeterek, temel mesleki rollere sahip olduğu bilinciyle mesleği icra ettiğini ve en azından “ortalama vatandaş”²¹a göre bu konularda daha duyarlı olduğunu varsaymak asgari bir beklenti niteliğindedir. Ancak “feminist sosyal hizmet” yaklaşımının, akademi dünyasında bilinmekte ve genellikle benimsenmekte olmasıyla birlikte, alanda çalışan sosyal hizmet uzmanlarında “pratik” bir karşılığı olup olmadığı tartışmalıdır. Feminist sosyal hizmet yaklaşımına dair, “alana inememiş, akademiye sıkışmış” olduğu yönünde bir izlenimden bahsetmek mümkündür.

Feminizmin sosyal hizmet mesleğine dair iki önemli etkisinden bahsedilebilir: sosyal hizmet kuramının cinsiyet ayrımına dayalı bir süreç olarak yapılandırıldığını, yani ‘cinsiyetçi’ içeriklere sahip olduğunu ortaya koymuş; öte yandan feminist sosyal

²¹ Tayfun Atay, “Mavi Hayatlar, Pembe Hayaller”, **T24-Bağımsız İnternet Gazetesi**, 16.09.2010, <https://m.t24.com.tr/yazarlar/tayfun-atay/mavi-hayatlar-pembe-hayaller,2499>, (25.01.2019).

hizmet uygulamasının ‘kadınlarla çalışma’ olarak yanlış algılanmasını engellemiştir (McNay, 1992: 51’den akt. Buz, 2009: 57). Feminist sosyal hizmet salt kadın merkezlilik olarak görülemez ya da “kadın hareketinin sosyal hizmet mesleğinde ele alınış biçimi” olmaktan fazlasıdır. Feminist sosyal hizmetin nihai amacı kamusal ve özel alandaki ataerkillik ile diğer hegemonik yapıların kadınları hedef alan baskısını yok etmektir (Dominelli, 2002b:76’dan akt. Buz, 2009: 59).

Görüldüğü üzere “feminist sosyal hizmetin salt kadın merkezlilik olarak görülemeyeceği” ve “feminizmin, feminist sosyal hizmet uygulamasının ‘kadınlarla çalışma’ olarak yanlış algılanmasını engellediği” belirtilmektedir ki bu noktaya kadar feminizm ya da feminist sosyal hizmetin salt “kadın merkezli” olmadığı kanaatine ulaşmak mümkündür. Söz konusu önermelere yer veren paragrafların devam cümlelerinde, feminist sosyal hizmetin aynı zamanda “diğer hegemonik yapıların kadınları hedef alan baskısını yok etmek ve *“kadınların sosyal ilişki ağlarına ulaşmalarını sağlamak”* gibi amaçlarının da bulunduğu belirtilmektedir. Dolayısıyla paradoksal biçimde yine “kadın merkezlilik” ön plana çıkmaktadır. Tarihsel olarak ataerkillikten güç olarak günümüzde etkin ve yaygın varlığını, tüm “krizlerine” (Jefferson, 2002’den akt. Sancar, 2013: 39) rağmen sürdüren hegemonik erkeklik olgusunun genel itibarıyla zayıflatılması, kadın merkezlilikten çok daha fazlasını gerektirir. Hegemonik erkeklik sorununun çözümünde kadın merkezlilik yanlış değil; ancak yetersizdir. Nitekim Dominelli, feminist sosyal hizmet uzmanlarının müdahale sürecinde erkeklerin ihtiyaçları ile nadiren ilgilendiğini tespit etmiştir (Uçan, 2016: 168). Feminist sosyal hizmetin, hegemonik erkeklik yaklaşımını da içerecek biçimde, ***“sosyal ilişkileri yapılandıran cinsiyet temelli tüm baskıcı yapılara meydan okumak”*** gibi kapsayıcı bir amacı olmalıdır. Bu durum mümkün değilse sosyal hizmet disiplini, daha farklı bir yaklaşım adı altında, hegemonik erkeklik olgusuna ve bu olgunun “özne”lerine meydan okuyacak, “nesne”lerine ise destek verecek bir içeriğe sahip olmalıdır. Nasıl ki kendini modern ve hatta devrimci-demokrat erkek olarak nitelendirip günlük hayatında küfür gibi eril nitelikli tutum ve yaklaşımlara başvuran erkekler eleştirilmeliyse, ağızdan “kadın” sözünü düşürmeyen, feminizmi yalnızca “kadınların birlikteliği ve baskılara karşı ortak mücadelesi” olarak gören ve bu doğrultuda kendini feminist olarak nitelendiren kadınlar da eleştiriye hak etmektedir. Tüm sosyal disiplinlere mensup bilim insanlarında olması gerektiği gibi, feminizmi

benimseyen akademisyen sosyal hizmet uzmanlarının da, kaleme aldıkları eserlerde artık ‘erkeklerle’, erkeklerin sahip olduğu ve/veya yol açtığı sorunlara daha çok yer vermeleri, erkekleri bir çözüm ortağı olarak görmeleri gerekmektedir.

Buz’un McNay’e dayandırarak ileri sürdüğü görüşlerinin bir diğer önemli noktası, feminizmin, **sosyal hizmet kuramının cinsiyet ayrımına dayalı bir süreç olarak yapılandırıldığını, yani ‘cinsiyetçi’ içeriklere sahip olduğunu ortaya koymuş olduğu** önermesidir. Mesleğin ontolojik çelişkisi, sosyal hizmet uzmanının, “sistemin bir elemanı” olması, ama aynı zamanda sistemin ezdikleri lehine güçlendirme çalışması yapmasıdır. Akbaş’a göre; sosyal hizmetin bir bilim ve meslek olarak ontolojik açıdan eleştirel ve muhalif bir kimliğe sahip olması beklenirken o, bugüne kadar genellikle statükoyu koruyan ve pekiştiren olmayı yeğlemiştir. Eleştirel bir sosyal hizmet kuram ve uygulamasını tesis etmenin yolu, onun geleneksel ortodoks yönelimini tersyüz etmekle başlamalıdır. Mesleğin çalışma alanları olan sosyal sorunların yapısal nedenlerine dair esaslı bir sorgulama, statükonun eleştirisini kaçınılmaz bir biçimde gerekli kılacaktır; ancak sosyal hizmet, geleneksel yapısı itibariyle statükonun toplum tasavvuruna hizmet etmektedir.²²

Bu açıdan bakıldığında sosyal hizmet meslek ve disiplininin, çalışmamızın Birinci Bölümünde ayrıntılarına yer verilen hegemonik erkeklik gibi, iktidar olgusuna içkin bir kavramla yeterince hemhal olmamış olması anlam kazanmaktadır. Benzer biçimde Atasü Topçuoğlu da (2016: 13-14), yaygın sosyal politika ve sosyal hizmet sunumunda kadınları bağımsızlığa değil, bağımlılığa teşvik edici uygulamalar bulunduğunu²³; ideal aile ve geleneksel toplumsal cinsiyet stereotiplerinin, sosyal hizmet metinleri ve makalelerinde bugün hala görülebilmekte olduğunu belirtmektedir. Bu durumda sosyal hizmet uzmanının “hayatı güçsüzler lehine dönüştüren”, “değişim ajanı” rolü ciddi manada sorgulanır hale gelmekte, onu daha çok, “sistemin ya da statükonun elemanı” konumuna sokmaktadır. Bu iddialar, aslında

²² Emrah Akbaş, “Bir Disiplin Aracı Olarak Sosyal Hizmetler”, http://www.sosyalsiyaset.net/documents/soyal_hizmetler.htm, (14.11.2018).

²³ Eşinin vefat ettiğini/evi terk ettiğini/cezaevine girdiğini vs. beyan eden kadınlara genellikle ve yalnızca “sosyal ve ekonomik destek” hizmeti, yani “nakdi yardım” sunulmasıyla yetinilmesi, bağımlılığa teşvik edici “sözde mesleki uygulamanın” en tipik örneğidir. Belirtilen profile sahip kadınlar hakkında okuma-yazma kursuna, İŞKUR’a ya da ücretsiz meslek edindirme kurslarına yönlendirme gibi seçenekler meslek elemanları tarafından nadiren gündeme getirilmekte/raporlaştırılmaktadır. Araştırmacının 12 yıllık şahsi mesleki deneyiminde edindiği izlenimler ve okuma fırsatı bulduğu binlerce Sosyal İnceleme Raporu da bu kanaati güçlendirmektedir.

çalışmamızın temelini oluşturan düşünce yapısına katkı veren önemli noktalar olarak belirtmektedir. Sosyal hizmet kuram ve uygulamasının cinsiyetçi ya da bu olguyu çağrıştıracak bir süreç olarak yapılandırıldığı varsayılması halinde, her ne kadar sosyal adalet ve insan hakları temelinde lisans eğitim almış olsalar da sosyal hizmet uzmanlarının önemli oranda cinsiyetçi bir eğitim müfredatından geçtiğini ve bu durumu şu ya da bu biçimde mesleki uygulamalarına yansıtma ihtimali muhtemel olduğunu düşünmek mümkün olabilir.

2.2. SOSYAL HİZMET UZMANININ FEMİNİST KONUMLANIŞI

Feminist sosyal hizmetin içinde cinsiyetçilik karşıtı (*anti-seksist*) kuram ve uygulama bütünleşmiş olmalıdır. Thompson’a göre **cinsiyetçilik karşıtı uygulamanın, feminist sosyal hizmetin de paylaştığı** temel bileşenleri şunlardır:

- 1) Sosyal hizmet müdahalesinin amacı uyumlandırma (adjustment) değil, güçlendirmedir (empowerment). Sosyal hizmet uzmanı, kadınların aile içinde “doğru” yere uyum göstermelerine destek vermek amacıyla değil, kadınların baskıya meydan okumaları konusunda güç kazanmasına yardım etmelidir.
- 2) Erkek bireyin hanenin reisi olduğu gibi stereotipik varsayımlardan kaçınılmalıdır.
- 3) Aile ideolojisi cinsiyetçi yaklaşım ve eylemlere güç katar. Sosyal hizmet uzmanı, ailenin olumlu ve olumsuz yanlarını analiz etmeli, aileye ilişkin dengeli bir görüşü esas almalıdır. Sosyal hizmet uygulaması, müracaatçıların, cinsiyetçiliğin kişisel ve sosyal sorunlarının çözümünde bir engel olduğunu anlamalarına destek verecek bilinç yükseltme çalışmalarını da içermelidir.
- 4) Sosyal hizmet uzmanları kadınların iş, meslek, uğraşı, duygu, düşünce ve her türlü nitelikli eylemini önemseyecek, destekleyecek ve değerli kılacak modern bir yaklaşıma sahip olmalıdır.

- 5) Cinsiyetçilik karşıtı uygulama, hegemonik durumda olan ötekileştirici tutum, değer, uygulama ve yargılara meydan okumayı kapsar (Buz, 2009: 58-59).

Özgürleştirici bir değer olarak “güçlendirme”, basit bir “muktedir kılma” ya da “kolaylaştırma” meselesi olarak görülemez. İnsanların sorun ve koşullarının geniş sosyo-politik bağlamla ilişkisi kurulamaması durumunda, kişisel ve kişilerarası düzeyde işlevselliklerinin artırılması amacıyla çalışılması, bir sosyal hizmet uzmanı için “güçlendirme” olmayacaktır. Güçlendirme daha ziyade, aynı zamanda feminist ideolojinin de temel çıkış noktası olan “kişisel olanın politik olanla” bağlantısının kurulmasında işlevseldir. Şiddet mağduru bir kadına yönelik hizmet sunumunda kadının kendi durumunu, basitçe talihsiz bir olay ya da daha da kötüsü, kendi suçu olarak görmemesi için, kadına yönelik şiddetin kapsamlı bir sosyal sorun olduğu ve toplumdaki eril güçle bağlantısı bulunduğu ilişkin farkındalık kazandırılması, sosyal hizmet uzmanının “güçlendirme” rolüne iyi bir örnek olarak görülebilir (Mullender, 1996’dan akt. Thompson, 2016: 177).

Feminizmin geleneksel mottosu, “Kişisel olan politiktir!”den yola çıkarak, kişisel kabul edilen sorunların politik içerik, neden ve sonuçlara sahip olduğunu göstermek için **sosyal hizmet uzmanı, aktivist** bir rol model kimliğiyle işlevsel olabilir. **Bunun için geleneksel danışman rolünün sınırlılıklarını aşmak zorundadır.** Toplumdaki ve hizmet sunum sistemlerindeki cinsiyetçilik, ırkçılık, diğer önyargı ve olumsuzluklara karşı mücadele etmelidir. Kişisel olanın politik olmasına Berg ve Cooper esasen kişisel “**seçimlerin**” siyasal olması anlamını yüklemektedir. Bu açıklamaya kişisel yaşantı, deneyim ve kişilerin başına gelenlerin de politik olduğu anlamını eklemek yerinde olacaktır. Örneğin bir kadının evlenmesi ya da herhangi bir biçimde giyinmesi politik iken, aynı zamanda kadınların fiziksel şiddete maruz bırakılması, belirli bir saatten sonra sokakta rahatça yürüyememeleri, sokakta ya da dış bir mekanda alkol ya da sigara kullanmalarının yadırganması da politik meselelerdir. **Kişisel olanın politik olması, sorunları bireyselleştiren ve sistemi tartışma alanının dışına çıkartan neo-liberal söyleme tezat oluşturur.** Feminist kimlikli sosyal hizmet uzmanının etik yükümlülüğü, müracaatçılarına, kişisel sorunlarının siyasal ve sosyal etkenlerle bağını anlamaları konusunda rehberlik etmektir (Atasü Topçuoğlu, 2016: 19-20).

Kişisel olanın politik olduğunu farketmek, sosyal hizmet uzmanının, sağlanan sosyal hizmetin her aşamasının ne kadar politik olduğunun bilincinde olmasını gerektirir. Müracaatçı ve sosyal hizmet uzmanının her birinin durumu ve konumlanışının politik olması kadar, söz konusu iki oyuncu arasındaki ilişki de her aşamasıyla politiktir. Sosyal hizmet uzmanının bu durumu kavraması ve çalışma süreci içinde kişinin giderek daha aktif ve bağımsız olmasına destek vermesi gerekmektedir. **Sosyal hizmet uzmanlarının ataerkil kültür içinde toplumsal cinsiyet üzerinden marjinalize edilen baskı altındaki kategorilerin, bu kategoriler içindeki farklılıkların** (*Connell'in hegemonik erkeklik-diğer erkeklikler kavramsallaştırmasına tekabül etmektedir.*) **farkında olmaları ve bu farkındalıkla eylem sergilemeleri yönünde desteklenmeleri gerekmektedir.** “Aksi takdirde var olan kalıpyargılar üzerinden kurgulanan ve verilen sosyal hizmet uygulamalarının süregiden hiyerarşik yapıları ve ayrımcılıkları güçlendireceği açıktır.” O halde, kişi ve gruplarla ilişkilendirirken ve uygulama yaparken toplumsal cinsiyet körü (gender-blind) olmayan, feminist bir bakış açısı gereklidir. Bu bakış açısı, müracaatçı kadınların nasıl bir kadınlık durumunda olduklarını anlamaya çabalamak kadar, ataerkil beklentilerin sadece kadın değil, **erkek** ve çocuk müracaatçıları üzerindeki etkilerini anlamaya çalışmayı da gerektirmektedir (Atasü Topçuoğlu, 2016: 19-20).

Feminist sosyal hizmetin geleneksel sosyal hizmet uygulaması ile ortak yönleri bulunmakla birlikte iki yaklaşım arasında bazı farklılıklar da mevcuttur: Bunlar; müracaatçı-meslek elemanı ilişkisinin daha eşit düzeyde olması, bireysel patolojiler ve sorunlardan ziyade sosyo-politik düzlemin ve savunuculuğun çok daha ön planda tutulması, müracaatçının güçlü ve olumlu yönlerine vurgu yapılması, sorunun çözümünde müracaatçının da katkı vermesi, güçlendirmenin tam anlamıyla gerçekleştirilmesi ve kadınların çevreleriyle ilişkilendirilmesi ile erişim kanallarının açık tutulmasının sağlanması olarak sıralanabilir (Buz, 2009: 63).

Cinsiyetlerin birbirleri arasında cereyan eden ilişki, eşitsiz güç ilişkileri içinde sosyal biçimde inşa edilmiş olması nedeniyle politik nitelik arz eder. Feministlere göre şiddet ve cinsel istismar kişi ya da aile patolojisi olmaktan ziyade sosyal bir olgudur ve erkeğin toplumsal gücünün zirvesidir. **Feministlere göre sosyal hizmet uzmanlarının işi, sosyal sorunları patolojik bir yaklaşımla ya da hanede kadınların karşı karşıya kaldıkları sorunlar ekseninde ele almak değil,**

toplumdaki güç eşitsizliklerine odaklanmaktır (Langan, 1985: 41'den akt. Buz, 2009: 58-59).

2.3. SOSYAL HİZMET – HEGEMONİK ERKEKLİK İLİŞKİSİ

Thompson'a göre (2016: 172); sınıf, ırk, toplumsal cinsiyet, yaş, engellilik ve cinsel yönelimle bağlantılı ve geniş ölçekli eşitsizliklerin varlığı sosyal hizmet disiplini için önemlidir; ancak sosyal hizmet disiplini bu konuları son yıllarda gündemine alabilmiştir. Sınıfsal analizler, güç ilişkileri, iktidar, tâbi kılınma, hegemonik olma, erkek ve kadınların işbirliği/suç ortaklığı gibi birçok olguyu bünyesinde barındıran, toplumsal cinsiyet temelli eleştirel araştırmalarda çığır açan ve özellikle ülkemiz alanyazını için yeni sayılabilecek bir kavram olarak hegemonik erkekliğin sosyal hizmet meslek ve disiplini ile buluşması henüz tamamlanmamış bir süreç olarak görülebilir. Nitekim sosyal hizmet – hegemonik erkeklik ilişkisine dair Türkiye'de başvurulabilecek kaynak sayısı yetersizdir.

“Sosyal hizmet mesleği, yaşamla başa çıkamayan ve yardıma ihtiyacı olan herkes içindir” (Uçan, 2016: 165). Çalışmanın kuramsal kısmının hegemonik erkeklik ile ilgili bölümünde ayrıntılı olarak ifade edildiği gibi, hegemonik erkeklikler, heteroseksüel erkek dışında kalan tüm cinsel kimlikleri, hatta heteroseksüel erkekleri dahi bir iktidar şebekesi olarak kendi oluşturduğu düzene “tâbi” kılmaktadır. **Hegemonik erkeklik gibi kuşatıcı bir sosyal olgunun, mesleğin var olma gerekçelerinden biri olan sosyal sorunlarla bağlantısı güçlüyken, toplumun sorun, dinamik ve potansiyellerine hâkim, uygulama temelli bir meslek olarak sosyal hizmet ile tanışmasının geç kalmış olması hayli şaşırtıcıdır.** Çünkü Thompson'ın (2016: 41-42) belirttiği gibi, “sosyal hizmetin görevi, rutin ve sistematik olarak maruz kaldıkları eşitsizlik ve ayrımcılıkla mücadelelerinde, baskı altındaki/ezilen birey, grup ve toplulukları desteklemek olmalıdır.” **Erkek(lik)ler de pekâlâ “baskı altındaki/ezilen gruplar” statüsünde görülebilir: Tam da burası, sosyal hizmet mesleği ile hegemonik erkeklik olgusunun kesişme noktasıdır.** Genel itibariyle erkekler toplum içerisinde avantajlı durumdadır, heteroseksüel erkekler ise diğerlerine göre çok daha fazla avantajlıdır; ancak erkekler toplumsal avantajlarının bedelini çoğunlukla ağır bir fatura halinde ödemektedir. Ancak tüm erkekler bu kategoride görülemez. Bir kesim erkek adaletsizlikler karşısında

rahatsızlık hisseder (Connell, 2016: 13). **Erkek sosyal hizmet uzmanlarının da bu grup içinde olup olmadığı tartışılmalıdır.**

Ülkemiz sosyal hizmet alanyazınında “cinsiyet” mecrası, konuya en yakın tartışma başlıkları olarak “feminizm”, “toplumsal cinsiyet”, “kadına yönelik şiddet”, “kadın sığınmaevleri/konukevleri” gibi konulara değinebilmiş, bu temas dahi ancak son yıllarda mümkün olabilmıştır. Benzer biçimde salt “erkeklik” konusu da hak ettiği akademik ilgiyi henüz görememiştir. Bu bağlamda hem bir meslek elemanı, hem de toplum içinde bir özne olarak erkek sosyal hizmet uzmanlarının erkeklik algıları, irdelenmeye değer bir araştırma konusu olarak ön plandadır.

Toplumsal cinsiyet, sosyal hizmet alanında kadın odağında ele alınıp incelendiği için cinsiyeti karşıtık ya da kategorik farklılık şeklinde kurgulamaya daha meyillidir. Alanda yapılan toplumsal cinsiyet çalışmaları, kadına yönelik şiddetin faili olarak suçlanan erkeği, kadın özne karşısındaki Öteki konumuna yerleştirir; erkekler ile çoğunlukla aile temelli yaklaşım çerçevesi içinde mikro düzeyde ilgilenilir. Erkek, aile içinde toplumsal cinsiyet rolünün gerektirdiği rol ve sorumlulukları yerine getirmediği ya da şiddet ile istismar suçunun faili olduğu takdirde dikkat çeker (Uçan, 2016: 162-163).

Ne var ki, “erkeğe dokunmadan, iç içe geçmiş ve birbirini etkileyen sistemleri dikkate almadan, sadece kadını eril iktidara karşı güçlendirerek toplumsal cinsiyetin üretim sürecine müdahale edilemez” (Uçan, 2016: 166). Bu konuda Thompson (2016: 179), mesleğin “otantiklik” yönüne dikkat çekmiş, müracaatçının “otantik” olma değerinin yadsınmasının, onları kuşatan sınırların kapsamına katkıda bulunmak anlamına geleceğini, olumsuz ve “yenilgiyi kabul eden tutumların” (“Onlar değişemez, değişebileceklerini zannetmiyorum.”) oldukça yıkıcı sonuçlar doğurabileceğini vurgulamıştır. Sosyal hizmet uzmanlarının, erkek müracaatçılara oranla daha sık karşılaştıkları kadın müracaatçıların eşlerini, sevgililerini, babalarını, erkek kardeşlerini, işyerlerindeki erkek işverenlerini vs. genellikle görmezden geldiğini ya da sorunun çözümünde bir işbirliği noktası olarak görmediklerini ileri sürmek abartı olmayacaktır.

Türkiye’de sosyal hizmet alanyazınıyla birlikte, genel itibariyle sosyal bilimlerin alanyazını incelendiğinde, ‘hegemonik erkeklik’ konusunun kısmen işlendiği; ancak hegemonik erkeklik yaklaşımından hareket ederek kuram ve uygulamayı birleştiren örneklerin yok denecek kadar az olduğu dikkati çekmektedir. “Sosyal hizmet mesleği açısından erkeklik çalışmalarının uygulama ile bütünleştirilmesi zorunludur; çünkü

müracaatçıların toplumsal cinsiyet temelli sorunlarının, dolayısıyla müdahale gerektiren alanlarının tamamı, eril iktidarın yarattığı eşitsiz ilişkilerden kaynaklanmaktadır” (Uçan, 2016: 167).

“Hegemonik erkeklik yaklaşımı, sosyal hizmet mesleğinin bilgi ve değer temeli ile pek çok açıdan uyumludur. Mesleki çalışmalarda kuram ve uygulama bütünlüğü açısından hegemonik erkeklik yaklaşımı; baskı karşıtı uygulama, ekolojik yaklaşım ve güçlendirme gibi yaklaşımlarla birlikte kullanılabilir niteliktedir” (Uçan, 2016: 167 ve 169).

Her bir sosyal hizmet müdahalesi biriciktir, müracaatçıya, sosyal hizmet uzmanına, buluştukları ana ve çevreye özeldir. Erkekliğin söylemsel kuruluşu, her erkeğin aynı deneyimi yaşamadığını vurgular. Erkekleri öznel olarak inşa eden süreçler farklıdır. Dolayısıyla erkek müracaatçıları için üretilecek çözümler de farklıdır. Erkeklerle yönelik müdahalede erkekliğin hegemonik kuruluşu, mesleğin ekosistem kuramının “çevresi içinde birey” yaklaşımını destekler. Güçlendirme temelli yaklaşım ile baskı karşıtı uygulama, erkeklerin kendilerini eksiltten söylemi fark etmelerini ve benlik saygılarını yeniden kazanmalarını sağlayabilir (Uçan, 2016: 167).

‘Güçlendirme’ çalışmaları, risk altında bulunan diğer toplum kesimleri kadar risk altında bulunan ve pekala ‘ezilen’ olarak da görülebilecek erkek(lik)ler için de uygulanmalıdır. Mesleki uygulamanın püf noktalarından biri olan, “bireyin zayıf yönlerinin değil, güçlü yönlerinin öne çıkarılması suretiyle güçlendirme”, sosyal ve tarihi yükleri altında ezilen erkek(lik)ler için işlevsel olabilir.

“Erkeklik çalışmaları alanının bilgi birikimi ile sosyal hizmet mesleğinin buluşması, toplumsal cinsiyet eşitliğinin tesis edilmesi için gereklidir” (Uçan, 2016: 169). Bu denkleme özellikle ‘hegemonik erkeklik’ yaklaşımının da dâhil edilmesi elzemdir.

Sosyal hizmet mesleği ve erkeklik olgularının buluşması sonucunda iki ayrı boyut ön plana çıkmaktadır:

- **Mesleki çalışmanın konusu/nesnesi olarak erkek**
- **Mesleki çalışmayı icra eden olarak erkek**

“Mesleki çalışmanın konusu/nesnesi olarak erkek”, mesleğin kadına yönelik şiddet ve aile danışmanlığı alanları başta olmak üzere; korunma ihtiyacı olan çocuk, sosyal-ekonomik destek ve adli sosyal hizmet gibi alanlarında ele alınabilmiş bir husustur. Ancak hiçbir sosyal hizmet alanında, ilgili vak’a konu olmuş sorunun

çözümünde “erkek bireyin” doğrudan ve açık bir biçimde “özne” olarak konumlandırılmamış olduğunu ileri sürmek mümkündür. Konunun diğer boyutu olan “mesleki çalışmayı icra eden olarak erkek” ise birçok açıdan büyük bir muammadır. Yukarıda da belirtildiği gibi, bu konu üzerine ülkemizde herhangi bir araştırma yapılmamıştır. **Burada güçlük yaratan nokta, sosyal yaşam/mesleki yaşam dikotomisinde kesişme noktaları olup olmadığı hususundaki muğlaklık, bilinemezliktir. Ayrıca bu durumun belirlenmesi ve ölçülmesinin de kolay olmadığını belirtmek gerekir.** Sosyal yaşantısında heteroseksüel, evli ve çocuklu bir erkek birey olarak varolup, eşi ve çocuğuna karşı tahakkümcü ve muhafazakâr bir yaklaşım sergileyen ve aynı zamanda sosyal hizmet mesleğini icra eden bir kişinin, mesleki yaklaşımlarında cinsiyetçi olup olmadığı, mesleki tutum ve kararları itibarıyla eril tahakküm ilişkilerine doğrudan hizmet edip etmediği hususları, üzerinde mantık yürütülmesi ya da saptanması oldukça güç noktalardır.

1995 yılında kaleme aldığı *Masculinities* (Erkeklikler) kitabında Connell’in, kendini “modern ve eşitlikçi erkek” olarak gören erkeklerin birçoğunun, erkek egemen düzenin önemli noktalarına muhalefet etmeyerek sessiz kaldığı, kendine verilen “ataerkil pay” a razı olarak “işbirlikçi” statüsünde yer aldığı analizini hatırlamak uygun olacaktır. **Connell’in ‘işbirlikçi erkek’ sınıflandırması, eril tahakkümün somut yansıma biçimleri ile arasına mesafe koyan, ancak erkekliğin birçok avantajından faydalanırken sessiz kalmayı tercih eden erkekleri nitelemektedir** (Sancar, 2013: 270). Connell, çığır açıcı bir kavram olarak hegemonik erkekliği gündeme getirmiş, bununla birlikte farklı türlerde erkekliklerden bahsederek “erkeklikler arası iktidar temelli ilişkilenmeler” e vurgu yapmıştır. Söz konusu “erkeklikler” den belki de en çarpıcı ve yaygın olanı “işbirlikçi erkeklik” (*complicit masculinity*) olmalıdır. Bu noktada **erkek sosyal hizmet uzmanının, müracaatçısını güçlendirerek onda değişim yaratma misyonuna sahip olup, aynı zamanda da Connell’in “işbirlikçi erkek” olarak nitelendirdiği statüde olup olmadığı sorusu** üzerinde düşünmek gerekmektedir.

Cinsiyetlerin eşitliğine dair tartışmalara genellikle “eleştirel olmayan ama duyarlı da yaklaşmayan” bir durumda dâhil olan “modernleşmiş orta sınıf” erkekleri belirtildiği haliyle “modern” kılan unsurlar, çoğunlukla ve yalnızca gördükleri eğitim ve sahip oldukları meslek olmaktadır. Demokrat, liberal ya da eşitlikçi olduğunu iddia

eden bu orta sınıf, **profesyonel meslek sahibi** erkeklerin toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve kadınların ezilmesi sorunu karşısında adeta “cinsiyet körü” olmasının²⁴ önemli bir sonucu bulunmaktadır. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir sosyal sorun olduğu ve demokrasinin gelişimini engellediği gerçeği²⁵ bu kesim erkeklerce, gerçekten ve derinlemesine kavranılmış bir mesele haline hala gelmemiş durumdadır. Türkiye’nin muhalif kimlikli modern erkekleri, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini, sosyal adaletsizliği üretip pekiştiren bir iktidar ilişkisi olarak görmemektedir. Bu bağlamda, sınıf ve etnik temelli eşitsizlikler ile erkek egemenliğini aynı potada eritebilen erkekleri sadece küçük bir azınlık olarak görmek mümkündür (Sancar, 2013: 305).

Erkek sosyal hizmet uzmanlarının tamamını ya da büyük bir kısmını yukarıda belirtilen “muhalif erkek” sınıfında görmek, böyle bir genelleme yapmak mümkün olmasa da, “profesyonel meslek sahibi” ve “modernleşmiş orta sınıf” nitelendirmelerinin bu gruba oldukça uygun olduğu düşünülmektedir. Öte yandan erkek sosyal hizmet uzmanlarının **“toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir sosyal sorun olduğu ve demokrasinin gelişimini engellediği” tespiti karşısında etik bir endişe içinde bulunması beklenen eğitilmiş profesyoneller** olarak görülebilecekleri ve görülmeleri gerektiği açıktır.

Hegemonik erkeklik – sosyal hizmet (uzmanı) ilişkisi, kuramsal özdeşleşme bakımından ve özü itibarıyla güçlü ve yakın olmakla birlikte, uygulama açısından güçlendirilmeye gereksinim duymaktadır. Sosyal sistemlerin her geçen gün değişen devingen yapısı, yeni ve daha karmaşık sosyal sorunları ve daha çok soruna sahip insanları beraberinde getirmektedir. Kadınlar ve diğer cinsel kimlikler gibi erkeklerin de sorunları ve yükü her geçen gün artmaktadır. Geleneksel sosyal hizmet kuram ve pratiklerinin, sosyal sorunlar karşısında işlevselliğini ve güncelliğini koruyan yanları elde tutulmalı; ancak yeni yaklaşım, yol ve yöntemler de göz ardı edilmemelidir. Sosyal hizmet gibi toplumun neredeyse tüm hücrelerine, birçok ülkede onlarca yıldır doğrudan temas etmiş bir mesleğin bile üzerinde daha önce yeterince çalışmadığı toplum kesimleri bulunabilir; ki erkekler, bu kesimlerden biridir. Sosyal hizmet

²⁴ Ne tesadüftür ki feministler, sosyal hizmet teori ve uygulamasını cinsiyet körü –gender blind– olmakla eleştirmektedir (Buz, 2009: 53).

²⁵ Toplumsal eşitsizlik ve demokrasi gibi konular, sosyal hizmet mesleğinin doğrudan ya da dolaylı olarak üzerinde çalıştığı, sıklıkla atıfta bulunduğu hususlardır.

meslek ve disiplini, özellikle uygulama boyutunda henüz yeterince tanışmadığı hegemonik erkeklik gibi yeni ve ufuk açıcı yaklaşımlarla zenginleştirilmelidir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. AMAÇ ve VARSAYIMLAR

Bu çalışmanın **amacı**, sosyal sorunlar karşısında “değişim temsilcisi” misyonu ile görev yapan, mensubu olduğu toplumun refahını yükseltmek amacıyla mesleki çalışmalar yapan sosyal hizmet uzmanlarından erkek cinsiyetli olanlarının erkeklik algılarının araştırılmasıdır.

Bu doğrultuda çalışmanın **alt amaçları**;

- Sosyo-demografik (yaş, medeni durum, çocuk sahipliği, gelir durumu gibi) etkenler ile erkeklik algıları arasında;
- Çocukluğun/gençliğin geçtiği sosyal çevrenin niteliği, rol model alınan otorite figürleri, kreş, yatılı okul ve askerlik yapma durumu ile erkeklik algıları arasında;
- Lisansüstü eğitim alma durumu, mesleğin ne kadar zamandır, hangi alanlarda ve hangi pozisyonlarda icra edildiği ile erkeklik algıları arasında anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığının araştırılmasıdır.

Çalışmanın temel varsayımları/hipotezleri;

- ✓ Erkeklik, ilk çocukluk, hatta bebeklikten itibaren oluşturulmaya ve pekiştirilmeye başlanan, **sosyal sorunların ana gerekçelerinden biri olarak nitelendirilebilecek** sosyal bir olgudur.
- ✓ **Erkeklik olgusu**, sosyal hizmet uzmanlarının hizmet sunum gerekçelerinden biri olan **sosyal sorunlarla neden-sonuç ilişkisi içinde ve çarpan etkisiyle** kesişmektedir.
- ✓ Erkek sosyal hizmet uzmanları, her ne kadar insan hakları, sosyal refah, sosyal adalet ve çeşitlilik temelinde lisans eğitimi almış olsalar da, diğer erkekler gibi **sosyal adaletsizliğin kadim bir tezahürü olarak erkekliğin ‘nimetlerinden’ faydalanmakta**, bu durumu da farkında olarak ya da olmayarak mesleki çalışmalarına yansıtmaktadır.

3.2. ARAŞTIRMANIN DEĞİŞKENLERİ

Araştırma kapsamında;

- Katılımcının yaşı,
- Çocukluğun/gençliğin geçtiği sosyal çevre,
- Katılımcıyı çocukluğunda büyüten/yetiştiren otorite figürü,
- Katılımcının kreş ve yatılı okul geçmişinin olup olmadığı,
- Askerlik yapma durumu,
- Medeni durumu,
- Çocuk sahipliği,
- Gelir durumu,
- Eş/anne/baba/kardeşinin mesleki ve eğitim düzeyi,
- Katılımcının lisansüstü eğitim görme durumu,
- Sosyal hizmet lisans programından ne kadar süre önce mezun olduğu,
- Mezun olduğu üniversite,
- Mesleği ne kadar zamandır icra ettiği,
- Mesleği aktif olarak yürütüp yürütmediği,
- Mesleğin hangi alan(lar)ında görev aldığı,
- Çalıştığı kurumdaki pozisyonu

Konu başlıklarının her biri **bağımsız değişken**; *erkeklik algısı* ise **bağımlı değişken** olarak belirlenmiştir. Liste halinde belirtilen değişken maddelerinin erkeklik algısına muhtemel etkileri ve aralarında anlamlı bir ilişki bulunup bulunmadığı ele alınmaya çalışılmıştır.

3.3. ARAŞTIRMA EVRENİNİN KISACA TANITIMI: SOSYAL HİZMET UZMANI VE ÇALIŞMA ALANLARI

Türkiye’de ilk sosyal hizmet bölümü “Sosyal Hizmetler Akademisi” adıyla 1961 yılında açılmış, Akademi 1982 yılına kadar bu isimle mezun vermiştir. 1967’de Hacettepe Üniversitesi İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi bünyesinde kurulmuş olan Sosyal Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bölümü, 1982 yılında Akademi’ye katılarak “Sosyal Hizmetler Yüksekokulu” adını almış ve Hacettepe Üniversitesi’ne

bağlanmıştır.²⁶ 1961 – 2002 yılları arasında “tek okul” olarak mezun veren sosyal hizmet bölümü, 2002 yılında Başkent Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü’nün²⁷ açılması ve takip eden yıllarda farklı illerde ve üniversitelerde birçok sosyal hizmet bölümünün açılmasıyla mezun sayısını artırmıştır. Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği (SHUDER) tarafından yapılan derlemeye göre 2017 itibarıyla öğrenci kabul eden sosyal hizmet bölümü sayısı; kamu üniversitesi statüsünde 32, özel/vakıf üniversitesi statüsünde 19; açıköğretim fakültesi halinde 2 olmak üzere ülke çapında 53’e yükselmiş, Kıbrıs’taki üniversitelerle birlikte toplam sayı 58’i bulmuştur.²⁸ Sosyal hizmet lisans bölümü mezunu ve sosyal hizmet mesleki formasyonuna sahip, yetkin akademisyen sayısındaki yetersizlik, son yıllarda sayısı hızla ve sağlıksızca artan sosyal hizmet bölümlerinin özellikle vurgu yapılması gereken sorunlu bir noktadır. Özellikle büyük iller haricinde kalan Anadolu’daki üniversitelerde bu eksiklik çok daha hissedilir düzeydedir.

Sosyal hizmet uzmanları Türkiye’de;

- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSHB) merkez ve taşra teşkilatları;
- Sağlık Bakanlığı merkez ve taşra teşkilatları ile devlet hastaneleri;
- Üniversiteler ve bağlı hastaneler;
- Adalet Bakanlığı merkez teşkilatı, çocuk ve aile mahkemeleri, Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğüne bağlı ceza infaz kurumları;
- İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi ve Emniyet Genel Müdürlükleri ile taşra teşkilatları;
- Gençlik ve Spor Bakanlığına bağlı Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu merkez ve taşra teşkilatları
- Yerel yönetimler başta olmak üzere birçok kamu kurumunda;

²⁶ Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü resmi web sitesi, “Tarihçe”, <http://www.shy.hacettepe.edu.tr/tr/menu/tarihce-9>, (22.11.2018).

²⁷ Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü resmi web sitesi, “Tanıtım”, http://shb.baskent.edu.tr/kw/menu_icerik.php?birim=255&menu_id=2, (22.11.2018).

²⁸ Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği resmi web sitesi, “Sosyal Hizmet Eğitimi Veren Bölümler 2016 ve 2017”, <http://www.shudernegi.org/?pnun=371&pt=Sosyal+Hizmet+E%C4%9Fitimi+Veren+B%C3%B6l%C3%BCmler+2016+ve+2017>, (22.11.2018).

- Özel kuruluşlarda (huzurevi, bakım ve rehabilitasyon merkezi, kreş, sığınmacı ve göçmenler üzerine çalışan dernek ve vakıflar gibi) ve
 - UNICEF, UNDP gibi uluslararası kuruluşların Türkiye temsilciliklerinde görev yapmaktadır.²⁹

Ülke çapında, yukarıda kısaca belirtilmeye çalışılan birçok kurumda sosyal hizmet uzmanı istihdam edilmektedir. SHUDER tarafından 2015 yılında yapılan derlemede, toplam mezun sayısının 6150 olduğu, kamu kurumlarında görev yapan 4625, özel kuruluşlar ve STK’larda çalışan 350 (tahmini), emekli, vefat eden ya da çalışmayan sosyal hizmet uzmanı sayısının ise 1175 (tahmini) olduğu; toplam mezun sayısının Türkiye’deki sosyal hizmet okullarının mezun sayıları toplamından, kamu kurumlarındaki sayıların ise Devlet Personel Başkanlığı ve Kurumların verilerinden derlendiği belirtilmiştir.³⁰ 2015 yılından sonra kamunun “kadrolu statüde” nadiren sosyal hizmet uzmanı alımı yaptığı, 2016 ve 2017 yıllarında birer kez ASDEP (Aile Sosyal Destek Programı) kapsamında “sözleşmeli statüde” alım yapıldığı bilinmektedir. Öte yandan, örgün biçimde eğitim veren okulların her birinin yıllık mezun sayısı ortalama 50-200 arasında seyrederken Erzurum Atatürk Üniversitesi Açıköğretim Fakültesinden mezun sayısı yıllık 2000 civarındadır.³¹ Adı geçen bölümün 2016 itibarıyla mezun vermeye başlamasıyla mezun sayısı hızla artmış, bu durumun kamunun az sayıda alım yapması durumuyla birleşmesiyle geçmiş yıllarda sosyal hizmet uzmanlarında rastlanmadığı rahatlıkla söylenebilecek işsizlik sorunu gündeme gelmiştir. Bununla birlikte, alan uygulaması temeline dayanan, toplumun risk katsayısı yüksek kesimlerine sunulan ve eğitim yöntemi gelişmiş ülkelerde örgün

²⁹ Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği resmi web sitesi, “Sosyal Hizmet Uzmanlarının Sosyal Hizmet Uzmanı/Sosyal Çalışmacı Kadrolarında Görev Yaptığı Kurumlar”, <http://www.shudernegi.org/?pnun=188&pt=Sosyal+Hizmet+Uzmanlar%C4%B1n%C4%B1n+G%C3%B6rev+Yapt%C4%B1%C4%9F%C4%B1+Kurumlar%C3%87al%C4%B1%C5%9Fma+Alanlar%C4%B1> , (21.11.2018).

³⁰ Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği resmi web sitesi, “Türkiye’de Sosyal Hizmet Uzmanı Sayıları ve İstihdam Açısından Durumları”, <http://www.shudernegi.org/?pnun=175&pt=T%C3%BCrkiye%27deki+Sosyal+Hizmet+Uzman%C4%B1+Say%C4%B1lar%C4%B1> , (29.01.2019).

³¹ Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği resmi web sitesi, “Sosyal Hizmet Eğitimi Veren Bölümler 2016 ve 2017”, <http://www.shudernegi.org/?pnun=371&pt=Sosyal+Hizmet+E%C4%9Fitimi+Veren+B%C3%B6l%C3%BCmler+2016+ve+2017> , (29.01.2019).

biçimde sürdürüle gelen “hassas” bir meslek olarak sosyal hizmet için “açıköğretim” gibi bir “seçenek” sunulmuş olmasının, bu bölümlerden mezun kişilerin mesleği icra niteliğini ciddi biçimde tartışmalı duruma soktuğu aşikârdır.

Mesleki formasyon ve uluslararası mesleki standartlar gereğince sosyal hizmet uzmanınca icra edilebilecek ve esasen sosyal hizmet uygulamaları olarak görülebilecek ‘Sosyal İnceleme’ yapılması, ‘Sosyal İnceleme Raporu’ yazılması, çocuk koruma alanında çalışılması gibi mesleki eylemlerin ‘sosyal çalışma görevlisi’ adı altında toplanmış farklı meslek elemanlarınca (psikolog, sosyolog, öğretmen, çocuk gelişimcisi gibi) da yapılabiliyor oluşu, son yıllarda karşılaşılan bir diğer sorun alanıdır. Mesleğin yasa koyucular tarafından, “eli kalem tutan” ve “üniversite mezunu” birçok kişi tarafından gerçekleştirilebilecek bir “yardımlaşma ve hayır işi” olarak algılanması, belirtilen hatalı uygulamaya temel teşkil eden etkenlerin başında gelmektedir. Türkiye’de sosyal hizmet mesleğinin icrası, içinden çıkılmaz ve kaotik bir noktaya doğru ilerlemekte, mesleğin itibarsızlaştırılarak neredeyse yok edilmesi riskinin ön plana çıktığı görülmektedir. Bu durumun sosyal hizmet uzmanları kadar, hizmet verilecek toplum kesimleri için de bir hak ihlali olduğu açıktır.

3.4. ARAŞTIRMANIN TÜRÜ VE ÖRNEKLEMİ

Çalışma ‘kesitsel araştırma’ biçiminde gerçekleştirilmiştir. Araştırma evreni erkek sosyal hizmet uzmanlarıdır (male social workers). Araştırma örnekleme, soru formlarını kurallara uygun ve doğru biçimde dolduran tüm erkek sosyal hizmet uzmanları olarak belirlenmiştir. Örneklem seçim yöntemi, “basit seçkisiz örnekleme” (simple random sampling) biçiminde gerçekleştirilmiştir. Veri toplama aracının (soru formunun) internet ortamında duyurulması öncesinde, araştırmacının çalışma ortamında ve yakın çevresinde bulunan 5 (beş) erkek sosyal hizmet uzmanının, veri toplama aracındaki soruları elden (manuel) biçimde doldurması istenmiştir. Söz konusu ‘pilot çalışma’ neticesinde, Sosyo-Demografik Bilgi Formu (SDBF) ve Araştırmacılar Tarafından Oluşturulan Form’da (ATOF) işlevsel olmadığı ve araştırmanın amacına yönelik anlamlı sonuçlar vermediği düşünülen soruların çıkartılması, yeni sorular eklenmesi ya da bazı sorularda değişiklik yapılması yoluna gidilmiştir.

Pilot çalışma sonrasında Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu (BGOF), (Ek-1); Sosyo-Demografik Bilgi Formu (SDBF), (Ek-2); Erkeklerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Tutumu Ölçeği (ETCE), (Ek-3); Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği (ÇDCÖ) (Ek-4) ve Araştırmacılar Tarafından Oluşturulan Form (ATOF)'dan (Ek-5) oluşan metin, internet ortamında 'docs.google.com' anket programı vasıtasıyla ilgililere sunulmuştur. Araştırmanın hedef kitlesine ulaşabilmek amacıyla teknolojik imkanlardan faydalanılmış, mümkün olan tüm sosyal medya araçlarından çalışma kapsamında yanıtlanması istenen soru formunun duyurusu yapılmıştır. Günümüzde birçok insan gibi sosyal hizmet uzmanlarının da sıklıkla ziyaret ettiği sosyal medya platformlarından 'facebook'ta mevcut 'sosyal hizmet' ile ilgili sayfalarda, ayrıca sosyal hizmet uzmanlarının üyesi olduğu 'googlegroup'lar ve 'whatsapp grupları'nda araştırmanın amacı hakkında bilgi verilmesinin ardından, 'docs.google.com' anket programı üzerinden düzenlenmiş 'soru formuna' ilişkin 'bağlantı (link)' paylaşılmıştır. Yaklaşık 45 günlük süreçte, yanıtlanmış 189 soru formu araştırmacıya iletilmiş, yapılan incelemede bazı katılımcıların mükerrer giriş yaptığı, bazı katılımcıların ise sosyal hizmet bölümü mezunu olmadığı halde yanıt verdiği görülmüş, eleme yapılarak sayı 177 (yüz yetmiş yedi)'ye indirilmiş, nihai sayı oluşturulmuştur. Elde edilen sonuçlar SPSS 17.0 İstatistik Analiz Programına işlenmiştir.

Araştırmaya Türkiye'nin 37 farklı şehriden katılım sağlanmış, katılımcıların 6'sı halihazırda yaşadığı şehri belirtmeyerek yalnızca Türkiye'de yaşadığını belirtmekle yetinmiştir. 1 katılımcı da yurtdışında yaşadığını beyan etmiştir. 177 katılımcının 46'sı İzmir'de, 25'i Ankara'da, 13'ü İstanbul'da, 7'si Manisa'da, 6'sar tanesi Aydın, Eskişehir ve Hatay'da yaşadığını beyan etmiş; diğer illerden daha düşük sayılarda katılım olmuştur. Araştırmaya Türkiye'nin 37 farklı şehriden toplamda 177 kişinin katılım sağlaması, araştırmanın örneklem dağılımının sağlıklı ve dengeli olduğu kanaatini oluşturmaktadır. Bu dağılımın, veri toplama araçlarının katılımcılara internet üzerinden yöneltilmesine rağmen araştırma açısından güvenilir sayılabilecek veriler sunduğu düşünülmektedir.

3.5. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırma, sosyal bilim temelli mesleklerden biri olan sosyal hizmet mesleğine mensup erkek cinsiyetli profesyonellere yönlendirilmiş, birçoğu ‘cüretkâr’ olarak görülebilecek önermeler içermektedir. Araştırma kapsamında kullanılan ölçekler (ETCE ve ÇDCÖ), ilgili bilim insanları tarafından özellikle sosyal hizmet uzmanı gibi lisans mezunu ve eğitilmiş bireylere yönelik hazırlanmamıştır. ETCE ve ÇDCÖ, genel olarak tüm toplum kesimlerine, daha çok da “halktan insanlara” uygulanabilecek ve uygulanmış ölçeklerdir.

İnternet üzerinden doldurulan ‘anketlere’ dayanan birçok araştırmanın en ön plandaki sınırlılığı, alınan yanıtların ne oranda samimi olduğudur. Katılımcılar hakkında ‘peşin yargılarda’ bulunmak doğru değilse de, sözelimi kadına yönelik şiddeti olumlayan bir önermeye “katılıyorum” yanıtı vermek istenip, *sosyal hizmet uzmanı olduğunun hatırlanmasıyla* “katılmıyorum” ya da “kararsızım” seçeneğinin işaretlenmesi de ihtimaller dâhilindedir. Bu nedenle alınan yanıtların gerçeği ne oranda yansıttığı hususunda kuşkular mevcuttur. Katılımcının soru formunu sakın bir ortamda doldurup doldurmadığı da önem arz etmektedir. Anket formunu içeren bağlantıya (linke) tıklandığı zaman diliminde, deyim yerindeyse katılımcının anlık bir “fotoğrafı” çekilmektedir. Alınan yanıtların anlık duygu-durumlarına göre değişebileceği unutulmamalıdır. Bununla birlikte, alınan yanıtların gerçeğe mümkün olduğunca yakın ipuçları sunması beklenmektedir.

Öte yandan, nicel açıdan yetersiz sayılamayacak, 37 ayrı şehirde yaşayan 177 kişilik bir katılımcı kesimine ulaşılmış olsa da, araştırma sonuçlarının Türkiye’deki erkek sosyal hizmet uzmanlarının çoğunluğuna ya da tamamına genellemek mümkün değildir. Yorum yoluyla kısmen genellenebilecek sonuçlar olmakla birlikte, sonuçların genel durumu kuşkuya yer bırakmayacak biçimde yansıttığı söylenemez.

Araştırma kapsamında katılımcılara, Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formunun (BGOF) ardından sırasıyla; Sosyo-Demografik Bilgi Formu (SDBF), Erkeklerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Tutumu Ölçeği (ETCE), Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği (ÇDCÖ) ve Araştırmacılar Tarafından Oluşturulan Form (ATOF)’da mevcut soru ve önermeler yöneltilmiştir. SDBF 22 madde, ETCE 24 madde, ÇDCÖ 22 madde, ATOF 25 maddeden oluşmaktadır. Katılımcıların toplamda

93 maddeden oluşan katılım formunu aynı konsantrasyon durumu ile doldurup doldurmadıkları da araştırmanın bir diğer sınırlılığı olarak belirlemektedir.

Özellikle ATOF'taki bazı önermelerin cümle yapısı itibariyle uzun ve anlaşılması zor olması, bazı önermelerin de ters istikametli olması, alınan kimi yanıtların gerçeği yansıtmamakta olabileceği riskini oluşturmuştur.

Sınırlılık oluşturan bir başka nokta, soru formlarının yanıt yönlerinin birbiriyle zıtlık oluşturmalarıdır: ETCE'deki önermelerin yanıtları “1) Katılıyorum”dan “3) Katılmıyorum”a; ÇDCÖ'de “1) Kesinlikle katılmıyorum”dan “5) Kesinlikle katılıyorum”a; ATOF'ta ise “1) Kesinlikle katılıyorum”dan “5) Kesinlikle katılmıyorum”a doğru seyretmektedir. Bu konuda katılımcılar, her bir soru formunun başlangıcında büyük harfli sözcüklerle ve net ifadelerle uyarılmıştır. Buna rağmen alınan kimi yanıtların gerçeği yansıtmamakta olabileceği düşünülmektedir.

3.6. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Araştırma kapsamında;

- Sosyo-Demografik Bilgi Formu – SDBF
- Erkeklerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Tutumu Ölçeği – ETCE (*Gender Equitable Men Scale – GEMS*)
- Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği – ÇDCÖ (*Ambivalent Sexism Inventory – ASI*)
- Araştırmacılar Tarafından Oluşturulan Form – ATOF biçiminde veri toplama araçları kullanılmıştır.

3.6.1. Sosyo-Demografik Bilgi Formu – SDBF

22 sorudan oluşmaktadır. Katılımcıların yaşı, çocukluğun ve gençliğin geçtiği sosyal çevrenin niteliği, hangi otorite figürü tarafından yetiştirildikleri, kreş ve yatılı okul geçmişi ile askerlik yapma durumu, hâlihazırda yaşadıkları şehir, medeni durum, eşin/annenin/babanın/kardeşin mesleği ve eğitim durumu, çocuk sahipliği, lisansüstü eğitim alma durumu, mesleği aktif olarak yürütüp yürütmedikleri, mesleğin hangi

alanında ve hangi pozisyonda görev yaptıkları, mezuniyet yılı, mezun oldukları okul ve bölüm, kaç yıldır çalıştıkları, aylık gelir biçiminde değişkenler sıralanmıştır.

3.6.2. Erkeklerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Tutumu Ölçeği – ETCE

Pulerwitz ve Baker tarafından geliştirilmiş olan, erkeğin toplumsal cinsiyet eşitliğini ne ölçüde desteklediğini tespit etmeyi amaçlayan “Erkeklerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Tutumu Ölçeği – ETCE” (*Gender Equitable Men Scale – GEMS*), ilk olarak 2008 yılında sınamaya tâbi tutulmuştur (Pulerwitz ve Barker, 2008’den akt. Uçan ve Baydur, 2016: 295). Geleneksel ve eşitlikçi cinsiyet normlarını ölçmeyi hedefleyen bu sürümü Çeber ve ark. (Çeber, Demirelöz, Nazlı, Ekşioğlu, Mermer, Aslan, ve Yücel, 2009’dan akt. Uçan ve Baydur, 2016: 295) tarafından Türkçe’de Cinsiyet Eşitliği Ölçeği adıyla üniversite öğrencileri üzerinde uygulanmıştır.

ETCE Ölçeğinin amacı, erkeklerin geniş bir sorun alanı içinde eşleri/partnerleri ile nasıl ilişki kurduklarını anlayabilmek, erkeklerin sosyal yaşamda ya da kadın-erkek ilişkilerinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanan farklılıklara ilişkin tutumunu ölçmektir. Ölçek bugüne kadar toplam on ülkede (Bangladeş, Brezilya, Çin, Etiyopya, Hindistan, Kenya, Güney Afrika, Tanzanya ve Uganda) toplumsal cinsiyete ilişkin normlar ile üreme sağlığının korunması arasındaki ilişkiyi betimlemek, aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak için yürütülen programların etkinliğini sınamak için kullanılmıştır (Barker, 2003; Pulerwitz ve Barker, 2008; Parkes, 2014’den akt. Uçan ve Baydur, 2016: 295-296). Bu çalışmada uyarlaması yapılan ETCE Ölçeği Etiyopya sürümünde kullanılan ve C-Change programı tarafından derlenen, “toplumsal cinsiyet ölçekleri” özet kitabında yer alan formudur (Nanda, 2011’den akt. Uçan ve Baydur, 2016: 296). Bu ölçek 24 madde ve 4 boyuttan oluşmaktadır. Maddeler temel olarak aile içi şiddet, cinsel ilişki, üreme sağlığı ve hastalıkları önleme, günlük yaşamda ve ev içindeki görev paylaşımı hakkındadır (Uçan ve Baydur, 2016: 295-296).

*Ölçekte yer alan her bir madde “Katılıyorum”, “Kısmen katılıyorum” ve “Katılmıyorum” şeklinde sırası ile 1, 2 ve 3 puanlık likert ile ölçeklendirilmektedir. Sonuçların değerlendirilmesinde her bir boyut için elde edilen puanların basit toplamı kullanılmaktadır. **Yüksek puan toplumsal cinsiyet eşitliğini ifade eder** (Uçan ve Baydur, 2016: 296).*

Ölçeğin daha önceki uygulamalarından elde edilen sonuçlara göre iç tutarlılık katsayısı (Cronbach’s Alpha) 0,81’dir. Ölçek, Brezilya, Çin, Etiyopya, Hindistan, Kenya, Tanzanya ve Uganda’da uygulanmış ve iç tutarlılık sayısı farklı ülke uyarlamalarında değişim göstermiştir. Örneğin GEMS’in Hindistan uyarlamasında Cronbach Alpha 0,75 iken bu çalışmada da uyarlaması yapılan Etiyopya sürümünde 0,88 bulunmuştur (Middlestadt ve vd., 2007’den akt. Uçan ve Baydur, 2016: 296).

Literatür sonuçları ETCE Ölçeğinin duyarlı ve kültürel açıdan karşılaştırmayı mümkün kılacak düzeyde kestirim geçerliliğine sahip bir araç olduğunu göstermektedir (Pulerwitz, Barker, Segundo, ve Nascimento, 2006’ dan akt. Uçan ve Baydur, 2016: 296).

*2016 yılında Manisa kent merkezinde gerçekleştirilen alan taramasıyla, ETCE Ölçeğinin Türkçe’ye uyarlanması ve psikometrik özelliklerinin ortaya konulması çalışması yapılmıştır. Çalışma sonucunda, **ETCE Ölçeğinin Türkiye’de yaşayan erkeklerin toplumsal cinsiyet eşitliği tutumunu ölçmede geçerli ve güvenilir bir ölçüm gereği olduğu tespitine ulaşılmıştır** (Uçan ve Baydur, 2016: 304).*

Bu araştırma kapsamında ETCE’nin Uçan ve Baydur tarafından Türkçe’ye uyarlaması yapılmış versiyonu kullanılmıştır. Ölçeğin kullanımı konusunda ilgili akademisyen ile e-posta üzerinden yazışma yapılarak izin alınmıştır (Ek-6).

3.6.3. Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği – ÇDCÖ

Glick ve arkadaşları (Glick ve Fiske, 1996; Glick, Diebold, Bailey-Werner ve Zhu, 1997; Fiske, Xu, Cuddy ve Glick, 1999’ dan akt. Sakallı-Uğurlu, 2002: 48), “yaptıkları çalışmalarda toplumsal cinsiyetçiliğin, kadına karşı oluşan derin çelişkilerle belirginleşen özel bir önyargı durumu olduğunu belirtmişlerdir.”

Adı geçen araştırmacılara göre, toplumsal cinsiyetçilik; **düşmanca cinsiyetçilik** (hostile sexism) ve **korumacı cinsiyetçilikten** (benevolent sexism) oluşmaktadır. Kadın cinsinin erkek cinsine göre güçsüz, bağımlı ve düşük seviyede görülüp cinsiyet ayrımcılığına tâbi tutulması “düşmanca cinsiyetçilik” olarak adlandırılmaktadır. “Korumacı cinsiyetçilik” ise, kadının korunması, yüceltilmesi ve sevilmesi şeklindeki olumlu yaklaşımlar içerse dahi, kadını erkeğe göre daha düşük seviyede gören bir önyargıdır (Glick ve Fiske, 1996’ dan akt. Sakallı-Uğurlu, 2002: 48).

*Glick ve Fiske (1996), korumacı ve düşmanca cinsiyetçiliğin ataerkillik, cinsiyetler arası farklılaştırma ve heteroseksüellik kavramlarını içerdiğini belirtmektedir. Toplumda erkeğin ekonomik, kanuni ve politik üstünlüğü anlamına gelen ataerkillik, **baskıcı** veya **korumacı** şekillerde ortaya çıkabilir. İki şekilde de, ataerkillik erkek egemenliğine hizmet etmektedir; kadını erkeğe oranla zayıf, güçsüz ve korunması gereken bireyler olarak ele almaktadır. **Baskıcı ataerkillikte** bu daha olumsuz bir şekilde ve egemenlik kurma halinde iken; **koruyucu ataerkillikte** zayıf olarak algılanan kadına yardım, destekleme ve onun için çalışıp, kazanma şeklinde görülmektedir (Sakallı-Uğurlu, 2002: 48).*

‘Cinsiyetler arası farklılaştırma’ kavramının, birçok kültürde kadın ve erkeklere sunulan ve onlarca sahiplenilen farklı sosyal rollerle doğrudan bir ilişkisi vardır (Eagly ve Wood, 1999’dan akt. Sakallı–Uğurlu, 2002: 48) ve ‘cinsiyetler arası yarışmacı farklılaştırma’ ve ‘cinsiyetler arası tamamlayıcı farklılaştırma’ biçiminde, iki farklı seçenek halinde sınıflandırılır. Kadını karşı cinsiyet olarak ele alıp, karşılaştırmalar yapmak ve erkeklerin kadınlardan üstün olduklarını varsayarak kendi kişisel duygularını tatmin etmek **cinsiyetler arası yarışmacı farklılaştırmaya** girmektedir. **Cinsiyetler arası tamamlayıcı farklılaştırmada ise** kadın ve erkek cinsi, birbirini tamamlayan parçalar olarak görülür. Erkeklerin hane dışında, sokakta ve homososyal alanlarda, kadınların ise hane içinde ve kısıtlı bir sosyal çevrede bulundukları mantığı ile geleneksel cinsiyet farklılıklarını kadın ve erkeklerin birbirlerine ihtiyacı bulunduğu düşüncesiyle okumak ise cinsiyetler arası tamamlayıcı farklılaştırma olarak nitelendirilmektedir.

*Glick ve Fiske, heteroseksüellik unsurunu da “heteroseksüel yakınlık” ve “heteroseksüel düşmanlık” biçiminde iki kısma ayırmıştır. **Heteroseksüel yakınlık**, erkeğin cinsel ihtiyaçlarından ve üreme ihtiyacından dolayı kadına bağımlılığını içermektedir. **Heteroseksüel düşmanlık** ise, kadını bir seks objesi gibi algılamak ve kadının cinsel çekiciliğini erkekleri manipüle etmek için bir silah haline getirebilmelerinden korkmayı içermektedir (Glick ve Fiske, 1996’dan akt. Sakallı – Uğurlu, 2002: 48-49).*

Düşmanca ve korumacı cinsiyetçiliğin her ikisi de, kadının güçsüz bir cins olduğunu ve ‘ev kadınlığı’ gibi rollerini sürdürmesi gerektiğini savunur; ancak odaklandıkları noktalar ve tezlerini sunum biçimleri farklılık göstermektedir. **Düşmanca cinsiyetçiliği** inşa eden ana kavramlar; **baskıcı ataerkillik** (kadını yönetme, üzerinde hegemonya kurma ve onu denetleme isteği), **cinsiyetler arası yarışmacı farklılaştırma** (kadın ve erkek cinsleri arasında ‘farklılıklar’ bulunduğunun ileri sürülerek abartılması ve bu farklılıkların sunumu esnasında kadınların değersizleştirilmesi) ve **düşmanca heteroseksüel ilişki** (yalnızca sevişilecek bir varlık olarak görülen kadının aynı zamanda cinsel çekiciliğini ‘şeytanca’ kullanıp erkeği manipüle edeceği, yolundan çıkaracağı korkusu) olarak sıralanabilir. **Korumacı cinsiyetçilik** ise; **koruyucu ataerkillik** (kadının çevreye karşı korunması; anne, eş, kız kardeş, sevgili gibi nitelemelerle yüceltilmesi, ona destek verilmesi), **cinsiyetler arası tamamlayıcı farklılaştırma** (kadın ve erkek cinsi arasındaki farklılıklara vurgu yapılarak farklılıkların abartılması; ancak bunun

kadınlara bir iyilik yaparmışçasına sunulması) ve **heteroseksüel yakınlık** (kadına cinsel yönden gereksinim duyma, duygusallık ve kadına yönelik sevgi) kavramlarından doğmaktadır (Glick ve Fiske, 1996’dan akt. Sakallı-Uğurlu: 49).

Glick ve Fiske’nin bu kuramsal kavramsallaştırması tablo halinde şu şekilde özetlenebilir:

Tablo-1: ÇDCÖ Kuramsal Şema

Düşmanca Cinsiyetçilik	Korumacı Cinsiyetçilik
Baskıcı Ataerkillik	Koruyucu Ataerkillik
Cinsiyetler Arası Yarışmacı Farklılaştırma	Cinsiyetler Arası Tamamlayıcı Farklılaştırma
Düşmanca Heteroseksüel İlişki	Heteroseksüel Yakınlık

Korumacı cinsiyetçilik, esasında kadının, erkeğe göre düşük statüde olduğunu ve erkek hegemonyasını savunur. Kadınların güçsüzlüğünü ve erkekler tarafından korunmaları gerektiği ihtiyacını daha pozitif ve süslü bir dille ortaya koyar. **“Korumacı cinsiyetçilik bir ölçüde düşmanca cinsiyetçiliği ört bas etmek ve kendilerini daha iyi hissetmek için bireylerin kullandığı bir önyargıdır”** ve bu önyargı kadınların güçsüz ve zayıf olarak görülmesiyle birlikte; “onlar için çalışma,” “onları koruma” ve “onları el üstünde tutma” gibi biçimlerde varlığını göstermektedir (Sakallı – Uğurlu, 2002: 49-50).

“Erkekler, kadınlar karşısındaki korkularıyla başa çıkabilmek için onları ya **aşağılamış** ya da **yüceltmış**; ama oldukları gibi görme konusunda pek az mesafe kaydedebilmiştir” (Akçay, 2015: 57).

*Glick ve Fiske (1996), **düşmanca ve korumacı cinsiyetçiliğin birlikte bulunması nedeniyle bireylerin çelişik duygulu cinsiyetçiliği yaşadıklarını öne sürmektedir** ve çelişik duygulu cinsiyetçiliği ölçen 22 maddelik bir ölçek geliştirmişlerdir. Bu maddelerin 11 tanesi korumacı cinsiyetçiliği, diğer 11 tanesi ise düşmanca cinsiyetçiliği ölçmektedir. Ölçeğin düşmanca cinsiyetçilik kısmı, cinsellik veya feminist ideoloji tarafından kadınların erkekleri kontrol etme isteğinde ve çabasında olduklarını öneren maddeler içermektedir. Buna karşın, ölçeğin korumacı cinsiyetçilik kısmı, kadınların erkeklerden daha saf varlıklar olduklarını ve bu saflık ve zayıflıklarından dolayı kadınların korunmaları, sevimleri ve yüceltilmeleri gerektiğini öneren maddeler içermektedir* (Sakallı – Uğurlu, 2002: 49-50).

Glick ve Fiske tarafından geliştirilen ve daha sonra Glick ve arkadaşları (2000) tarafından tekrar düzenlenerek kullanılan ÇDCÖ'nin Türkçe'ye uyarlanması, Sakallı – Uğurlu tarafından 2002 yılında yapılmıştır. ETCE'de olduğu gibi ÇDCÖ'de de, ölçeğin kullanımı konusunda ilgili akademisyen ile e-posta üzerinden yazışma yapılmış ve izin alınmıştır (Ek-7).

Katılımcılar, maddelerin her biri ile ne derecede hemfikir olduklarını 6 dereceli Likert tipindeki ölçekte belirtmişlerdir. Bu ölçekte “1” “tamamen karşıyım”; “6” ise “tamamen katılıyorum” anlamındadır. Ölçekten elde edilen yüksek puanlar, korumacı ve düşmanca cinsiyetçiliğin yüksek olduğunu göstermektedir. ÇDCÖ'nin tümü için Cronbach alfa katsayıları 0,83 ile 0,92 arasındadır (Sakallı – Uğurlu, 2002: 51).

Sakallı – Uğurlu tarafından yapılan araştırma neticesinde, ÇDCÖ'nün yeterince güvenilir ve geçerliği olduğu; ancak ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışmasında “üniversite öğrencilerinin” örneklem olarak seçildiği, **öğrenci olmayan bir örneklemde ne gibi sonuçlar vereceğinin bilinmediği** belirtilmektedir (Sakallı – Uğurlu, 2002: 57).

Her ne kadar ölçeği Türkçeye uyarlayan Sakallı-Uğurlu tarafından atıfta bulunulmamış olsa da, ÇDCÖ'nün genel mantığı ve kuramsal yapılanmasının, Freud ve Connell'in kateksis kavramsallaştırmalarıyla yakından ilgili olduğu dikkati çekmektedir. Duygusal bağlanmanın sadece sevecen değil, aynı zamanda düşmanca da olabileceği, hatta aynı anda hem düşmanca hem sevecen, yani müphem (çift değerli) olabileceği Connell tarafından (2016: 171) vurgulanmaktadır.

3.6.4. Araştırmacılar Tarafından Oluşturulan Form – ATOF

ATOF, 25 madde içermektedir. Önergelerin genel itibarıyla; namus; fiziksel güç, şiddet ve saldırganlık; sözel şiddet/küfür ve eril dil; çocukluk örüntüleri ve otorite figürleri; hane içi ve dışı toplumsal cinsiyet eksenli statü ve eve ekmek getirme yetkinliği; homofobi biçiminde sınıflandırılması mümkündür. Bu form, adından da anlaşılacağı üzere, geçerlik/güvenilirlik çalışması yapılmış bir ölçek olmaktan çok, ETCE ve ÇDCÖ'de yer verilmeyen, araştırmacı tarafından sonucu özellikle merak edilen ve araştırmaya katkı vereceği düşünülen, toplumsal cinsiyet eksenli bazı konulardaki önermeleri içermektedir. Katılımcılardan, önermelerle ne derece hemfikir

olduklarını “1 – Kesinlikle Katılıyorum”, (...) “5 – Kesinlikle Katılmıyorum” biçiminde işaretlemeleri beklenmiştir. Yirmi beş maddeden dördünün yanıt seçenekleri ters istikametlidir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1. SOSYO-DEMOGRAFİK BULGULAR

Tablo-2: Araştırmaya Katılım Sağlayanların İllere Göre Dağılımı (Kişi Sayısı)

İzmir	Ankara	İstanbul	Manisa	Aydın	Eskişehir	Antakya	Diğer	Toplam
46	25	13	7	6	6	6	68	177

Araştırmaya Türkiye'nin 37 farklı şehriden katılım sağlanmış, katılımcıların 6'sı halihazırda yaşadığı şehri belirtmeyerek yalnızca Türkiye'de yaşadığını belirtmekle yetinmiştir. 1 katılımcı da yurtdışında yaşadığını beyan etmiştir. 177 katılımcının 46'sı İzmir'de, 25'i Ankara'da, 13'ü İstanbul'da, 7'si Manisa'da, 6'şar tanesi Aydın, Eskişehir ve Antakya'da yaşadığını beyan etmiş; diğer illerden daha düşük sayılarda katılım olmuştur.

Tablo-3: Yaş Aralığı

	Kişi Sayısı	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart Sapma
Yaş	177	23	71	39,60	12,455

Katılımcıların 23 ile 71 yaş aralığında oldukları, yaş ortalamasının 39,6 olduğu görülmektedir.

Tablo-4: Çocukluğun Geçtiği Sosyal Çevre

	Kişi Sayısı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Kent	111	62,7	62,7	62,7
Kır	66	37,3	37,3	100,0
Toplam	177	100,0	100,0	

Katılımcıların çocukluğunun/gençliğinin geçtiği sosyal çevre incelendiğinde, %62,7’lik kesimin çocukluk ve gençliğinin kentte, %37,3’lük kesimin ise kırdaki geçtiği görülmektedir. İstatistiksel açıdan daha anlamlı sonuçlar verebilmesi amacıyla soru formundaki 5 seçenekten; “Hareketli/Metropol Şehir Merkezi”, “Hareketli Şehir Merkezinin Sakin Mahallesi” ve “Sakin Şehir Merkezi” seçeneklerinin “**kent**” başlığı altında; “Kırsal İlçe Merkezi”; “Köy/Kasaba” seçeneklerinin ise “**kır**” başlığı altında toplanması yoluna gidilmiştir.

Tablo-5: Katılımcıların Hangi Otorite Figürü Tarafından Yetiştirildikleri

	Kişi Sayısı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Anne	51	28,8	30,5	30,5
Anne ve Baba	116	65,5	69,5	100,0
Toplam	167	94,4	100,0	
Diğer Yanıtlar	10	5,6		
Genel Toplam	177	100,0		

Katılımcıların daha çok hangi otorite figürü tarafından büyütüldüğü/yetiştirildiği sorusuna verilen yanıtlar incelendiğinde; %30,5’inin “**anne**”, %69,5’inin “**anne ve baba**” tarafından yetiştirildiği görülmektedir. Katılımcıların tamamına yakını, söz konusu iki seçenekten birini işaretlemeyi tercih etmiş, dolayısıyla “baba”, “ağabey-abla”, “farklı bir akraba” gibi seçeneklere verilen oldukça sınırlı sayıdaki yanıt, istatistiksel değerlendirme yapılması açısından yetersiz görülmüştür.

Tablo-6: Katılımcıların Kreş Geçmişi Olup Olmadığı

	Kişi Sayısı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	19	10,7	10,7	10,7
Hayır	158	89,3	89,3	100,0
Toplam	177	100,0	100,0	

Tablo-7: Katılımcıların Yatılı Okul Geçmişi Olup Olmadığı

	Kişi Sayısı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	37	20,9	20,9	20,9
Hayır	140	79,1	79,1	100,0
Toplam	177	100,0	100,0	

Katılımcıların %10,7'si çocukluklarında kreş geçmişi olduğunu, %89,3'ü ise olmadığını belirtirken, %20,9'u yatılı okul geçmişi olduğunu, %79,1'i olmadığını beyan etmiştir.

Tablo-8: Katılımcıların Askerlik Yapıp Yapmadıkları

	Kişi Sayısı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	138	78,0	78,0	78,0
Hayır	39	22,0	22,0	100,0
Toplam	177	100,0	100,0	

Katılımcıların %78'i askerlik yaptığını, %22'si yapmadığını belirtmiştir. İstatistiksel açıdan daha anlamlı sonuçlar verebilmesi amacıyla “Evet” ve “Yaptım; ama bana göre anlamsızdı.” seçenekleri “**evet**” başlığı altında, “Henüz yapmadım.”, “Yapmayı düşünmüyorum.”, “Yapmadım ve mümkün olduğunca ertelemek istiyorum.” seçenekleri “**hayır**” başlığı altında toplanmıştır.

Kreşler bu konuda sınırlı görülmeyle birlikte, özellikle yatılı okullar ve askeri mekanları, erkekliğin var edilmesi ve/veya pekiştirilmesinde önem teşkil eden homososyal alanlar olarak görmek mümkündür. Erkeklik inşasında önemli bir yeri olduğu vurgulanan yatılı erkek okullarında yapılan araştırmalarda egemen erkeklik değerlerine uygun erkek arkadaş gruplarının rahatlıkla ortaya çıkabildiği ve bu yapının

farklı erkeklik değerlerinin geçerli olduğu arkadaş ilişkilerini baskı altına alıp ötekileştirdiği, çoğu araştırmacılarca teyit edilmiştir (Sancar, 2013: 264). Askerlik ise egemen erkeklik değerlerinin yatılı okullara göre çok daha bariz, aleni ve keskin biçimde inşa edildiği bir mecradır. Askerlik, modern hegemonik erkekliğin inşasında belirleyici bir role sahip”tir. “Askerlik, modern toplumların tek cinsiyetten oluşan en önemli kurumlarından biri olan ulusal ordularda, 20’li yaşlardaki tüm erkeklerin zorunlu olarak güvenlik hizmeti yaptığı en temel erkeklik mecralarından biri olarak tanımlanabilir. Modern toplumlarda yalnızca tek cinsiyeti (İsrail ordusu ve istisnai bazı örnekler hariç olmak üzere) kitlesel biçimde ve zorunlu olarak kapsamına alan farklı bir kurum ve yapının olduğunu söylemek güçtür (Sancar, 2013: 153).

Tablo-9: Katılımcıların Medeni Durumu

	Kişi Sayısı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evli	113	63,8	63,8	63,8
Bekâr	64	36,2	36,2	100,0
Toplam	177	100,0	100,0	

Katılımcıların %63,8’i evli, %36,2’si bekâr olduğunu belirtmiştir. “Bekâr”, “Boşanmış” ve “Dul” seçeneklerine verilen yanıtlar birleştirilmiştir.

Tablo-10: Katılımcıların Eşlerinin Gelir Getirici Bir İşte Çalışıp Çalışmadığı

	Kişi Sayısı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	109	61,6	94,8	94,8
Hayır	6	3,4	5,2	100,0
Toplam	115	65,0	100,0	
Yanıt Vermeyen	62	35,0		
Genel Toplam	177	100,0		

Katılımcılara yöneltilen “Evliyseniz eşinizin mesleği/egitim düzeyi?” sorusunda meslek ve eğitim durumları gruplandırılmış, “meslek” bakımından verilen yanıtlar incelendiğinde 177 katılımcıdan 62’sinin bu soruya herhangi bir yanıt vermediği görülmüştür. Kalan 115 kişinin **%94,8’i eşinin gelir getirici bir işte çalıştığını**, %5,2’si çalışmadığını belirtmiştir.

Tablo-11: Katılımcıların Eşlerinin Eğitim Düzeyi

	Kişi Sayısı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Lise ve Altı	12	6,8	10,3	10,3
Lisans ve Üzeri	105	59,3	89,7	100,0
Toplam	117	66,1	100,0	
Yanıt Vermeyen	60	33,9		
Genel Toplam	177	100,0		

Katılımcıların eşlerinin “eğitim düzeyi”ne bakıldığında 60 kişiden yanıt alınamadığı, kalan 117 kişiden %10,3’ünün lise ve altı, **%89,7’sinin lisans ve üzeri** eğitim düzeyine sahip olduğu görülmüştür. Araştırmaya katılıp evli durumda olan erkek sosyal hizmet uzmanlarının, daha çok kendi iş ve eğitim düzeylerine denk ya da yakın düzeydeki kişilerle evlendikleri anlaşılmaktadır.

Tablo-12: Katılımcıların Çocuk Sahibi Olma Durumu

	Kişi Sayısı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	94	53,1	53,1	53,1
Hayır	83	46,9	46,9	100,0
Toplam	177	100,0	100,0	

Katılımcıların “çocuk sahibi olma” durumu irdelendiğinde, %53,1’inin çocuk sahibi olduğu, %46,9’unun bekâr olduğu ya da evli olmakla birlikte çocuk sahibi olmadığı yanıtlarının alındığı görülmektedir. Katılımcıların **en fazla 3 çocuk** sahibi olduğu, genel itibarıyla çocuk sahibi olma ortalamasının ise $0,85 \pm 0,9$ olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo-13: Katılımcıların Annelerinin Gelir Getirici Bir İşte Çalışıp Çalışmadığı

	Kişi Sayısı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	21	11,9	15,3	15,3
Hayır	116	65,5	84,7	100,0
Toplam	137	77,4	100,0	
Yanıt Vermeyen	40	22,6		
Genel Toplam	177	100,0		

Katılımcılara yöneltilen “**Annenizin mesleği/egitim düzeyi?**” sorusu ile ilgili olarak ‘mesleki durum’a bakıldığında, bu soruya 177 kişiden 40’ının yanıt vermediği, kalan 137 kişiden %15,3’lük kesimin annelerinin gelir getirici bir işte çalıştığı; %84,7’lik kesiminin ise **gelir getirici bir işte çalışmadığı** yanıtı alınmıştır.

Tablo-14: Katılımcıların Annelerinin Eğitim Düzeyi

	Kişi Sayısı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
O.Y. Değil/İlköğretim	125	70,6	82,2	82,2
Lise ve üzeri	27	15,3	17,8	100,0
Toplam	152	85,9	100,0	
Yanıt Vermeyen	25	14,1		
Genel Toplam	177	100,0		

Katılımcıların annelerinin ‘egitim düzeyi’ne bakıldığında ise bu soruya 177 kişiden 25’inin yanıt vermediği, kalan 152 kişinin **%82,2’sinin ilköğretim ve alt sınıflar düzeyinde (okumaz-yazmazlık dâhil)**, **%17,8’inin lise ve üzeri** düzeyde eğitim sahibi olduğu görülmektedir.

Tablo-15: Katılımcıların Babalarının Meslek/Uğraşı Durumu

	Kişi Sayısı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
İşçi	59	33,3	40,4	40,4
Çiftçi	23	13,0	15,8	56,2
Emekli	20	11,3	13,7	69,9
Memur	32	18,1	21,9	91,8
Esnaf	12	6,8	8,2	100,0
Toplam	146	82,5	100,0	
Yanıt Vermeyen	31	17,5		
Genel Toplam	177	100,0		

“**Babanızın Mesleği/Eğitim Düzeyi?**” sorusuna 31 katılımcı herhangi bir yanıt vermemiş, meslek/uğraşı ile ilgili olarak; kalan 146 kişinin %40,4’ü işçi, %15,8’i çiftçi, %13,7’si emekli, %21,9’u memur, %8,2’si esnaf yanıtı vermiştir.

Tablo-16: Katılımcıların Babalarının Eğitim Düzeyi

	Kişi Sayısı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
O.Y. Değil/İlköğretim	98	55,4	62,4	62,4
Lise ve üzeri	59	33,3	37,6	100,0
Toplam	157	88,7	100,0	
Yanıt Vermeyen	20	11,3		
Genel Toplam	177	100,0		

Katılımcıların babalarının ‘eğitim düzeyi’ne bakıldığında bu soruya 177 kişinin 20’sinin yanıt vermediği, kalan 157 kişinin **%62.4’ünün ilköğretim ve alt sınıflar düzeyinde (okumaz-yazmazlık dâhil)**, **%37,6’sının lise ve üzeri** düzeyde eğitim sahibi olduğu görülmektedir.

“Dünyada hemen hemen her yerde erkeklerin okur-yazarlık oranı kadınlarinkinden daha yüksektir” (Connell, 2016: 32). Kadınların resmi olarak düşük bir işgücü oranına sahip olması, işgücünde fiilen yer alan kadınların sayısının az olduğu biçiminde ele alınamaz. Aksine bu oran, kadınların çalışmasının ücretlendirilmediğini gösterir. Çoğunlukla hanede, çocuk büyütmede, tarım sektöründe ya da “ürünü pazarlayan bir koca veya baba hesabına” çalışırlar (Connell, 2016: 34).

Modern ve kentleşmiş aile ya da hanenin, belirli işleri hane içi, ücretsiz ve çoğunlukla kadınlara ait; diğer işleri de kamusal, ücretli ve çoğunlukla erkeklere ait olarak belirleyen eşitsiz bir işbölümü etrafında kurulduğu, bilindik bir durumdur (Connell, 2016: 184).

Bu noktada, araştırmaya katılan erkek sosyal hizmet uzmanlarının anne ve babalarının eğitim ve meslek durumlarının, aslında toplumun genelinde de bulunduğu tahmin edilen bir tabloyu yansıttığı düşünülmektedir. Kadınlar/anneler genellikle daha düşük bir eğitim düzeyine sahip ve birçoğu gelir getirici bir işte çalışmayan “ev kadınları”, daha doğru bir ifadeyle “ücretsiz aile işçisi” konumundadır. Erkekler/babalarda ise eğitim düzeyinin görece daha yüksek olduğu ve birçoğunun bir mesleği ya da uğraşısı olduğu görülmektedir. **Okur-yazar olmama** oranının **annelerde** (yanıt vermeyen 25 kişi hariç tutulduğunda) **%25,6** oranında, **babalarda** ise (yanıt vermeyen 20 kişi hariç tutulduğunda) **%5** civarında olduğu yönünde yanıtlar alınması, **kadın ve erkeğin toplumdaki yerine dair önemli ipuçları sunmaktadır.**

Araştırmaya katılanların neredeyse tamamının (%96,6) kardeşi (ağabeyi ve ablası da dâhil) olduğu, edinilen verilerden bir diğeridir.

Tablo-17: Katılımcıların Lisansüstü Eğitimi Olup Olmadığı

	Kişi Sayısı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Lisansüstü Eğitim Yok.	115	65,0	65,3	65,3
Lisansüstü Eğitim Var.	61	34,5	34,7	100,0
Toplam	176	99,4	100,0	
Yanıt Vermeyen	1	0,6		
Genel Toplam	177	100,0		

Katılımcılara yöneltilen “Lisansüstü bir eğitim alma durumunuz?” sorusunda, katılımcıların %65,3’ünün lisansüstü eğitiminin olmadığı, %34,7’sinin ise lisansüstü eğitiminin olduğu yanıtı alınmıştır. Bu soruda da, yüksek lisans öğrencisi/mezunu olma, doktora öğrencisi/mezunu olma, kısa ve uzun vadeli kurslara katılma gibi seçenekler “lisansüstü eğitimim var” başlığı altında toplanmıştır.

Tablo-18: Katılımcıların Mesleği Aktif Biçimde Yürütüp Yürütmedikleri

	Kişi Sayısı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	155	87,6	87,6	87,6
Hayır	22	12,4	12,4	100,0
Toplam	177	100,0	100,0	

Araştırmada, katılımcıların %87,6’sının mesleği aktif olarak yürüttüğü, %12,4’ünün ise yürütmediği beyan edilmiştir.

Tablo-19: Katılımcıların Mesleğin Hangi Alan(lar)ında Görev Yaptıkları

Mesleki Alan	Kişi Sayısı (n)	Yüzde (%)
Çocuk	111	62,7
Engelli	85	48
Yaşlı	78	44
Gençlik	78	44
Sosyal Yardım	69	39
Tıbbi Sosyal Hizmet	43	24
Danışmanlık Hizmetleri	42	23,7
Kadın	41	23,2
Mülteci, Sığınmacı ve Göçmenlerle Çalışma	30	17
Kreş	26	15
Adli Sosyal Hizmet	10	5,7
Bağımlılık	4	2,3
LGBTİ	2	1,2
“Afet”	1	0,6
“Evsizler”	1	0,6
“Sosyal Güvenlik”	1	0,6
Diğer	2	1,2

Erkek sosyal hizmet uzmanlarının, mesleğin hangi alan(lar)ında görev yaptığı ve/veya yapmakta olduğu sorusuna alınan yanıtlardan (*Yanıtlar çoktan seçmeli olduğundan birden fazla alan işaretlenebilmiştir.*), mesleğin geleneksel çalışma alanları olan çocuk, engelli, yaşlı, tıbbi sosyal hizmet gibi alanlardan, diğer alanlarda çalışanlara göre daha yoğun bir katılımın olduğu görülmektedir.

Tablo-20: Katılımcıların Çalıştıkları Kurumdaki Pozisyonu

	Kişi Sayısı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Sosyal Hizmet Uzmanı	120	67,8	71,9	71,9
Yönetici	41	23,2	24,6	96,4
Akademisyen	6	3,4	3,6	100,0
Toplam	167	94,4	100,0	
Yanıt Vermeyen	10	5,6		
Genel Toplam	177	100,0		

Katılımcıların, şayet mesleği aktif olarak yürütmekteyse (ya da aktif olarak yürüttüğü zaman dilimi itibariyle) “Çalıştığı Kurumdaki Pozisyonu?” sorusunun yanıt seçenekleri 10 şık iken, “sosyal hizmet uzmanı”, “yönetici” ve “akademisyen” olarak üç temel gruba ayrılmıştır. “Sosyal hizmet uzmanı” seçeneği, yönetici konumunda

olmayıp daha çok sahada çalışan kişileri nitelemektedir. Katılımcılardan 10 tanesi bu soruyu yanıtlamamış, kalan 167 kişinin %71,9'u (n: 120) "sosyal hizmet uzmanı", %24,6'sı (n: 41) "yönetici", %3,6'sı (n: 6) "akademisyen" olduğunu beyan etmiştir. Akademisyen olduğunu beyan eden katılımcı sayısının yalnızca 6 olması, istatistiksel bir değerlendirme yapılması açısından sınırlılık teşkil etmektedir.

Tablo-21: Katılımcıların Kaç Yıl Önce Mezun Oldukları

	Kişi Sayısı	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart Sapma
Kaç Yıl Önce Mezun Olunduğu	177	0,00	48,00	15,4407	12,39080

Tablo-22: Katılımcıların Kaç Yıl Önce Mezun Oldukları-2

	Kişi Sayısı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
15 Yıldan Az Zaman Önce	104	58,8	58,8	58,8
15 Yıl ve Üzeri Zaman Önce	73	41,2	41,2	100,0
Toplam	177	100,0	100,0	

Katılımcılara yöneltilen "Mezuniyet yılınız?" sorusunun analizinde mezuniyetlerinden sonra geçen süre baz alınmış, henüz mezun olmuş kişiler ile 48 yıl önce mezun olmuş kişiler arasında seyreden bir katılımcı grubunun söz konusu olduğu anlaşılmıştır. Bu durumda mezuniyetten sonra geçen süre ortalamasının $15,4 \pm 12,4$ yıl olduğu anlaşılmış, eşik olarak "15 yıl"ın baz alınmasının yerinde olacağı düşünülmüştür. Bu bağlamda katılımcıların %58,8'inin 15 yıldan az zaman önce mezun olduğu, %41,2'sinin 15 yıl ve üzeri zaman önce mezun olduğu yanıtı alınmıştır.

Tablo-23: Katılımcıların Hangi Okuldan Mezun Oldukları

	Kişi Sayısı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
SHA/Hacettepe Üniv.	118	66,7	66,7	66,7
Diğer	59	33,3	33,3	100,0
Toplam	177	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan erkek sosyal hizmet uzmanlarının %66,7'si gibi önemli bir çoğunluğunun Sosyal Hizmetler Akademisi'nden ve Hacettepe Üniversitesi'ne bağlı Sosyal Hizmet Bölümlerinden (Sosyal Çalışma/Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu/İİBF

Sosyal Hizmet); %33,3’ünün diğer üniversitelere bağlı Sosyal Hizmet Bölümlerinden mezun olduğu yanıtı alınmıştır.

Tablo-24: Katılımcıların Gelir Durumlarına Dair Görüşleri

	Kişi Sayısı	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Yetersiz	94	53,1	53,1	53,1
Normal/İdare Eder	52	29,4	29,4	82,5
Yeterli	31	17,5	17,5	100,0
Toplam	177	100,0	100,0	

Katılımcıların %53,1’i aylık gelirlerini “**yetersiz**”, %29,4’ü “normal/idare eder”, %17,5’i “**yeterli**” olarak nitelemektedir. Bu soruda, “hiç yeterli değil” ve “yeterli değil” seçeneklerine verilen yanıtlar “**yetersiz**”; “çok yeterli” ve “yeterli” seçeneklerine verilen yanıtlar ise “**yeterli**” başlığı altında toplanmıştır.

4.2. ETCE ÖLÇEĞİNE İLİŞKİN BULGULAR

Tablo-25: ETCE Genel Görünüm

	Kişi Sayısı	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart Sapma
Aile İçi Şiddet Alanı Maddeleri (ETCE 1-6)	177	6,00	18,00	17,5424	1,35246
Cinsel İlişki Alanı Maddeleri (ETCE 7-14)	177	15,00	24,00	22,2486	2,07126
Üreme Sağlığı ve Hastalıkların Önlenmesi Alanı Maddeleri (ETCE 15-19)	177	7,00	15,00	14,4520	1,08146
Ev İşleri ve Gündelik Yaşam Alanı Maddeleri (ETCE 20-24)	177	8,00	15,00	14,3785	1,37270
ETCE Toplam	177	42,00	72,00	68,6215	4,51364

Erkeklerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Tutumu Ölçeği'nde, daha önce de belirtildiği üzere, **yüksek puan toplumsal cinsiyet eşitliğine daha çok meyilli olmayı; başka bir ifadeyle, cinsiyetçi tutum, söylem ve davranışlara uzak olmayı ifade etmektedir.**

ETCE'nin geneli itibariyle, toplam 24 önerme için minimum puan 24, maksimum puan 72 iken katılımcılar, 42 puan ile 72 puan arasında seyreden yanıtlar vermiştir. Katılımcıların ölçek maddelerine verdikleri yanıtların ortalamasının $68,6 \pm 4,51$ olduğu görülmektedir. Bu puanlardan, araştırmaya katılan erkek sosyal hizmet uzmanlarının cinsiyetçi tutum, söylem ve davranışlara “mesafeli” oldukları, ekseriyetle “olumlu” yanıtlar verdikleri sonucuna ulaşmak mümkündür.

“Aile İçi Şiddet Alanı Maddeleri” olan ilk 6 önerme için toplam minimum puan 6, maksimum puan 18'dir. Katılımcıların Aile İçi Şiddet Alanı Maddelerine verdikleri yanıtların ortalamasının $17,5 \pm 1,35$ olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının, ölçeğin bu boyutunda yer verilen maddelere büyük oranda “olumlu”, yani toplumsal cinsiyet eşitliğine yatkın yanıtlar verdiği bulgulanmıştır.

“Erkek, kendisini aldatan kadını dövebilir.” önermesine, katılımcıların %4'ünün (n: 7) “katılıyorum”, %6,2'sinin (n: 11) “kararsızım” yanıtı vermesi, toplam yüzde içinde küçük sayılabilecek bir oran teşkil etmekle birlikte, dikkat çekici olumsuz bir veri olarak ön plana çıkmıştır. Benzer biçimde, *“Bir erkeğin eşine karşı şiddet uygulaması, eşler dışında tartışılmaması gereken özel bir konudur.”* önermesine, katılımcıların %4'ünün (n: 7) “katılıyorum”, %5,6'sının (n: 10) “kararsızım” yanıtı vermesi de çarpıcı bir diğer bulgudur.³²

Gerek şiddet ile ilgili yukarıdaki iki önerme, gerekse de ETCE'nin şiddete ilişkin diğer maddeleri için akılda tutulması gereken husus, erkeklik değerleri ve şiddet arasındaki ilişki, yani ‘eril şiddet’ olgusudur. Eril şiddet; ‘düzen’, ‘disiplin’, ‘terbiye’, ‘namus-şeref’ gibi ahlaki değerleri merkezine alan ve en çok başvurduğu yöntem ve aracı ‘şiddet’ olan siyasal ve sosyal ilişki biçimidir (Sancar, 2013: 216). Eril şiddetin

³² Önermenin, cümle kurulumu itibariyle yanlış anlamalara kısmen açık olduğu düşünülmektedir. Örneğin bu önermeye “hayır” yanıtı veren bir katılımcının, *“bir erkeğin eşine karşı şiddet uygulamasına”* mı karşı çıktığı, yoksa *“şiddetin hane içinde kalması gerektiğine”* mi karşı çıktığı anlaşılamamaktadır. İlgili araştırmacılarca çalışması yapılmış bir ölçek maddesi olması nedeniyle önermenin değiştirilmesi ya da çıkarılması mümkün olmamıştır.

en karakteristik ve aleni biçimlerinden biri saldırganlıktır. Esasında, saldırganlık ile şiddet olguları birbirine eşdeğer olarak da görülebilir. Saldırganlık, şiddetin daha çok fiziksel ve somut yönüne vurgu yapar.

Psikolog Maccoby ve Jacklin'in, alanında otorite olarak kabul gören *The Psychology of Sex Differences* (1974) adlı çalışmasına göre; saldırganlık genel olarak erkeklerde rastlanan bir 'cins/tür' davranışdır ve bilinen hemen hemen tüm kültürlerde erkek çocuklar saldırgan tutum ve davranışlara yönlendirilmektedir. Ancak bunun nedeni hormonlar değil, sosyal beklentiler, ahlaki zorlamalar ve "erkeklik kültürü"dür. Öte yandan Pulitzer ödüllü çalışmasında (On Human Nature, 1978) Edward Wilson, saldırgan davranışların içgüdü veya herhangi bir içsel yönlendirme ile ilişkili olmadığını açıkça belirtmekte ve sosyokültürel koşulların, şiddetin öğretilip yaygınlaştırılmasında önemli rol oynadığını ortaya koymaktadır (Sancar, 2013: 217).

"Cinsel İlişki Alanı Maddeleri" olarak sınıflandırılmış, 7. ve 14. maddeler arasında (14. madde dâhil) yer alan 8 madde için toplam minimum puan 8, maksimum puan 24'tür. Erkek sosyal hizmet uzmanlarının bu maddelere, 15 ile 24 arasında seyreden puanlar verdikleri, puan ortalamasının $22,2 \pm 2,07$ olduğu görülmektedir. Katılımcılardan, bu maddelerle ilgili büyük oranda "olumlu", toplumsal cinsiyet eşitliğine yatkın yanıtlar alındığı söylenebilir.

"Erkekler cinsel ilişki için her zaman hazırdır." önermesine katılımcıların %5,6'sı (n: 10) "katılıyorum", %14,7'si (n: 26) "kararsızım" yanıtı vermiştir. "Erkeklik, bir anlamda, her kadınla cinsel ilişkiye girmeye hazır olacak kadar 'duygusuz' olmayı gerektirir" (Sancar, 2013: 196). Bu önermenin katılımcılar tarafından; "Erkekler cinsel ilişki için her zaman hazırdır, genel olarak durum budur; bana sordunuz, ben de bu genel durumu anlatmaya çalıştım." biçiminde yorumlanabileceği gibi "Cinsel ilişki için her zaman hazır olan erkeklerin içinde ben de az veya çok varım." biçiminde yorumlanmış olması da mümkündür. Önerme, örnek verilen yorum tiplerinde olduğu gibi farklı yorumlara açıktır.

ETCE'nin *"Seks hakkında konuşulmaz, sadece yapılır."* biçimindeki 11. Maddesini Connell'in yorumu etrafında ele almak yerinde olabilir: Connell'e göre (2016: 170-171) cinselliğin bedensel boyutu, insanlar arasındaki ilişkilerin biçimlendiği ve sürdürüldüğü toplumsal pratiklerden önce veya bu pratiklerin dışında var olmamaktadır. Cinsellik, oynanır ya da idare edilir, ama "ifade edilmez".

Araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının %90,4'ü ETCE'nin 11. Maddesinde yer alan önermeye katılmadığını belirtmiştir.

“Bir erkeği kadın gibi davranırken gördüğümde tiksiniyorum.” önermesi ve verilen yanıtlar; her ne kadar araştırmanın web üzerinden yapılmış olması itibarıyla samimi yanıtların alınması noktasında bir sınırlılık içerse de, alınan yanıtlar bakımından ETCE ölçeğinin “vitrin” başlıklarından biri olarak görülebilir. Katılımcı sosyal hizmet uzmanlarının %11,9'u (n: 21/177) bu önermeye “katıldığını”, %22,6'sı (n: 40/177) “kararsız” olduğunu beyan etmiştir. %65,5'lik kesim (n: 116/177), önermeye “katılmadığını” belirtmiştir. Bu sonuç, **araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının kayda değer bir kesiminin homofobik bir zihin dünyasına, cinsiyetçi tutum ve davranışlara sahip olabileceği yönünde önemli ipuçları barındırmaktadır.**

Erkeklerin sahibi olduğu toplumsal cinsiyet rolleri, kadınlarınkine oranla daha keskin bir süreçte şekillenmektedir. Bu konuda, anne veya mutlaka bir kadın tarafından bakılıp yetiştirilen erkek çocuğunun, kendisini annesiyle yakın ilişkisi ve benzerliği üzerinden tanımlayan kız çocuğunun aksine, kimliğini annesi ve kendisi arasındaki farklılaşma hali üzerine kurmak zorunda kaldığı ve en zor dersini, toplumsal cinsiyet kimliklerinin annesiyle ayrıştığını öğrendiğinde aldığı ifade edilmektedir (Unger, Crawford, 1992'den akt. Cengiz ve diğerleri, 2004: 58).

Eşcinsel erkeklerin sosyal açıdan nitelendirilmesi kadınsı, eşcinsel kadınlarınki ise erkeksi olmaktadır. Aslında eşcinsel ve heteroseksüel insanlar arasında fiziksel ya da fizyolojik herhangi bir farklılık yoktur (Connell, 2016: 128-129).

Gerçekten de etrafa bakıldığında, kadın için erkeğe benzerliğin bazen gurur kaynağı bile olabildiği, erkeğin kadına benzerliğinin ise adeta bir felaket olarak algılandığı gözlemlenebilir. Benzemekten korkulan şeyin çocuk yaşlardan başlayarak nefret duyulan ve alay edilen nitelikler haline geldiği, bu kadınlık korkusu (fear of femininity) ve erken kadın düşmanlığının (early misogyny) ise erkek üzerinde hayat boyu çeşitli düzeylerde süren ve hiçbir zaman kaybolmayan niteliklere dönüştüğü ifade edilmektedir (Basow, 1992'den akt. Cengiz ve diğerleri, 2004: 58).

Erkekliğin kazanımı çoğunlukla erkek çocuğunun annesinden başkalaşmasıyla doğru orantılıdır. Bu başkalaşım eril dünyanın bir üyesi ve parçası olmanın temel koşuludur. Çünkü erkeğin kendini tanımlaması, “kadın olmayışı” üzerinden şekillenmektedir (Saraçgil, 2005'den akt. Zeybekoğlu, 2013: 73).

“Evlenmeden önce cinsel ilişkiye giren bir kadına saygı duyulmaz.” önermesine verilen %4 (n: 7/177) “katılıyorum”, %14,1 (n: 25/177) “kararsızım” yanıtı da çarpıcı bir diğer nokta olarak belirmiştir. Erkek için evlenmeden önce cinsel ilişkiye girmek, “milli olmak” bir gurur vesilesi, hatta çoğu zaman bir “gereklilik” iken aynı durumun kadın için gündeme gelmesi, her kesimden birçok erkek için kolaylıkla “üstesinden gelinemeyecek” bir tabu niteliğindedir. Nitekim katılımcıların büyük bir çoğunluğu önermeye katılmadığını beyan etmiş, ancak kayda değer bir yüzdeyle önermeye katılan veya en azından önerme hakkında kararsız kalan bir kesimin bulunduğu görülmüştür.

ETCE’nin 15. ve 19. Madde (19. Madde dâhil) aralığına tekabül eden **“Üreme Sağlığı ve Hastalıkların Önlenmesi Alanı Maddeleri”** içerisindeki 5 madde için toplam minimum puan 5, maksimum puan 15 iken, erkek sosyal hizmet uzmanlarının bu maddelere 7 ile 15 arasında seyreden puanlar verdikleri, puan ortalamasının $14,4 \pm 1,08$ olduğu görülmektedir. Dolayısıyla katılımcıların, diğer alan maddelerinde olduğu gibi burada da genel itibarıyla toplumsal cinsiyet eşitliğine meyleden, “olumlu” yanıtlar verdiklerini söylemek mümkündür.

Bu gruba dair en çarpıcı sonuç, *“Prezervatif taşıyan kadınlar hafifmeşreptir.”* önermesine verilen yanıtlarda bulgulanmıştır. Prezervatifin, “asıl kullanıcı” konumundaki erkek tarafından taşınmasının katılımcılarca “daha normal” bir davranış olarak nitelendirildiğini; kadının çantasında prezervatif mevcutsa o kadının “namusundan” az veya çok şüphe etmek gerektiğinin düşünüldüğünü belirtmek abartı olmayacaktır. Zira bu önermede katılımcılar %8,5’lik bir oranla (n: 15/177) “katılıyorum”, %15,3’lik bir oranla (n: 27/177) “kararsızım” yanıtını işaretlemiştir. Araştırmanın sınırlılıklarının hatırlatılması yerinde olabilir; ancak bu grubun diğer maddelerine verilen yanıtlarda çok daha az “katılıyorum” ve “kararsızım” mevcutken, bu önermede iki yanıt tipinin toplam oranının %23,8’i (n: 42/177) bulması dikkat çekici ve görece anlamlı bir sonuç olarak ön plana çıkmaktadır.

“Ev İşleri ve Gündelik Yaşam Alanı Maddeleri”, ETCE’nin 20. Maddesiyle başlamakta, 5 maddeden oluşmaktadır. Toplam minimum puan 5, maksimum puan 15 iken, katılımcıların bu maddelere toplamda 8 ile 15 arasında puan verdikleri, puan ortalamasının $14,37 \pm 1,37$ olduğu anlaşılmıştır. Dolayısıyla büyük oranda “toplumsal cinsiyet eşitliğinden yana” bir yanıt tablosunun oluştuğu belirtilebilir.

Bu madde grubunda ön plana çıkan önermelerden biri, “*Kadının görevi evine ve ailesine bakmaktır.*” önermesidir. Katılımcıların %3,4’ü (n: 6/177) bu önermeye “katıldığını”, %11,3’ü (n: 20/177) “kararsız olduğunu” beyan etmiştir. Kadının güçlendirilmesi, sosyal yaşamda ve çalışma hayatında nitelikli biçimlerde daha çok yer alması, cinsiyetlerin mutlak eşitliği gibi söylemlerin artık üzerinde tartışma yapılmayacak kadar normalleştiği, demokratikliğinden şüphe duyulan kişi ve kurumların bile bu tarz yaklaşımları (söylem düzeyinde de olsa) büyük oranda benimsemiş olmaları gerçeği karşısında; **“gerici” bir söylem olduğunda mutabık olunabilecek böylesi bir önermede “kararsız” olmak dahi, toplumun dezavantajlılarını özgürleştirme gibi kilit bir sorumluluğa sahip sosyal hizmet uzmanları için düşündürücüdür.**

“*Kadın, ancak çocuk sahibi olduğunda gerçek bir kadındır.*” ve “*Bebek bezi değiştirmek, çocukları yıkamak ve doyurmak annenin sorumluluğudur.*” gibi önermeler, kadının, alanyazında çoğunlukla başvurulan “*ücretsiz aile işçisi*” olması durumuna tekabül etmekte; kadının, ancak evli ve çocuklu olması halinde normatif ve ideal sosyal statüsüne sahip olabileceğini iddia etmektedir. Mevcut normatif çocuk bakımı yükümlülüklerinden ötürü kadınlara yönelik ayrımcılık yapan istihdam pratikleri, tüm kadınları birer ‘anne’ olarak görmektedir; oysa çoğu kadın anne değildir (Connell, 2016: 128). Araştırmaya katılan erkek sosyal hizmet uzmanları, kadının ancak çocuk sahibi olduğunda gerçek bir kadın olabileceği önermesine %97,2’lik bir oranla; çocuğun ‘bez değiştirme’ gibi yakın bakımı ile ilgili sorumlulukların yalnızca anneye ait olduğu önermesine de %87’lik bir oranla karşı çıkmıştır.

Yeterince görünür olmamakla birlikte önemli sayılabilecek bir ayrıntı ise cinsiyete dayalı işbölümünü dönüştürmeyi hedefleyen girişimlerin çoğalmasındır. Paul Amato, Melbourne’de yaşadığı iki yıllık ‘ev erkekliği’ deneyimi hakkında görüştüğü erkeklerin çoğunun, erkeklerin çalışması gerektiğini, yani ev işini başlı başına bir ‘iş’ olarak görmediğini ve erkeklerin ekonomik açıdan kadınlara bağımlı olmaması gerektiğini belirttiklerine dikkat çekmektedir (Connell, 2016: 155-156).

Türkiye’de de erkeklerin önemli bir kısmı kadar, erkeklerce yönetilen devlet tarafından da ev işleri işten sayılmamakta, hane içi bedelsiz emek görmezden gelinmektedir. Bu noktada Connell, “profesyonelliğin erkeksi karakteri”ne vurgu yaparak kavramı şu şekilde nitelemiştir:

Duygusal açıdan yavan, bir beceri üzerinde yoğunlaşan, mesleki saygınlık ve öteki çalışanlar üzerinde tekniğe dayalı bir egemenlik arzusunda ısrarcı ve gelişimini en üst noktalara kadar sürdürebilmek (yani uzmanlık) için çocuk bakımı ve ev işinden, bunları yapacak eşlere ve hizmetçilere sahip olarak mutlak özgürlük talep eden bir erkeklik (Connell, 2016: 264-265).

Araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının, “profesyonelliğin erkeksi karakteri”ni genel itibariyle taşıdığı iddia edilebilirse de, **cinsiyete dayalı işbölümüne ilişkin önermelere araştırma açısından “olumlu” yanıtlar verdikleri, hane içi işbölümü açısından cinsiyetçi yaklaşımlara sahip olmadıkları görülmüştür.**

4.3. ÇDCÖ’YE İLİŞKİN BULGULAR

Tablo-26: ÇDCÖ Genel Görünüm

	Kişi Sayısı	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart Sapma
ÇDCÖ – Düşmanca Cinsiyetçilik	177	11,00	66,00	31,6610	12,56249
ÇDCÖ – Korumacı Cinsiyetçilik	177	11,00	61,00	34,9548	12,26637
ÇDCÖ – Toplam	177	22,00	124,00	66,6158	22,85799

Ölçeğin “düşmanca cinsiyetçiliği” ve “korumacı cinsiyetçiliği” ölçen 11’er adet maddesi bulunmaktadır. Maddeler karışık sırayla sunulmaktadır. Daha önce de belirtildiği üzere, bu ölçeğin 1’den 6’ya doğru seyreden yanıt seçeneklerinde, “1” “tamamen karşıyım”; “6” ise “tamamen katılıyorum” anlamındadır. Ölçekten elde edilen **yüksek puanlar, korumacı ve düşmanca cinsiyetçiliğin yüksek olduğunu** göstermektedir. ETCE’de “1” şıkkı “katılıyorum”, “3” şıkkı “katılmıyorum” biçimindeyken, ÇDCÖ’de şıkların ters istikametli olmasının (her bir soru grubu/ölçek başlığında katılımcılara bu konuda net ve anlaşılır uyarılarda bulunulmuş olsa da) bazı katılımcıların ETCE’deki yanıt istikametine göre hareket etmiş olabileceği tahmin edilmektedir. Buna rağmen, her iki soru formunun da ilgili akademisyenlerce test edilmiş, güvenilirlik ve geçerlik çalışması yapılmış ölçekler olması nedeniyle, söz

konusu ters istikamet durumuna müdahale edilmemesi, mevcut haliyle katılımcılara sunulması daha uygun bulunmuştur.

ÇDCÖ'nün **geneli** itibariyle, toplam 22 önerme için minimum puan 22, maksimum puan 132 iken katılımcılar, 22 puan ile 124 puan arasında seyreden yanıtlar vermiştir. Katılımcıların ölçek maddelerine verdikleri yanıtların ortalamasının $66,6 \pm 22,85$ olduğu görülmektedir. Bu puanlardan, araştırmaya katılan erkek sosyal hizmet uzmanlarının cinsiyetçi tutum, söylem ve davranışlar konusunda **“orta düzeyi”** yansıttığı söylenebilecek yanıtlar verdikleri sonucuna ulaşılabilir.

ÇDCÖ'nün **“Düşmanca Cinsiyetçilik”** adıyla nitelendirilmiş maddelerine bakıldığında, toplam 11 önerme için minimum puan 11, maksimum puan 66 iken katılımcıların, 11 puan ile 66 puan arasında seyreden yanıtlar verdikleri, bu yanıtların ortalamasının $31,66 \pm 12,56$ olduğu görülmektedir.

“Korumacı Cinsiyetçilik” adıyla nitelendirilmiş maddelere bakıldığında ise, toplam 11 önerme için minimum puan 11, maksimum puan 66 iken katılımcıların, 11 puan ile 61 puan arasında seyreden yanıtlar verdikleri, bu yanıtların ortalamasının $34,95 \pm 12,26$ olduğu görülmektedir. Düşmanca ve Korumacı Cinsiyetçilik maddelerine ilişkin yanıtların puan ortalamaları arasında görülen **yaklaşık 3,3 puanlık fark, katılımcıların Korumacı Cinsiyetçiliğe dair yaklaşımlarının Düşmanca Cinsiyetçiliğe göre bir miktar daha olumsuz olduğunu ortaya koymaktadır.**

Katılımcıların ÇDCÖ maddelerine ne gibi yanıtlar verdiklerini daha düzenli biçimde ele alabilmek amacıyla aşağıdaki tablo oluşturulmuştur. Ölçeğin orijinal formunda 6 seçenekli yanıt formu katılımcılara sunulması esnasında muhafaza edilmiş, sonuçların alınmasının ardından araştırmacı tarafından ikiye bölünmüş ve üç seçeneğe indirilmiş, bağlantılı olarak oranların basit toplamı yapılmıştır:

Tablo-27: ÇDCÖ Alt Başlık ve Önermelere İlişkin Sonuçlar-1

DÜŞMANCA CİNSİYETÇİLİK MADDELERİ	Kesinlikle Katılmıyorum + Katılmıyorum ("Hayır") (%)	Biraz Katılmıyorum + Biraz Katılıyorum ("Kararsızım") (%)	Katılıyorum + Kesinlikle Katılıyorum ("Evet") (%)
2) Gerçekte birçok kadın "eşitlik" arıyoruz maskesi altında işe alınmalarda kendilerinin kayırılması gibi özel muameleler arıyorlar.	57,1	26,5	16,4
4) Birçok kadın masum söz veya davranışları cinsel ayrımcılık olarak yorumlamaktadır.	44,7	37,9	17,5
5) Kadınlar çok çabuk alınırlar.	34,5	36,2	29,3
7) Feministler gerçekte kadınların erkeklerden daha fazla güce sahip olmalarını istemektedirler.	52,5	26	21,5
10) Birçok kadın erkeklerin kendileri için yaptıklarına tamamen minnettar olmamaktadırlar.	51,4	31,7	17
11) Kadınlar erkekler üzerinde kontrolü sağlayarak güç kazanmak hevesindeler.	53,1	30,5	16,4
14) Kadınlar işyerlerindeki problemleri abartmaktadırlar.	47,5	31,7	20,9
15) Bir kadın bir erkeğin bağlılığını kazandıktan sonra genellikle o erkeğe sıkı bir yular takmaya çalışır.	49,7	30	20,3
16) Adaletli bir yarışmada kadınlar erkeklere karşı kaybettikleri zaman tipik olarak kendilerinin ayrımcılığa maruz kaldıklarından yakınır.	53,7	28,3	18,1
18) Erkeklerle cinsel yönden yaklaşılabiliyor olduklarını gösterircesine şakalar yapıp daha sonra erkeklerin tekliflerini reddetmekten zevk alan birçok kadın vardır.	49,2	33,9	16,9
21) Feministler erkeklere makul olmayan istekler sunmaktadırlar.	55,3	28,8	15,8
ARİTMETİK ORTALAMA	49,9	31	19,1

Tablo-28: ÇDCÖ Alt Başlık ve Önermelere İlişkin Sonuçlar-2

KORUMACI CİNSİYETÇİLİK MADDELERİ	Kesinlikle Katılmıyorum + Katılmıyorum ("Hayır") (%)	Biraz Katılmıyorum + Biraz Katılıyorum ("Kararsızım") (%)	Katılıyorum + Kesinlikle Katılıyorum ("Evet") (%)
1) Ne kadar başarılı olursa olsun bir kadının sevgisine sahip olmadıkça bir erkek gerçek anlamda bütün bir insan olamaz.	32,2	24,8	42,9
3) Bir felaket durumunda kadınlar erkeklerden önce kurtarılmalıdır.	39,5	23,2	37,3
6) Karşı cinsten biri ile romantik ilişki olmaksızın insanlar hayatta gerçekten mutlu olamazlar.	42,3	25,4	32,2
8) Birçok kadın çok az erkekte olan bir saflığa sahiptir.	63,3	24,3	12,5
9) Kadınlar erkekler tarafından el üstünde tutulmalı ve korunmalıdır.	45,2	26,6	28,2
12) Her erkeğin hayatında hayran olduğu bir kadın olmalıdır.	43,5	23,7	32,8
13) Erkekler kadınsız eksiktirler.	43,5	24,3	32,2
17) İyi bir kadın erkeği tarafından yüceltilmelidir.	36,7	25,4	37,9
19) Kadınlar erkeklerden daha yüksek ahlaki duyarlılığa sahip olma eğilimindedirler.	52,5	26,5	20,9
20) Erkekler hayatlarındaki kadın için mali yardım sağlamak için kendi rahatlarını gönüllü olarak feda etmelidirler.	57,6	24,8	17,5
22) Kadınlar erkeklerden daha ince bir kültür anlayışına ve zevkine sahiptirler.	35	32,2	32,7
ARİTMETİK ORTALAMA	44,7	25,6	29,7

Birinci grup önermelerden “**düşmanca cinsiyetçiliğe**” tekabül ettiği değerlendirilen “kesinlikle katılıyorum+katılıyorum” / “(Evet)” oranlarının hiçbirinin %15’in altında olmadığı, %15-21 bandında seyrettiği, 11 maddenin “Evet” yanıt ortalamasının **%19,1** olduğu; en yüksek oran olarak yalnızca “Kadınlar çok çabuk alınırlar.” önermesinde bu oranın %29,3 olarak belirdiği görülmektedir. Bu gruptaki önermelere “kesinlikle katılmadığını” ve “katılmadığını” beyan eden (“Hayır” yanıt veren) katılımcılarca verilen yanıtların ise %44-57 bandında seyrettiği, 11 maddenin

“Hayır” yanıtı ortalamasının **%49,9** olduğu, yine yalnızca “Kadınlar çok çabuk alınırlar.” önermesinde bu oranın %34,5 olarak şekillendiği anlaşılmaktadır. Bu gruptaki bazı önermeler ve alınan yanıtlara daha yakından bakılması, durumu daha da netleştirecektir:

“Feministler gerçekte kadınların erkeklerden daha fazla güce sahip olmalarını istemektedirler.” önermesine katılımcıların, tabloda da belirtildiği üzere %52,5’sinin “hayır”, %26’sının “kararsızım” ve **%21,5**’inin (n: 38/177) “evet” biçiminde yanıt verdikleri görülmektedir. Oranlardan; **feminizme dair ön yargılar ve bilgi eksikliği/yanlışlığının erkek sosyal hizmet uzmanlarında da mevcut olabileceği yönünde bir izlenim edinilmiştir.**

Tarihin ve hatta tarih öncesinin farklı dönemlerinde de örneklerine rastlanan, kadının “içten pazarlıklı” bir varlık olduğu varsayımının tipik bir izdüşümü olarak da yorumlanabilecek *“Bir kadın bir erkeğin bağlılığını kazandıktan sonra genellikle o erkeğe sıkı bir yular takmaya çalışır.”* önermesine katılımcıların %49,7’sinin “hayır”, %30’unun “kararsızım” ve **%20,3**’ünün (n: 36/177) “evet” biçiminde yanıt verdikleri dikkati çekmektedir. Benzer bir zihniyetin ürünü olduğu söylenebilecek *“Kadınlar erkekler üzerinde kontrolü sağlayarak güç kazanmak hevesindeler.”* önermesinde de katılımcıların %53,1’inin “hayır”, %30,5’inin “kararsızım” ve **%16,4**’ünün (n: 29/177) “evet” biçiminde yanıt verdikleri görülmektedir.

Victor Hugo tarafından sarf edildiği rivayet edilen ‘veciz’ bir söze göre, “Kadını güzel yapan tanrı, sevimli yapan şeytandır!” Bu “özlü” söze tekabül ettiği düşünülebilecek *“Erkeklerle cinsel yönden yaklaşılabılır olduklarını gösterircesine şakalar yapıp daha sonra erkeklerin tekliflerini reddetmekten zevk alan birçok kadın vardır.”* önermesine katılımcıların %49,2’si “hayır” demiş olsa da, %33,9’u “kararsız” olduğunu, **%16,9**’u (n: 30/177) ise “katıldığını” belirtmiştir. *“Biraz kadın masum söz veya davranışları cinsel ayrımcılık olarak yorumlamaktadır.”* önermesinde ise katılımcıların %44,7’sinin “hayır”, %37,9’unun “kararsızım” ve **%17,5**’inin (n: 31/177) ise “evet” biçiminde yanıt verdikleri görülmektedir.

Kadınlarla ilgili iltifatlar, yalnızca onlara ayrılan mekânlardaki faaliyetleriyle (iyi yemek yapmak, iyi sevişmek, iyi çocuk yetiştirmek vs.) ya da öğretmenlik veya hemşirelik gibi toplumsal olarak kadın mesleği şeklinde kodlanan alanlarla sınırlıdır. Bunun dışında, erkek erkeğe yapılan sohbetlerde, kadınlar çoğunlukla; baş belası,

bitmez tükenmez istekleri olan, garip, anlaşılmaz ve aşağılanmayı hak eden bir cins olarak anlatılmaktadır. Yapılan bir araştırma kapsamında görüşülen üniversite öğrencilerinin kadınlarla ilgili bazı olumsuz ifadelerinin, kadınlar hakkındaki evrensel kalıpyargılara olan benzerliği dikkat çekicidir: “sahte, sahte şirinlikler yapan, ince hesaplar yapan, şeytan, entrikacı, mızımız, görünüşünü kullanan, kancık, duygusal...” (Cengiz ve diğerleri, 2004: 65). ÇDCÖ’nün 2, 5, 10,11, 14, 15 ve 18. maddelerinin, kadını yukarıda belirtilen “şeytani sıfatlarla” özdeş gören zihniyetin ürünü olarak görülebileceği düşünülmektedir.

Alınan yanıtlardan, araştırmaya katılan erkek sosyal hizmet uzmanlarının büyük kısmının **“düşmanca cinsiyetçi”** tutum, yaklaşım, söylem ve davranışlara sahip olmadığı; **ancak yaklaşık beşte biri gibi (%19,1) önemli sayılabilecek bir kesimin bahsi geçen “olumsuz” yaklaşım kümesine sahip olabileceği** yönünde bir değerlendirmeye ulaşmak mümkündür. Öte yandan, **“kararsız”** olduğunu belirten kesimin genel olarak üçte bir (**%31**) gibi yüksek sayılabilecek bir oran bandında seyrettiği görülmektedir.

Erkeklerin “çelişik duygulu cinsiyetçilik” durumlarına ilişkin ipuçları elde edilmesinde korumacı cinsiyetçilik verileri kilit önem arz etmektedir. **“Korumacı cinsiyetçilik”** maddelerine ilişkin “kesinlikle katılıyorum + katılıyorum” / “(Evet)” oranlarının, “düşmanca cinsiyetçilik” maddelerinde alınan oranlarla karşılaştırıldığında genel olarak oldukça yüksek çıktığı dikkati çekmiştir. 11 maddenin “Evet” yanıtı ortalamasının **%29,7** olduğu, “Hayır” yanıtı ortalamasının **%44,7** olduğu görülmektedir.

Kadını, “öncelikli olarak korunması” gereken bir birey olarak konumlandıran *“Bir felaket durumunda kadınlar erkeklerden önce kurtarılmalıdır.”* önermesine katılımcıların, tabloda da görüleceği üzere **%39,5** “hayır”, **%23,2** “kararsızım” ve **%37,3** (n: 66/177) “evet” biçiminde yanıt verdikleri, bu önermeye katılan ve katılmayan kişilerin sayısının neredeyse eşit olduğu görülmektedir. Korumacı cinsiyetçiliği en iyi yansıttığı düşünülen maddelerden biri olan *“Kadınlar erkekler tarafından el üstünde tutulmalı ve korunmalıdır.”* önermesine de katılımcılar **%45,2** oranında “hayır”, **%26,6** oranında “kararsızım” ve **%28,2** oranında (n: 50/177) “evet” demişlerdir.

Katılımcıların Korumacı Cinsiyetçiliği yansıtan önermelere verdikleri puanların Düşmanca Cinsiyetçilik önermelerine göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Daha önce de belirtildiği üzere korumacı cinsiyetçilik, bir ölçüde düşmanca cinsiyetçiliği örtbas etmek ve kendilerini daha iyi hissetmek için bireylerin kullandığı bir önyargıdır ve bu önyargı kadınların zayıf olarak algılanması ile birlikte; “onlar için çalışma,” “onları koruma” ve “onları el üstünde tutma” şeklinde varlığını göstermektedir (Sakallı – Uğurlu, 2002: 49). Üzerinde araştırma yapılan grubun en az lisans düzeyinde eğitime sahip, profesyonel meslek sahibi bireylerden oluştuğu düşünüldüğünde, Sakallı-Uğurlu’nun yaptığı yorum daha çok anlam kazanmaktadır. **Araştırmaya katılan erkek sosyal hizmet uzmanlarının, eğitilmiş ve saygın bir meslek sahibi bireyler olarak düşmanca cinsiyetçiliği yansıtan önermelere fazla “prim vermediği”; ancak korumacı cinsiyetçilik konusunda birkaç puan da olsa “daha cinsiyetçi”, daha olumsuz bir tablo çizdiği bulgularına erişilmiştir.**

Bu noktada; Sakallı-Uğurlu tarafından ÇDCÖ’de çerçevesi çizilen, “duyarlı” ama kısmen cinsiyetçi, başka bir deyişle “korumacı cinsiyetçilik mensubu” erkeklerle, Connell’in “işbirlikçi erkekliklerinin” (complicit masculinities), erkek sosyal hizmet uzmanı örneği özelinde ilginç benzerlikler taşıdığı düşünülmektedir. Daha önce de belirtildiği üzere Connell, işbirlikçi erkekliklerin, “taraf değiştirip feminist erkekler haline gelerek, kadın ezilmişliği ve ötekileştirilmesine karşı mücadele vermeyi tercih edebilecek ve ‘muhalif erkekler’ haline gelebilecek nitelikte erkekler” olabileceğini belirtmiştir (Bozok, 2009 ve Bozok, 2011’den akt. Çelik, 2016: 5). Erkek sosyal hizmet uzmanlarının bu anlamda “işbirlikçi” olma potansiyelini barındırdığı iddia edilebilir. Öte yandan aynı grubun, ÇDCÖ’nün “korumacı cinsiyetçi” maddelerine, “düşmanca cinsiyetçi” maddelerine oranla daha yüksek puanlar veren grubu teşkil ettiği hatırlanmalıdır. Dolayısıyla **erkek sosyal hizmet uzmanlarını, “işbirlikçi” olması yönüyle olumlu anlamda gelişim ve değişime açık; ancak korumacı cinsiyetçi yönleri de ağırlığını koruyan bir mesleki-sosyal statü olarak yorumlamak mümkün görünmektedir.**

4.4. ATOF'A İLİŞKİN BULGULAR

Katılımcı sosyal hizmet uzmanlarının, araştırmacılar tarafından oluşturulmuş 25 maddeden oluşan formun 9. ve 18. önermeleri dışında kalan tüm önermelerine, **büyük çoğunluğu teşkil eden oranlarda olmasa da “kayda değer oranda” cinsiyetçi olarak değerlendirilmesi mümkün yanıtlar verdikleri** görülmüştür. İstatistiki açıdan daha anlamlı sonuçlar elde edilebilmesi amacıyla, “Kesinlikle katılıyorum” ve “Katılıyorum” seçenekleri “evet” seçeneğine; “Kesinlikle katılmıyorum” ve “Katılmıyorum” seçenekleri de “hayır” seçeneğine dönüştürülerek üçlü yanıt seçenekleri üzerinden değerlendirme yapılmıştır. ATOF’un;

- 1, 2, 6, 7 numaralı maddeleri **“namus”**;
- 2, 3, 9 ve 23 numaralı maddeleri **“fiziksel güç”, “şiddet” ve “saldırganlık”**³³
- 4, 5, 22 ve 24 numaralı maddeleri **“sözel şiddet/küfür” ve “eril dil”**;
- 8, 10, 11, 12, 13 ve 25 numaralı maddeleri, **“çocukluk örüntüleri” ve “otorite figürleri”**;
- 14, 15, 16, 17, 18, 19 numaralı maddeleri, **“hane içi ve dışı toplumsal cinsiyet eksenli statü” ve “eve ekmek getirme yetkinliği”**;
- 20 ve 21 numaralı önermeleri, **“homofobi”** konularını ele almıştır.

“Bir kadının gece geç saatlerde dışarıda bulunması ve alkol alması, namusuyla ilgili olarak bende iyi bir izlenim bırakmaz.” önermesi “namus” konusuna odaklanmaktadır. Önerme, soru formunun cinsiyetçilik düzeyi en üst sıralarda sayılabilecek maddelerinden biridir. Bu önermeye katılımcıların **%18,1** (n: 32/177) gibi yüksek sayılabilecek bir oranla “katılıyorum” yanıtı verdiği, “kararsızım” yanıtı verenlerin ise %7,3 ile düşük bir oranda seyrettiği görülmüş; dolayısıyla namus olgusunun, katılımcıların erkeklik algısında önemli yer ettiği izlenimi edinilmiştir. Araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının yaklaşık beşte biri, kadının gece geç saatlerde dışarıda bulunması ve bu duruma alkolün eşlik etmesini “namus açısından kabul edilemez” olarak görmektedir. Namus ile ilgili daha ileri boyutlu hassasiyetler, “tehdit unsurları” doğrudan kendi yaşamına temas etmese de kişinin yakın çevresinde, mahallesinde, işyerinde vs. ‘namus bekçiliği’ yapmasını da gerektirebilmektedir.

³³ 2 numaralı önerme, namus ve güç-şiddet konularına aynı anda temas etmektedir.

Connell'e göre (2016: 199-200) sokak, erkeklik/kadınlık hallerinin arz-ı endam ettiği büyük bir cinsellik tiyatrosudur. İşbölümü, iktidar ve kateksis olgularını barındıran sokak, aile ve devletin oluşturarak pekiştirdiği toplumsal cinsiyet ilişkilerinin aynısını sunar.

“Birisi namusumla ilgili kötü ve haketmediğim bir söz ederse fiziksel şiddete başvururum.” önermesi de “namus” konusuna temas etmekle birlikte “eril güç ve şiddet” olgularına da vurgu yapmaktadır. Bu önermeye katılımcıların %25,4'ünün (n: 45/177) “katıldığı” görülmüştür. Önermeye verilen yanıtlar, erkek sosyal hizmet uzmanlarının erkeklik algısında, birbirleriyle karşılıklı nedensellik ilişkisi içinde olduğu söylenebilecek ‘namus’ ve ‘şiddet’ olgularının önemli yer teşkil ettiğini, kendilerine göre geçerli bir sebep olduğu takdirde fiziksel şiddete başvurabileceklerini göstermektedir. Toplumun en kutsal saydığı konuların belki de başında gelen ‘namus’a şu ya da bu şekilde temas edilmesinin karşılığı en iyi ihtimalle sözel şiddet ve küfür iken şiddetin en ileri boyutlu biçimlerinin devreye sokulması da söz konusu olabilmektedir. Çoğu meslek sahibi ve eğitilmiş bireyler olarak erkek sosyal hizmet uzmanları da bu ‘durum’dan azade değildir.

“Kadınlar, yanlarında fiziksel olarak güçlü, kendilerini koruyup kollayan bir erkek ister.” önermesine %45,2 (n: 80/177) gibi yüksek bir oranla “katılıyorum” yanıtı verildiği görülmektedir. **Önermeye verilen yanıtların**, her ne kadar katılımcı sosyal hizmet uzmanlarının kendilerini harici tutarak “mevcut toplumsal durumun ne olduğuna dair” bir kanaati ya da izlenimi olarak yorumlanması mümkünse de, **“kadına göre daha güçlü olarak nitelenen erkeğin, kadını koruyup kollama gibi sorumluluğu olduğu” tezine de az veya çok onay verdiği açıktır.**

Ergenlik çağındaki kız çocukları, akranları olan erkek çocuklarından ortalama olarak daha iri ve güçlüdür; ancak tam da bu yaşlarda kız çocuklarına, erkeklerle olan ilişkilerinde korkak ve temkinli olmaları gerektiği salık verilir. Erkek egemenliğine dayalı iktidarın sürdürülebilmesi, fiziksel açıdan güç ve hükmetmeyle bağlantılı ‘aşırı erkeksi’ bir imaj ve imgenin mevcudiyetini zorunlu kılar. Bu durumun oluşturduğu fiziksel erkeklik imajı, grotesk bir biçimde çoğu erkeğin gerçek beden yapısına benzemez (Connell, 2016: 128-129).

Tüm çelişkilerine rağmen erkek, diğer cinslere göre hep daha güçlü, yetkin, kuşatıcı ve muktedir olarak konumlandırılmıştır. **Araştırmaya katılan sosyal hizmet**

uzmanlarının önemli bir kısmının, hegemonik erkekliğin, tüm kuşatıcılığı ile kadını da “koruyup kollaması” gerektiği kanaatinde oldukları sonucuna ulaşılabilir.

“Günlük yaşantıda çok kızdığım bir durum olduğunda, doğrudan ilgili kişinin duyabileceği netlikte ve sinkaflı biçimde küfür ettiğim durumlar olur.” önermesi, görüldüğü üzere “küfür” olgusuna yoğunlaşmaktadır. %23,7’lik (n: 42/177) kesim, erkekliğin ayrılmaz parçalarından biri olan küfre başvurduğunu beyan etmiştir. “Küfür (sinkaflı) edecek gibi olduğumda bile kendimi tutarım.” önermesine onay veren katılımcı oranı %47,5, “kendimi tutamam” diyenlerin oranı %29,9 (n: 53/177) şeklindedir. **Katılımcıların kayda değer bir kısmı, yaşantılarında “gerektiğinde” ve kendilerini frenleme gereği duymaksızın küfür etmekte olduklarını beyan etmişlerdir.** Küfür, tüketici kesimi hayli geniş, sosyal hizmet uzmanları gibi dezavantajlı bireylerle profesyonel ilişki kuran eğitilmiş kesimleri de kapsayan, kadın bedenini araçsallaştıran bir enstrüman, tutum ve söylemler kümesi niteliğindedir. Bahse konu “eğitilmiş” ve “profesyonel meslek sahibi” kesimlerin küfre başvurmalarının, çoğu zaman “kadın bedenini ötekileştirmek” gibi komplike anlamlar içermeyebileceği ya da cinsiyetçi bir niyetle kullanılmadığı iddia edilebilir. Ancak dil, şu veya bu biçimde zihniyetin ve tercihlerin yansımasıdır. Günlük kullanımda sinkaflı küfür ya da söylemlerin bulunuyor olması, modern, eğitilmiş ve demokrat olduğunu iddia eden toplum kesimlerinin en vahim bireysel ve sosyal çelişkilerinden biridir.

Connell’in (2016: 172) kateksis kavramsallaştırmasının da işaret ettiği gibi “arzunun toplumsal örüntüsü, ortak bir yasaklama ve tahrik etme sistemidir.” Genel itibariyle ‘namus’ konusuna odaklanan önermeler olarak “Bir ailenin namusunu genellikle erkek korur; ancak namusun korunmasında kadının da önemli sorumlulukları vardır.” önermesine %32,2 (n: 57/177) ile “evet” dendiği, “Kadın (eş, kız kardeş, kız çocuk vs.) tutum ve davranışları ile giyim-kuşamına dikkat ederek aile namusuna söz gelmemesine dikkat etmelidir.” önermesine de %33,3 (n: 59/177) ile “evet” dendiği görülmektedir. Cinsiyetçilik katsayısı yüksek her iki önermede de “evet” oranlarının oldukça yüksek olduğu ve iki önermede de “kararsız” olanların oranının düşük olduğu (%9,6 n: 17/177; %8,5 n: 15/177) dikkati çekmektedir. Katılımcıların önemli bir kısmının erkeklik algısında ‘namus’, öncelikle hanedeki erkek birey tarafından ‘korunması’ gereken; ancak kadın bireyin de tutum ve

eylemleriyle desteklemesi gereken bir olgu olarak görülmektedir. Araştırmanın sınırlılıkları gereğince **bu durumu sosyal hizmet uzmanlarının çoğunluğuna genellemek mümkün olmasa da, bu önermelere %30'larda seyreden “olumsuz” yanıtlar alınması da araştırmacı tarafından çekilen “anlık fotoğraf”ın “geçerli” sayılabilecek kayda değer yönlerinden biri olarak görülmelidir.** Bu konuda Taş (2015: 68), erkeğin “bencil” ve “ikiyüzlü” olduğunu, kendisinin “açık saçık” ve hatta pornografiye meyyal olduğunu, ama kadından ahlak beklediğini; ahlakçılığı ahlak gibi gösterdiğini ileri sürmektedir. Connell’e göre ise (2016: 173) erkeklerin uçkuru gevşek cinselliğine izin veren ama bunu kadınlara yasaklayan “çifte standardın”, erkekler açısından daha fazla arzuyla hiçbir ilgisi yoktur; ama daha fazla iktidarla her türlü ilgisi vardır.

Namus, bir tür sembolik sermaye birikimi olarak görülebilir. Namus bağlamında kadın bedeninin deneyimlediği sosyal ve sınıfsal algı, “başkası için yaratılmış olmak”tır. Bu tahakküm, kadın bedeninin denetlenmesi ile “başkalarının ne diyeceği” söylemiyle hayat bulur. Bu anlamda eril denetim, sembolik iktidarın kendisidir. Bu sayede eril tahakküm, kadınları sembolik iktidarın nesneleri olarak anlamlandırır. Kadınların “eril denetim kafesi” içinde tutulabilmesi ise kendilerini bedensel açıdan güvensiz hissetmelerinin sürekliliğine bağlıdır (Sancar, 2013: 192).

“Erkek çocuklarının elinde oyuncak tabanca, tüfek, kılıç vb. olması beni rahatsız etmiyor.” önermesine **%19,8** (n: 35/177) oranında “katılıyorum” yanıtı verilmiştir. Önerme, şiddet olgusuyla bağlantılı olarak çocukluk örüntülerini ele almaktadır. Önermeye dair sonucun; araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının beşte biri gibi önemli sayılabilecek bir kısmının, bireyin çocukluğunda şiddet örüntüleri ile “oyun” ve “oyuncak” gibi “masumane” biçimlerde tanışması konusunda “gerekli” ve yeterli kaygı düzeyine sahip olmadığı yönünde bir emare olarak yorumlanması mümkündür.

“Ülkemizde kadına yönelik şiddet konusu biraz abartılıyor. Gerçek durum söylenenden daha az.” önermesine, araştırmaya katılan erkek sosyal hizmet uzmanlarının **%9,6’sı** (n: 17/177) “katıldığını”, **%5,1’i** “kararsız” olduğunu, **%85,3’ü** “katılmadığını” belirtmiştir. Önerme, aslında yazılı ve görsel medya kaynakları ile “sokaktaki insan”dan zaman zaman işitilen bir cümledir. Bu önermeye katılımcıların büyük bir kesimi onay vermemiştir.

“Çocuğa doğru yolu, iyiyi-kötüyü genellikle baba gösterir.” önermesi ile *“Çocuklar genellikle babalarını rol-model alırlar.”* önermesini birlikte ele almak yerinde olacaktır. İlk önermeyi, katılımcıların “öznel bir kanaati” ve kadını (soru özelinde “anne”yi) açık biçimde ikincilleştiren bir yaklaşım olarak okumak mümkündür. İkinci önerme ise “sosyolojik bir öneri” ya da “görece nesnel bir tespit” olarak değerlendirilebilir. Nitekim katılımcıların **ilk önermeye %11,3** oranında (n: 20/177), **ikinci önermeye** ise **%26,6** oranında (n: 47/177) “evet” dedikleri görülmektedir. Sosyal hizmet uzmanları, mesleki formasyonları gereği aile gibi küçük grup yapıları ile orta ve büyük ölçekli sosyal yapıların mevcut sosyolojik durum ve potansiyellerine ilişkin değerlendirme ve tespit yapabilirler. Söz konusu iki önermeye verilen “evet” yanıtları arasındaki oran farkını bu biçimde yorumlamak mümkündür. Bununla birlikte “çocuğa doğru yolu, iyiyi-kötüyü babanın gösterdiği” gibi ayrımcılığı net biçimde içeren bir önermede %11,3 “evet” yanıtı alınması, üzerinde durulması gereken bir noktadır. **Genellemek mümkün olmasa da erkek sosyal hizmet uzmanlarından kayda değer bir kesimin, otorite figürlerinin ataerkil konumlanışı konusunda geleneksel, hatta gerici bir zihin dünyasına sahip olabilecekleri yönünde ipuçları elde edildiği düşünülmektedir.**

Erkek çocuklarının ve genç erkek yetişkinlerin, özellikle **babalarından edindikleri ‘kadın düşmanlığı’ ve ‘eril şiddet’** eksenli izlenim ve bu izlenimlerin gerçek hayattaki yansımalarını kolaylıkla **reddedemedikleri** ve süreç içerisinde **içselleştirdikleri**, araştırmaların bulguladığı bir durumdur. Bu alanın saygın araştırmalarından Hite Raporu’na göre, çocukların iktidar ve tahakküm ilişkilerini öğrenmelerinde ebeveynlerine dair gözlemler başat bir rol oynamaktadır. Çocukların şiddeti ayrıca TV ve sosyal medya gibi araçlardan öğrenmeleri de bir gerçeklik olmakla birlikte, önemli bir otorite figürü ve rol-model olarak babaların davranışlarının çocukluğun ilk yıllarından itibaren izlenmiş olmasının da önemli bir şekillenme yarattığı araştırma sonuçları arasında yer almaktadır (Sancar, 2013: 128).

“Sünnet ve sünnet düğünleri, beni rahatsız etmeyen kültürel ritüellerdir.” önermesinin daha sağlıklı biçimde değerlendirilebilmesi için sünnet konusuna değinmek yerinde olacaktır.

Sünnetin, Batı Afrika ülkelerinde 5 bin, Yakın ve Orta Doğu ülkelerinde ise yaklaşık 3 bin yıldır mevcut olan bir uygulama olduğu değerlendirilmektedir. Avrupa

Konseyi verilerine göre, bazı kültürlerde bir ayın niteliğinde olan sünnet, tıbbi bir işlem olarak 19. yüzyılın sonundan itibaren uygulanmaya başlanmıştır. Dünya Sağlık Örgütü'nce yapılan tahminler, dünyada halihazırda erkeklerin yaklaşık %30'unun sünnetli olduğunu belirtmektedir. En çok sayıda sünnetli erkeğin Kuzey Amerika (ABD, Kanada), Yakın ve Orta Doğu ülkeleri, Müslüman nüfuslu Asya ülkeleri ve Afrika'nın büyük bölümünde bulunduğu bilinmektedir. Avrupa'da yaşayan sünnetli erkek sayısı ise giderek azalmaktadır. Günümüz Avrupası'ndaki ülkelerin çoğunda sünnetli erkek oranı toplam nüfusun %20'sini geçmemektedir.

Müslüman ve Musevi kültüründe yüzyıllardır mevcut olan sünnet, çocukların rızası alınmaksızın gerçekleşmektedir. Kuzey Amerikalıların ise daha çok hijyene bağlı nedenlerle sünnet olduğu bilinmektedir. Amerikan Pediatri Akademisi (AAP)'nin 2012 tarihli bir raporuna göre, sünnet, özellikle yeni doğmuş erkek bebeklerin sağlığı açısından önem arz etmektedir. Dünya Sağlık Örgütü de sünnetin erkeklerde HIV riskini yaklaşık %60 oranında azalttığını ortaya koymaktadır. Buna karşılık, 1949 yılında "British Medical Journal" tarafından yayımlanmış ve referans kabul edilen makalede olduğu gibi, sünnetin "tıbben gereksiz" olduğuna dair ortaya atılmış raporlar da bulunmaktadır.

Ana misyonu demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğünün korunması olan Avrupa Konseyi ise konuya, çocukların fiziksel bütünlüğü açısından yaklaşmaktadır. Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi (AKPM) tarafından hazırlanan ve 2013 yılında oyçokluğu ile kabul edilen "Çocukların Fiziksel Bütünlük Hakkı" başlıklı rapor, çocukların fiziksel bütünlük hakkı ve sünnet konusunda Avrupa kurumlarının ilk somut belgesi olması özelliğini taşımaktadır. Raporda sünnet, "erkek çocukların fiziksel bütünlüğünün tıbben meşru olmayan ihlâli" olarak nitelendirilmektedir.

Kararda; "artan çocuk hakları bilinci ışığında sünnetin Müslüman ve Yahudi toplumlarında dahi gittikçe sorgulanır hale gelmeye başladığı"; "sünnetin, erkek çocuklarının psikolojik sağlığı üzerinde bıraktığı uzun vadeli etkilerin irdelenmesi gerektiği"; "sünnetin erkek çocukları için tıbben gereksiz olduğu ve çocukların bilgisi ve rızası olmaksızın yapılmaması gerektiği", "erkek çocukların onayının alınması için 14 yaşına kadar beklenmesi gerektiği" gibi düşünce ve önerilere yer verilmiştir.

Kararın taraf devletler için bağlayıcılığı bulunmamakla birlikte, konuya çocuk psikolojisi ve hakları açısından yaklaşması bakımından önem arz etmektedir.³⁴

Vassaf'a (2015: 22) göre sünnet âdeti, erkekliğe geçişi simgelediği toplumlarda töresel anlamını yitirmektedir.

Konunun dini ve kültürel yönleri olmakla birlikte insanların birçoğu sünneti, 'sağlık' gerekçesiyle yaptırdığını belirtmektedir.

*Çok sayıda doktorun sünnete dair olumsuz yorumları olduğu gibi, sünnetin sanıldığı kadar zararlı bir eylem olmadığını belirten araştırmacılar da, o araştırmacıları yalanlayan başka araştırmacılar da bulunmaktadır. Sonuç itibariyle sünnet, evrimsel süreçte oluşmuş bir parçanın doğal olmayan bir şekilde bedenden atılmasıdır.*³⁵

Sünnete dair hatırı sayılır miktarda ve birbirinden farklı görüşler içeren ulusal ve yurtdışı kaynaklı birçok araştırma bulunduğu belirtilebilir. “Sünnet, din çıkışlı olup asıl amacı cinsel hazzı sınırlayıp kendini maneviyata vermiş insanlar yaratmaktır” ya da “(...) faydalarının fiziksel zararından fazla olduğu doğru olmakla beraber, bahsi geçen fiziksel faydalar görülen psikolojik hasarı amorti etmeyecek kadar küçüktür.” diyen görüşler³⁶ kadar, sağlık boyutundan dini ve kültürel boyutuna kadar her açıdan olumlu, yararlı ve gerekli gören görüşler de mevcuttur.³⁷

Çalışmamız kapsamında, ATOF'un 12. maddesi olan “Sünnet ve sünnet düğünleri, beni rahatsız etmeyen kültürel ritüellerdir.” önermesinde sünnet, araştırmacı tarafından “**çocuğu psikolojik açıdan örseleyen ve çoğunlukla travmatik etkiler bırakan bir operasyon**” hipoteziyle ve “**çocuğun rızası**

³⁴ Kayhan Karaca, “Sünnet Tartışması Büyüyor”, **DW – Deutsche Welle İnternet Gazetesi**, 12.09.2013, <https://www.dw.com/tr/s%C3%BCnnet-tart%C4%B1%C5%9Fmas%C4%B1-b%C3%BCy%C3%BCyor/a-17085444> , (27.11.2018);

Kayhan Karaca, “Avrupa’ya Göre Sünnet ‘Tıbben Gereksiz’ ”, **DW – Deutsche Welle İnternet Gazetesi**, 01.10.2013, <https://www.dw.com/tr/avrupaya-g%C3%B6re-s%C3%BCnnet-t%C4%B1b-ben-gereksiz/a-17130825> , (27.11.2018).

³⁵ Şivan Okçuoğlu, “Erkek Çocuğum Olsa Sünnet Ettirmem Çünkü...”, **Oda Tv İnternet Gazetesi**, 18.05.2016, <https://odatv.com/erkek-cocugum-olsa-sunnet-ettirmem-cunku...-1805161200.html>, (27.11.2018).

³⁶ “Erkeklerin Önemli Bir Kısmina Uygulanan Sünnet, Yararlı mıdır Yoksa Zararlı mı?”, **Eksişeyler İnternet Tartışma Portalı**, 19.02.2018, <https://seyler.eksisozluk.com/erkeklerin-onemli-bir-kismina-uygulanan-sunnet-yararli-midir-yoksa-zararli-mi> , (27.11.2018).

³⁷ Mesude Erşan, “En Yetkili Kurum Sünneti Öneriyor”, **Hürriyet Gazetesi**, 20.09.2012, <http://www.hurriyet.com.tr/kelebek/saglik/en-yetkili-kurum-sunneti-oneriyor-21507390> (27.11.2018).

olmaksızın beden bütünlüğünün bozulmasının ciddi bir çocuk hakkı ihlali olduğu” değerlendirmesiyle ele alınmıştır. Benzer biçimde “sünnet düğünleri” de araştırmamız kapsamında “erkekliğin törensel bir düzenekle kutsanması” olarak okunmaktadır. Katılımcıların %36,2’si (n: 64/177) önermeye katılmış, %16,9’u kararsız kalmış, %46,9’u ise katılmadığını belirtmiştir. Önermeye katıldığını beyan eden katılımcıların, sünneti ‘sağlık’ açısından faydalı ve/veya ‘dinen’ gerekli olarak konumlandıkları tahmin edilmektedir. Sünnetin ‘sağlık’ açısından gerekli bir operasyon olması halinde dahi, önermenin içeriğinde “sünnet düğünleri”nin de bulunması, tabloyu bambaşka bir noktaya götürmektedir. Özellikle büyük kent merkezlerinde yaşayan ve ebeveynleri genellikle yüksek eğitim seviyesine sahip ailelerin bir kısmının, çocuk henüz birkaç aylıkken ya da iki yaşındayken sünnet işlemini gerçekleştirdiği; ancak ‘düğününü’ yapmayı genellikle tercih etmediği gözlemlenmektedir. Sünnet düğünlerini, ataerkil toplumlara mensup, yaşamının genellikle ilk yıllarını deneyimleyen erkek bireylerin “erkeklik yolunda attığı ilk adım”ın bir tören halinde kutlanması olarak nitelemek mümkündür. Bu açıdan bakıldığında, mesleki uygulamanın temeline “insan hakları” düşüncesini yerleştiren, BM Çocuk Hakları Sözleşmesini kendine şiar edinen sosyal hizmet uzmanlarının, başlı başına “sünnet” konusuna olmasa da, **“erkekliğin davulla zurnayla yüceltildiği”** sünnet düğünlerine çok daha mesafeli yaklaşması beklenmiş, bu bakımdan %36,2 “evet” oranı oldukça yüksek bulunmuştur.

“Okul öncesi çağıdaki erkek çocuğunun, cinsel organını açıkta bırakacak şekilde dolaşması ya da bu durumda fotoğrafının çekilmesi beni rahatsız etmez.” önermesine katılımcıların %15,8’inin (n: 28/177) “katılıyorum” yanıtı verdiği, kararsız oranının oldukça düşük (%7,3) olduğu görülmüştür. Araştırmacı tarafından henüz kısa süre önce, sosyo-ekonomik düzeyi düşük bir mahallede gerçekleştirilen bir “sosyal inceleme”de³⁸, birkaç aylık erkek bir bebeğin çıplak fotoğrafı evin duvarında görülmüştür. Erkek çocuğunun aksine, kız çocuğunun belirtilen biçimde dolaşması ve fotoğrafının çekilerek aile albümüne konması hiç karşılaşılmayan bir durumdur. Önermeyle vurgulanan husus, cinsiyetçi ve erkek egemen toplumlara dair

³⁸ Daha çok “hane ziyareti” olarak bilinmekle birlikte esasen mesleki çalışma sürecinin tamamını niteler. Tomanbay’a (1999: 246) göre sosyal inceleme, “olgunun, ilgili sosyal çalışmacı tarafından ekonomik, eğitsel, sosyal, ruhsal, kültürel, ailesel, çevresel tüm boyutlarıyla incelenmesi”dir. Sosyal hizmet uzmanı için “incelemeye çıkmak”, temel mesleki eylemlerden biridir.

verilebilecek en iyi örneklerden biridir. Erkek çocuğunun belden aşağı ya da tamamen çıplak halde yürümesi ya da fotoğrafının çekilmesinin, ebeveynler tarafından aslında özellikle yapılan bir eylem olduğu düşünülmemektedir. Hane, sokak, televizyon, gazete, okul, hastane; yani “atmosfer” zaten erkek egemen durumdadır ve çocuğun penisini sallayarak dolaşması, bir anlamda “kendiliğinden” gelişen ve engellenmeyen, “Ayıp!” ile karşılaşmayan bir durumdur. Söz konusu olan, “aslında yanlış olan bir durumun önemsenmemesi”dir. Araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının kayda değer bir kısmının da, erkek çocuğunun çıplaklığını “umursamadığı” anlaşılmaktadır.

Gerek yukarıdaki önerme, gerekse de *“Kadın (eş, kız kardeş, kız çocuk vs.) tutum ve davranışları ile giyim-kuşamına dikkat ederek aile namusuna söz gelmemesine dikkat etmelidir.”* önermesinin ortak paydası ya da özünde temas ettiği nokta, beden’dir. Bedenin ‘namus’ olgusu ile ilişkisi, cinsiyetin ne olduğuna göre şekillenir.

Bourdieu’ya (1998) göre insan bedeni kamusal alanda üzerine cinsel anlamlar yüklenerek, sembolik olarak kurulur. Bedenin önü, cinsel farklılığın tezahürüken, arkası ise farksızlık alanıdır ve aynı zamanda potansiyel olarak dişilik, pasiflik, itaatkârlık ve eşcinselliğe tekabül eder. Bedenin gizli ve özel olarak nitelenen belirli kısımlarına namus, utanma gibi dişil anlamlar yüklenir (Sancar, 2013: 191).

Çocukluk örüntülerine odaklanan bir diğer önerme, formun 25. maddesidir: *“Bir insanın, çocuğuna, çocuğunun cinsiyeti erkek ise mavi ya da koyu renk ağırlıklı, kadın ise pembe ya da açık renk ağırlıklı giysi ve oyuncaklar almasında yadırganacak bir durum yoktur.”* önermesine katılımcıların %32,8’i (n: 58/177) “katıldığını”, %48’i “katılmadığını” belirtmiş, kararsız olan kesime ait oranın %19,2 olduğu görülmüştür. Bu konuda “yadırganacak bir durum görmeyen” ve kararsızlığa düşen erkek sosyal hizmet uzmanlarına ait toplam oranın (%52) oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Elde edilen sonucu; “yadırganacak bir durum görmeme” durumu ile birlikte “önemsememe”, “renklerin cinsiyetinin olmaması gerektiğini bildiği halde umursamama” gibi hissiyatlar paralelinde okumak da mümkündür.

“Eve gelir getiren tek kişinin yalnızca eşim/partnerim olması beni rahatsız eder.” önermesine katılımcıların %39’u (n: 69/177) “katılıyorum”; *“Bu rahatsızlık, benim bir erkek olarak evin geçimini sağlama sorumluluğumu yerine getiremiyor oluşumdan kaynaklanır.”* önermesine %27,7’si (n: 49/177) “katılıyorum” yanıtı

vermiştir. *“Bu rahatsızlığın cinsiyetlerle bir ilgisi yok; ben bir birey olarak evin geçimine katkıda bulunmak isterim.”* önermesine katılımcıların %72,3 gibi yüksek bir oranla “katılıyorum” yanıtı vermiş, katılmayanların oranı ise yine de %20,3’ü (n: 36/177) bulmuştur. Kararsız oranı (%7,3) oldukça düşüktür.

Söz konusu üçlü önermenin (14-15-16) ilki, araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının “hane içi statü ve gelir dengeleri” konularında ne gibi bir “hâletiruhiye” içinde olduğunu anlamada yetersiz kaldığından, ikinci ve üçüncü önermeler forma eklenmiştir. Odaklanılması gereken ikinci ve üçüncü önermelerdir. Bu önermeler, erkeğin “eve ekmek getiren (bread winner)” (Onur ve Koyuncu, 2004: 36) rolüne vurgu yapmaktadır. %27,7 gibi oldukça yüksek sayılabilecek bir oranla katılımcılar, “erkeğin evini geçindirme sorumluluğu bulunduğu”nu düşünmektedir. **Araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının yaklaşık üçte birinin erkeklik algısı, “eve ekmek getirebilme” rolleri ile doğrudan ilişkilidir.**

Geçim sağlamanın, sürekli biçimde bu sorumluluğu yüklenmenin zorlukları ve bunun kadınlar tarafından kolaylıkla başarılamayacak kadar ağır bir yük olduğu hakkında sürekli biçimde konuşan erkeklerin böylelikle cinsiyete dayalı işbölümü içindeki konumlarını pekiştirdikleri görülebilir. Geçimden tek başına sorumlu hale gelen erkek, statü ve otoritesini babasından değil, modern piyasa ilişkilerinin kendisine sunduğu maddi meblağdan, yani paradan almakta ve buna istinaden yeni bir erkeklik tarzı inşa etmektedir (Sancar, 2013: 123).

“Statü” ile ilgili olarak erkek sosyal hizmet uzmanlarına yöneltilen 17, 18 ve 19. önermeler ve alınan yanıtlar da dikkat çekicidir. *“Eşim/partnerim daha yüksek statüde ve daha iyi maaşla yaşasaydı (profesör gibi), ben de örneğin bir büro memuru olsaydım bu durumdan rahatsızlık duyardım.”* önermesine katılımcıların %20,9’u (n: 37/177) “katılıyorum” derken, *“Yüksek başarı, statü ve gelir sahibi kadınların bu seviyeye yalnızca kendi çabalarıyla gelmeleri çok zordur. Muhakkak babası, eşi ya da erkek kardeşi gibi yakınları sayesinde bu durumdadır.”* önermesine ise katılımcıların yalnızca %9’unun (n: 16/177) “katılıyorum” yanıtı verdiği görülmektedir. *“Kadın idareciler genellikle daha niteliksiz ya da başarısız bir profil çizmektedirler.”* önermesine katılımcıların %11,9 oran ile (n: 21/177) “katıldıkları” öğrenilmiştir.

“Hane içi ve dışı toplumsal cinsiyet eksenli statü” ve “eve ekmek getirme yetkinliği” konularında oluşturulan son altı önermeye (14, 15, 16, 17, 18, 19) daha

yakından bakıldığında ilginç bir tablo belirmektedir: 14, 15, 16 ve 17. önermeler, daha çok “hane içindeki” dengeleri vurgular, özellikle eşe/partnere yönelik statü ve geçim-gelir durumuna odaklanırken; 18 ve 19. önermeler, ekseriyetle hane dışındaki kadın ve erkeklerden bahseden, “dış dünyadaki” kadınların statüsünü ya da çalışma yaşamındaki başarı(sızlık)larını ifade eden “genel” önermeler olarak ön plana çıkmaktadır. **Katılımcı erkek sosyal hizmet uzmanlarının, bizatihi kendi yaşamlarından, kendi eş ya da partnerlerinden, dolayısıyla hane içinden verilen örnek ve önermeler konusunda daha cinsiyetçi ve muhafazakâr yaklaşımlar içinde bulundukları, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin hane dışındaki tezahürlerinde ise daha “demokrat” ve “eşitlikçi” göründükleri izlenimi edinilmiştir.**

“Şahsımın, çocuğumun veya eşimin/partnerimin LGBTİ (lezbiyen, gey, biseksüel, transeksüel, interseksüel) bir arkadaşı olursa bundan rahatsız olurum.” önermesi, araştırmaya katılan erkek sosyal hizmet uzmanlarının homofobik yaklaşımlarını ölçmeye çalışmaktadır. Öncelikle, **“heteroseksüelitenin hegemonik erkekliğin kurucu unsuru ve homofobinin de bunun inşa stratejisi olduğu”**nun (Sancar, 2013: 204) altını çizmek gerekir. Ayrıca “toplumsal açıdan hegemonik olan arzu örüntüsünde kateksis, cinsel farklılığı, başka bir ifadeyle heteroseksüelliği bir önkoşul olarak öne çıkarmakta” (Connell, 2016: 172), ‘ideal ilişki biçimi’ bir kadın ve erkeği gerektirmektedir. Katılımcıların %27,1’i (n: 48/177) önermeye “katıldığını”, %18,6’sı (n: 33/177) “kararsız” olduğunu, %54,2’si “katılmadığını” belirtmektedir. Önermeye katılarak homofobik yaklaşımlara sahip olabileceğini ifade eden kesimin oranı kadar, bu konuda kararsız olan kesimin yüksek sayılabilecek oranı da dikkat çekicidir. %18,6’lık kararsızlık oranı, katılımcı sosyal hizmet uzmanlarının kafalarının bu konuda kısmen “karışık” olduğunun bir işareti olarak yorumlanmıştır.

Web üzerinden düzenlenen böylesi bir ankette dahi %27 gibi bir oranın çıkmış olması bir yana, sosyo-kültürel atmosferin gözlemlenmesinden, heteroseksüel erkeklerin ve erkek sosyal hizmet uzmanlarının ‘gerçek hayatta’ çok daha homofobik yaklaşımlar sergileyebilecekleri tahmin edilmektedir. Zira LGBTİ bireyleri ötekileştirici, aşağılayıcı yaklaşımlar, en azından ‘dil’ düzeyinde yeterince belirgindir. ‘İbne’ sözcüğünün, yaş, sosyal statü ve ekonomik durum farketmeksizin birçok heteroseksüel erkeğin en sık kullandığı, küfür halini almış aşağılayıcı sözlerden biri

olduğunu gözlemlemek güç değildir. Plummer’ın (2000) ergen durumdaki erkek çocuklarıyla yaptığı araştırmada, erkek çocuklarının henüz ilkokulda “ibne”, “top” gibi homofobik terimlerle tanıştıkları ve ilk öğrenilen cinsel terimlerin homofobik içerikte olduğu görülmüştür (Sancar, 2013: 204). LGBTİ bireylerle arkadaşlık etmek ve onlarla hemhal olmak, birçok insan için hâlâ bir tabudur. Araştırma önerisine alınan %27,1’lik oran, bunun bir “kanıtı” olmasa da, bu yönde önemli bir emare olarak yorumlanabilir.

Bu noktada, ETCE Ölçeğindeki *“Bir erkeği kadın gibi davranırken gördüğümde tiksiniyorum.”* önermesine katılımcıların %11,9’unun “katıldığını”, %22,6’sı “kararsız” kaldığını hatırlamak yerinde olacaktır. Biri ETCE’de, diğeri ATOF’ta bulunan, benzer iki soruya verilen “olumsuz” puanların %11,9 ve %27,1 biçiminde farklılık içermesi şu şekilde yorumlanabilir: ETCE ölçeğindeki önerme, LGBTİ bireylere cümle kurulumu itibariyle doğrudan atıfta bulunmamakta; ayrıca, katılımcının kendi yaşantısı dışındaki bir duruma vurgu yaparak “dışarıda gördüğünde ne hissedeceğini” sorgulamaktadır. Oysa ATOF’taki önerme, katılımcının doğrudan kendi yaşamına vurgu yapmakta, “muhtemel arkadaş” LGBTİ bireyden bahsetmektedir. Ayrıca önermede, birçok insan gibi bir kısım sosyal hizmet uzmanının da hakkında yeterince bilgi sahibi olmadığı, bir o kadar da ötekileştirip alay konusu ettiği gözlemlenen “lezbiyen”, “gey”, “transseksüel” gibi cinsiyet kimliği kategorileri somut biçimde ve yalın isimleriyle zikredilmiştir. Bu nedenle katılımcıların, ETCE önermesine oranla ATOF önermesine çok daha temkinli ve cinsiyetçi yanıtlar verdiği değerlendirilmektedir.

Sosyal hizmet uzmanının üzerinde mesleki çalışma yaptığı kesimlerden en başta gelenleri şüphesiz, dezavantajlı birey ve gruplardır. En az kadınlar kadar LGBTİ bireyler de, ötekileştirilmeleri, aşağılanmaları, her türden şiddete maruz kalmaları ve hatta öldürülmeleri itibariyle ‘dezavantajlı’ nitelemesini sonuna dek hak etmektedir. Ne var ki Türkiye’de LGBTİ bireylere yönelik esaslı bir sosyal hizmet modeli ve hizmete dair uygulama temeli bulunmamaktadır. Ebeveynleri ve yakın çevresi tarafından fiziksel şiddete maruz kaldığı için korunma talep eden LGBTİ çocukların yerleştirilecekleri sosyal hizmet kuruluşu, “cinsiyetlerinin belli olmaması” nedeniyle “belirlenememekte”, söz konusu danışanların, başka bir İldeki kuruluşa nakledilene kadar diğer çocukların içine sokulmadığı durumlar yaşandığı bilinmektedir. LGBTİ

bireyler, başvurdukları (ya da nadiren de olsa görev yaptıkları) devlet dairelerinde “alaycı” yaklaşımlarla taciz edilebilmektedir. Buna sosyal hizmet kuruluşları da dâhildir. Sosyal hizmet kuruluşlarının, profesyonel desteğe gereksinim duyan, dezavantajlı bireylerin başvurduğu ve mesleki etik ilkelerin ışığında hassasiyetle rehberlik edildiği, gerektiği takdirde korunduğu mekanlar olarak değil, herhangi bir devlet dairesi gibi hizmet verdiği durumlara zaman zaman tanık olunabilmektedir. Memleketin alabildiğine homofobik ve cinsiyetçi sosyo-kültürel atmosferinden sosyal hizmet kuruluşlarının da azade olmadığı yönünde güçlü bir izlenimden rahatlıkla bahsedilebilir.

Benzer biçimde, “*Travesti birinin sokakta fiziksel şiddete maruz kaldığına şahit olursam bu durum karşısında üzüntü duyarım.*”³⁹ önermesi homofobi içeren düşünce tarzının belki de en uç ve en vahim noktalarından birine, LGBTİ bireyin fiziksel şiddete maruz kalması karşısında duyarsızlığa, hatta “sessiz bir desteğe” ve bu durumda verilen tepkiye tekabül etmektedir. Önermeye %80,8’lik kesim “katıldığını”, %16,4’lük (n: 29/177) kesim ise “katılmadığını” belirtmekte, bu önermede “**kararsız**” kalanların ise yalnızca %2,8 oranında olduğu (en az oranda kararsız kalınan ATOF maddesi) görülmektedir. LGBTİ bireylerle ilgili bir önceki, yani 20. önermede kararsız oranı %18,6 iken 21. önermede kararsız oranı yok denecek kadar azdır. Araştırmaya katılan erkek sosyal hizmet uzmanlarının %80,8 gibi büyük bir kesimi bu önermeye karşı çıkmışsa da, %16,4 gibi hiç de azımsanamayacak bir kesimin önermeyi desteklemesi çarpıcıdır.

Gerek ETCE maddesi, gerekse de ATOF maddelerinden elde edilen oranlar, araştırmanın sınırlılıkları hatırd tutulmakla birlikte, araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının erkeklik algısında heteroseksüellik dışında kalan cinsel kimlikler ve homofobi ekseninde “olumsuza yakın” bir tablonun söz konusu olabileceğine işaret etmektedir.

³⁹ LGBTİ alanına dair terimlerin konuya yeterince aşina olmadığı tahmin edilen araştırma katılımcısı kesim tarafından açıkça anlaşılamaması riski nedeniyle, 21. önerme cümlesinde “travesti” ifadesi tercih edilmiş; ancak bu durumun yanlışlığı ve her şeye rağmen “travesti” yerine “trans” ifadesini kullanmanın gerekliliği, araştırmacı tarafından sonradan idrak edilebilmiştir. Her ne kadar araştırmacı tarafından erkek egemenliği ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği ekseninde bir çalışma yapılması hedeflenmiş olsa da, araştırmacının bizzatı kendisini dahi “kuşatan” bir eril hegemonya durumundan bahsetmek mümkündür.

Avcı-toplayıcı döneminin küçük topluluklarında cinsellik anlayışı çeşitlilik gösterirken, tarım devrimi, tek tanrılı dinler ve devletlerde erkek egemenliği pekiştirilmiştir. Günümüzde gidiş, tekrar ‘çeşitlilikten’ yanadır (Vassaf, 2015: 24). Daha önce de belirtildiği gibi;

Sosyal hizmet uzmanlarının ataerkil kültür içinde toplumsal cinsiyet üzerinden marjinalize edilen baskı altındaki kategorilerin (ki LGBTİ’ler bu kategorilere iyi bir örnektir.), bu kategoriler içindeki farklılıkların farkında olmaları ve bu farkındalıkla eylem sergilemeleri yönünde desteklenmeleri gerekmektedir. Aksi takdirde var olan kalıpyargılar üzerinden kurgulanan ve verilen sosyal hizmet uygulamalarının süregiden hiyerarşik yapıları ve ayrımcılıkları güçlendireceği açıktır (Atasü Topçuoğlu, 2016: 20).

“Günlük yaşantımda “adam gibi!”, “adamsın!”, “adamın dibi!” gibi ifadeleri kullandığım olur.” önermesi, katılımcıların “eril dil” kullanımlarını araştırmaya yönelik bir maddedir. Katılımcıların %26’sı (n: 46/177) bu tarz kelime ve ifadeleri kullanmakta olduğunu beyan etmiştir. Bu konuda kararsız olduğunu belirten kesimin %22’lik oranı da oldukça yüksek bulunmuştur.

İçinde “adam” geçen günlük kullanımların cinsiyet farketmeksizin birçok kesim tarafından “tüketilen” bir ürün, popüler bir mal ya da fenomen olarak sosyal yaşantıda oldukça yaygın bir yer teşkil ettiğini gözlemlemek güç değildir. Türk Dil Kurumu (TDK) Sözlüğünde “adam” kelimesinin birçok farklı anlamına yer verilmektedir:

1. İnsan. 2. Erkek kişi, kadın karşıtı: İyi bir adam isterse, babası da verirse varacak. -M. Ş. Esendal. 3. Birinin yanında bulunan ve işini yapan kimse: Kendisi gayet kibirli, öfkeli olduğu için hizmetçileri ve adamları korkarlar. -K. Tahir. 4. Birinin yararlandığı, kullandığı kimse: Hemen hepsi para çevrelerinin adamlarıydı. -C. Meriç. 5. Nazını çeken kimse: O benim adamımdır, hiçbir ricamı geri çevirmez. 6. Görevli kimse: Artık şunları toplatsak, dedi, kavasa söylemeniz de bir adam buluverse. -R. H. Karay. 7. İyi huylu, güvenilir kimse. 8. Bir alanı benimseyen kimse. 9. Eş, koca.⁴⁰

Kelimenin TDK’daki karşılıkları, kelimenin “anlam”ından çok, yaygın maskülen kullanım biçimlerini betimler gibidir. Kelimenin yaygın kullanım biçimleri, zamanla kelimenin “anlamı” oluvermiştir. Sosyo-kültürel olguların “anlamları”

⁴⁰ Türk Dil Kurumu resmi web sitesi, “Büyük Türkçe Sözlük”, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&kelime=adam&kategori=verilst&ayn=tam, (01.12.2018).

tarihsel ve diyalektik çerçevede, süreç içerisinde oluşur ve zamanla değişebilir. Sözlükteki “anlam” başlıkları ve verilen örneklerin birçoğu aslında heteroseksüel erkeğe tekabül etmekteyken, “tüm insanlığı” kapsadığı ve esasen “insan”a atıfta bulunduğu iddia edilmektedir. Feminist çevrelerin “adam” ya da “bayan” gibi cinsiyetçi ifadeler ekseninde bir hassasiyeti bulunduğu bilinmektedir. Bununla birlikte, kadına yönelik şiddeti kınamak maksadıyla yayımlandığı tahmin edilen bazı reklam ve kamu spotlarının ise farkında olarak ya da olmayarak erkek egemen zihniyeti destekleyici içeriklere sahip olduğu söylenebilir. “Kadına el kaldıran, adam değildir!”, “Önce adam ol!”, (Şiddet uygulayan kişi kastedilerek) “Seni adam yerine koyacağımızı mı sandın!” gibi cümleler, dönemin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’nın (Şimdiki adı Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı) bir STK ile işbirliği içinde hazırladığı bir video kamu spotundan alıntıdır.⁴¹

Benzer biçimde, “TV’de ya da internette ‘İsviçreli bilim adamları...’ ile başlayan bir cümleye denk geldiğimde ‘Bilim insanı, demeleri gerekiyordu!’ şeklinde bir düşünce içine girmem.” önermesine katılımcıların %32,2’si (n: 57/177) “katıldığını”, %52,5’i “katılmadığını” belirtmiştir. Belirtmek gerekir ki önerme cümlesinin görece uzun ve anlaşılması kısmen zor yapısı, alınan yanıtların bir kısmının gerçeği yansıtmayabileceğini düşündürmektedir. Bununla birlikte “adam” ifadesi ve kullanımlarını konu edinen diğer önermede olduğu gibi bu önermede de yüksek sayılabilecek oranda “olumsuz” bir durumun ortaya çıktığı görülmektedir. 22. önermede kişinin bizzat sarfettiği ifade ve sözler söz konusuysa, 24. önermede bu duruma şahit olduğunda ne gibi bir tepkinin verildiği; başka bir deyişle, katılımcının “eril dil kullanımı konusundaki farkındalık düzeyi” ölçülmeye çalışılmıştır. Oranlardan, cinsiyetçi ifadelerin yazılı ve görsel medyadaki günlük kullanımlarına kısmen de olsa “sessiz bir desteğin” söz konusu olabileceği düşüncesi oluşmuştur. Her iki önerme için ifade edilebilecek en kestirme yorum, araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının erkeklik algısında “eril dil”in yaygınlığını, güncelliğini ve gücünü koruduğu istikametindedir.

“Daha çok erkeklerin yapmasına alışık olunan işleri (inşaat, tadilat vs.) kadınların da hakkıyla yapabileceğine inanıyorum.” önermesine katılımcıların %24,9’u (n: 44/177) “katılmadığını”, %56,5’i “katıldığını” belirtmiştir. Söz konusu

⁴¹ ‘Youtube’ video sitesi, “Kadem/Önce Adam Ol”, <https://youtu.be/5WIiaumpYEA>, (29.11.2018).

ters yönlü önermeye katılanların oranının yüksek olmasıyla birlikte, katılmayan kesimin oranının da yüksek olduğu görülmüştür. Katılımcıların dörtte birlik kesiminin erkeklik algısında beden imajları ve fiziksel gücün önemli yer işgal ettiğini belirtmek mümkündür.

Erkekliğin fiziksel anlamı, kısmen karmaşık bir kavram olarak ele alınabilir. Bedensel rutin ve motor alışkanlıklar, bazı bedensel becerilere sahip olmak ve bazılarının eksik kalması, kişinin kendi beden imajının diğer insanlara sunuluş biçimi ve alınan geribildirimler, kişinin bedeninin çalışma ve cinsel ilişkilerdeki durumu bu kapsamda görülebilir. Bu özelliklerin hiçbiri XY kromozomlarının sonucu olmadığı gibi, ‘penis’in oluşturduğu bir sonuç olarak da görülemez (Connell, 2016: 134).

Kadın ve erkek arasında mizaç ve yetenek açısından doğuştan gelen bazı farklılıkların bulunması olasıdır; ancak bu farklılıkların bulunuyor olması, bunların büyük toplumsal kurumların temeli oldukları anlamına gelmez. Öte yandan, insanın evrimsel sürecine yakından bakıldığında kadın ve erkeğin ortak özellikleri yanında söz konusu farklılıkların gölgede kaldıkları da görülecektir. Bunlar, insanı diğer türlerden ayıran, toplumsal yapıların ortaya çıkmasına vesile olan ve (altı çizilmelidir ki) kadın ve erkek cinsinin müştereken sahip olduğu cins özellikleridir: insanın nitelikli dil kullanımı, zekâ ve hayal kurma yetisi, dik durma, başparmağın diğerlerinden ayrılarak kullanılabilmesi, alet yapma ve kullanma, örnek olarak verilebilir. Biyolojik evrim sürecinden tarihe geçiş, kadın ve erkek cinsinin ortaklaşa gerçekleştirdiği bir başarı hikâyesidir. Bu geçiş başarılı olduğu andan itibaren (İki veya üç milyon yıllık bir süreçtir.) beden ve davranış arasında, organik evrimin ortaya koyduğu ürün ve ilişkilerden tamamen farklı bir yapı için gerekli zemin var olmuştur. Dolayısıyla ‘biyolojik indirgemecilik’, iki veya üç milyon yıldan beri demode bir yaklaşımdır (Connell, 2016: 117).

Bu bağlamda, katılımcıların %24,9’luk kesiminin hemfikir olduğu söylenebilecek “biyolojik indirgemeci” yaklaşımın, her ne kadar çağdaşıktan uzak ve “demode” olsa da, sosyal yaşantıda ve birçok toplumda oldukça büyük bir yaygınlığa sahip olduğu gözlemlenebilmektedir.

4.5. SOSYO-DEMOGRAFIK DEĞİŞKENLER İLE ETCE VE ÇDCÖ MADDELERİNİN KARŞILAŞTIRILMASINA İLİŞKİN BULGULAR

Araştırmadan daha ayrıntılı ve isabetli sonuçlar elde edilebilmesi amacıyla sosyo-demografik madde başlıkları (bağımsız değişkenler) ile ETCE ve ÇDCÖ ölçeklerinde yer alan maddeler, birbirleriyle karşılaştırılmıştır. Analizlere “yaş” değişkeni ile başlanmış, ETCE ve ÇDCÖ’nün toplam puan değerleri ile yaş değişkeni arasında korelasyon (yaş arttıkça toplam puanlarda bir artış ya da azalış eğilimi olup olmadığı) analizi yapılmıştır. Herhangi bir korelasyon saptanmamış, p değerlerinin 0,05’den büyük olduğu görülmüştür.

“Çocukluk ve gençliğin geçtiği sosyal çevrenin niteliği” değişkeni, daha önce de belirtildiği üzere, “kent” ve “kır” biçiminde iki temel ayrım üzerinden değerlendirilmiştir. ETCE ve ÇDCÖ’nün ayrı ayrı puan ortalamaları ile kent/kır grupları arasında yapılan karşılaştırma (t testi) sonucunda, istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmamıştır (tüm p değerleri > 0,05).

“Katılımcıyı çocukluğunda büyüten/yetiştiren otorite figürü” olarak “anne” ve “anne ve baba”nın ETCE ve ÇDCÖ maddeleri ile yapılan karşılaştırılmasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmamıştır (p değerleri > 0,05).

Tablo-29: Kreş Geçmişi Değişkeni ile Ölçek Maddelerinin Karşılaştırılması

	Kreş Geçmişi	Kişi Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	“p” Değeri
Aile İçi Şiddet Alanı Maddeleri (ETCE 1-6)	Evet	19	16,5789	2,96865	0,043
	Hayır	158	17,6582	0,95619	
Cinsel İlişki Alanı Maddeleri (ETCE 7-14)	Evet	19	22,2632	2,46852	0,73
	Hayır	158	22,2468	2,02748	
Üreme Sağlığı ve Hastalıkların Önlenmesi Alanı Maddeleri (ETCE 15-19)	Evet	19	14,2105	2,01602	0,538
	Hayır	158	14,4810	0,91500	
Ev İşleri ve Gündelik Yaşam Alanı Maddeleri (ETCE 20-24)	Evet	19	14,3684	1,53516	0,673
	Hayır	158	14,3797	1,35725	
ETCE-Toplam	Evet	19	67,4211	8,05754	0,904
	Hayır	158	68,7658	3,89867	
ÇDCÖ-Düşmanca Cinsiyetçilik Maddeleri	Evet	19	30,6316	14,79193	0,826
	Hayır	158	31,7848	12,31608	
ÇDCÖ-Korumacı Cinsiyetçilik Maddeleri	Evet	19	37,3158	17,90423	0,255
	Hayır	158	34,6709	11,45272	
ÇDCÖ-Toplam	Evet	19	67,9474	29,66194	0,625
	Hayır	158	66,4557	22,01378	

“Katılımcının kreş geçmişi olup olmadığı” değişkeni ile ölçek maddeleri arasında yapılan karşılaştırmada [Kreş geçmişi olan katılımcı sayısının 30’un altında (n: 19) olması nedeniyle “t testi” değil, “Mann Whitney U testi” uygulanmıştır.] istatistiksel açıdan tek basamakta anlamlı fark bulunmuştur. Kreş geçmişi olan katılımcıların ETCE’nin Aile İçi Şiddet Alanı Maddelerinden (1.-6. Maddeler) aldıkları puan ortalaması $16,5 \pm 2,9$ iken, kreş geçmişi olmayan katılımcıların puan ortalamasının $17,6 \pm 0,9$ olduğu görülmüş, **p** değeri **0,043** olarak saptanmıştır. Bu noktada, ETCE Ölçeğinden yüksek puan almanın toplumsal cinsiyet eşitliği düşünce ve eylemine çok daha yatkın olmayı ifade ettiğinin hatırlatılması yerinde olacaktır. Kreş geçmişi olan katılımcıların, olmayanlara göre bu ölçek madde grubundan bir miktar daha düşük puan aldıkları, dolayısıyla aile içi şiddet ile ilgili önermelere bir miktar “olumsuz” ve “cinsiyetçi” yönde yanıtlar verdikleri saptanmıştır:

ETCE'nin Aile İçi Şiddet Alanı Maddeleri, “kadının dayak yemeyi hak ettiği zamanları olduğu”; “kadının, ailesini bir arada tutmak için şiddeti hoşgörmesi gerektiği”; “aldatan kadının erkek tarafından dövülebileceği” gibi eril şiddetin en aleni, bariz ve “pervasız” örneklerine dair önermelerden oluşmaktadır. Bireyin çocukluğunda kreş geçmişi olması genel itibariyle; hane içi otorite ve arkadaşlık figürleri dışına çıkarak hane dışından bireylerle iletişime geçtiği, karşı cinsten bireylerle arkadaşlık kurması itibariyle daha paylaşımcı ve daha sosyal olması beklenen bir durum olarak görülebilir. Bu durumun aksine çocukluğunda kreş geçmişi olan bireylerin ölçek alt maddelerinden daha düşük, yani daha cinsiyetçi puanlar alması; kreşin sınırlı oranda da olsa homososyal bir kurum olmasından kaynaklanıyor olabileceğini düşündürmüştür. Bireyin kreşe (kreş ve gündüz bakımevi) gidebileceği aralık 0-5 yaş arasındır. İlk cinsel ve sosyal kimliklerin oluşmaya başladığı yaşlarda kreşte bulunmuş olan bir çocuğun, esasında karma cinsiyetli kurumlar olmasına rağmen kreşte olasılıkla ve daha çok kendi cinsiyetinden bireylerle ilişki kurmuş olması, onun daha cinsiyetçi bir psiko-sosyal yapıya sahip olmasına yol açmış olabilir. Bu ve buna benzer yorumlar geliştirilebileceği gibi, edinilen “istatistiki açıdan anlamlı” sonucun, aslında ve belki de kuramsal ve pratik açıdan anlamsız ve tesadüfi bir sonuç olabileceği de muhtemeldir.

“Katılımcının yatılı okul geçmişi olup olmadığı”, “askerlik yapma durumu”, “medeni durumu”, “çocuk sahibi olup olmama”, “annenin gelir getirici bir işte çalışıp çalışmadığı”, “annenin eğitim düzeyi”, “babanın gelir getirici bir işte çalışıp çalışmadığı / yaptığı iş”, “katılımcının lisansüstü eğitim görme durumu”, “kurumdaki pozisyonu”, “mesleği kaç yıldır icra ettiği”, “son görev yerinde mesleği ne kadar zamandır icra ettiği” ve “gelir durumunu nasıl değerlendirdiği” değişkenleri ile ölçek maddeleri arasında yapılan karşılaştırmada istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmamıştır (tüm p değerleri > 0,05).

“Babanın eğitim durumu” değişkeni ile ölçek maddeleri arasında yapılan karşılaştırmada, istatistiksel açıdan anlamlı, ancak ters yönlü bir fark bulunmuştur. Babası “lise ve üzeri” seviyede öğrenim durumuna sahip katılımcıların, babası “ilköğretim” seviyesine sahip katılımcılara göre ölçek maddelerinden 0,6 birim kadar daha düşük puan aldıkları görülmüştür. Yani babası daha yüksek eğitim düzeyine sahip katılımcıların bir miktar daha cinsiyetçi yanıtlar verdikleri anlaşılmıştır. Bu durumun

istatistiki açıdan anlamlı olmakla birlikte kuramsal ve pratik açıdan anlamlı olup olmadığı konusunda tereddüde düşülmüştür.

“Katılımcının mesleği aktif yürütüp yürütmediği” değişkeni ile ölçek maddeleri arasında yapılan karşılaştırmada [Mesleği aktif yürütmeyen katılımcı sayısı 30’un altında (n: 22) olması nedeniyle “t testi” değil, “Mann Whitney U testi” uygulanmıştır.] 5 ayrı basamakta istatistiksel fark bulunmuştur. Mesleki yaşantılarını çeşitli gerekçelerle aktif olarak yürütmediğini beyan eden erkek sosyal hizmet uzmanlarının, aktif biçimde mesleki yaşantının içinde bulunan katılımcılara göre gerek ETCE’nin gerekse de ÇDCÖ’nün ilgili alt maddelerinde daha eril zihniyetli, daha ataerkil ve daha cinsiyetçi yanıtlar verdikleri görülmüştür.

Tablo-30: Mesleğin Aktif Yürütüp Yürütülmediği Değişkeni ile Ölçek Maddelerinin Karşılaştırılması

Mesleğinizi Aktif Olarak Yürütmekte Misiniz?		Kişi Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	“p” Değeri
Aile İçi Şiddet Alanı	Evet	155	17,5355	1,42007	0,448
Maddeleri (ETCE 1-6)	Hayır	22	17,5909	0,73414	
Cinsel İlişki Alanı	Evet	155	22,3742	2,04859	0,008
Maddeleri (ETCE 7-14)	Hayır	22	21,3636	2,05971	
Üreme Sağlığı ve	Evet	155	14,4710	1,11838	0,069
Hastalıkların	Hayır	22	14,3182	0,77989	
Önlenmesi Alanı					
Maddeleri					
(ETCE 15-19)					
Ev İşleri ve Gündelik	Evet	155	14,4323	1,37708	0,011
Yaşam Alanı Maddeleri	Hayır	22	14,0000	1,30931	
(ETCE 20-24)					
ETCE-Toplam	Evet	155	68,8129	4,59784	0,014
	Hayır	22	67,2727	3,67983	
ÇDCÖ-Düşmanca	Evet	155	30,7032	12,49580	0,008
Cinsiyetçilik Maddeleri	Hayır	22	38,4091	11,09551	
ÇDCÖ-Korumacı	Evet	155	34,5355	12,50469	0,252
Cinsiyetçilik	Hayır	22	37,9091	10,19294	
Maddeleri					
ÇDCÖ-Toplam	Evet	155	65,2387	23,11521	0,043
	Hayır	22	76,3182	18,65574	

Mesleği aktif yürüten katılımcıların ETCE’nin 7.-14. Madde aralığını kapsayan Cinsel İlişki Alanı Maddelerinden (*“Erkekler cinsel ilişki için her zaman hazırdır.”*, *“Bir erkek, eşi ile ilişkisi iyi olsa bile başka kadınlara ihtiyaç duyar.”*, *“Bir erkeği kadın gibi davranırken gördüğümde tiksiniyorum.”*, *“Evlenmeden önce cinsel ilişkiye giren bir kadına saygı duyulmaz.”* gibi önermelerden oluşmaktadır.) aldıkları puan ortalaması $22,3 \pm 2,05$ iken, mesleği aktif yürütmeyen katılımcıların puan ortalamasının $21,3 \pm 2,06$ olduğu görülmüş, p değeri **0,008** olarak ölçülmüştür.

Mesleği aktif yürüten katılımcıların ETCE'nin 20.-24. Madde aralığını kapsayan Ev İşleri ve Gündelik Yaşam Alanı Maddelerinden (*"Bebek bezi değiştirmek, çocukları yıkamak ve doyurmak annenin sorumluluğudur."*, *"Kadının görevi evine ve ailesine bakmaktır."*, *"Kadın her konuda eşine itaat etmelidir."* gibi önermelerden oluşmaktadır.) aldıkları puan ortalaması $14,4 \pm 1,37$ iken, mesleği aktif yürütmeyen katılımcıların puan ortalamasının $14 \pm 1,3$ olduğu görülmüş, p değeri **0,011** olarak ölçülmüştür.

Mesleği aktif yürüten katılımcıların ETCE'nin toplam puan değerlerinden aldıkları puan ortalaması $68,8 \pm 4,6$ iken, mesleği aktif yürütmeyen katılımcıların puan ortalamasının $67,2 \pm 3,6$ olduğu görülmüş, p değeri **0,014** olarak saptanmıştır.

Mesleği aktif yürüten katılımcıların ÇDCÖ'nün Düşmanca Cinsiyetçilik Maddelerinden aldıkları puan ortalaması **$30,7 \pm 12,5$** iken, mesleği aktif yürütmeyen katılımcıların puan ortalamasının **$38,4 \pm 11,1$** olduğu, p değerinin ise **0,008** olduğu görülmüştür. ÇDCÖ'nün toplam puan değerlerinde de, mesleği aktif yürüten katılımcıların **$65,2 \pm 23,1$** ; aktif yürütmeyenlerin de **$76,3 \pm 18,6$** puan ortalamalarına sahip oldukları ve p değerinin **0,043** olduğu belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının %87,6'sının mesleği aktif olarak yürüttüğü, %12,4'ünün ise yürütmediği beyan edilmiştir. Katılımcılara yöneltilen sorunun yanıtı, yalnızca "evet" ve "hayır" biçiminde işaretlenebilmekte, soru kapsamında mesleği aktif yürütmemenin nedeni katılımcı tarafından belirtilememektedir. Mesleği aktif olarak yürütmeyenlerin; meslekten emekli olma, işten ayrılma ve kısa süre önce mezun olup iş bulamama gibi nedenlerle mesleği icra etmedikleri düşünülebilirse de; en büyük kesimin emekli grup olduğu düşünülmektedir. Nitekim, mesleği aktif olarak yürütmediğini beyan eden 22 katılımcının 15'inin (%68,2) 50 yaş ve üzeri, 7'sinin (%31,8) 23-35 yaş aralığında olduğu saptanmıştır.

Emeklilik nedeniyle mesleği aktif yürütmediğini belirten katılımcıların söz konusu ölçek maddelerine cinsiyetçi yanıtlar vermiş olması ile ilgili olarak gerçekleştirilebilecek en gerçekçi yorum, toplumsal cinsiyet eşitliği konusundaki görece hassasiyetin ülkemizde son yıllarda gündeme gelmiş olması, dolayısıyla bahse konu emekli grubun daha geleneksel ve muhafazakâr bir düşünce yapısına sahip olabileceği yönündedir. Söz konusu sosyal hizmet uzmanları, her ne kadar insan

hakları, sosyal adalet gibi mesleğin temel dayanakları gereğince mesleği icra ederek emekli olmuş olsalar da, feminist hareketlerin ya da toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı söylem, politika ve eylemlerin ülkemizde ancak 1990'lar itibariyle (görece) ivme kazandığı ve sosyal hizmet lisans ders müfredatlarında esaslı ve somut biçimde aynı yıllarda yer bulmaya başladığı bilinmektedir. Fakat 23-35 yaş aralığında olup mesleği aktif yürütmeyen, birçoğunun yeni mezun olması nedeniyle işsiz kaldığı düşünülebilecek grubun söz konusu ölçek maddelerine cinsiyetçi yanıtlar vermiş olması, istatistiki açıdan anlamlı olsa da, kuramsal ve pratik açıdan anlamlı bulunmamış, dolayısıyla herhangi bir yoruma ulaşılamamıştır.

Tablo-31: Mezun Olunan Okul Değişkeni ile Ölçek Maddelerinin Karşılaştırılması

	Mezun Olunan Okul Neresi?	Kişi Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	“p” Değeri
Aile İçi Şiddet Alanı Maddeleri (ETCE 1-6)	SHA ve Hacettepe Üniv.	118	17,6780	0,77218	0,147
	Diğer	59	17,2712	2,05804	
Cinsel İlişki Alanı Maddeleri (ETCE 7-14)	SHA ve Hacettepe Üniv.	118	22,4746	2,05361	0,040
	Diğer	59	21,7966	2,04922	
Üreme Sağlığı ve Hastalıkların Önlenmesi Alanı Maddeleri (ETCE 15-19)	SHA ve Hacettepe Üniv.	118	14,5847	0,92751	0,020
	Diğer	59	14,1864	1,30615	
Ev İşleri ve Gündelik Yaşam Alanı Maddeleri (ETCE 20-24)	SHA ve Hacettepe Üniv.	118	14,5085	1,21068	0,107
	Diğer	59	14,1186	1,63037	
ETCE-Toplam	SHA ve Hacettepe Üniv.	118	69,2458	3,82957	0,009
	Diğer	59	67,3729	5,46430	
ÇDCÖ-Düşmanca Cinsiyetçilik Maddeleri	SHA ve Hacettepe Üniv.	118	29,4153	11,99810	0,001
	Diğer	59	36,1525	12,55857	
ÇDCÖ-Korumacı Cinsiyetçilik Maddeleri	SHA ve Hacettepe Üniv.	118	33,7203	12,16966	0,058
	Diğer	59	37,4237	12,18705	
ÇDCÖ-Toplam	SHA ve Hacettepe Üniv.	118	63,1356	22,51226	0,004
	Diğer	59	73,5763	22,11818	

“Katılımcının mezun olduğu okul/üniversite” değişkeni ile ölçek maddeleri arasında yapılan karşılaştırmada 5 ayrı basamakta istatistiksel anlamlı fark bulunmuştur. Araştırmaya katılan erkek sosyal hizmet uzmanlarının %66,7’si gibi

önemli bir çoğunluğunun Sosyal Hizmetler Akademisi'nden (SHA) ve Hacettepe Üniversitesi'ne bağlı Sosyal Hizmet Bölümlerinden (Sosyal Çalışma/Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu/İİBF Sosyal Hizmet); %33,3'ünün diğer üniversitelere bağlı Sosyal Hizmet Bölümlerinden mezun olduğu yanıtı alındığının hatırlatılması yerinde olacaktır.

SHA ve Hacettepe Üniversitesi mezunu katılımcıların ETCE'nin Cinsel İlişki Alanı Maddelerinden aldıkları puan ortalaması $22,5 \pm 2,05$ iken, diğer üniversitelerden mezun katılımcıların puan ortalamasının $21,8 \pm 2,05$ olduğu görülmüş, p değeri **0,04** olarak ölçülmüştür.

SHA ve Hacettepe Üniversitesi mezunu katılımcıların ETCE'nin Üreme Sağlığı ve Hastalıkların Önlenmesi Alanı Maddelerinden aldıkları puan ortalaması $14,6 \pm 0,92$ iken, diğer üniversitelerden mezun katılımcıların puan ortalamasının $14,1 \pm 1,3$ olduğu görülmüş, p değeri **0,02** olarak ölçülmüştür.

SHA ve Hacettepe Üniversitesi mezunu katılımcıların ETCE'nin toplam puan değerlerinden aldıkları puan ortalaması $69,2 \pm 3,8$ iken, diğer üniversitelerden mezun katılımcıların puan ortalamasının $67,3 \pm 5,4$ olduğu görülmüş, p değeri **0,009** olarak belirlenmiştir.

SHA ve Hacettepe Üniversitesi mezunu katılımcıların ÇDCÖ'nün Düşmanca Cinsiyetçilik Maddelerinden aldıkları puan ortalaması **$29,4 \pm 12$** iken, diğer üniversitelerden mezun katılımcıların puan ortalamasının **$36,1 \pm 12,5$** olduğu, p değerinin ise **0,001** olduğu görülmüştür.

SHA ve Hacettepe Üniversitesi mezunu katılımcıların ÇDCÖ'nün toplam puan değerlerinden aldıkları puan ortalaması **$63,1 \pm 22,5$** iken, diğer üniversitelerden mezun katılımcıların puan ortalamasının **$73,5 \pm 22,1$** olduğu görülmüş, p değeri **0,004** olarak ölçülmüştür.

Türkiye'de lisans düzeyinde sosyal hizmet eğitimi 2002 yılına kadar "tek okul" halinde, Hacettepe Üniversitesince verilebilmiş olup 2017 yılı itibariyle öğrenci kabul eden bölüm sayısı 53'tür. 53 okulun 21 tanesinin, 2015 yılı ve sonraki yıllarda öğrenci kabul ettiği göz önünde bulundurularak henüz mezun vermediği anlaşılmaktadır.⁴²

⁴² Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği resmi web sitesi, "Sosyal Hizmet Eğitimi Veren Bölümler 2016 ve 2017", <http://www.shudernegi.org/?pnun=371&pt=Sosyal+Hizmet+E%C4%9Fitimi+Veren+B%C3%B6l%C3%BCmler+2016+ve+2017> , (22.11.2018).

Sosyal hizmet lisans bölümü mezunu ve sosyal hizmet mesleki formasyonuna sahip, yetkin akademisyen sayısındaki yetersizliğin, son yıllarda sayısı hızla ve sağlıksızca artan sosyal hizmet bölümlerinin özellikle vurgu yapılması gereken sorunlu bir noktası olduğu yorumuna daha önce yer verilmişti.

Günümüzde Hacettepe Üniversitesi ile birlikte, Ankara Üniversitesi, Başkent Üniversitesi, Celal Bayar Üniversitesi gibi akademisyen grubu çok daha yerleşik ve istikrarlı okulların sosyal hizmet bölümlerinde, yukarıda çizilen çerçevede bir akademisyen sorunu bulunmadığı bilinmektedir. “Staj” yapan sosyal hizmet bölümü öğrencilerinin kurumsal danışmanlığını yıllardır yürütmekte olan bir sosyal hizmet uzmanı olarak bu yüksek lisans tez çalışmasında imzası bulunan araştırmacının şahsi bilgi ve izlenimleri de bu yöndedir. Ancak özellikle Anadolu’nun, akademik geçmiş ve birikimi çok eskilere uzanmayan üniversitelerinin, kısa süre önce açılmış sosyal hizmet bölümlerinde bu sorunun çok daha hissedilir düzeyde olduğu düşünülmektedir.

İstatistiki anlamlılık ya da izlenim ve pratiklerin yol göstericiliğine rağmen, araştırmanın sınırlılıkları da dikkate alınarak, Hacettepe Üniversitesi dışında kalan üniversitelerden mezun erkek sosyal hizmet uzmanlarının daha cinsiyetçi ve ataerkil söylem ve eylemlerde bulunduğu iddia edilmesi biçiminde bir genelleme mümkün görünmemektedir.

“Mesleğin hangi alanlarında görev yapıldığı” değişkeninin ölçek maddeleri ile karşılaştırılmasında “kadın”, “çocuk”, “sosyal yardım” ve “danışmanlık” alanlarında görev yapanlara yoğunlaşılması, daha spesifik sonuçlar verebileceği düşüncesiyle tercih edilmiştir.

“Çocuk” ve **“danışmanlık”** alanlarında çalışan ve çalışmayan katılımcılar arasında ölçek maddeleri bakımından yapılan karşılaştırmada istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmamıştır (p değerleri > 0,05).

“Mesleğin hangi alanlarında görev yapıldığı” değişkeninin **“kadın”** alt başlığı ile ölçek maddeleri arasında yapılan karşılaştırmada iki basamakta istatistiksel anlamlı fark bulunmuştur. “Kadın” alanında çalışan katılımcıların ÇDCÖ’nün Düşmanca Cinsiyetçilik Maddelerinden aldıkları puan ortalaması **27,4±10,9** iken, bu alanda çalışmayan katılımcıların puan ortalaması **32,9±12,8** olarak bulunmuş, p değerinin **0,014** olduğu görülmüştür. Kadın alanında çalışan katılımcıların ÇDCÖ’nün toplam puan değerlerinden aldıkları puan ortalaması **59,8±21,7** iken, bu alanda çalışmayan

katılımcıların puan ortalamasının **68,6±22,8** olduğu görülmüş, p değeri **0,029** olarak ölçülmüştür. Buna göre, “kadın” alanında çalışan (ya da çalıştığı alanlardan biri “kadın” olan) erkek sosyal hizmet uzmanlarının ölçeklerdeki önermelere çok daha “olumlu” ve “toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı” yanıtlar verdikleri söylenebilir.

Değişkenin “**sosyal yardım**” alt başlığı ile ölçek maddeleri arasında yapılan karşılaştırmada tek basamakta istatistiksel anlamlı fark bulunmuştur. “**Sosyal yardım**” alanında çalışan katılımcıların ETCE’nin Aile İçi Şiddet Alanı Maddelerinden aldıkları puan ortalaması $17,7\pm0,48$ iken, bu alanda çalışmayan katılımcıların puan ortalamasının $17,3\pm1,67$ olduğu görülmüş, p değeri **0,023** olarak ölçülmüştür. Buna göre “sosyal yardım” alanında çalışan erkek sosyal hizmet uzmanlarının ölçeğin söz konusu alt başlığında mevcut önermelere bir miktar “olumsuz” ve “cinsiyetçi” yanıtlar verdikleri görülmüştür.

“Sosyal yardım” alanında çalışan sosyal hizmet uzmanlarının, “kadın” alanında çalışanlara oranla şiddet ve toplumsal cinsiyet eksenli sorunlara sahip dezavantajlı bireylerle karşılaşma ve bu bireylerle mesleki çalışma yapma sıklığının daha az olduğu varsayılabilir. Zira “kadın” alanında çalışanlar; şiddet mağduru kadına rehberlik/danışmanlık yapma, kadının sığınmaevine yerleştirilmesini sağlama, sığınmaevindeki kadına psiko-sosyal destek vermek suretiyle doğrudan çalışma gibi biçimlerde, kadın merkezli sorun alanlarında çok daha somut biçimde yer almaktadır. Sosyal yardım alanında çalışan sosyal hizmet uzmanlarının, ekseriyetle kadın müracaatçılarla çalışmasına rağmen, mesleki çalışma ve muhtemel hizmet modelleri ile erkek egemen zihniyetin neden olduğu sorun alanlarının nedensellik ilişkisini yeterince kuramadığı değerlendirilmektedir. Konunun daha sağlıklı ve gerçekçi biçimde ele alınabilmesinin, yalnızca hanedeki sosyo-ekonomik yoksunluk ve buna istinaden sunulan bir sosyal yardım hizmeti şeklinde düşünülerek değil; sosyo-ekonomik ve psiko-sosyal yoksunluk hallerinin erkeklerle (baba, eş, erkek arkadaş, erkek kardeş vs.) ve erkeklerin “geleneksel ve tarihsel rolleri gereği” yaratarak pekiştirdiği sorun alanlarıyla nedensellik bağlantısını kurarak sağlanabileceği düşünülmektedir. Sosyal yardım hizmetinin sunulmasındaki en yaygın gerekçeler; erkeğin evi terk etmesi ya da başka bir erkeği yaralayarak cezaevine girmesi, bunun sonucunda kadının tek başına evin geçimini sağlamaya çalışması, bu esnada çocukların tek ebeveynli yetişmesi ve okula devamsızlık yapmaları gibi birçok sorun

alanına tekabül etmektedir. Bütün bunlar, silsile halinde ve zincirleme biçimde, ancak muhakkak nedensellik ekseninde seyretmektedir. Sosyal yardım alanında çalışan sosyal hizmet uzmanı, mesleki misyonunu yalnızca “yardım bağlamak” olarak görmemeli, birbiriyle ve en çok da erkeklik olgusuyla ilintili sorun alanlarının farkında olarak hareket etmeli, “planlı değişim sürecini” böylesi bir çıkış noktası üzerinden kurgulamalıdır. “Sosyal yardım” alanında çalışan ve çalışmayan katılımcılar arasında ETCE’nin Aile İçi Şiddet Alanı Maddeleri bakımından yapılan karşılaştırmada, bu alanda çalışan sosyal hizmet uzmanlarının bir miktar daha cinsiyetçi yanıtlar verdiklerinin anlaşılması, bu bağlamda anlam kazanmaktadır.

“**Mezuniyetten sonra geçen süre**” değişkeni ile ölçek maddeleri arasında yapılan karşılaştırmada iki ayrı basamakta istatistiksel anlamlı fark bulunmuştur. Mezuniyetten sonra geçen süre ortalamasının $15,4 \pm 12,4$ yıl olması nedeniyle “15 yıldan az zaman önce” ve “15 yıl ve üzeri zaman önce” mezun olanlar biçiminde bir ayırım yapılması yoluna gidilmiştir. Hatırlatmak gerekir ki katılımcıların %58,8’inin 15 yıldan az zaman önce mezun olduğu, %41,2’sinin 15 yıl ve üzeri zaman önce mezun olduğu yanıtı alınmıştır.

“15 yıldan az zaman önce” mezun olan katılımcıların ÇDCÖ’nün Korumacı Cinsiyetçilik Maddelerinden aldıkları puan ortalaması **$33,1 \pm 12,8$** iken, “15 yıl ve üzeri zaman önce” mezun olan katılımcıların puan ortalamasının **$37,5 \pm 11,03$** olduğu, p değerinin ise **0,019** olduğu görülmüştür.

“15 yıldan az zaman önce” mezun olan katılımcıların ÇDCÖ’nün toplam puan değerlerinden aldıkları puan ortalaması **$63,8 \pm 24,4$** iken, “15 yıl ve üzeri zaman önce” mezun olan katılımcıların puan ortalamasının **$70,6 \pm 19,9$** olduğu görülmüş, p değeri **0,044** olarak ölçülmüştür.

Ölçek maddelerinin mezuniyetten sonra geçen süre değişkeni ile karşılaştırılmasından elde edilen oranlardan, “15 yıl ve üzeri zaman önce” mezun olan erkek sosyal hizmet uzmanlarının daha cinsiyetçi yanıtlar verdikleri görülmüştür.

4.6. SOSYO-DEMOGRAFIK DEĞİŞKENLER İLE ATOF MADDELERİNİN KARŞILAŞTIRILMASINA İLİŞKİN BULGULAR

4.6.1. Genel ATOF Bulguları

Sosyo-demografik değişkenler ile ATOF maddelerinin karşılaştırılmasından elde edilen genel bulgular şu biçimde özetlenebilir:

Tablo-32: ‘Çocukluğu Kırsal Alanda Geçenler’ ile ATOF Önergeleri Arasındaki İlişki

Olumsuz (Cinsiyetçi, Ataerkil vs.) Tepki Verilen Önerme Sayısı	Olumlu (Eşitlikçi, Modern vs.) Tepki Verilen Önerme Sayısı	Anlamlı Fark Elde Edilemeyen Önerme Sayısı
12/25	1/25	12/25

- 1) Çocukluğu/gençliği **kırsal alanda** geçen katılımcılar kenttekilere göre, önermelerin 12’sine araştırma açısından **“olumsuz”** (cinsiyetçi, geleneksel, muhafazakâr, eril, küfre ve şiddete meyilli vs.); yalnızca 1’ine **“olumlu”** tepki vermiştir. Diğer 12 önermede anlamlı fark elde edilememiştir.

Tablo-33: ‘Her İki Ebeveyn Tarafından Yetiştirilenler’ ile ATOF Önergeleri Arasındaki İlişki

Olumsuz (Cinsiyetçi, Ataerkil vs.) Tepki Verilen Önerme Sayısı	Olumlu (Eşitlikçi, Modern vs.) Tepki Verilen Önerme Sayısı	Anlamlı Fark Elde Edilemeyen Önerme Sayısı
11/25	2/25	12/25

- 2) Yetiştirilmesinde **her iki ebeveynin** daha çok rol oynadığı katılımcılar, diğer kesime göre önermelerin birçoğuna araştırma açısından daha **“olumsuz”** tepkiler vermiştir. 11 önermede olumsuz, 2 önermede olumlu tepki verilmiş, diğer 12 önermede anlamlı fark bulunmamıştır.

- 3) Lisansüstü eğitimi olan katılımcıların 6 önermede, olmayan katılımcıların 7 önermede araştırma açısından daha “olumsuz” tepkiler veren tarafı teşkil ettiği belirlenmiş; 12 önermede lisansüstü eğitim-değişkenler arası anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.
- 4) ETCE ve ÇDCÖ’de olduğu gibi, ATOF önermeleri ile karşılaştırılması en anlamlı olabilecek mesleki alanlar olarak “kadın”, “çocuk”, “sosyal yardım” ve “danışmanlık” alanları tercih edilmiştir. Mesleğin “**kadın**” alanında çalışan katılımcılar, önermelerin birçoğuna, diğer alanlarda çalışanlara göre araştırma açısından çok daha “**olumlu**”, **modern ve ilerici** tepkiler vermiştir. Diğer üç alanda çalışanların önermelere olumsuz tepki verme oran ve sıklıkları benzer düzeylerde seyretmiştir.

Sosyal hizmet uzmanlarından, özellikle de Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının (eski isimleriyle SHÇEK ve ASPB’nin) küçük nüfuslu İllerindeki teşkilatlarında görev yapanlarının, mesleki yaşantılarında genellikle birden fazla hizmet alanında (çocuk, kadın, sosyal yardım, engelli, yaşlı, danışmanlık vs.) görev yaptığı bilinmekte, bir kısım katılımcıdan alınan yanıtlardan da bu durum kısmen teyit edilebilmektedir. Sosyal hizmet uzmanının çalıştığı alanlardan biri eğer “kadın” ise, yani kadın alanına bir biçimde teması olmuşsa toplumsal cinsiyet eşitliğine daha çok meyleden ve modern eğilimli tepki, tutum ve davranışlar sergiledikleri izlenimi edinilmiştir. Bu iddia, ATOF önermelerine söz konusu dört alandan verilen ve aşağıda ayrıntılarıyla belirtilen yanıtlarla büyük oranda doğrulanmaktadır.

Tablo-34: İdari Statüsü ‘Yönetici’ Olanlar ile ATOF Önermeleri Arasındaki İlişki

Olumsuz (Cinsiyetçi, Ataerkil vs.) Tepki Verilen Önerme Sayısı	Olumlu (Eşitlikçi, Modern vs.) Tepki Verilen Önerme Sayısı	Anlamlı Fark Elde Edilemeyen Önerme Sayısı
12/25	5/25	8/25

- 5) İdari statü açısından “**yönetici**” konumunda olan katılımcılar, idari yetkisi bulunmayan, alanda meslek elemanı olarak çalışan katılımcılara göre, önermelerin çoğunluğuna daha “**olumsuz**” tepkiler vermiştir. Yönetici

olan katılımcılar tarafından 12 önermeye “olumsuz”, 5 önermeye olumlu tepki verilmiş, 8 önermede ise iki grup arasında anlamlı fark bulunmamıştır.

- 6) “15 yıldan az zaman önce” mezun olmuş katılımcıların önermelerin 4’üne, “15 yıl ve üzeri zaman önce” mezun olmuş olanların ise önermelerin 6’sına araştırma açısından “olumsuz” içerikli yanıtlar verdikleri; 15 önermede ise iki grup arasında anlamlı fark bulunmadığı bulgusuna erişilmiştir.
- 7) Medeni durum değişkeni açısından önemli oranda bir ayrışma durumu belirmemişse de, evli ve bekâr biçimindeki iki grup arasında anlamlı fark bulunan 7 önermenin dördünde evli olanların, üçünde ise bekâr olanların araştırma açısından “olumsuz” tepki verdikleri görülmüştür.

4.6.2. Temel Konu Başlıkları Halinde ATOF Bulguları

ATOF’un 1, 2, 6, 7 numaralı maddeleri “**namus**” konusunu ele almaktadır.

- Çocukluğu kırsal alanda geçenler dört önermeden birine, çocukluğu kent ortamında geçenler ise bir diğer önermeye araştırma açısından olumsuz ve cinsiyetçi tepkiler vermiş, diğer iki önermede anlamlı fark saptanmamıştır. Araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının çocukluğunun/gençliğinin geçtiği sosyal çevrenin kentsel ya da kırsal niteliği, namus ile ilgili yaklaşımlarına **kısmen** etki etmektedir.
- Söz konusu dört önermenin üçünde, yetiştirilmesinde her iki ebeveynin daha çok rol oynadığı katılımcılar, diğer kesime (ağırlıkla “anne” tarafından yetiştirilenlere) göre araştırma açısından daha “olumsuz” tepkiler vermiş, bir önermede anlamlı fark saptanmamıştır. Araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarından her iki ebeveyn tarafından yetiştirilmiş olanlarının namus ile ilgili tepkilerinin çok daha muhafazakâr ve olumsuz yönde bulgulandığı söylenebilir.
- Lisansüstü eğitimi olan katılımcıların namus ile ilgili önermelerin birinde modern, birinde “olumsuz” ve geleneksel tepki verdikleri belirlenmiş, kalan iki önermede anlamlı fark saptanmamıştır. Araştırmaya katılan

sosyal hizmet uzmanlarının daha yüksek düzeyde eğitime sahip olmaları, namus ile ilgili yaklaşımlarına kısmen etki etmektedir.

- “Kadın” alanında çalışan katılımcılar, namus ile ilgili önermelere araştırma açısından daha “olumlu” ve modern tepkiler vermiştir.
- İdari statü açısından “yönetici” konumunda olan katılımcıların, namus ile ilgili önermelerin birinde “olumlu”, modern; birinde “olumsuz” ve geleneksel tepki verdikleri belirlenmiş, kalan iki önermede anlamlı fark saptanmamıştır. Araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının idari konumda olup olmamalarının, namus olgusuna yaklaşımlarını sınırlı oranda etkilediği bulgusuna erişilmiştir.

ATOF’un 2, 3, 9 ve 23 numaralı maddeleri “**fiziksel güç**”, “**şiddet**” ve “**saldırganlık**” konularına odaklanmaktadır.⁴³

- Çocukluğu kırsal alanda geçenler bir önermeye, çocukluğu kent ortamında geçenler ise bir diğer önermeye araştırma açısından olumsuz ve cinsiyetçi tepkiler vermiş, diğer iki önermede anlamlı fark saptanmamıştır. Araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının çocukluğunun/gençliğinin kır ya da kentte geçmesi, “fiziksel güç”, “şiddet” ve “saldırganlık” ile ilgili yaklaşımlarına kısmen etki etmektedir.
- Lisansüstü eğitimi olan katılımcıların iki önermede araştırma açısından diğer gruba göre daha olumsuz, birinde olumlu yönde tepki verdiği görülmüş, bir önermede ise iki grup arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının daha yüksek bir eğitim düzeyine sahip olması, “fiziksel güç”, “şiddet” ve “saldırganlık” ile ilgili yaklaşımlarına olumlu yönde etki etmemiştir. Aksine daha yüksek eğitilmiş kesim genellikle daha muhafazakâr ve şiddete meyilli tepkiler vermiştir.
- “Kadın” alanında çalışan katılımcılar, “fiziksel güç”, “şiddet” ve “saldırganlık” ile ilgili önermelere araştırma açısından daha “olumlu” ve modern, “danışmanlık” alanında çalışanlar ise “olumsuz” ve geleneksel tepkiler vermiştir.

⁴³ 2 numaralı önerme, namus ve güç-şiddet konularına aynı anda temas ettiğinden bu başlıkta da ele alınmıştır.

- “Yönetici” konumunda olan katılımcıların, bahse konu önermelerin ikisinde “olumlu”, modern; birinde “olumsuz” ve geleneksel tepki verdikleri belirlenmiş, kalan tek önermede anlamlı fark saptanmamıştır. Araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının “masa başında”, “ofiste” yönetici olması ya da “sahada” meslek elemanı olması “fiziksel güç”, “şiddet” ve “saldırganlık” ile ilgili yaklaşımlarını etkilemektedir. Yönetici konumundaki katılımcılar bahsi geçen olgulara genellikle daha “olumlu” ve modern tepkiler vermektedir.
- 15 yıldan az zaman önce mezun olmuş katılımcılar, söz konusu dört önermenin birine araştırma açısından olumlu, birine olumsuz tepki vermiş, iki önermede ise anlamlı fark bulunmamıştır. Katılımcıların deneyimli sosyal hizmet uzmanı olması ya da olmaması, “fiziksel güç”, “şiddet” ve “saldırganlık” ile ilgili yaklaşımlara sınırlı oranda etki etmektedir.

ATOF’un 4, 5, 22 ve 24 numaralı maddeleri **“sözel şiddet/küfür”** ve **“eril dil”** konularını ele almaktadır.

- ✓ Yetiştirilmesinde her iki ebeveynin daha çok rol oynadığı katılımcılar, söz konusu dört önermenin ikisinde diğer kesime göre araştırma açısından daha “olumsuz” tepkiler vermiş, diğer iki önermede anlamlı fark saptanmamıştır. Araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarından her iki ebeveyn tarafından yetiştirilmiş olanlarının “sözel şiddet/küfür” ve “eril dil” ile ilgili tepkileri çok daha geleneksel ve olumsuz yönde bulgulanmıştır.
- ✓ Lisansüstü eğitimi olan katılımcıların bir önermede araştırma açısından diğer gruba göre daha olumsuz, birinde olumlu yönde tepki verdiği görülmüş, iki önermede ise iki grup arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının daha yüksek bir eğitim düzeyine sahip olması, “sözel şiddet/küfür” ve “eril dil” ile ilgili yaklaşımlarına kısmen etki etmektedir.
- ✓ “Kadın” alanında çalışan katılımcılar, “sözel şiddet/küfür” ve “eril dil” ile ilgili önermelere araştırma açısından daha “olumlu” ve modern tepkiler vermiştir.

- ✓ “Yönetici” konumunda olan katılımcıların, bahse konu önermelerin ikisinde “olumlu” ve modern tepkiler verdikleri belirlenmiş; diğer iki önermede anlamlı fark saptanmamıştır. Sosyal hizmet uzmanının idareci olup olmasının “sözel şiddet/küfür” ve “eril dil” ile ilgili yaklaşımlarına büyük oranda etki ettiği, etkinin genellikle olumlu yönde olduğu bulgulanmıştır.
- ✓ 15 yıldan daha az zaman önce mezun olmuş katılımcılar söz konusu dört önermenin üçüne, diğer gruba göre araştırma açısından daha olumsuz tepki vermiş, tek önermede anlamlı fark edinilmemiştir. Deneyimli sosyal hizmet uzmanı olmak, araştırmaya katılım gösterenlerin “sözel şiddet/küfür” ve “eril dil” ile ilgili yaklaşımlarına etki etmekte, etki büyük oranda olumlu yönde gerçekleşmektedir.

ATOF’un 8, 10, 11, 12, 13 ve 25 numaralı maddeleri, “**çocukluk örüntüleri**” ve “**otorite figürleri**” konularına odaklanmıştır.

- Çocukluğu kırsal alanda geçen katılımcılar altı önermenin dördüne, çocukluğu kent ortamında geçenlere göre araştırma açısından daha olumsuz ve cinsiyetçi tepkiler vermiş, diğer iki önermede anlamlı fark saptanmamıştır. Araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının çocukluğunun/gençliğinin kırsal alanda geçmiş olması, “çocukluk örüntüleri” ve “otorite figürleri” ile ilgili yaklaşımlarına etki etmektedir. Etki büyük oranda olumsuz niteliktedir.
- Yetiştirilmesinde her iki ebeveynin daha çok rol oynadığı katılımcılar, söz konusu altı önermenin ikisinde diğer kesime göre araştırma açısından daha “olumsuz”, birinde olumlu ve modern tepkiler vermiş, diğer üç önermede anlamlı fark saptanmamıştır. Araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının hangi otorite figürlerince yetiştirildiklerinin söz konusu önermelerle ilgili yaklaşımlarını kısmen etkilediği görülmüştür.
- Lisansüstü eğitimi olan katılımcıların iki önermede araştırma açısından diğer gruba göre daha olumsuz, ikisinde olumlu yönde tepki verdiği görülmüş, kalan iki önermede ise iki grup arasında anlamlı fark bulunmamıştır. Araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının daha

yüksek bir eğitim düzeyine sahip olması, “çocukluk örüntüleri” ve “otorite figürleri” ile ilgili yaklaşımlarına kısmen etki etmektedir.

- Bu grup önermelerden elde edilen sonuçlarda öne çıkan mesleki alanlar, “kadın” ve “danışmanlık” olmuştur. “Kadın” alanında çalışan katılımcılar, “çocukluk örüntüleri” ve “otorite figürleri” ile ilgili önermelere araştırma açısından daha “olumlu” ve modern; “danışmanlık” alanında çalışanlar ise “olumsuz” tepkiler vermiştir.
- İdari statü açısından “yönetici” konumunda olan katılımcıların, belirtilen altı önermenin beşinde “olumsuz” ve cinsiyetçi tepkiler verdikleri belirlenmiş; tek önermede anlamlı fark saptanmamıştır. Sosyal hizmet uzmanının idareci konumunda olmasının “çocukluk örüntüleri” ve “otorite figürleri” ile ilgili yaklaşımlarına büyük oranda olumsuz yönde etki ettiği belirlenmiştir.
- 15 yıldan daha az zaman önce mezun olmuş katılımcılar söz konusu altı önermenin üçüne, diğer gruba göre araştırma açısından daha “olumlu” ve modern tepkiler vermiş, diğer üç önermede anlamlı fark edinilmemiştir. Sosyal hizmet uzmanının meslekte daha deneyimli olması, “çocukluk örüntüleri” ve “otorite figürleri” ile ilgili yaklaşımlarına kısmen etki etmektedir.
- Çocuk sahibi olan katılımcıların söz konusu altı önermenin ikisine, çocuğu olmayanlara göre araştırma açısından olumsuz yönde tepki verdiği belirlenmiş, diğer dört alanda anlamlı fark edinilememiştir. Araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının çocuk sahibi olması, “çocukluk örüntüleri” ve “otorite figürleri” ile ilgili yaklaşımlarına bir miktar olumsuz yönde ve sınırlı oranda etki etmektedir.

ATOF’un 14, 15, 16, 17, 18, 19 numaralı maddeleri, **“hane içi ve dışı toplumsal cinsiyet eksenli statü”** ve **“eve ekmek getirme yetkinliği”** konularını ele almaktadır.

- Çocukluğu kırsal alanda geçen katılımcılar, belirtilen altı önermenin dördüne, çocukluğu kent ortamında geçen katılımcılara göre araştırma açısından daha olumsuz ve ataerkil tepkiler vermiş, diğer iki önermede

anlamalı fark bulunmamıştır. Katılımcıların çocukluğunun/gençliğinin geçtiği alanın kırsal alan olması, “hane içi ve dışı toplumsal cinsiyet eksenli statü” ve “eve ekmek getirme yetkinliği” ile ilgili yaklaşımlarına büyük oranda olumsuz yönde etki etmektedir.

- Yetiştirilmesinde her iki ebeveynin daha çok rol oynadığı katılımcılar, söz konusu altı önermenin birinde diğer kesime göre araştırma açısından “olumsuz” ve ataerkil, birinde “olumlu” tepkiler vermiş, diğer dört önermede anlamalı fark saptanmamıştır. Araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının hangi otorite figürlerince yetiştirildiklerinin “hane içi ve dışı toplumsal cinsiyet eksenli statü” ve “eve ekmek getirme yetkinliği” ile ilgili yaklaşımlarını “oldukça sınırlı oranda” etkilediği görülmüştür.
- Lisansüstü eğitimi olan katılımcılar, bahse konu altı önermenin birinde diğer kesime göre araştırma açısından “olumsuz” ve ataerkil, birinde “olumlu” tepkiler vermiş, diğer dört önermede anlamalı fark saptanmamıştır. Araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının lisansüstü eğitime sahip olup olmama durumunun “hane içi ve dışı toplumsal cinsiyet eksenli statü” ve “eve ekmek getirme yetkinliği” ile ilgili yaklaşımlarını bir miktar olumsuz yönde etkilediği belirtilebilir.
- “Kadın” alanında çalışan katılımcılar, söz konusu önermelere araştırma açısından daha “olumlu” ve modern tepkiler vermiştir. Ancak özellikle dikkat çeken nokta, “çocuk” alanında çalışanların konu ile ilgili yaklaşımlarının diğer alanlarda çalışanlara göre kayda değer oranda “olumsuz” ve eril merkezli olduğudur.
- “Yönetici” konumunda olan katılımcıların, bahse konu altı önermenin üçünde araştırma açısından “olumsuz” ve ataerkil, birinde “olumlu” yönde tepkiler verdikleri belirlenmiş; diğer iki önermede anlamalı fark elde edilmemiştir. Sosyal hizmet uzmanının idareci statüsünde olmasının “hane içi ve dışı toplumsal cinsiyet eksenli statü” ve “eve ekmek getirme yetkinliği” ile ilgili yaklaşımlarına büyük oranda olumsuz yönde etki ettiği belirlenmiştir.
- Gelir düzeyi yeterli olan katılımcıların, söz konusu altı önermenin ikisinde araştırma açısından “olumsuz” ve ataerkil, birinde “olumlu” yönde tepki

verdikleri belirlenmiş; diğer üç önermede anlamlı fark saptanmamıştır. Araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının gelir durumunun “hane içi ve dışı toplumsal cinsiyet eksenli statü” ve “eve ekmek getirme yetkinliği” ile ilgili yaklaşımlarını sınırlı oranda etkilediği görülmüştür.

- Evli durumdaki katılımcıların söz konusu altı önermenin ikisinde araştırma açısından “olumsuz” ve ataerkil, birinde “olumlu” yönde tepki verdikleri belirlenmiş; diğer üç önermede anlamlı fark saptanmamıştır. Araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının evli olma ve olmama durumunun “hane içi ve dışı toplumsal cinsiyet eksenli statü” ve “eve ekmek getirme yetkinliği” ile ilgili yaklaşımlarını kısmen etkilediği belirlenmiştir.

ATOF’un 20 ve 21 numaralı maddeleri, **“homofobi”** olgusuna odaklanmıştır.

- ❖ Yetiştirilmesinde her iki ebeveynin daha çok rol oynadığı katılımcılar, “homofobi” olgusunu konu edinen söz konusu önermelerin ikisine de diğer kesime göre araştırma açısından daha “olumsuz” ve cinsiyetçi tepkiler vermiştir. Araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının hangi otorite figürlerince yetiştirildiklerinin “homofobi” ile ilgili yaklaşımlarını büyük oranda etkilediği söylenebilir. Ağırlıkla ve yalnızca “anne” tarafından yetiştirilen katılımcıların çok daha toplumsal cinsiyet eşitliği yanlısı bir tutum içerisinde olduğu belirtilebilir.
- ❖ İdari statü açısından “yönetici” konumunda olan katılımcılar, “homofobi” olgusunu ele alan bahse konu önermelerin ikisinde de araştırma açısından “olumsuz” ve cinsiyetçi tepkiler vermiştir. Araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının idareci statüsünde olmasının “homofobi” ile ilgili yaklaşımlarına etki ettiği, etkinin büyük oranda olumsuz yönde olduğu bulgularına erişilmiştir.

4.6.3. Maddeler Halinde ATOF Bulguları

Anlamlı sonuçlar verebileceği öngörülen bazı değişkenlerin ATOF maddelerinin her biri ile karşılaştırılmasından şu sonuçlar elde edilmiştir

(“Katılıyorum” yanıtları “evet”, “katılmıyorum” yanıtları “hayır” olarak belirtilmiştir. ATOF maddeleri, formdaki sıralamasıyla ele alınmıştır):

4.6.3.1. “Bir kadının gece geç saatlerde dışarıda bulunması ve alkol alması, namusuyla ilgili olarak bende iyi bir izlenim bırakmaz.” Önermesi

Tablo-35: ATOF-1 ile Çocukluğun Geçtiği Sosyal Çevre Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATO-1			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
ÇOCUKLUĞUN GEÇTİĞİ SOSYAL ÇEVRE	Kent	17 15,3%	8 7,2%	86 77,5%	111 100,0%
	Kır	15 22,7%	5 7,6%	46 69,7%	66 100,0%
Toplam		32 18,1%	13 7,3%	132 74,6%	177 100,0%

Pearson Chi-Square: 0,449

Önermeye, çocukluğu kentte geçenlerin %15,3 oranında; çocukluğu kırdan geçenlerin ise %22,7 oranında “evet” yanıtı verdikleri; dolayısıyla çocukluğu kırdan geçen katılımcıların önermeye yaklaşımlarının daha geleneksel olduğu görülmüştür.

Tablo-36: ATOF-1 ile Katılımcının Kim Tarafından Yetiştirildiği Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATO-1			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
KATILIMCININ KİM TARAFINDAN YETİŞTİRİLDİĞİ	Anne	8 15,7%	4 7,8%	39 76,5%	51 100,0%
	Anne ve Baba	24 20,7%	8 6,9%	84 72,4%	116 100,0%
	Baba	0 0,0%	0 0,0%	2 100,0%	2 100,0%
Toplam		32 18,9%	12 7,1%	125 74,0%	169 100,0%

Fisher's Exact Test: 0,874

“Anne” tarafından büyütülen katılımcıların önermeye %15,7 oranında; “anne ve baba” tarafından büyütülenlerin ise %20,7 oranında “evet” yanıtı verdikleri görülmüştür. “Kim tarafından büyütüldünüz?” sorusunun “anne”, “baba”, “anne ve baba” biçiminde üç ayrı seçenek barındırmasının katılımcılar açısından kısmen karışıklığa neden olmuş olabileceği değerlendirilmektedir. Yine de iki grup arasında saptanan %5’lik fark anlamlı ve yoruma müsait bulunmuştur. Her iki ebeveyn tarafından yetiştirilen katılımcıların önermeye daha muhafazakâr yaklaştıkları sonucuna ulaşmak mümkündür.

“Askerlik”, “medeni durum” ve “lisansüstü eğitim” değişkenlerinin önermeyle karşılaştırılmasından anlamlı farklar bulunmamıştır.

Tablo-37: Mesleki Alanların Birbiriyle Karşılaştırılması (ATOF-1)

Mesleki Alan	“Evet” Oranı (%)	“Evet” Yanıtı Veren Kişi Sayısı (n)	“p” değeri
Kadın	4,9	2/41	0,041
Çocuk	16,2	18/111	0,063
Sosyal Yardım	13	9/69	0,037
Danışmanlık	11,9	5/42	0,092

Tablodaki verilerden, “kadın” alanında çalışanların, diğer üç alanda çalışanlara oranla daha modern ve ilerici bir bakış sundukları; ancak kadın alanı için “evet” yanıtı veren katılımcıların 2/41 gibi düşük bir sayıda olması nedeniyle yorumun genellemeye yeterince müsait olmadığı yorumuna ulaşmak mümkündür. Kadın ve sosyal yardım alanında çalışanlar ile önermenin karşılaştırılmasından istatistiki olarak anlamlı sonuç elde edildiği de tabloda görülmektedir.

Tablo-38: ATOF-1 ile Kurumdaki Pozisyon Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATO-1			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
KURUMDAKİ POZİSYON	Sosyal Hizmet Uzmanı	19 15,8%	10 8,3%	91 75,8%	120 100,0%
	Yönetici	9 22,0%	2 4,9%	30 73,2%	41 100,0%
	Akademisyen	1 16,7%	1 16,7%	4 66,7%	6 100,0%
Toplam		29 17,4%	13 7,8%	125 74,9%	167 100,0%

Fisher's Exact Test: 0,59

Mesleki yaşantısındaki idari statüsü “sosyal hizmet uzmanı” olan katılımcıların önermeye %15,8 oranında, “yönetici” olanların ise %22 oranında “evet” yanıtı verdikleri saptanmıştır. Oranlardan, idareci statüsündeki katılımcıların idareci olmayanlara göre önerme hakkında daha “olumsuz” ve “muhafazakâr” bir yaklaşım içinde oldukları yorumuna ulaşılması mümkündür.⁴⁴

“Mezuniyetten sonra geçen süre” değişkeninin önermeyle karşılaştırılmasından anlamlı bir fark edinilmemiştir (Pearson Chi-Square: 1).

Tablo-39: ATOF-1 ile Yatılı Okul Geçmişi Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATO-1			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
YATILI OKUL GEÇMİŞİ	Evet	5 13,5%	7 18,9%	25 67,6%	37 100,0%
	Hayır	27 19,3%	6 4,3%	107 76,4%	140 100,0%
Toplam		32 18,1%	13 7,3%	132 74,6%	177 100,0%

Pearson Chi-Square: 0,009

⁴⁴ Akademisyen olduğunu belirten katılımcıların sayısı yalnızca 6 (altı) olduğundan bu ATOF önermesi ve diğer ATOF önermelerinde istatistiki bir analiz yapılmamıştır.

“Yatılı okul” geçmişli olan katılımcıların önermeye %13,5 oranında “evet”, olmayanların ise %19,3 oranında “evet” yanıtı verdikleri görülmüştür. Erkeklik olgusunun üretilip pekiştirildiği homososyal ve tek cinsiyetli alanlardan biri olarak yatılı okullarda bulunmanın sosyal hizmet uzmanları için, beklenenin aksine onları daha “modern” ve “toplumsal cinsiyet eşitliğinden yana” bir tutum takınmaya sevkdebileceği yönünde bir sonuç elde edilmiştir. Bunun tesadüfi, kuramsal ve pratik açıdan anlamsız bir sonuç mu olduğu, yoksa gerçekten bir anlam ifade edip etmediği hususunda tereddüt söz konusudur.

4.6.3.2. “Birisi namusumla ilgili kötü ve haketmediğim bir söz ederse fiziksel şiddete başvururum.” Önermesi

Tablo-40: ATOF-2 ile Çocukluğun Geçtiği Sosyal Çevre Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATO-2			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
ÇOCUKLUĞUN GEÇTİĞİ SOSYAL ÇEVRE	Kent	30	26	55	111
		27,0%	23,4%	49,5%	100,0%
	Kır	15	16	35	66
		22,7%	24,2%	53,0%	100,0%
Toplam		45	42	90	177
		25,4%	23,7%	50,8%	100,0%

Pearson Chi-Square: 0,814

Önermeye, çocukluğu kentte geçenlerin %27 oranında; çocukluğu kırdan geçenlerin ise %22,7 oranında “evet” yanıtı verdikleri görülmüştür. Çocukluğu kentte geçen katılımcılar, az farkla da olsa şiddete daha meyilli yanıtlar vermiştir.

“Katılımcının kim tarafından büyütüldüğü” ve “medeni durumu” değişkenlerinin önermeye karşılaştırılmasından anlamlı farklar bulunmamıştır.

Askerlik yapmış olan katılımcıların önermeye %26,8 oranında, yapmamış olanların %20,5 oranında “evet” yanıtı verdikleri görülmüş; buradan, her ne kadar kişinin şiddete eğilimli olması yalnızca askerlik deneyimi ile açıklanamasa da, askerlik deneyimi olan sosyal hizmet uzmanlarının şiddet içerikli bu önermeye daha “olumsuz” ve “şiddete meyilli” yanıtlar verdikleri gözlemlenmiştir (Pearson Chi-Square: 0,638).

Tablo-41: ATOF-2 ile Lisansüstü Eğitim Durumu Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATO-2			Toplam
		KATILIYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM DURUMU	Lisansüstü Eğitim Yok.	27	27	61	115
		23,5%	23,5%	53,0%	100,0%
	Lisansüstü Eğitim Var.	17	15	29	61
		27,9%	24,6%	47,5%	100,0%
Toplam		44	42	90	176
		25,0%	23,9%	51,1%	100,0%

Pearson Chi-Square: 0,754

Lisansüstü eğitimi olan sosyal hizmet uzmanlarının bu önermeye %27,9 oranında, olmayanların %23,5 oranında “evet” yanıtı verdikleri; beklentinin aksine “daha yüksek eğitilmiş” kesimin, şiddet içerikli bu önermeye az farkla da olsa daha “olumsuz”, daha “şiddet yanlısı” yanıtlar verdikleri görülmüştür.

Tablo-42: Mesleki Alanların Birbiriyle Karşılaştırılması (ATO-2)

Mesleki Alan	“Evet” Oranı (%)	“Kararsız” Oranı (%)	“p” değeri
Kadın	17,1	34,1	0,139
Çocuk	25,2	29,7	0,039
Sosyal Yardım	21,7	27,5	0,523
Danışmanlık	31	14,3	0,235

Çarpıcı biçimde, mesleğin “danışmanlık hizmetleri” alanında çalışan sosyal hizmet uzmanları, diğer üç alanda çalışanlara göre önermeye daha yüksek bir yüzdeyle “katıldığını” belirtmiş, çok daha şiddete meyilli bir görüntü çizmiştir. Danışmanlık alanında çalışanlar, diğer alanlarda çalışanlara göre önerme hakkında en az oranda “kararsız” kalan kesimi oluşturmuş; önerme ile ilgili kanaat, “evet” ve “hayır” kutuplarında yoğunlaşma eğilimi göstermiştir.

Tablo-43: ATOF-2 ile Kurumdaki Pozisyon Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATO-2			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
KURUMDAKİ POZİSYON	Sosyal Hizmet Uzmanı	32 26,7%	30 25,0%	58 48,3%	120 100,0%
	Yönetici	7 17,1%	10 24,4%	24 58,5%	41 100,0%
	Akademisyen	4 66,7%	0 0,0%	2 33,3%	6 100,0%
	Toplam	43 25,7%	40 24,0%	84 50,3%	167 100,0%

Fisher's Exact Test: 0,144

Çalıştığı kurumdaki idari statüsü “sosyal hizmet uzmanı” olan katılımcıların önermeye %26,7 oranında, “yönetici” olanların ise %17,1 oranında “evet” yanıtı verdikleri saptanmıştır. Bu anlamlı farktan; yöneticilerin, elitist bir yaklaşımla kendilerini daha “üst” bir noktada görmeleri nedeniyle fiziksel şiddete “bulaşmadıkları” yorumuna ulaşılabileceği düşünülmektedir. Yönetici durumunda olan katılımcıların bu durumu, araştırmanın kuramsal kısmında bahsi geçen; fiziksel şiddet yerine sembolik şiddeti tercih eden, kentli, modern, “yeni tip” erkeklik tarzlarıyla da uyumludur.

ATO-1 önermesinde görülenin bir benzeri olarak, “yatılı okul” geçmişi olan katılımcıların önermeye %21,6 oranında, olmayanların ise %26,4 oranında “evet” yanıtı verdikleri görülmüştür (Pearson Chi-Square: 0,832).

Tablo-44: ATOF-2 ile Mezuniyetten Sonra Geçen Süre Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATOOF-2			Toplam
		KATILIYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
MEZUNİYETTEN SONRA GEÇEN SÜRE	15 Yıldan Az Zaman Önce	25 24,0%	25 24,0%	54 51,9%	104 100,0%
	15 Yıl ve Üzeri Zaman Önce	20 27,4%	17 23,3%	36 49,3%	73 100,0%
Toplam		45 25,4%	42 23,7%	90 50,8%	177 100,0%

Pearson Chi-Square: 0,879

“Mezuniyetten sonra geçen süre” değişkeninde, “15 yıldan az zaman önce” mezun olan katılımcıların %24 oranında, “15 yıl ve üzeri zaman önce” mezun olanların %27,4 oranında “evet” yanıtı verdikleri görülmüştür. Buradan, daha deneyimli olan sosyal hizmet uzmanlarının az farkla da olsa daha şiddete meyilli yanıtlar verdikleri sonucuna ulaşılabilir.

4.6.3.3. “Kadınlar, yanlarında fiziksel olarak güçlü, kendilerini koruyup kollayan bir erkek ister.” Önermesi

Tablo-45: ATOF-3 ile Çocukluğun Geçtiği Sosyal Çevre Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATOOF-3			Toplam
		KATILIYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
ÇOCUKLUĞUN GEÇTİĞİ SOSYAL ÇEVRE	Kent	48 43,2%	21 18,9%	42 37,8%	111 100,0%
	Kır	32 48,5%	13 19,7%	21 31,8%	66 100,0%
Toplam		80 45,2%	34 19,2%	63 35,6%	177 100,0%

Pearson Chi-Square: 0,71

Çocukluğu kentte geçenlerin önermeye, %43,2 oranında; kırdaki geçenlerin ise %48,5 oranında “evet” yanıtı verdikleri görülmüştür. Çocukluğu kırsal alanda geçen

katılımcıların, kentte geçenlere göre konuya daha geleneksel yaklaştıkları bulgusuna erişilmiştir.

“Katılımcının kim tarafından büyütüldüğü”, “askerlik durumu” ve “medeni durumu” değişkenlerinin önermeye karşılaştırılmasından anlamlı fark edinilmemiştir.

Tablo-46: ATOF-3 ile Lisansüstü Eğitim Durumu Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATOOF-3			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM DURUMU	Lisansüstü Eğitim Yok.	53 46,1%	24 20,9%	38 33,0%	115 100,0%
	Lisansüstü Eğitim Var.	26 42,6%	10 16,4%	25 41,0%	61 100,0%
Toplam		79 44,9%	34 19,3%	63 35,8%	176 100,0%

Pearson Chi-Square: 0,543

Lisansüstü eğitimi olan sosyal hizmet uzmanlarının bu önermeye %42,6 oranında, olmayan katılımcıların %46,1 oranında “evet” yanıtı verdikleri; “daha yüksek eğitim seviyesine sahip” kesimin önermeye araştırma açısından daha olumlu yaklaştığı görülmüştür.

Tablo-47: Mesleki Alanların Birbiriyle Karşılaştırılması (ATOOF-3)

Mesleki Alan	“Evet” Oranı (%)	“p” değeri
Kadın	43,9	0,982
Çocuk	47,7	0,339
Sosyal Yardım	47,8	0,712
Danışmanlık	47,6	0,761

Kadın alanı dışındaki üç alanın “evet” oranlarının neredeyse birbirinin aynı olduğu; kadın alanına ait oranın bir miktar daha düşük olduğu görülmüş, dolayısıyla kadın alanında çalışan sosyal hizmet uzmanlarının bu önermeye araştırma açısından bir miktar daha olumlu yanıtlar verdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo-48: ATOF-3 ile Kurumdaki Pozisyon Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATOOF-3			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
KURUMDAKİ POZİSYON	Sosyal Hizmet Uzmanı	61 50,8%	22 18,3%	37 30,8%	120 100,0%
	Yönetici	13 31,7%	9 22,0%	19 46,3%	41 100,0%
	Akademisyen	3 50,0%	0 0,0%	3 50,0%	6 100,0%
	Toplam	77 46,1%	31 18,6%	59 35,3%	167 100,0%

Fisher's Exact Test: 0,166

İdari statüsü “sosyal hizmet uzmanı” olan katılımcıların önermeye %50,8 oranında, “yönetici” olanların ise %31,7 oranında “evet” yanıtı verdikleri görülmüştür. İki grup arasında önermeye verilen tepki bakımından neredeyse %20’lik bir farkın bulunması; yöneticilerin, sahada çalışan meslek elemanlarına göre çok daha “modern” ve “ilerici” yanıtlar vermiş olması oldukça çarpıcıdır.

Tablo-49: ATOF-3 ile Mezuniyetten Sonra Geçen Süre Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATOOF-3			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
MEZUNİYETTEN SONRA GEÇEN SÜRE	15 Yıldan Az Zaman Önce	49 47,1%	19 18,3%	36 34,6%	104 100,0%
	15 Yıl ve Üzeri Zaman Önce	31 42,5%	15 20,5%	27 37,0%	73 100,0%
Toplam		80 45,2%	34 19,2%	63 35,6%	177 100,0%

Pearson Chi-Square: 0,823

“15 yıldan az zaman önce” mezun olan katılımcıların önermeye %47,1 oranında, “15 yıl ve üzeri zaman önce” mezun olanların %42,5 oranında “evet” yanıtı verdikleri görülmüştür. Daha deneyimli olan sosyal hizmet uzmanlarının önermeye araştırma açısından bir miktar daha olumlu yanıtlar verdikleri söylenebilir.

4.6.3.4. “Günlük yaşıntıda çok kızdığım bir durum olduğunda, doğrudan ilgili kişinin duyabileceği netlikte ve sinkaflı biçimde (içinde erkek ve kadın cinsel organ isimlerinin geçeceği biçimde) küfür ettiğim durumlar olur.” Önermesi

Tablo-50: ATOF-4 ile Çocukluğun Geçtiği Sosyal Çevre Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATO-4			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
ÇOCUKLUĞUN GEÇTİĞİ SOSYAL ÇEVRE	Kent	24	18	69	111
		21,6%	16,2%	62,2%	100,0%
	Kır	18	3	45	66
		27,3%	4,5%	68,2%	100,0%
Toplam		42	21	114	177
		23,7%	11,9%	64,4%	100,0%

Pearson Chi-Square: 0,063

Çocukluğu kentte geçenlerin önermeye, %21,6 oranında, çocukluğu kırdan geçenlerin ise %27,3 oranında “evet” yanıtı verdikleri görülmüştür. Çocukluğu kırdan geçen katılımcıların kentte geçenlere göre küfre çok daha fazla meylectiği ilk göze çarpan unsur olurken ikinci önemli nokta, kırdan büyüyenlerin “kararsız” kesiminin yalnızca %4,5 orana sahip olduğudur.

Tablo-51: ATOF-4 ile Katılımcının Kim Tarafından Yetiştirildiği Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATO-4			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
KATILIMCININ KİM TARAFINDAN YETİŞTİRİLDİĞİ	Anne	6	7	38	51
		11,8%	13,7%	74,5%	100,0%
	Anne ve Baba	31	13	72	116
		26,7%	11,2%	62,1%	100,0%
Toplam		37	20	110	167
		22,2%	12,0%	65,9%	100,0%

Pearson Chi-Square: 0,1

Yalnızca “anne” tarafından yetiştirilen katılımcıların önermeye %11,8 oranında, her iki ebeveyn tarafından yetiştirilen katılımcıların ise %26,7 oranında “evet” yanıtı verdikleri görülmektedir. Açık ara farkla, araştırmaya katılan ve her iki ebeveyn tarafından büyütülen sosyal hizmet uzmanlarının çok daha “küfürcü” olabilecekleri yönünde dikkat çekici bir sonuç elde edilmiştir. Küfre başvurmanın yalnızca ebeveynlere ve “olağan şüpheli” olarak özellikle hanede “baba”nın varlığına bağlanmasının doğru olmayabileceği, hane dışındaki sosyal çevrenin bu konuda daha belirleyici olabildiği bir gerçektir. Yine de iki grup arasındaki %15’lik fark oldukça dikkat çekicidir.

Tablo-52: ATOF-4 ile Askerlik Yapma Durumu Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATOOF-4			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
ASKERLİK YAPMA DURUMU	Evet	29	19	90	138
		21,0%	13,8%	65,2%	100,0%
	Hayır	13	2	24	39
		33,3%	5,1%	61,5%	100,0%
Toplam		42	21	114	177
		23,7%	11,9%	64,4%	100,0%

Pearson Chi-Square: 0,141

Önermeye, askerlik yapmış sosyal hizmet uzmanlarının %21 oranında, yapmamış olanların %33,3 oranında “evet” yanıtı verdikleri; beklenenin aksine, önemli bir “erkeklik mekanı” ve homososyal alan olarak askeri kıışlada bulunmuş katılımcıların açık ara farkla çok daha az oranda küfre meylettği görülmüştür. Daha düşük eğitim seviyesine sahip olup daha uzun süre askerlik yapan erkekler için askeri kıışlalar ve askerlik, çoğunlukla yaşantılarında “dönüm noktası” olarak algılanan, onları “adam eden” ve “akıllandıran” mecralar olarak görülmektedir. Ancak, eğitilmiş ve profesyonel meslek sahibi bir kesim olarak sosyal hizmet uzmanları için askerliğin böylesi “keskin” bir işleve sahip olmayabileceği düşünülmektedir. Zira ülkemizde lisans mezunları 5,5 ay ya da en fazla 12 ay süreyle askerlik yapmaktadır. Özellikle eğitilmiş ve meslek sahibi kesimin faydalandığı, “bedelli askerlik” biçiminde bir olanağın mevcut olduğunun hatırlatılması da yerinde olacaktır.

“Medeni durum”, “lisansüstü eğitim” ve “kurumdaki pozisyon” değişkenlerinin önermeyle karşılaştırılmasından anlamlı farklar bulunmamıştır.

Tablo-53: Mesleki Alanların Birbiriyle Karşılaştırılması (ATOF-4)

Mesleki Alan	“Evet” Oranı (%)	“p” değeri
Kadın	14,6	0,286
Çocuk	22,5	0,847
Sosyal Yardım	23,2	0,403
Danışmanlık	14,3	0,173

Mesleğin “kadın” alanı ile birlikte bu kez “danışmanlık” alanında çalışanların da diğer alanlara göre daha “olumlu”, daha az küfre meyleden yanıtlar verdikleri görülmüştür.

Tablo-54: ATOF-4 ile Mezuniyetten Sonra Geçen Süre Değişkeninin Karşılaştırılması

	ATOF-4			Toplam
	KATILIYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
MEZUNİYETTEN SONRA GEÇEN SÜRE 15 Yıldan Az Zaman Önce	26	8	70	104
	25,0%	7,7%	67,3%	100,0%
15 Yıl ve Üzeri Zaman Önce	16	13	44	73
	21,9%	17,8%	60,3%	100,0%
Toplam	42	21	114	177
	23,7%	11,9%	64,4%	100,0%

Pearson Chi-Square: 0,122

“15 yıldan az zaman önce” mezun olan katılımcıların %25 oranında, “15 yıl ve üzeri zaman önce” mezun olanların %21,9 oranında “evet” yanıtı verdikleri; az farkla da olsa meslekte daha deneyimli olan katılımcıların daha az küfre başvurdukları; ancak aynı grubun kararsızlarının diğer grubun kararsızlarına göre bir hayli fazla olduğu görülmüştür.

Tablo-55: ATOF-4 ile Yatılı Okul Geçmişi Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATOOF-4			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
YATILI OKUL GEÇMİŞİ	Evet	10	3	24	37
		27,0%	8,1%	64,9%	100,0%
	Hayır	32	18	90	140
		22,9%	12,9%	64,3%	100,0%
Toplam		42	21	114	177
		23,7%	11,9%	64,4%	100,0%

Pearson Chi-Square: 0,68

“Yatılı okul” geçmişli olan katılımcıların önermeye %27 oranında “evet”, olmayanların ise %22,9 oranında “evet” yanıtı verdikleri görülmüştür. Homososyal bir alan olarak yatılı okul geçmişine sahip olmanın, araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının küfre başvurma oranını bir miktar artırmış olabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

4.6.3.5. “Küfür (sinkaflı) edecek gibi olduğumda bile kendimi tutarım.” Önermesi

Tablo-56: ATOF-5 ile Çocukluğun Geçtiği Sosyal Çevre Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATOOF-5			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
ÇOCUKLUĞUN GEÇTİĞİ SOSYAL ÇEVRE	Kent	49	23	39	111
		44,1%	20,7%	35,1%	100,0%
	Kır	35	17	14	66
		53,0%	25,8%	21,2%	100,0%
Toplam		84	40	53	177
		47,5%	22,6%	29,9%	100,0%

Pearson Chi-Square: 0,147

Önermeye verilen yanıtlar ters istikametlidir. Çocukluğu kentte geçenlerin önermeye, %35,1 oranında, çocukluğu kırdaki geçenlerin ise %21,2 oranında “hayır” yanıtı verdikleri görülmüştür. Bu oranlara göre kırdaki büyüyen katılımcıların kentte

büyüyenlere göre daha az küfre başvurduğu sonucu çıkmaktadır ki bu sonuç, bir önceki ATOF-4 önermesinin sonuçlarıyla **çelişmektedir**. ATOF-5 önermesinin **ters yönlü** olmasının, katılımcıların bir kısmı tarafından yanlış anlaşılmasına sebep olmuş olabileceği düşünülmektedir. Benzer çelişkili sonuçlar, “askerlik”, “mesleğin hangi alanında görev yapıldığı” ve “yatılı okul” değişkenlerinin önermeyle karşılaştırılmasında da saptanmıştır. Bu nedenle, **araştırmanın ana konu başlıklarından biri olan “küfür” ilgili olarak ATOF-5 yerine ATOF-4 sonuçlarının dikkate alınması daha isabetli olacaktır.**

Bununla birlikte, ATOF-4’te anlamlı fark elde edilemeyen değişkenlerin bazıları hakkında ATOF-5’te bazı sonuçlar elde edilebilmiştir. Bunlar aşağıda paylaşılacaktır. Ancak yukarıda da belirtildiği gibi, ters yönlü önermenin katılımcılar tarafından ne oranda doğru anlaşıldığı konusunda tereddüt bulunmaktadır.

Tablo-57: ATOF-5 ile Medeni Durum Değişkeninin Karşılaştırılması

	ATO-5			Toplam
	KATILIYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
MEDENİ DURUM	Evli	49 43,4%	28 24,8% 36 31,9%	113 100,0%
	Bekâr	35 54,7%	12 18,8% 17 26,6%	64 100,0%
Toplam	84 47,5%	40 22,6%	53 29,9%	177 100,0%

Pearson Chi-Square: 0,342

Medeni durumu “evli” olan katılımcıların önermeye %31,9 oranında, “bekâr” olanların %26,6 oranında “hayır” yanıtı verdikleri; dolayısıyla bekâr katılımcıların, küfre daha az başvurdukları görülmüştür.

Tablo-58: ATOF-5 ile Lisansüstü Eğitim Durumu Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATOOF-5			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM DURUMU	Lisansüstü Eğitim Yok.	57	22	36	115
		49,6%	19,1%	31,3%	100,0%
	Lisansüstü Eğitim Var.	27	18	16	61
		44,3%	29,5%	26,2%	100,0%
Toplam		84	40	52	176
		47,7%	22,7%	29,5%	100,0%

Pearson Chi-Square: 0,291

Lisansüstü eğitimi olan katılımcılar önermeye %26,2 oranında, olmayan katılımcılar %31,3 oranında “hayır” yanıtı vermişlerdir. Lisansüstü eğitimi olmayan katılımcıların küfre daha fazla başvurdukları sonucu edinilmiştir.

Tablo-59: ATOF-5 ile Kurumdaki Pozisyon Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATOOF-5			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
KURUMDAKİ POZİSYON	Sosyal Hizmet Uzmanı	59	24	37	120
		49,2%	20,0%	30,8%	100,0%
	Yönetici	21	11	9	41
		51,2%	26,8%	22,0%	100,0%
	Akademisyen	3	1	2	6
		50,0%	16,7%	33,3%	100,0%
Toplam		83	36	48	167
		49,7%	21,6%	28,7%	100,0%

Fisher's Exact Test: 0,788

“Sosyal hizmet uzmanı” olarak çalışan katılımcılar önermeye %30,8 oranında, “idareci” durumundaki katılımcılar %22 oranında “hayır” yanıtı vermişlerdir. Yönetici durumundaki katılımcıların, diğer gruba göre küfre daha az başvurdukları yönünde sonuç alındığı görülmektedir.

4.6.3.6. “Bir ailenin namusunu genellikle erkek korur; ancak namusun korunmasında kadının da önemli sorumlulukları vardır.” Önermesi

“Çocukluğun geçtiği sosyal çevre”, “medeni durum”, “kurumdaki pozisyon”, “mezuniyetten sonra geçen süre” ve “yatılı okul” değişkenlerinin önermeyle karşılaştırılmasından anlamlı farklar edinilememiştir.

Tablo-60: ATOF-6 ile Katılımcının Kim Tarafından Yetiştirildiği Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATO-6			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
KATILIMCININ KİM TARAFINDAN YETİŞTİRİLDİĞİ	Anne	15 29,4%	6 11,8%	30 58,8%	51 100,0%
	Anne ve Baba	40 34,5%	10 8,6%	66 56,9%	116 100,0%
Toplam		55 32,9%	16 9,6%	96 57,5%	167 100,0%

Pearson Chi-Square: 0,717

“Katılımcının kim tarafından yetiştirildiği” değişkeninde, daha çok “anne” tarafından büyütülenlerin önermeye %29,4 oranında, “anne ve baba” tarafından büyütülenlerin ise %34,5 oranında “evet” yanıtı verdikleri görülmüştür. Karşılaştırmadan, her iki ebeveyn tarafından yetiştirilen katılımcıların önermeye daha cinsiyetçi ve geleneksel tepkiler verdiği sonucu ortaya çıkmıştır.

Tablo-61: ATOF-6 ile Askerlik Yapma Durumu Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATO-6			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
ASKERLİK YAPMA DURUMU	Evet	49 35,5%	14 10,1%	75 54,3%	138 100,0%
	Hayır	8 20,5%	3 7,7%	28 71,8%	39 100,0%
Toplam		57 32,2%	17 9,6%	103 58,2%	177 100,0%

Pearson Chi-Square: 0,142

Önermeye, askerlik yapanların %35,5 oranında, yapmayanların %20,5 oranında “evet” yanıtı verdikleri; askerlik yapanların diğer gruba göre önermeye çok daha cinsiyetçi tepkiler verdiği görülmüştür.

Tablo-62: ATOF-6 ile Lisansüstü Eğitim Durumu Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATOOF-6			Toplam
		KATILIYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM DURUMU	Lisansüstü Eğitim Yok.	41 35,7%	13 11,3%	61 53,0%	115 100,0%
	Lisansüstü Eğitim Var.	15 24,6%	4 6,6%	42 68,9%	61 100,0%
Toplam		56 31,8%	17 9,7%	103 58,5%	176 100,0%

Pearson Chi-Square: 0,125

Benzer biçimde, lisansüstü eğitimi olanların önermeye %24,6 oranında, olmayanların %35,7 oranında “evet” yanıtı verdikleri; dolayısıyla araştırmaya katılan ve lisansüstü eğitime sahip olmayan sosyal hizmet uzmanlarının “namus” konusunda çok daha muhafazakâr ve geleneksel yaklaşımlar sergiledikleri görülmüştür.

Tablo-63: Mesleki Alanların Birbiriyle Karşılaştırılması (ATOOF-6)

Mesleki Alan	“Evet” Oranı (%)	“Kararsız” Oranı (%)	Kararsız Kişi Sayısı (n)	“p” değeri
Kadın	24,4	2,4	1/41	0,052
Çocuk	30,6	9,9	11/111	0,844
Sosyal Yardım	27,5	8,7	6/69	0,48
Danışmanlık	31	7,1	3/42	0,235

Cinsiyetçilik katsayısı yüksek söz konusu önermeye genel olarak %32,2 gibi yüksek bir ortalamayla “evet” dendiği göz önünde bulundurulduğunda, yalnızca “kadın” alanında çalışanlar tarafından %24,4 ile en düşük oranlı “evet” ve %2,4 ile en düşük oranlı “kararsız” yanıtı verilmiş olması dikkat çekici bir durum olarak ön plana çıkmaktadır. Bu bakımdan araştırmaya katılan ve “kadın” alanında çalışanların (ya da çalıştığı alanlardan biri “kadın” olanların) bu önermeye bir miktar daha modern içerikli ve toplumsal cinsiyet eşitliğinden yana yanıtlar verdiğini söylemek mümkündür. Bir

diğer önemli nokta, “danışmanlık” alanında çalışanların önermeye en cinsiyetçi ve ataerkil tepkileri veren grup olarak belirmiş olmasıdır.

Tablo-64: ATOF-6 ile Kreş Geçmişi Değişkeninin Karşılaştırılması

	ATO-6			Toplam
	KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
KREŞ GEÇMİŞİ	Evet	5 26,3%	5 26,3%	9 47,4%
	Hayır	52 32,9%	12 7,6%	94 59,5%
Toplam	57 32,2%	17 9,6%	103 58,2%	177 100,0%

Pearson Chi-Square: 0,033

“Kreş geçmişi” olan katılımcıların önermeye %26,3 oranında “evet”, %26,3 oranında “kararsız”; olmayanların %32,9 oranında “evet”, %7,6 oranında “kararsız” yanıtı verdikleri görülmüştür. Kreş geçmişi olanlar, önermeye daha modern tepkiler vermişlerdir.

4.6.3.7. “Kadın (eş, kız kardeş, kız çocuk vs.) tutum ve davranışları ile giyim-kuşamına dikkat ederek aile namusuna söz gelmemesine dikkat etmelidir.”

Önermesi

“Çocukluğun geçtiği sosyal çevre”, “askerlik durumu”, “medeni durum”, “lisansüstü eğitim”, “kurumdaki pozisyon”, “mezuniyetten sonra geçen süre” değişkenlerinin önermeyle karşılaştırılmasından anlamlı farklar edinilememiştir.

Tablo-65: ATOF-7 ile Katılımcının Kim Tarafından Yetiştirildiği Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATO-7			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
KATILIMCININ KİM TARAFINDAN YETİŞTİRİLDİĞİ	Anne	16 31,4%	4 7,8%	31 60,8%	51 100,0%
	Anne ve Baba	43 37,1%	10 8,6%	63 54,3%	116 100,0%
Toplam		59 35,3%	14 8,4%	94 56,3%	167 100,0%

Pearson Chi-Square: 0,735

“Anne” tarafından büyütülenlerin önermeye %31,4 oranında “evet”, “anne ve baba” tarafından büyütülenlerin ise %37,1 oranında “evet” yanıtı verdikleri görülmüş, dolayısıyla her iki ebeveyn tarafından büyütülen katılımcıların çok daha cinsiyetçi olabilecekleri yönünde bir yoruma ulaşılmıştır.

Tablo-66: Mesleki Alanların Birbiriyle Karşılaştırılması (ATO-7)

Mesleki Alan	“Evet” Oranı (%)	“Kararsız” Oranı (%)	Kararsız Kişi Sayısı (n)	“p” değeri
Kadın	24,4	4,9	2/41	0,171
Çocuk	33,3	10,8	12/111	0,333
Sosyal Yardım	31,9	8,7	6/69	0,948
Danışmanlık	33,3	7,1	3/42	0,936

Gerek “kararsız” oranında, gerekse de “evet” oranında görülen en düşük oranlar itibariyle “kadın” alanında çalışanlar, bu önermeye en modern ve çağdaş tepkileri veren kesimi oluşturmuştur. Diğer üç alanda çalışanların önermeye benzer oranlarda tepkiler verdikleri görülmektedir.

4.6.3.8. “Erkek çocuklarının elinde oyuncak tabanca, tüfek, kılıç vb. olması beni rahatsız etmiyor.” Önermesi

Tablo-67: ATOF-8 ile Çocukluğun Geçtiği Sosyal Çevre Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATOOF-8			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
ÇOCUKLUĞUN GEÇTİĞİ SOSYAL ÇEVRE	Kent	19	11	81	111
		17,1%	9,9%	73,0%	100,0%
	Kır	16	9	41	66
		24,2%	13,6%	62,1%	100,0%
Toplam		35	20	122	177
		19,8%	11,3%	68,9%	100,0%

Pearson Chi-Square: 0,32

Çocukluğu kentte geçenlerin önermeye %17,1 oranında; çocukluğu kırdan geçenlerin ise %24,2 oranında “evet” yanıtı verdikleri; dolayısıyla kentte büyüyenlerin araştırma açısından daha “olumlu” yaklaşım sergiledikleri görülmüştür.

Tablo-68: ATOF-8 ile Katılımcının Kim Tarafından Yetiştirildiği Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATOOF-8			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
KATILIMCININ KİM TARAFINDAN YETİŞTİRİLDİĞİ	Anne	7	7	37	51
		13,7%	13,7%	72,5%	100,0%
	Anne ve Baba	26	13	77	116
		22,4%	11,2%	66,4%	100,0%
Toplam		33	20	114	167
		19,8%	12,0%	68,3%	100,0%

Pearson Chi-Square: 0,419

“Anne” tarafından büyütülenlerin önermeye %13,7 oranında, “anne ve baba” tarafından büyütülenlerin ise %22,4 oranında “evet” yanıtı verdikleri; her iki ebeveyn tarafından büyütülen katılımcıların önermeye çok daha “olumsuz” tepki verdikleri görülmüştür.

Tablo-69: ATOF-8 ile Lisansüstü Eğitim Durumu Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATOF-8			Toplam
		KATILIYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM DURUMU	Lisansüstü eğitimim yok.	24 20,9%	17 14,8%	74 64,3%	115 100,0%
	Lisansüstü eğitimim var.	10 16,4%	3 4,9%	48 78,7%	61 100,0%
Toplam		34 19,3%	20 11,4%	122 69,3%	176 100,0%

Pearson Chi-Square: 0,082

Lisansüstü eğitim olanların önermeye %16,4 oranında, olmayanların %20,9 oranında “evet” yanıtı verdikleri; bununla birlikte kararsızlara ait oranlarda da önemli oranda ayrışma bulunduğu görülmüştür. Araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarından lisansüstü eğitimi bulunanların önermeye çok daha olumlu yanıtlar verdikleri belirtilebilir.

Tablo-70: Mesleki Alanların Birbiriyle Karşılaştırılması (ATOF-8)

Mesleki Alan	“Evet” Oranı (%)	“p” değeri
Kadın	12,2	0,286
Çocuk	15,3	0,847
Sosyal Yardım	15,9	0,403
Danışmanlık	21,4	0,173

Birçok önermede olduğu gibi bu önermede de “kadın” alanında çalışan sosyal hizmet uzmanlarının, diğer alanlarda çalışanlara göre çok daha modern tepkiler verdikleri, şiddeti çağrıştıracak oyuncaklarla çocukların buluşmasına mesafeli oldukları sonucuna ulaşmak mümkündür. Öte yandan, mesleğin danışmanlık alanında çalışan ve ebeveyn ve çocuk gibi öznelere, özellikle sosyal işlevselliklerinin artırılması noktasında hizmet vermesi beklenen sosyal hizmet uzmanlarının, önermede belirtilen durumlarda yeterince hassasiyet sahibi olmadıkları anlaşılmıştır. Bu olumsuz yaklaşımın az veya çok mesleğin icrasına da yansıtılmakta olduğu tahmin edilmektedir.

Tablo-71: ATOF-8 ile Kurumdaki Pozisyon Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATOOF-8			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
KURUMDAKİ POZİSYON	Sosyal Hizmet Uzmanı	22 18,3%	14 11,7%	84 70,0%	120 100,0%
	Yönetici	10 24,4%	5 12,2%	26 63,4%	41 100,0%
	Akademisyen	1 16,7%	0 0,0%	5 83,3%	6 100,0%
	Toplam	33 19,8%	19 11,4%	115 68,9%	167 100,0%

Fisher's Exact Test: 0,889

İdari statü bakımından “sosyal hizmet uzmanı” olarak çalışan katılımcılar önermeye %18,3 oranında, “yönetici” durumundaki katılımcılar %24,4 oranında “evet” yanıtı vermişlerdir. Yönetici konumundaki katılımcıların önermeye çok daha “olumsuz” içerikli yanıtlar verdikleri görülmüştür.

“Mezuniyetten sonra geçen süre” ve “çocuk sahipliği” değişkenlerinin önermeyle karşılaştırılmasından anlamlı farklar bulunmamıştır.

4.6.3.9. “Ülkemizde kadına yönelik şiddet konusu biraz abartılıyor. Gerçek durum söylenenden daha az.” Önermesi

Genel itibariyle katılımcılar %9,6 “evet”, %85,3 “hayır” oranıyla bu önermeye araştırma açısından olumlu yönde görüş beyan etmiştir. Önermeye katılan (n: 17) ve önerme hakkında kararsız kalan (n: 9) katılımcıların toplam sayısının çok az (n: 26) olması nedeniyle önermenin değişkenlerle karşılaştırılmasından anlamlı sonuçlar elde edilemeyeceği düşünülmüş, çapraz istatistiki analiz yapılmamıştır.

4.6.3.10. “Çocuğa doğru yolu, iyiyi-kötüyü genellikle baba gösterir.” Önermesi

“Çocukluğun geçtiği sosyal çevre”, “kim tarafından büyütüldüğü”, “lisansüstü eğitim” değişkenlerinin önermeyle karşılaştırılmasından anlamlı fark bulunmamıştır.

Tablo-72: ATOF-10 ile Askerlik Yapma Durumu Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATOF-10			Toplam
		KATILIYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
ASKERLİK YAPMA DURUMU	Evet	17	8	113	138
		12,3%	5,8%	81,9%	100,0%
	Hayır	3	2	34	39
		7,7%	5,1%	87,2%	100,0%
Toplam		20	10	147	177
		11,3%	5,6%	83,1%	100,0%

Fisher's Exact Test: 0,868

Askerlik yapan katılımcıların önermeye %12,3 oranında (n: 17/138), yapmayanların %7,7 oranında (n: 3/39) “evet” yanıtı verdikleri; oranlara göre askerlik yapanların önermeye daha cinsiyetçi tepkiler verdikleri görülmektedir. Ancak askerlik yapmayıp önermeye “evet” yanıtı veren kişi sayısının yalnızca 3 (üç) olması, anlamlı analiz yapılmasının önünde engel olarak belirmiştir.

Tablo-73: ATOF-10 ile Medeni Durum Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATOF-10			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
MEDENİ DURUM	Evli	15	7	91	113
		13,3%	6,2%	80,5%	100,0%
	Bekâr	5	3	56	64
		7,8%	4,7%	87,5%	100,0%
Toplam		20	10	147	177
		11,3%	5,6%	83,1%	100,0%

Pearson Chi-Square: 0,477

Medeni durumu ‘evli’ olanların önermeye %13,3 oranında (n: 15), ‘bekâr’ olanların %7,8 oranında (n: 5) “evet” yanıtı verdikleri (p: 0,477), evli olanların daha cinsiyetçi tepkiler verdikleri görülmüşse de, bekâr olup önermeye “evet” yanıtı veren kişi sayısının istatistiki değerlendirme yapılması için oldukça az olduğu dikkati çekmektedir.

Tablo-74: Mesleki Alanların Birbiriyle Karşılaştırılması (ATOF-10)

Mesleki Alan	“Evet” Oranı (%)	“Evet” Yanıtı Veren Kişi Sayısı (n)
Kadın	2,4	1/41
Çocuk	9,9	11/111
Sosyal Yardım	8,7	6/69
Danışmanlık	11,9	5/42

Benzer durum dörtlü alan karşılaştırmasında da söz konusudur. Danışmanlık alanında çalışan sosyal hizmet uzmanlarının önerme özelinde oran olarak diğerlerine göre en yükseği olmalarına rağmen, bu alanda çalışan 42 kişiden yalnızca 5 (beş) kişinin önermeye “evet” demiş olması, anlamlı ve bilimsel bir analiz yapılması için yetersizdir. Bu nedenle sayısal verilerin sunulmasıyla yetinilecektir.

Tablo-75: ATOF-10 ile Kurumdaki Pozisyon Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATOF-10			Toplam
		KATILIYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
KURUMDAKİ POZİSYON	Sosyal Hizmet Uzmanı	11 9,2%	7 5,8%	102 85,0%	120 100,0%
	Yönetici	9 22,0%	2 4,9%	30 73,2%	41 100,0%
	Akademisyen	0 0,0%	0 0,0%	6 100,0%	6 100,0%
Toplam		33 19,8%	20 12,0%	9 5,4%	138 82,6%

Fisher's Exact Test: 0,255

“Kurumdaki pozisyon” değişkeni, istatistiki analiz için biraz daha yeterli bir sayısal içerik sunmaktadır. Araştırmaya “yönetici” sıfatı ile katılan sosyal hizmet uzmanlarının, diğer gruba (%9,2) göre çocuğa doğru yolu, iyiyi-kötüyü babanın gösterdiği yönünde daha yüksek bir yüzdeyle (%22) kanaat bildirdiği görülmektedir.

Tablo-76: ATOF-10 ile Mezuniyetten Sonra Geçen Süre Değişkeninin Karşılaştırılması

	ATO-10			Toplam
	KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
MEZUNİYETTEN SONRA GEÇEN SÜRE 15 Yıldan Az Zaman Önce	10 9,6%	4 3,8%	90 86,5%	104 100,0%
	10 13,7%	6 8,2%	57 78,1%	73 100,0%
Toplam	20 11,3%	10 5,6%	147 83,1%	177 100,0%

Pearson Chi-Square: 0,293

“15 yıldan az zaman önce” mezun olan katılımcıların %9,6 oranında, “15 yıl ve üzeri zaman önce” mezun olanların %13,7 oranında “evet” yanıtı verdikleri; daha deneyimli ve yaşça büyük olan sosyal hizmet uzmanlarının diğerlerine göre önerme hakkında bir miktar daha cinsiyetçi yanıtlar verdikleri görülmüştür.

Tablo-77: ATOF-10 ile Çocuk Varlığı Değişkeninin Karşılaştırılması

	ATO-10			Toplam
	KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
ÇOCUK VARLIĞI Evet	13 13,8%	6 6,4%	75 79,8%	94 100,0%
	7 8,4%	4 4,8%	72 86,7%	83 100,0%
Toplam	20 11,3%	10 5,6%	147 83,1%	177 100,0%

Pearson Chi-Square: 0,453

Çocuk sahibi olan katılımcıların önermeye %13,8, çocuğu bulunmayan katılımcıların %8,4 oranında “evet” yanıtı verdikleri görülmüştür. Buradan, çocuk sahibi sosyal hizmet uzmanlarının önermeye daha cinsiyetçi yaklaşıtları görülmüş, çocuk sahibi katılımcıların kendi çekirdek ailelerinde ve mesleki yaklaşıtlarında da bu yönde tutum ve davranışlara sahip olma ihtimallerinin yüksek olabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

4.6.3.11. “Çocuklar genellikle babalarını rol-model alırlar.” Önermesi

Tablo-78: ATOF-11 ile Çocukluğun Geçtiği Sosyal Çevre Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATO-11			Toplam	
		KATILIYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM		
ÇOCUKLUĞUN GEÇTİĞİ SOSYAL ÇEVRE	Kent	26	19	66	111	
		23,4%	17,1%	59,5%	100,0%	
	Kır	21	6	39	66	
		31,8%	9,1%	59,1%	100,0%	
	Toplam		47	25	105	177
			26,6%	14,1%	59,3%	100,0%

Pearson Chi-Square: 0,225

Çocukluğu “kentte” geçenlerin önermeye %23,4 oranında “evet”, “kırdaki” geçenlerin %31,8 oranında “evet” yanıtı verdikleri; ayrıca çocukluğu kırdaki geçenlerin önermeye çok daha az bir kararsızlık oranı ile yanıt verdikleri görülmüştür.

Tablo-79: ATOF-11 ile Katılımcının Kim Tarafından Yetiştirildiği Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATO-11			Toplam
		KATILIYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
KATILIMCININ KİM TARAFINDAN YETİŞTİRİLDİĞİ	Anne	18	9	24	51
		35,3%	17,6%	47,1%	100,0%
	Anne ve Baba	28	14	74	116
		24,1%	12,1%	63,8%	100,0%
Toplam		46	23	98	167
		27,5%	13,8%	58,7%	100,0%

Pearson Chi-Square: 0,129

Daha çok “anne” tarafından büyütülen katılımcıların önermeye %35,3 oranında katıldıkları, yetiştirilmesinde her iki ebeveynin de pay sahibi olduğu beyan edilen katılımcıların ise önermeye %24,1 oranında katıldıkları görülmüştür. “Anne” tarafından büyütülen katılımcılar, çocukların daha çok babalarını rol-model aldıkları yönünde çok daha yüksek bir yüzdeyle görüş bildirmiştir.

“Askerlik”, “medeni durum”, lisansüstü eğitim”, “mezuniyetten sonra geçen süre” değişkenlerinin önermeyle karşılaştırılmasından anlamlı farklar bulunmamıştır.

Tablo-80: Mesleki Alanların Birbiriyle Karşılaştırılması (ATOF-11)

Mesleki Alan	“Evet” Oranı (%)	“p” değeri
Kadın	14,6	0,133
Çocuk	27,9	0,707
Sosyal Yardım	29	0,827
Danışmanlık	28,6	0,871

Kadın alanı dışında kalan alanlarda çalışanların önermeye tepkileri birbirine yakın oranlarda seyrederken kadın alanında çalışan katılımcıların önermeye tepkisinin net biçimde ayrıştığı dikkati çekmektedir.

Tablo-81: ATOF-11 ile Kurumdaki Pozisyon Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATOF-11			Toplam
		KATILIYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
KURUMDAKİ POZİSYON	Sosyal Hizmet Uzmanı	30 25,0%	16 13,3%	74 61,7%	120 100,0%
	Yönetici	14 34,1%	8 19,5%	19 46,3%	41 100,0%
	Akademisyen	0 0,0%	1 16,7%	5 83,3%	6 100,0%
	Toplam	44 26,3%	25 15,0%	98 58,7%	167 100,0%

Fisher's Exact Test: 0,226

Araştırmaya idari statü açısından “sosyal hizmet uzmanı” olarak katılanlar önerme hakkında %25, “yönetici” olarak katılanlar %34,1 oranla “evet” yanıtı vermiştir.

Tablo-82: ATOF-11 ile Çocuk Varlığı Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATO-11			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
ÇOCUK VARLIĞI	Evet	27 28,7%	16 17,0%	51 54,3%	94 100,0%
	Hayır	20 24,1%	9 10,8%	54 65,1%	83 100,0%
Toplam		47 26,6%	25 14,1%	105 59,3%	177 100,0%

Pearson Chi-Square: 0,299

Çocuk sahibi olan katılımcıların önermeye %28,7, çocuğu olmayanların ise %24,1’lik oran ile “evet” yanıtı verdikleri görülmektedir.

4.6.3.12. “Sünnet ve sünnet düğünleri, beni rahatsız etmeyen kültürel ritüellerdir.” Önermesi

Tablo-83: ATOF-12 ile Çocukluğun Geçtiği Sosyal Çevre Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATO-12			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
ÇOCUKLUĞUN GEÇTİĞİ SOSYAL ÇEVRE	Kent	36 32,4%	19 17,1%	56 50,5%	111 100,0%
	Kır	28 42,4%	11 16,7%	27 40,9%	66 100,0%
Toplam		64 36,2%	30 16,9%	83 46,9%	177 100,0%

Pearson Chi-Square: 0,377

Çocukluğu “kentte” geçenlerin önermeye %32,4 oranında “evet”, “kırdaki” geçenlerin %42,4 oranında “evet” yanıtı verdikleri; kırsal alanda büyüyen katılımcıların sünnet ve sünnet düğünleri konularını onaylama eğilimlerinin çok daha fazla olduğu görülmüştür.

Tablo-84: ATOF-12 ile Katılımcının Kim Tarafından Yetiştirildiği Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATOOF-12			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
KATILIMCININ KİM TARAFINDAN YETİŞTİRİLDİĞİ	Anne	16 31,4%	10 19,6%	25 49,0%	51 100,0%
	Anne ve Baba	44 37,9%	20 17,2%	52 44,8%	116 100,0%
Toplam		60 35,9%	30 18,0%	77 46,1%	167 100,0%

Pearson Chi-Square: 0,715

“Anne” tarafından büyütülen katılımcıların önermeye %31,4 oranında, “anne ve baba” tarafından büyütülen katılımcıların ise %37,9 oranında katıldıkları görülmüştür.

Tablo-85: ATOF-12 ile Askerlik Yapma Durumu Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATOOF-12			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
ASKERLİK YAPMA DURUMU	Evet	54 39,1%	20 14,5%	64 46,4%	138 100,0%
	Hayır	10 25,6%	10 25,6%	19 48,7%	39 100,0%
Toplam		64 36,2%	30 16,9%	83 46,9%	177 100,0%

Pearson Chi-Square: 0,15

Askerlik yapmış katılımcıların önermeye %39,1 oranında, yapmamış olanların %25,6 oranında “evet” yanıtı verdikleri anlaşılmıştır. Askerlik yapan katılımcıların sünnet ve sünnet düğünleri konularıyla daha barışık bir yaklaşıma sahip olduğu anlaşılmıştır.

Tablo-86: ATOF-12 ile Medeni Durum Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATO-12			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
MEDENİ DURUM	Evli	45 39,8%	18 15,9%	50 44,2%	113 100,0%
	Bekâr	19 29,7%	12 18,8%	33 51,6%	64 100,0%
Toplam		64 36,2%	30 16,9%	83 46,9%	177 100,0%

Pearson Chi-Square: 0,403

“Evli” olan katılımcıların önermeye %39,8 oranla, “bekâr” olanların %29,7 oranla “evet” yanıtı verdikleri; dolayısıyla evli olan katılımcıların sünnet ve sünnet düğünleri olgularında “sorun” görmeyen yaklaşıma, bekâr olanlara göre daha yüksek bir yüzdeyle sahip olduğu görülmüştür.

Tablo-87: ATOF-12 ile Lisansüstü Eğitim Durumu Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATO-12			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM DURUMU	Lisansüstü Eğitim Yok.	40 34,8%	21 18,3%	54 47,0%	115 100,0%
	Lisansüstü Eğitim Var.	23 37,7%	9 14,8%	29 47,5%	61 100,0%
Toplam		63 35,8%	30 17,0%	83 47,2%	176 100,0%

Pearson Chi-Square: 0,825

Lisansüstü eğitim alma ya da almamanın sünnet olgusuna yaklaşımda beklenen yönde ve kayda değer bir farklılık oluşturmadığı, hatta yaklaşık %3 farkla “daha yüksek eğitilmiş” kesimin sünnet ve sünnet düğünleri konularına daha “sıcak” yaklaştığı sonucu elde edilmiştir.

Tablo-88: ATOF-12 ile Mesleki Alan (Kadın) Değişkeninin Karşılaştırılması

	ATO-12			Toplam
	KATILIYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
MESLEKİ ALAN: Evet "KADIN"	14 34,1%	10 24,4%	17 41,5%	41 100,0%
Hayır	50 36,8%	20 14,7%	66 48,5%	136 100,0%
Toplam	64 36,2%	30 16,9%	83 46,9%	177 100,0%

Pearson Chi-Square: 0, 343

Tablo-89: ATOF-12 ile Mesleki Alan (Çocuk) Değişkeninin Karşılaştırılması

	ATO-12			Toplam
	KATILIYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
MESLEKİ ALAN: Evet "ÇOCUK"	42 37,8%	21 18,9%	48 43,2%	111 100,0%
Hayır	22 33,3%	9 13,6%	35 53,0%	66 100,0%
Toplam	64 36,2%	30 16,9%	83 46,9%	177 100,0%

Pearson Chi-Square: 0,415

Mesleğin “kadın” alanında çalışanların önermeye %34,1, “çocuk” alanında çalışanların %37,8, “sosyal yardım” alanında çalışanların %42 (Pearson Chi-Square: **0,027**), “danışmanlık” alanında çalışanların %45,2 (Pearson Chi-Square: **0,019**) oranında “evet” yanıtı verdikleri görülmüştür. Sünnet ve sünnet düğünleri konularına en “mesafeli” bakan “kadın” ve “çocuk” alanı çalışanlarının sırasıyla verdiği %24,4 ve %18,9’luk “kararsız” yanıtlarının da oldukça yüksek puanda olduğu dikkati çekmiştir.

Tablo-90: ATOF-12 ile Kurumdaki Pozisyon Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATOOF-12			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
KURUMDAKİ POZİSYON	Sosyal Hizmet Uzmanı	37 30,8%	25 20,8%	58 48,3%	120 100,0%
	Yönetici	21 51,2%	3 7,3%	17 41,5%	41 100,0%
	Akademisyen	4 66,7%	0 0,0%	2 33,3%	6 100,0%
	Toplam	62 37,1%	28 16,8%	77 46,1%	167 100,0%

Fisher's Exact Test: 0,045

İdari statüsü “sosyal hizmet uzmanı” olan katılımcıların önermeye %30,8, “yönetici” olanların %51,2 oranında “evet” dedikleri, iki grup arasındaki farkın 20 puandan fazla olduğu; araştırmaya katılıp idareci olduğunu belirten sosyal hizmet uzmanlarının yarısının sünnet ve sünnet düğünleri hususunda herhangi bir rahatsızlık duymadıkları görülmüştür.

Tablo-91: ATOF-12 ile Mezuniyetten Sonra Geçen Süre Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATOOF-12			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
MEZUNİYETTEN SONRA GEÇEN SÜRE	15 Yıldan Az Zaman Önce	32 30,8%	17 16,3%	55 52,9%	104 100,0%
	15 Yıl ve Üzeri Zaman Önce	32 43,8%	13 17,8%	28 38,4%	73 100,0%
	Toplam	64 36,2%	30 16,9%	83 46,9%	177 100,0%

Pearson Chi-Square: 0,135

Önermeye, “15 yıldan az zaman önce” mezun olan katılımcıların %30,8 oranında, “15 yıl ve üzeri zaman önce” mezun olanların ise %43,8 oranında “evet” yanıtı verdikleri; araştırmaya katılan ve diğer gruba göre daha deneyimli olan sosyal hizmet uzmanlarının sünnet ve sünnet düğünleri hususlarına 13 puanlık farkla daha “sıcak bakan” kesimi oluşturduğu saptanmıştır.

Tablo-92: ATOF-12 ile Çocuk Varlığı Değişkeninin Karşılaştırılması

	ATOOF-12			Toplam
	KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
ÇOCUK VARLIĞI	Evet	38 40,4%	15 16,0%	41 43,6%
	Hayır	26 31,3%	15 18,1%	42 50,6%
Toplam	64 36,2%	30 16,9%	83 46,9%	177 100,0%

Pearson Chi-Square: 0,453

Çocuk sahibi olan katılımcıların önermeye %40,4 oranında, olmayanların %31,3 oranında “evet” yanıtı verdikleri görülmüştür. Çocuğu olmayan katılımcı grubunu ekseriyetle 23-35 yaş arası ve bekâr kesimin oluşturduğu söylenebilir. Yukarıdaki paragrafta yer verilen ve deneyimli/daha deneyimli katılımcı ayırımında alınan oranlarla benzer biçimde bu kesimin (çocuk sahibi olmayanların), sünnet konusuna daha “şüpheli” yaklaştığı yorumuna ulaşmak mümkündür.

4.6.3.13. “Okul öncesi çağıdaki erkek çocuğunun, cinsel organını açıkta bırakacak şekilde dolaşması ya da bu durumda fotoğrafının çekilmesi beni rahatsız etmez.” Önermesi

Tablo-93: ATOF-12 ile Çocukluğun Geçtiği Sosyal Çevre Değişkeninin Karşılaştırılması

	ATOOF-13			Toplam
	KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
ÇOCUKLUĞUN GEÇTİĞİ SOSYAL ÇEVRE	Kent	15 13,5%	8 7,2%	88 79,3%
	Kır	13 19,7%	5 7,6%	48 72,7%
Toplam	28 15,8%	13 7,3%	136 76,8%	177 100,0%

Pearson Chi-Square: 0,538

Çocukluğu “kentte” geçen katılımcıların önermeye %13,5 oranında “evet”, “kırdaki” geçenlerin %19,7 oranında “evet” yanıtı verdikleri; kırdaki büyüyenlerin önermeye araştırma açısından daha “olumsuz” içerikli yanıtlar verdikleri görülmüştür.

Tablo-94: ATOF-12 ile Katılımcının Kim Tarafından Yetiştirildiği Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATOF-13			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
KATILIMCININ KİM TARAFINDAN YETİŞTİRİLDİĞİ	Anne	11 21,6%	4 7,8%	36 70,6%	51 100,0%
	Anne ve Baba	13 11,2%	9 7,8%	94 81,0%	116 100,0%
Toplam		24 14,4%	13 7,8%	130 77,8%	167 100,0%

Pearson Chi-Square: 0,208

“Anne” tarafından büyütülen katılımcıların önermeye %21,6 oranında, “anne ve baba” tarafından büyütülen katılımcıların ise önermeye %11,2 oranında katıldıkları görülmüştür. Yetiştirilmesinde tek ebeveynin, özellikle de annenin daha ağırlıklı olduğunu beyan eden katılımcıların önermeye 10 puanlık farkla daha cinsiyetçi tepkiler vermiş olduğu görülmektedir.

“Askerlik”, “medeni durum” ve “yatılı okul” değişkenlerinin önermeyle karşılaştırılmasından anlamlı farklar bulunmamıştır.

Tablo-95: ATOF-13 ile Lisansüstü Eğitim Durumu Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATOF-13			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM DURUMU	Lisansüstü Eğitim Yok.	17 14,8%	10 8,7%	88 76,5%	115 100,0%
	Lisansüstü Eğitim Var.	11 18,0%	2 3,3%	48 78,7%	61 100,0%
Toplam		28 15,9%	12 6,8%	136 77,3%	176 100,0%

Pearson Chi-Square: 0,367

Lisansüstü eğitim almış ya da almamış olmanın önermeye etkisinin az da olsa söz konusu olabileceği, ancak söz konusu sınırlı etkinin beklenenin aksine ters istikametli olduğu görülmüştür. Lisansüstü eğitime sahip katılımcıların önermeye %18 oranında “evet”, sahip olmayan katılımcıların ise önermeye %14,8 oranında “evet” yanıtı verdikleri saptanmıştır. Lisansüstü eğitime sahip olmayan katılımcıların, diğer

gruba göre önermeye bir miktar daha çağdaş ve ‘çocuk psikolojisi yanlısı’ bir yaklaşım sergiledikleri görülmüştür. Lisansüstü eğitimi bulunan katılımcıların kanaatleri olumlu ve olumsuz uçlarda toplanmış, toplam 61 kişiden yalnızca 2 kişi kararsız görüş bildirmiştir.

Tablo-96: Mesleki Alanların Birbiriyle Karşılaştırılması (ATOF-13)

Mesleki Alan	“Evet” Oranı (%)	“p” değeri
Kadın	14,6	0,972
Çocuk	17,1	0,685
Sosyal Yardım	15,9	0,855
Danışmanlık	19	0,806

“Kadın” alanında çalışan katılımcıların önermeye %14,6, “çocuk” alanında çalışanların %17,1, “sosyal yardım” alanında çalışanların %15,9, “danışmanlık” alanında çalışanların %19 oranında “evet” yanıtı verdikleri görülmüştür. Alanlar arasında bariz bir fark saptanmamışsa da, birçok önermede olduğu gibi yine danışmanlık alanında çalıştığını ya da çalıştığı alanlardan biri danışmanlık olduğunu belirten katılımcıların diğer alanlarda çalışanlara göre bir miktar daha cinsiyetçi yanıtlar verdiği belirlenmiştir. Dört mesleki alanın kendi arasında yapılan karşılaştırmanın yanı sıra; **danışmanlık** alanında çalışan sosyal hizmet uzmanlarından yaklaşık **beşte birinin**, önermede bahsi geçen konuda yeterince hassasiyet sahibi olmayabileceği yönünde bir sonuca ulaşılması, üzerinde düşünülmesi gereken, kaygı verici bir husus olarak görülmelidir.

Tablo-97: ATOF-13 ile Kurumdaki Pozisyon Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATOF-13			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
KURUMDAKİ POZİSYON	Sosyal Hizmet Uzmanı	18 15,0%	9 7,5%	93 77,5%	120 100,0%
	Yönetici	9 22,0%	3 7,3%	29 70,7%	41 100,0%
	Akademisyen	1 16,7%	0 0,0%	5 83,3%	6 100,0%
	Toplam	28 16,8%	12 7,2%	127 76,0%	167 100,0%

Fisher's Exact Test: 0,852

İdari statüsü “sosyal hizmet uzmanı” olan katılımcıların önermeye %15, “yönetici” olanların %22 oranında “evet” dedikleri saptanmış olup, önermelerin çoğunluğunda olduğu gibi bu önermede de yöneticilerin diğer gruba göre daha cinsiyetçi yaklaşımlar içinde olduğunu düşündüren yanıtlar verdikleri söylenebilir.

Tablo-98: ATOF-13 ile Mezuniyetten Sonra Geçen Süre Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATOOF-13			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
MEZUNİYETTEN SONRA GEÇEN SÜRE	15 Yıldan Az Zaman Önce	13	6	85	104
		12,5%	5,8%	81,7%	100,0%
	15 Yıl ve Üzeri Zaman Önce	15	7	51	73
		20,5%	9,6%	69,9%	100,0%
Toplam		28	13	136	177
		15,8%	7,3%	76,8%	100,0%

Pearson Chi-Square: 0,183

“15 yıldan az zaman önce” mezun olan katılımcıların önermeye %12,5 oranında, “15 yıl ve üzeri zaman önce” mezun olanların ise %20,5 oranında “evet” yanıtı verdikleri; iki grup arasında bariz bir 8 puanlık fark bulunduğu, araştırmaya katılan ve diğer gruba göre daha deneyimli olan sosyal hizmet uzmanlarının araştırma açısından daha “olumsuz” yanıtlar verdikleri saptanmıştır.

Kreş geçmişi olan katılımcıların önermeye %10,5 oranında, olmayanların %16,5 oranında “evet” yanıtı verdikleri görülmüştür (p: 0,905). Nedensellik ilişkisi olup olmadığı tartışmalı olsa da, kreş geçmişi olmayanların olanlara göre araştırma açısından daha “olumsuz” tepkiler verdikleri belirlenmiştir.

4.6.3.14. “Eve gelir getiren tek kişinin yalnızca eşim/partnerim olması beni rahatsız eder.” Önermesi

Tablo-99: ATOF-14 ile Çocukluğun Geçtiği Sosyal Çevre Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATO-14			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
ÇOCUKLUĞUN GEÇTİĞİ SOSYAL ÇEVRE	Kent	35	21	55	111
		31,5%	18,9%	49,5%	100,0%
	Kır	34	9	23	66
		51,5%	13,6%	34,8%	100,0%
Toplam		69	30	78	177
		39,0%	16,9%	44,1%	100,0%

Pearson Chi-Square: 0,031

Kentte büyümüş katılımcıların önermeye %31,5 oranında, kırsal alanda büyümüş katılımcıların %51,5 oranında “evet” yanıtı verdikleri; 20 puanlık farkla kırsal alanda büyüyenlerin önermeye araştırma açısından bariz biçimde daha “olumsuz” içerikli yanıtlar verdikleri görülmüş; başka bir deyişle, çocukluğun geçtiği sosyal çevrenin, hane içi statü ve gelir dengelerinde etkili olabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

“Katılımcının kim tarafından büyütüldüğü”, “medeni durum”, “mezuniyetten sonra geçen süre”, “çocuk varlığı” değişkenlerinin önermeye karşılaştırılmasından anlamlı farklar elde edilememiştir.

Askerlik yapan katılımcıların %37’si, yapmayanların ise %46,2’si önermeye katıldıklarını belirtmiştir (p: 0,31). Nedensellik ilişkisi olup olmadığı tartışmalıdır.

Tablo-100: ATOF-14 ile Lisansüstü Eğitim Durumu Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATO-14			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM DURUMU	Lisansüstü Eğitim Yok.	47	21	47	115
		40,9%	18,3%	40,9%	100,0%
	Lisansüstü Eğitim Var.	21	9	31	61
		34,4%	14,8%	50,8%	100,0%
Toplam		68	30	78	176
		38,6%	17,0%	44,3%	100,0%

Pearson Chi-Square: 0,448

Lisansüstü eğitimi olan katılımcıların önermeye %34,4 oranında, olmayan katılımcıların ise %40,9 oranında katıldıkları görülmüştür. Daha yüksek düzeyli bir eğitim durumuna sahip olmanın, önermede bahsi geçen hane içi statü ve gelir dengelerine olumlu yönde etkisinin olabileceği yorumuna ulaşmak mümkündür.

Tablo-101: Mesleki Alanların Birbiriyle Karşılaştırılması (ATOF-14)

Mesleki Alan	“Evet” Oranı (%)	“p” değeri
Kadın	26,8	0,045
Çocuk	39,6	0,938
Sosyal Yardım	34,8	0,642
Danışmanlık	33,3	0,687

“Kadın” alanında çalışan katılımcıların önermeye araştırma açısından daha olumlu yanıtlar verdikleri, ayrıca karşılaştırmada istatistiki olarak anlamlı farklılık bulunduğu da görülmüştür.

Tablo-102: ATOF-14 ile Kurumdaki Pozisyon Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATOF-14			Toplam
		KATILIYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
KURUMDAKİ POZİSYON	Sosyal Hizmet Uzmanı	55 45,8%	23 19,2%	42 35,0%	120 100,0%
	Yönetici	11 26,8%	3 7,3%	27 65,9%	41 100,0%
	Akademisyen	1 16,7%	1 16,7%	4 66,7%	6 100,0%
	Toplam	67 40,1%	27 16,2%	73 43,7%	167 100,0%

Fisher's Exact Test: 0,005

Mesleki yaşantısını “sosyal hizmet uzmanı” olarak sürdüren katılımcıların önermeye %45,8, “yönetici” olarak sürdürenlerin %26,8 oranında katıldıkları, yönetici konumundakilerin araştırma açısından daha olumlu bir yaklaşım sergiledikleri görülmüştür.

Tablo-103: ATOF-14 ile Gelir Durumu Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATO-14			Toplam
		KATILIYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
GELİR DURUMU	Yetersiz	40	16	38	94
		42,6%	17,0%	40,4%	100,0%
	Normal/İdare Eder	20	8	24	52
		38,5%	15,4%	46,2%	100,0%
	Yeterli	9	6	16	31
		29,0%	19,4%	51,6%	100,0%
Toplam		69	30	78	177
		39,0%	16,9%	44,1%	100,0%

Pearson Chi-Square: 0,733

Gelir durumunun “yetersiz” olduğunu beyan eden katılımcıların önermeye %42,6 oranında, “normal/idare eder” düzeyde olduğunu beyan edenlerin %38,5, “yeterli” görenlerin ise %29 oranında “evet” yanıtı verdikleri görülmüştür. Hanedeki kocanın/partnerin gelir getirici işte çalışmadığı, kadının çalışma hayatında tek başına yer aldığı bir kurgu içerisinde yöneltilen önermeden edinilen sonuçlar, ilginç bir durumu ortaya koymaktadır. Gelir durumunun yeterli olduğunu beyan edenden yetersiz olduğunu beyan edene doğru, eve yalnızca kadının gelir getirmesine olumsuz bakma oranı yükselmektedir. İroniktir ki gelir durumunun yetersiz olduğunu belirten katılımcıların neredeyse yarısı, yine de eşinin/partnerinin gelir getirici bir işte çalışmasından rahatsız olacaklarını belirtmiş, diğer gelir gruplarına göre daha cinsiyetçi bir yaklaşım sergilemiştir. Ancak ATOF maddelerinin genel tanıtımıyla ilgili bölümde de belirtildiği gibi **14. Maddenin yeterince betimleyici olmadığı, odaklanılması gereken maddelerin 15 ve 16 olduğu düşünülmektedir.**

4.6.3.15. “Bu rahatsızlık, benim bir erkek olarak evin geçimini sağlama sorumluluğumu yerine getiremiyor oluşumdan kaynaklanır.” Önermesi

Tablo-104: ATOF-15 ile Çocukluğun Geçtiği Sosyal Çevre Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATO-15			Toplam
		KATILIYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
ÇOCUKLUĞUN GEÇTİĞİ SOSYAL ÇEVRE	Kent	23	16	72	111
		20,7%	14,4%	64,9%	100,0%
	Kır	26	8	32	66
		39,4%	12,1%	48,5%	100,0%
Toplam		49	24	104	177
		27,7%	13,6%	58,8%	100,0%

Pearson Chi-Square: 0,026

Çocukluğu kentte geçmiş katılımcıların önermeye %20,7 oranında, kırsal alanda büyümüş katılımcıların %39,4 oranında “evet” yanıtı verdikleri görülmüştür. Alınan sonuç, “erkek olarak evin geçimini sağlama sorumluluğu”nu taşıma hissiyatının, 19 puan gibi açık bir farkla kırsal alanda yetişmiş sosyal hizmet uzmanlarında daha fazla olabileceğini ortaya koymuştur. Ayrıca karşılaştırmadan elde edilen sonuç, istatistiki açıdan da anlamlıdır.

Katılımcının “kim tarafından büyütüldüğü” sorusunun önermeyle ilişkilendirilmesinden istatistiki açıdan anlamlı bir fark bulunmuş olsa da (Pearson Chi-Square: **0,044**), oranlarda anlamlı bir fark görülememiştir. Anne tarafından büyütülenler önermeye %27,5, her iki ebeveyn tarafından büyütülenler %27,6 oranında katıldıklarını beyan etmişlerdir.

“Askerlik durumu”, “lisansüstü eğitim” ve “çocuk varlığı” değişkenlerinin önermeyle karşılaştırılmasından anlamlı farklar edinilememiştir.

Tablo-105: ATOF-15 ile Medeni Durum Değişkeninin Karşılaştırılması

	ATOOF-15			Toplam
	KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
MEDENİ DURUM	Evli	33 29,2%	13 11,5%	67 59,3%
	Bekâr	16 25,0%	11 17,2%	37 57,8%
Toplam	49 27,7%	24 13,6%	104 58,8%	177 100,0%

Pearson Chi-Square: 0,535

“Evli” olanların önermeye %29,2, “bekâr” olanların %25 oranında katıldıkları; dolayısıyla evli olanların diğer gruba göre bir miktar daha cinsiyetçi bir yaklaşım sergiledikleri saptanmıştır. Bu durumun, evliliğin en önemli heteroseksüel kurumlardan biri oluşuyla açıklanması muhtemeldir.

Tablo-106: Mesleki Alanların Birbiriyle Karşılaştırılması (ATOOF-15)

Mesleki Alan	“Evet” Oranı (%)	“p” değeri
Kadın	24,4	0,787
Çocuk	25,2	0,509
Sosyal Yardım	23,2	0,5
Danışmanlık	31	0,611

Kadın, çocuk ve sosyal yardım alanında çalışan katılımların birbirine yakın tepkiler verdikleri; ancak danışmanlık alanında çalışan katılımcıların, birçok önermede olduğu gibi bu önermede de çok daha cinsiyetçi ve eril zihniyetli bir yanıt durumuna sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Mesleki yaşantısını “sosyal hizmet uzmanı” olarak sürdüren katılımcıların önermeye %25,8, “yönetici” olarak sürdürenlerin %29,3 oranında katıldıkları; az farkla da olsa yönetici konumundakilerin daha cinsiyetçi tepkiler verdikleri gözlemlenmiştir (p: 0,554).

Tablo-107: ATOF-15 ile Mezuniyetten Sonra Geçen Süre Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATO-15			Toplam
		KATILIYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
MEZUNİYETTEN SONRA GEÇEN SÜRE	15 Yıldan Az Zaman Önce	24 23,1%	14 13,5%	66 63,5%	104 100,0%
	15 Yıl ve Üzeri Zaman Önce	25 34,2%	10 13,7%	38 52,1%	73 100,0%
	Toplam	49 27,7%	24 13,6%	104 58,8%	177 100,0%

Pearson Chi-Square: 0,236

“15 yıldan az zaman önce” mezun olan katılımcıların önermeye %23,1 oranında, “15 yıl ve üzeri zaman önce” mezun olanların ise %34,2 oranında “evet” yanıtı verdikleri saptanmıştır. Dolayısıyla diğer gruba göre daha deneyimli olan katılımcı sosyal hizmet uzmanlarının “erkek olarak evin geçimini sağlama sorumluluğu bulunduğu” mealinde tutum ve davranışlar sergileyebildikleri ve en azından bu önerme özelinde, cinsiyetçi ve erkek egemen bir zihniyet dünyasına sahip olabilecekleri yönünde bir yoruma ulaşmak mümkün görünmektedir.

Tablo-108: ATOF-15 ile Gelir Durumu Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATO-15			Toplam
		KATILIYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
GELİR DURUMU	Yetersiz	21	11	62	94
		22,3%	11,7%	66,0%	100,0%
	Normal/ İdare Eder	18	5	29	52
		34,6%	9,6%	55,8%	100,0%
	Yeterli	10	8	13	31
		32,3%	25,8%	41,9%	100,0%
Toplam		49	24	104	177
		27,7%	13,6%	58,8%	100,0%

Pearson Chi-Square: 0,067

Bir önceki (ATO-14) önermede elde edilen sonucun **aksi istikamette**, gelirinin yetersiz olduğunu beyan edenlerin bu kez çok daha modern ve toplumsal cinsiyet eşitliğinden yana bir tavır takındığı dikkati çekmektedir. 14. Maddenin

yeterince betimleyici olmadığına, odaklanılması gereken maddelerin 15 ve 16 olduğunun daha önce belirtildiğini hatırlatmak yerinde olacaktır.

4.6.3.16. “Bu rahatsızlığın cinsiyetlerle bir ilgisi yok; ben bir birey olarak evin geçimine katkıda bulunmak isterim.” Önermesi

Tablo-109: ATOF-16 ile Çocukluğun Geçtiği Sosyal Çevre Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATOOF-16			Toplam
		KATILIYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
ÇOCUKLUĞUN GEÇTİĞİ SOSYAL ÇEVRE	Kent	86	8	17	111
		77,5%	7,2%	15,3%	100,0%
	Kır	42	5	19	66
		63,6%	7,6%	28,8%	100,0%
Toplam		128	13	36	177
		72,3%	7,3%	20,3%	100,0%

Pearson Chi-Square: 0,091

Ters yönlü önermeye, çocukluğu kentte geçmiş katılımcıların %15,3 oranında, kırsal alanda büyümüş katılımcıların %28,8 oranında “hayır” yanıtı verdikleri görülmüştür. ATOF’un 14 ve 15. Önergelerinin “kent/kır” değişkenleriyle ilişkili sonuçlarına paralel biçimde, kırdaki yetişmiş olanların hane içi statü ve gelir dengeleri konusunda kentte yetişmiş olanlara göre çok daha cinsiyetçi refleksler içinde oldukları bulgusuna erişilmiştir.

Tablo-110: ATOF-16 ile Katılımcının Kim Tarafından Yetiştirildiği Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATOOF-16			Toplam
		KATILIYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
KATILIMCININ KİM TARAFINDAN YETİŞTİRİLDİĞİ	Anne	39	5	7	51
		76,5%	9,8%	13,7%	100,0%
	Anne ve Baba	83	7	26	116
		71,6%	6,0%	22,4%	100,0%
Toplam		122	12	33	167
		73,1%	7,2%	19,8%	100,0%

Pearson Chi-Square: 0,338

Katılımcının kim tarafından büyütüldüğü değişkeni açısından ATOF 14 ve 15. Maddelerde anlamlı fark bulunmamış; ancak bu önermede 8,7 puanlık bir fark elde edilmiştir. “Anne” tarafından büyütülenler önermeye %13,7 oranında, her iki ebeveyn tarafından büyütülenler %22,4 oranında “hayır” yanıtı vermişlerdir. Her iki ebeveyn tarafından yetiştirilenlerin daha cinsiyetçi ve geleneksel yaklaşımlar sergiledikleri görülmüştür.

Tablo-111: ATOF-16 ile Askerlik Yapma Durumu Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATO-16			Toplam
		KATILIYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
ASKERLİK YAPMA DURUMU	Evet	99	8	31	138
		71,7%	5,8%	22,5%	100,0%
	Hayır	29	5	5	39
		74,4%	12,8%	12,8%	100,0%
Toplam		128	13	36	177
		72,3%	7,3%	20,3%	100,0%

Pearson Chi-Square: 0,177

ATO-14 maddesinde askerlik yapmayan katılımcıların daha cinsiyetçi oldukları; ATO-15 maddesinde iki grup arasında anlamlı fark görülmediği sonuçlarına ulaşılmıştı. Bu önermede ise, 14. Maddede elde edilen sonucun aksi istikamette; askerlik yapanların %22,5 oranında “hayır”, yapmayanların %12,8 oranında “hayır” yanıtı verdikleri, dolayısıyla askerlik yapmayan katılımcıların daha modern ve eşitlikçi bir yaklaşım sergiledikleri gözlemlenmiştir. 14. Maddenin yeterince betimleyici olmadığı, odaklanılması gereken maddelerin 15 ve 16 olduğunun daha önce belirtildiğini hatırlatmak yerinde olacaktır. Bu nedenle **askerlik değişkenine ilişkin dikkate alınması gereken sonucun 16. Maddede elde edilen sonuç olması gerektiği** düşünülmektedir.

Tablo-112: ATOF-16 ile Medeni Durum Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATO-16			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
MEDENİ DURUM	Evli	80	7	26	113
		70,8%	6,2%	23,0%	100,0%
	Bekâr	48	6	10	64
		75,0%	9,4%	15,6%	100,0%
Toplam		128	13	36	177
		72,3%	7,3%	20,3%	100,0%

Pearson Chi-Square: 0,415

Medeni durum açısından 14. Önermede fark bulunmamış, 15. Önermede evli durumda olanların bir miktar daha cinsiyetçi bir yaklaşım içinde oldukları bulgulanmıştı. Bu önermede de 15. Önermeye paralel biçimde, evli olan katılımcıların önermeye daha geleneksel biçimde yaklaştıkları görülmüştür. Evli olanlar %23, evli olmayanlar %15,6 oranında “hayır” yanıtı vermişlerdir.

Tablo-113: ATOF-16 ile Lisansüstü Eğitim Durumu Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATO-16			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM DURUMU	Lisansüstü Eğitimim Yok.	84	9	22	115
		73,0%	7,8%	19,1%	100,0%
	Lisansüstü Eğitimim Var.	43	4	14	61
		70,5%	6,6%	23,0%	100,0%
Toplam		127	13	36	176
		72,2%	7,4%	20,5%	100,0%

Pearson Chi-Square: 0,816

ATO-14 önermesinde lisansüstü eğitime sahip olanların önermeye daha cinsiyetçi yaklaştığı, ATO-15 önermesinde fark bulunmadığı görülmüştü. Bu önermede ise 14. önermenin tersine ve 4 puanlık bir farkla lisansüstü eğitimi olanların daha cinsiyetçi tepkiler verdikleri gözlemlenmiştir.

Tablo-114: Mesleki Alanların Birbiriyle Karşılaştırılması (ATOF-16)

Mesleki Alan	“Hayır” Oranı (%)	“p” değeri
Kadın	19,5	0,988
Çocuk	22,5	0,136
Sosyal Yardım	18,8	0,402
Danışmanlık	16,7	0,131

“Mesleğin hangi alanında çalışıldığı” değişkeni ile ilgili olarak, 14. ve 15. Önermelere benzer sonuçlar elde edilmiş, özellikle “çocuk” alanında çalışan katılımcıların, önermeye bir miktar daha cinsiyetçi yanıtlar veren kesimi oluşturduğu görülmüştür. “Kadın” alanında çalışan katılımcıların önermeye %19,5, “çocuk” alanında çalışanların %22,5, “sosyal yardım” alanında çalışanların %18,8, “danışmanlık” alanında çalışanların %16,7 oranında “hayır” yanıtı verdikleri görülmüştür.

Tablo-115: ATOF-16 ile Kurumdaki Pozisyon Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATOF-16			Toplam
		KATILIYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
KURUMDAKİ POZİSYON	Sosyal Hizmet Uzmanı	89 74,2%	11 9,2%	20 16,7%	120 100,0%
	Yönetici	25 61,0%	2 4,9%	14 34,1%	41 100,0%
	Akademisyen	5 83,3%	0 0,0%	1 16,7%	6 100,0%
	Toplam	119 71,3%	13 7,8%	35 21,0%	167 100,0%

Fisher's Exact Test: 0,192

“Yönetici” olarak çalışan katılımcıların 14. önermeye (Sorunu tek başına yeterince betimleyemediğinin yeniden vurgulanması yerinde olacaktır.) daha olumlu, 15. Önermeye az farkla daha olumsuz yanıtlar verdikleri; bu önermeye ise yöneticilerin bariz bir farkla daha olumsuz tepki verdikleri görülmüştür. Hane içi statü ve gelir dengelerini 14. Önermeye göre çok daha isabetli biçimde değerlendirdiği

düşünülen 15. ve 16. önermelerde, “yönetici” konumundaki sosyal hizmet uzmanlarının daha cinsiyetçi ve geleneksel bir yaklaşım sergilediklerini belirtmek mümkündür. “Sosyal hizmet uzmanı” olarak çalışan katılımcılar ATOF-16 önermesine %16,7, “yönetici” olarak çalışan katılımcılar önermeye %34,1 oranında “hayır” yanıtı vermiştir.

“Mezuniyetten sonra geçen süre” değişkeninin önermeyle karşılaştırılmasından anlamlı bir fark edinilememiştir.

Tablo-116: ATOF-16 ile Gelir Durumu Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATO-16			Toplam
		KATILIYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
GELİR DURUMU	Yetersiz	71 75,5%	7 7,4%	16 17,0%	94 100,0%
	Normal/İdare Eder	38 73,1%	3 5,8%	11 21,2%	52 100,0%
	Yeterli	19 61,3%	3 9,7%	9 29,0%	31 100,0%
Toplam		128 72,3%	13 7,3%	36 20,3%	177 100,0%

Pearson Chi-Square: 0,602

15. önerme sonucuyla uyumlu olarak bu önermeye, gelir durumunun yetersiz olduğunu beyan eden katılımcıların daha modern ve eşitlikçi tepkiler verdikleri görülmüştür. 15. ve 16 önermelerde karşılaşılan bir sonuç olarak, **gelir durumu iyileştikçe cinsiyetçi refleksler verme oranında görülen artışın neden kaynaklandığı** hususu tartışma gerektirmektedir.

Tablo-117: ATOF-16 ile Çocuk Varlığı Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATO-16			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
ÇOCUK VARLIĞI	Evet	67	4	23	94
		71,3%	4,3%	24,5%	100,0%
	Hayır	61	9	13	83
		73,5%	10,8%	15,7%	100,0%
Toplam		128	13	36	177
		72,3%	7,3%	20,3%	100,0%

Pearson Chi-Square: 0,116

14 ve 15. önermelerde anlamlı farklar elde edilememiş olmasına karşın bu önermede, çocuk sahibi katılımcıların %24,5’inin, çocuk sahibi olmayan katılımcıların ise %15,7’sinin önermeye “hayır” yanıtı verdikleri görülmüştür. Çocuğu olmamak, aynı zamanda ve kuvvetle muhtemel “evli olmamak” anlamına geldiğinden, cinsiyetçiliği güçlendirdiği değerlendirilen heteroseksüel evlilik kurumuna “bulaşmamış”, çoğunluğu genç sosyal hizmet uzmanlarından oluştuğu düşünülen katılımcıların bu önermeye daha eşitlikçi yanıtlar verdikleri gözlemlenmiştir.

4.6.3.17. “Eşim/partnerim daha yüksek statüde ve daha iyi maaşla yaşasaydı (profesör gibi), ben de örneğin bir büro memuru olsaydım bu durumdan rahatsızlık duyardım.” Önermesi

“Çocukluğun geçtiği sosyal çevre”, “askerlik durumu”, “lisansüstü eğitim”, “mezuniyetten sonra geçen süre”, “gelir durumu” ve “çocuk varlığı” değişkenlerinin önermeyle karşılaştırılmasından anlamlı farklar edinilememiştir.

Tablo-118: ATOF-17 ile Katılımcının Kim Tarafından Yetiştirildiği Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATOOF-17			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
KATILIMCININ KİM TARAFINDAN YETİŞTİRİLDİĞİ	Anne	12 23,5%	13 25,5%	26 51,0%	51 100,0%
	Anne ve Baba	22 19,0%	21 18,1%	73 62,9%	116 100,0%
Toplam		34 20,4%	34 20,4%	99 59,3%	167 100,0%

Pearson Chi-Square: 0,339

“Anne” tarafından büyütülen katılımcılar önermeye %23,5, her iki ebeveyn tarafından büyütülenler %19 oranında “evet” yanıtı vermiştir.

Tablo-119: ATOF-17 ile Medeni Durum Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATOOF-17			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
MEDENİ DURUM	Evli	22 19,5%	19 16,8%	72 63,7%	113 100,0%
	Bekâr	15 23,4%	16 25,0%	33 51,6%	64 100,0%
Toplam		37 20,9%	35 19,8%	105 59,3%	177 100,0%

Pearson Chi-Square: 0,258

Önermeye “evli” durumundaki katılımcılar %19,5, bekâr olanlar %23,4 oranında “evet” yanıtı vermiştir. Bekâr olan katılımcıların önermeye daha cinsiyetçi yanıtlar vermekle birlikte, bekâr olup bu konuda kararsız olanların oranı da oldukça yüksek bulunmuştur (%25).

Tablo-120: Mesleki Alanların Birbiriyle Karşılaştırılması (ATOOF-17)

Mesleki Alan	“Evet” Oranı (%)	“Kararsız” Oranı (%)	“p” değeri
Kadın	14,6	24,4	0,449
Çocuk	19,8	21,6	0,701
Sosyal Yardım	14,5	30,4	0,011
Danışmanlık	14,3	19	0,434

Mesleğin hangi alanında çalışıldığı değişkeni ile önermenin karşılaştırılmasından, dört alanda da “kararsız” görüş beyan edenlerin oranının oldukça fazla olduğu, “evet” yanıtının kadın, sosyal yardım ve danışmanlık alanında çalışanlarca birbirine çok yakın oranlarda işaretlendiği; “çocuk” alanında çalışanların ise diğer alanlarda çalışanlara göre bir miktar daha cinsiyetçi ve muhafazakâr tepkiler veren grup olduğu görülmektedir.

Tablo-121: ATOF-17 ile Kurumdaki Pozisyon Değişkeninin Karşılaştırılması

	ATOOF-17			Toplam
	KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
KURUMDAKİ POZİSYON Sosyal Hizmet Uzmanı	21 17,5%	26 21,7%	73 60,8%	120 100,0%
Yönetici	12 29,3%	8 19,5%	21 51,2%	41 100,0%
Akademisyen	3 50,0%	0 0,0%	3 50,0%	6 100,0%
Toplam	36 21,6%	34 20,4%	97 58,1%	167 100,0%

Fisher's Exact Test: 0,196

“Sosyal hizmet uzmanı” olarak çalışan katılımcılar önermeye %17,5, “yönetici” olarak çalışan katılımcılar önermeye %29,3 oranında “evet” yanıtı vermiş; idareci konumundaki katılımcıların diğer gruba göre çok daha eril zihniyetli yanıtlar veren taraf oldukları bulgusuna ulaşılmıştır. Bu sonuç, 15. ve 16. önermenin aynı değişkenle karşılaştırılmasından elde edilen sonuçlarla da **uyumludur**.

4.6.3.18. “Yüksek başarı, statü ve gelir sahibi kadınların bu seviyeye yalnızca kendi çabalarıyla gelmeleri çok zordur. Muhakkak babası, eşi ya da erkek kardeşi gibi yakınları sayesinde bu durumdadır.” Önermesi

Daha önce de belirtildiği gibi, değişkenlerle karşılaştırma yapılmaksızın önermeye verilen genel tepkilerin araştırma açısından olumlu yönde olduğunu hatırlatmak yerinde olacaktır (%9 “evet”, %10,2 “kararsız”, %80,8 “hayır”). Bununla birlikte, önermenin kimi değişkenlerle karşılıklı sorgulanmasından şu sonuçlar elde edilmektedir:

Tablo-122: ATOF-17 ile Çocukluğun Geçtiği Sosyal Çevre Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATO-18			Toplam
		KATILIYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
ÇOCUKLUĞUN GEÇTİĞİ SOSYAL ÇEVRE	Kent	8	10	93	111
		7,2%	9,0%	83,8%	100,0%
	Kır	8	8	50	66
		12,1%	12,1%	75,8%	100,0%
Toplam		16	18	143	177
		9,0%	10,2%	80,8%	100,0%

Pearson Chi-Square: 0,401

Çocukluğu kentte geçenler önermeye %7,2 oranında, çocukluğu kırsal alanda geçenler %12,1 oranında “katıldıklarını” belirtmişlerdir. Kırsal alanda büyüyenlerin önermeye bir miktar daha cinsiyetçi yaklaşıtları görölmektedir.

“Katılımcının kim tarafından büyütöldüğü” ve “medeni durum” değişkenlerinin önermeye karşılaştırılmasından anlamlı farklar edinilememiştir.

“Askerlik” yapan katılımcıların %10,1’i (n: 14/138), yapmayan katılımcıların %5,1’i (n: 2/39) önermeye “katıldıklarını” belirtmiştir (p: 0,589). Askerlik yapmayan katılımcılardan önermeye katılanların sayısının yalnızca 2 (iki) olması, sağlıklı değerlendirme yapılmasında engel olarak belirmiştir.

Tablo-123: ATOF-17 ile Lisansüstü Eğitim Durumu Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATO-18			Toplam
		KATILIYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM DURUMU	Lisansüstü Eğitim Yok.	8	15	92	115
		7,0%	13,0%	80,0%	100,0%
	Lisansüstü Eğitim Var.	8	3	50	61
		13,1%	4,9%	82,0%	100,0%
Toplam		16	18	142	176
		9,1%	10,2%	80,7%	100,0%

Pearson Chi-Square: 0,119

Lisansüstü eğitimi olanların önermeye %13,1, olmayanların %7 oranında “evet” yanıtı verdikleri, daha yüksek eğitimli kesimin önermeye bir miktar daha cinsiyetçi yaklaştığı görölmüştür.

Tablo-124: Mesleki Alanların Birbiriyle Karşılaştırılması (ATOF-18)

Mesleki Alan	“Evet” Oranı (%)	“Evet” Yanıtı Veren Kişi Sayısı (n)	İstatistiki Değer
Kadın	4,9	2/41	0,294 (Fisher's Exact Test)
Çocuk	11,7	13/111	0,274 (Pearson Chi-Square)
Sosyal Yardım	8,7	6/69	0,992 (Pearson Chi-Square)
Danışmanlık	11,9	5/42	0,36 (Fisher's Exact Test)

“Kadın” alanında çalışan katılımcıların önermeye %4,9, “çocuk” alanında çalışanların %11,7, “sosyal yardım” alanında çalışanların %8,7, “danışmanlık” alanında çalışanların %11,9 oranında “evet” yanıtı verdikleri görülmüştür. Dört alanda da “evet” yanıtı verenlerin sayısının oldukça az olması, sağlıklı bir değerlendirme yapılmasını engellemektedir.

Tablo-125: ATOF-17 ile Kurumdaki Pozisyon Değişkeninin Karşılaştırılması

	ATOF-18			Toplam
	KATILIYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
KURUMDAKİ POZİSYON Sosyal Hizmet Uzmanı Yönetici Akademisyen	7 5,8%	15 12,5%	98 81,7%	120 100,0%
	7 17,1%	3 7,3%	31 75,6%	41 100,0%
	1 16,7%	0 0,0%	5 83,3%	6 100,0%
	15 9,0%	18 10,8%	134 80,2%	167 100,0%

Fisher's Exact Test: 0,161

İdari statüsü “sosyal hizmet uzmanı” olan katılımcılar önermeye %5,8 (n: 7/120), “yönetici” olarak çalışan katılımcılar önermeye %29,3 (n: 7/41) oranında “evet” yanıtı vermişlerdir.

Tablo-126: ATOF-17 ile Mezuniyetten Sonra Geçen Süre Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATOOF-18			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
MEZUNİYETTEN SONRA GEÇEN SÜRE	15 Yıldan Az Zaman Önce	7 6,7%	9 8,7%	88 84,6%	104 100,0%
	15 Yıl ve Üzeri Zaman Önce	9 12,3%	9 12,3%	55 75,3%	73 100,0%
	Toplam	16 9,0%	18 10,2%	143 80,8%	177 100,0%

Pearson Chi-Square: 0,285

“15 yıldan az zaman önce” mezun olan katılımcıların önermeye %6,7 (n: 7/104) oranında, “15 yıl ve üzeri zaman önce” mezun olanların ise %12,3 (n: 9/73) oranında “evet” yanıtı verdikleri saptanmıştır.

Tablo-127: ATOF-18 ile Gelir Durumu Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATOOF-18			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
GELİR DURUMU	Yetersiz	3	10	81	94
		3,2%	10,6%	86,2%	100,0%
	Normal/ İdare Eder	7	4	41	52
		13,5%	7,7%	78,8%	100,0%
	Yeterli	6	4	21	31
		19,4%	12,9%	67,7%	100,0%
Toplam		16	18	143	177
		9,0%	10,2%	80,8%	100,0%

Fisher's Exact Test: 0,029

Tablodaki oranlara göre gelir durumu yeterli olanların daha cinsiyetçi tepkiler verdiği yönünde bir sonuca ulaşmak mümkünse de, üç gelir grubunda da “evet” yanıtı verenlerin sayıca azlığı sağlıklı değerlendirme yapılmasına engel teşkil etmektedir. Bununla birlikte gelir değişkeninin önermeyle karşılaştırılmasından, p: 0,029 değeri ile istatistiki açıdan anlamlı bir fark bulunduğu da belirtilmelidir.

4.6.3.19. “Kadın idareciler genellikle daha niteliksiz ya da başarısız bir profil çizmektedirler.” Önermesi

Tablo-128: ATOF-19 ile Çocukluğun Geçtiği Sosyal Çevre Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATO-19			Toplam
		KATILIYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
ÇOCUKLUĞUN GEÇTİĞİ SOSYAL ÇEVRE	Kent	11	11	89	111
		9,9%	9,9%	80,2%	100,0%
	Kır	10	11	45	66
		15,2%	16,7%	68,2%	100,0%
Toplam		21	22	134	177
		11,9%	12,4%	75,7%	100,0%

Pearson Chi-Square: 0,195

Çocukluğu kentte geçen katılımcılar önermeye %9,9 oranında, çocukluğu kırsal alanda geçenler ise %15,2 oranında “katıldıklarını” belirtmişlerdir. Kırsal alanda büyüyen katılımcıların önermeye daha cinsiyetçi yaklaşıtları görülmektedir.

“Anne” tarafından büyütölenler önermeye %5,9 (n: 3/51) oranında, her iki ebeveyn tarafından büyütölenler %12,9 (n: 15/116) oranında “evet” yanıtı vermişlerdir (p: 0,138). Anne tarafından büyütölen ve önermeye “evet” yanıtı veren katılımcıların yalnızca 3 (üç) kişi olması nedeniyle değeriendirme yapılmamıştır.

Askerlik yapan katılımcılar önermeye %13,8 (n: 19/138), yapmayan katılımcılar önermeye %5,1 (2/39) oranında “evet” yanıtı vermişlerdir (0,216). Benzer biçimde, askerlik yapmayan ve önermeye “evet” yanıtı veren katılımcıların yalnızca 2 (iki) kişi olması nedeniyle değeriendirme yapılmamış, yalnızca oranlar sunulmuştur.

“Medeni durum”, “lisansüstü eğitim” ve “mezuniyetten sonra geçen süre” değerişkenlerinin önermeye karşılaştırılmasından anlamlı farklar bulunmamıştır.

Tablo-129: Mesleki Alanların Birbiriyle Karşılaştırılması (ATO-19)

Mesleki Alan	“Evet” Oranı (%)	“Evet” Yanıtı Veren Kişi Sayısı (n)	“p” değeri
Kadın	4,9	2/41	0,114
Çocuk	14,4	16/111	0,296
Sosyal Yardım	8,7	6/69	0,353
Danışmanlık	14,3	6/42	0,856

“Kadın” alanında çalışan katılımcıların önermeye %4,9, “çocuk” alanında çalışanların %14,4, “sosyal yardım” alanında çalışanların %8,7, “danışmanlık” alanında çalışanların %14,3 oranında “evet” yanıtı verdikleri görülmüştür. Çocuk alanı dışında kalan üç alanda da “evet” yanıtı verenlerin sayısının oldukça az olması, sağlıklı bir değerlendirme yapılmasını engellemektedir.

İdari statüsü “sosyal hizmet uzmanı” olan katılımcılar önermeye %10,8 (n: 13/120), “yönetici” olarak çalışan katılımcılar önermeye %14,6 (n: 6/41) oranında “evet” yanıtı vermişlerdir (p: 0,525). Yönetici olarak çalışıp önermeye “evet” yanıtı verenlerin, bu önermeyle ilgili diğer değişkenlerde olduğu gibi az sayıda (6/41) olması, değerlendirme olanağını kısıtlamaktadır.

4.6.3.20. “Şahsımın, çocuğumun veya eşimin/partnerimin LGBTİ (lezbiyen, gey, biseksüel, transeksüel, interseksüel) bir arkadaşı olursa bundan rahatsız olurum.” Önermesi

Tablo-130: ATOF-20 ile Çocukluğun Geçtiği Sosyal Çevre Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATOOF-20			Toplam
		KATILIYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
ÇOCUKLUĞUN GEÇTİĞİ SOSYAL ÇEVRE	Kent	27	21	63	111
		24,3%	18,9%	56,8%	100,0%
	Kır	21	12	33	66
		31,8%	18,2%	50,0%	100,0%
Toplam		48	33	96	177
		27,1%	18,6%	54,2%	100,0%

Pearson Chi-Square: 0,544

Çocukluğu kentte geçen katılımcılar önermeye %24,3 oranında, çocukluğu kırsal alanda geçenler ise %31,8 oranında “evet” yanıtı vermiştir. Kırsal alanda büyüyen katılımcıların önermeye çok daha homofobik yaklaşımları görülmektedir. Her iki kesimde de %18’lerde seyreden kararsız oranı dikkat çekici bir diğer noktadır.

Tablo-131: ATOF-20 ile Katılımcının Kim Tarafından Yetiştirildiği Değişkeninin Karşılaştırılması

	ATOOF-20			Toplam
	KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
KATILIMCININ KİM TARAFINDAN YETİŞTİRİLDİĞİ Anne	7 13,7%	13 25,5%	31 60,8%	51 100,0%
Anne ve Baba	39 33,6%	19 16,4%	58 50,0%	116 100,0%
Toplam	46 27,5%	32 19,2%	89 53,3%	167 100,0%

Pearson Chi-Square: 0,025

“Anne” tarafından büyütülen katılımcıların önermeye %13,7, her iki ebeveyn tarafından büyütülen katılımcıların ise **20 puanlık farkla** %33,6 oranında “evet” yanıtı verdikleri; “anne” tarafından büyütülüp “kararsız” görüş beyan edenlerin %25,5 oranında seyrettiği görülmektedir. Tek ebeveynli ailede büyümüş ya da tek ebeveynli olmayıp daha çok tek ebeveyni (annesi) tarafından büyütülmüş erkek katılımcıların, önermeye çok daha modern biçimde yaklaşım sergilediği dikkat çekmektedir. Bu sonucun elde edilmesinde, katılımcı sosyal hizmet uzmanlarının, her iki ebeveynin de bulunduğu “ideal heteroseksüel aile” ortamında yetişmiş, dolayısıyla heteroseksüelliğe daha aşina olmalarının asıl etken olabileceği yorumuna ulaşılmıştır.

Tablo-132: ATOF-20 ile Askerlik Yapma Durumu Değişkeninin Karşılaştırılması

	ATOOF-20			Toplam
	KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
ASKERLİK YAPMA DURUMU Evet	39 28,3%	29 21,0%	70 50,7%	138 100,0%
Hayır	9 23,1%	4 10,3%	26 66,7%	39 100,0%
Toplam	48 27,1%	33 18,6%	96 54,2%	177 100,0%

Pearson Chi-Square: 0,164

Askerlik yapan katılımcıların önermeye %28,3, yapmayanların %23,1 oranında “evet” yanıtı verdikleri görülmüştür. Askerlik yapanlar, diğer gruba göre daha homofobik yanıtlar vermiştir.

“Medeni durum” ve “yatılı okul geçmişi” değişkenlerinin önermeye karşılaştırılmasından anlamlı farklar edinilememiştir.

Tablo-133: ATOF-20 ile Katılımcının Lisansüstü Eğitim Durumu Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATOOF-20			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM DURUMU	Lisansüstü Eğitimim Yok.	34 29,6%	25 21,7%	56 48,7%	115 100,0%
	Lisansüstü Eğitimim Var.	13 21,3%	8 13,1%	40 65,6%	61 100,0%
	Toplam	47 26,7%	33 18,8%	96 54,5%	176 100,0%

Pearson Chi-Square: 0,096

Lisansüstü eğitime sahip katılımcıların önermeye %21,3, lisansüstü eğitimi olmayan katılımcıların %29,6 oranında “evet” yanıtı verdikleri görülmektedir. Daha yüksek eğitim düzeyine sahip olma durumunun, homofobik yaklaşımlara sahip olup olmama durumunu etkilediği, “eğitim düzeyi daha yüksek” kesimin daha az homofobik yaklaşımlar sergiledikleri görülmektedir. Kararsız kesimlerin de yüksek yüzdelere sahip olduğu dikkat çekmektedir.

Tablo-134: Mesleki Alanların Birbiriyle Karşılaştırılması (ATOOF-20)

Mesleki Alan	“Evet” Oranı (%)	“p” değeri
Kadın	22	0,594
Çocuk	27	0,088
Sosyal Yardım	26,1	0,119
Danışmanlık	31	0,784

“Kadın” alanında çalışanların önermeye en az homofobik tepkileri veren grup olduğu, çocuk ve sosyal yardım alanında çalışanların birbirleriyle benzer oranlarda tepki verdiği görülmüştür. Özellikle “danışmanlık” alanında çalışan ya da çalıştığı alanlardan biri “danışmanlık” olan katılımcı sosyal hizmet uzmanlarının en yüksek oranda homofobik yaklaşımlara sahip olan grup olması, hizmetin etik içeriği ve niteliği açısından kaygı verici bir durum olarak yorumlanmıştır. Her ne kadar araştırmanın “web anketi” biçiminde yapılmış olması yeteri oranda sağlıklı ve kesin veriye ulaşma

önünde önemli bir engelse de, araştırmaya katılan ve **danışmanlık alanında hizmet veren sosyal hizmet uzmanlarının neredeyse üçte birinin homofobik ve cinsiyetçi yaklaşımlar içinde olduğunu tespiti, fotoğrafın tamamına dair “vahim” ipuçları vermektedir.**

Tablo-135: ATOF-20 ile Kurumdaki Pozisyon Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATOOF-20			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
KURUMDAKİ POZİSYON	Sosyal Hizmet Uzmanı	27 22,5%	25 20,8%	68 56,7%	120 100,0%
	Yönetici	15 36,6%	7 17,1%	19 46,3%	41 100,0%
	Akademisyen	2 33,3%	1 16,7%	3 50,0%	6 100,0%
Toplam		44 26,3%	33 19,8%	90 53,9%	167 100,0%

Fisher's Exact Test: 0,466

İdari statü açısından “yönetici” olarak çalışanların önermeye %36,6 oranında, “sosyal hizmet uzmanı” olarak çalışanların ise %22,5 oranında “katıldıkları” görülmüştür. Araştırmaya katılan **idareci** konumundaki sosyal hizmet uzmanlarının, diğer gruba göre **açık ara daha homofobik** yaklaşımlar içinde bulundukları saptanmıştır.

Tablo-136: ATOF-20 ile Mezuniyetten Sonra Geçen Süre Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATOOF-20			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
MEZUNİYETTEN SONRA GEÇEN SÜRE	15 Yıldan Az Zaman Önce	21 20,2%	16 15,4%	67 64,4%	104 100,0%
	15 Yıl ve Üzeri Zaman Önce	27 37,0%	17 23,3%	29 39,7%	73 100,0%
Toplam		48 27,1%	33 18,6%	96 54,2%	177 100,0%

Pearson Chi-Square: 0,005

“15 yıldan az zaman önce” mezun olan katılımcıların önermeye %20,2 oranında, “15 yıl ve üzeri zaman önce” mezun olanların ise %37 oranında “evet” yanıtı verdikleri, daha deneyimli grubun 17 puanlık net bir farkla daha homofobik tepkiler verdikleri görülmüştür. **Diğer gruba göre daha deneyimli olan sosyal hizmet uzmanlarından önermeye “katılan” (%37) ve “karşı çıkan” (%39,7) kesimin eşit sayılabilecek oranlarla iki kutba ayrıldığı, kararsız kesimin de %23,3 ile oldukça yüksek oranda seyrettiği bulguları oldukça çarpıcıdır.** Ayrıca önerme ile değişkenin karşılaştırmasından elde edilen sonuçlar, **p: 0,005** değeri ile istatistiki açıdan da anlamlıdır.

Kreş geçmişi olan katılımcıların önermeye %15,8 (n: 3/19) oranında, olmayan katılımcıların %28,5 oranında “evet” yanıtı verdikleri görülmektedir (p: 0,198). Kreş geçmişi olanların daha sosyal, eşitlikçi ve paylaşımcı bireyler olarak yetiştiği, bunun da homofobiye yatkınlığı azaltabileceği biçiminde bir yorum geliştirilmesi mümkünse de, kreş geçmişi olup önermeye “evet” yanıtı verenlerin n: 3/19’luk sayısı, sağlıklı bir yorum geliştirilmesini engellemektedir.

Tablo-137: ATOF-20 ile Çocuk Varlığı Değişkeninin Karşılaştırılması

	ATOOF-20			Toplam
	KATILIYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
ÇOCUK VARLIĞI	Evet	28 29,8%	21 22,3%	45 47,9%
	Hayır	20 24,1%	12 14,5%	51 61,4%
Toplam		48 27,1%	33 18,6%	96 54,2%
				177 100,0%

Pearson Chi-Square: 0,174

Çocuğu olan katılımcıların önermeye %29,8, olmayanların ise %24,1 oranında “katıldıkları” görülmektedir. Çocuğu olan sosyal hizmet uzmanları 5,7’lik puan farkıyla bir miktar daha homofobik tepkiler vermiştir. Çocuk sahibi olup “kararsız” görüş beyan eden kesime ait oran da yüksek bulunmuştur (%22,3).

4.6.3.21. “Travesti birinin sokakta fiziksel şiddete maruz kaldığına şahit olursam bu durum karşısında üzüntü duyarım.” Önermesi

“Çocukluğun geçtiği sosyal çevre”, “mesleğin hangi alanda icra edildiği”, “mezuniyetten sonra geçen süre”, “yatılı okul” ve “çocuk varlığı” değişkenlerinin önermeyle karşılaştırılmasından anlamlı farklar edinilememiştir.

Tablo-138: ATOF-21 ile Katılımcının Kim Tarafından Yetiştirildiği Değişkeninin Karşılaştırılması

	ATO-21			Toplam
	KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
Anne	42	3	6	51
KATILIMCININ KİM TARAFINDAN YETİŞTİRİLDİĞİ	82,4%	5,9%	11,8%	100,0%
Anne ve Baba	95	2	19	116
	81,9%	1,7%	16,4%	100,0%
Toplam	137	5	25	167
	82,0%	3,0%	15,0%	100,0%

Fisher's Exact Test: 0,299

ATO-20 önermesinde elde edilen sonuçla uyumlu olarak, her iki ebeveyn tarafından yetiştirilen katılımcıların (%16,4 “hayır”), diğer kesime göre (%11,8 “hayır”) önermeye daha cinsiyetçi ve homofobik tepkiler verdikleri görülmektedir. Her iki kesimdeki “kararsız” sayılarının da yok denecek kadar az olduğu, katılımcıların önermeye verdikleri tepkilerin olumlu ya da olumsuz biçimde, iki kutupta yoğunlaşma eğilimi gösterdiği, başka bir deyişle katılımcıların önerme hakkındaki kanaatlerinin genellikle “net” ve belirli olduğu dikkat çekmektedir.

ATO-20 önermesinde elde edilen sonucun aksi yönünde, askerlik yapan katılımcıların önermeye %15,2, yapmayanların %20,5 oranında “hayır” yanıtı verdikleri (p: 0,779); dolayısıyla askerlik yapmayanların daha homofobik yaklaşımlar içinde oldukları görülmektedir. İki önerme sonucu arasındaki çelişkili durumun, ATO-21 önermesinin ters yönlü olmasından kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle, **katılımcıların homofobik tepki seviyelerinin ölçülmesinde ATO-20 sonuçlarının daha çok göz önünde bulundurulması yerinde olacaktır.**

Tablo-139: ATOF-21 ile Medeni Durum Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATO-21			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
MEDENİ DURUM	Evli	96	3	14	113
		85,0%	2,7%	12,4%	100,0%
	Bekâr	47	2	15	64
		73,4%	3,1%	23,4%	100,0%
Toplam		143	5	29	177
		80,8%	2,8%	16,4%	100,0%

Fisher's Exact Test: 0,162

ATO-20 maddesinde anlamlı fark bulunmamış olsa da bu önermede (ATO-21), katılımcıların medeni durumunun önermeyle karşılaştırılmasından fark elde edilmektedir. Evli durumdaki katılımcılar önermeye %12,4 oranında, bekâr olanlar %23,4 oranında “hayır” yanıtı vermiş, bekâr katılımcıların önermeye, evli gruba göre neredeyse iki katı daha homofobik tepkiler verdiği görülmüştür. Bu sonucun anlamlı mı, tesadüfî mi olduğu tartışmalıdır. Her iki kesimin de kararsızlık oranları çok düşük düzeydedir.

ATO-20 maddesinde elde edilen sonucun aksi yönünde, lisansüstü eğitimi olanların önermeye daha homofobik yaklaştıkları bulgusuna ulaşılmıştır. Askerlik değişkeninde olduğu gibi bu değişkende de, ATO-21 maddesinin ters yönlü olmasının bu çelişkili sonuca yol açmış olabileceği düşünülmektedir. Lisansüstü eğitimi olanlar önermeye %19,7 oranında, olmayanlar %13,9 oranında “hayır” yanıtı vermiştir (Fisher's Exact Test: 0,597).

Tablo-140: ATOF-21 ile Kurumdaki Pozisyon Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATO-21			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
KURUMDAKİ POZİSYON	Sosyal Hizmet Uzmanı	105	4	11	120
		87,5%	3,3%	9,2%	100,0%
	Yönetici	27	1	13	41
		65,9%	2,4%	31,7%	100,0%
	Akademisyen	5	0	1	6
		83,3%	0,0%	16,7%	100,0%
Toplam		137	5	25	167
		82,0%	3,0%	15,0%	100,0%

Fisher's Exact Test: 0,013

İdari statü açısından “yönetici” olarak çalışanların önermeye %31,7 oranında, “sosyal hizmet uzmanı” olarak çalışanların ise %9,2 oranında “hayır” yanıtı verdikleri görülmüştür. Araştırmaya katılan ve yönetici konumunda olduğunu beyan eden katılımcıların, diğer gruba göre 22,5 puanlık bariz bir farkla daha homofobik tepkiler verdikleri görülmektedir. Bu sonuç, benzer bir önerme içeren ATOF-20 maddesinin sonuçlarıyla da **uyumludur**. “p” değerinin de 0,013 oranında olması veriyi aynı zamanda istatistiki açıdan da anlamlı kılmaktadır. Her iki grupta da kararsız yanıt veren kesim yok denecek kadar azdır. Bu konuda katılımcıların kanaatlerinin kararsızlıktan ziyade, “evet” ya da “hayır” biçiminde şekillendiği görülmektedir.

Kreş geçmişi olan katılımcıların önermeye %10,5 (n: 2/19) oranında, olmayan katılımcıların %17,1 oranında “hayır” yanıtı verdikleri; yalnızca oranlardan yola çıkıldığında kreş geçmişi olmayanların daha homofobik oldukları görülmektedir (Fisher's Exact Test: 0,856). ATOF-20 maddesinde geliştirilen yorum bu önerme için de geçerlidir: Kreş geçmişi olup önermeye “hayır” yanıtı veren katılımcı sayısının 2/19 olması, sağlıklı bir yorum geliştirilmesi önünde engel olarak belirmektedir.

4.6.3.22. “Günlük yaşantımda ‘adam gibi!’, ‘adamsın!’, ‘adamın dibi!’ gibi ifadeleri kullandığım olur.” Önermesi

“Çocukluğun geçtiği sosyal çevre”, “katılımcının kim tarafından yetiştirildiği”, “askerlik”, “kreş geçmişi” ve “çocuk varlığı” değişkenlerinin önermeyle karşılaştırılmasından anlamlı farklar edinilememiştir.

Tablo-141: ATOF-22 ile Medeni Durum Değişkeninin Karşılaştırılması

	ATOOF-22			Toplam
	KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
MEDENİ DURUM	Evli	27 23,9%	25 22,1%	61 54,0%
	Bekâr	19 29,7%	14 21,9%	31 48,4%
Toplam	46 26,0%	39 22,0%	92 52,0%	177 100,0%

Pearson Chi-Square: 0,68

Araştırmaya katılım gösteren ve evli durumda olan sosyal hizmet uzmanlarının önermeye %23,9, bekâr olanların %29,7 oranında “evet” yanıtı verdikleri saptanmıştır. Bekâr durumdaki katılımcıların eril dil kullanımlarının bir miktar daha fazla olabileceği bulgusuna ulaşılmıştır.

Tablo-142: ATOF-22 ile Lisansüstü Eğitim Durumu Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATOOF-22			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM DURUMU	Lisansüstü Eğitim Yok.	27 23,5%	25 21,7%	63 54,8%	115 100,0%
	Lisansüstü Eğitim Var.	19 31,1%	13 21,3%	29 47,5%	61 100,0%
	Toplam	46 26,1%	38 21,6%	92 52,3%	176 100,0%

Pearson Chi-Square: 0,522

Lisansüstü eğitimi olan katılımcıların önermeye %31,1, olmayan katılımcıların %23,5 oranında “katıldıkları”; **daha yüksek eğitim düzeyine sahip olmanın daha modern ve eşitlikçi bir dil kullanımını sağlamadığı, hatta aksi yönde sonuçlara ulaşılabildiği** görülmüştür.

Tablo-143: Mesleki Alanların Birbiriyle Karşılaştırılması (ATOOF-22)

Mesleki Alan	“Evet” Oranı (%)	“Kararsız” Oranı (%)	“p” değeri
Kadın	24,4	19,5	0,827
Çocuk	22,5	23,4	0,39
Sosyal Yardım	30,4	23,2	0,447
Danışmanlık	21,4	40,5	0,004

Sosyal yardım alanında çalışanların cinsiyetçi/eril dil kullanımında ilk sırada yer aldıkları, diğer üç alanın birbirine yakın oranlarda seyrettiği; bununla birlikte danışmanlık alanında çalışıp önerme hakkında kararsız görüş beyan edenlerin de %40’ları bulduğu hususları ön plana çıkmaktadır.

Tablo-144: ATOF-22 ile Kurumdaki Pozisyon Değişkeninin Karşılaştırılması

	ATO-22			Toplam
	KATILIYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
KURUMDAKİ POZİSYON Sosyal Hizmet Uzmanı Yönetici Akademisyen	34 28,3%	27 22,5%	59 49,2%	120 100,0%
	8 19,5%	9 22,0%	24 58,5%	41 100,0%
	2 33,3%	1 16,7%	3 50,0%	6 100,0%
Toplam	44 26,3%	37 22,2%	86 51,5%	167 100,0%

Fisher's Exact Test: 0,807

“Yönetici” olarak çalışan katılımcıların önermeye %19,5, “sosyal hizmet uzmanı” olarak çalışanların ise %28,3 oranında “evet” dedikleri bulgusuna ulaşılmıştır. Bu durumu, idareci kesimde yer alanların, kendileri gibi idarecilerle daha çok temas halinde olmaları, “informel” ve “bayağı” kullanımları bir idareci olarak kendilerine yakıştırmamaları gibi olası etkenlerle açıklamak mümkündür. Sosyal hizmet uzmanlarının ise daha çok, “tabanda” yer alan kesimlere yönelik alan çalışmalarında yer almaları nedeniyle (suç oranı yüksek, eğitim ve sosyo-politik bilinç düzeyi düşük toplum kesimleriyle çalışmak gibi) söz konusu eril ve cinsiyetçi dil kullanımlarına daha aşina olma ihtimallerinin yüksek olduğu değerlendirilmektedir. Bu yönde bir yorum geliştirmek mümkünse de, gerek yönetici konumunda, gerekse de alanda olsun, önermede geçen ifadelerin oldukça geniş bir kesim tarafından kullanıldığı, yöneticilerin de olasılıkla bu kapsamda oldukları belirtilmelidir.

Tablo-145: ATOF-22 ile Mezuniyetten Sonra Geçen Süre Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATO-22			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
MEZUNİYETTEN SONRA GEÇEN SÜRE	15 Yıldan Az Zaman Önce	29 27,9%	27 26,0%	48 46,2%	104 100,0%
	15 Yıl ve Üzeri Zaman Önce	17 23,3%	12 16,4%	44 60,3%	73 100,0%
	Toplam	48 27,1%	46 26,0%	39 22,0%	92 52,0%

Pearson Chi-Square: 0,153

15 yıldan az zaman önce mezun olmuş olanların önermeye %27,9, 15 yıl ve üzeri zaman önce mezun olmuş olanların ise %23,3 oranında “evet” yanıtı verdikleri; 15 yıldan az zaman önce mezun olanların bir miktar daha eril dil kullanım durumunun söz konusu olabileceği, bu grupta kararsızların da bir hayli fazla olduğu; deneyimli sosyal hizmet uzmanlarında ise kararsızların sayısı ile birlikte cinsiyetçi dil kullanımının da daha az oranda seyrettiği bulgularına ulaşılmıştır.

Tablo-146: ATOF-22 ile Yatılı Okul Geçmişi Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATO-22			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
YATILI OKUL GEÇMİŞİ	Evet	13 35,1%	9 24,3%	15 40,5%	37 100,0%
	Hayır	33 23,6%	30 21,4%	77 55,0%	140 100,0%
	Toplam	46 26,0%	39 22,0%	92 52,0%	177 100,0%

Pearson Chi-Square: 0,247

Yatılı okul geçmişi olan katılımcıların önermeye %35,1, olmayan katılımcıların %23,6 oranında “katıldıkları” görülmüştür. Önemli homososyal mekanlardan biri olarak yatılı okullarda bulunmuş sosyal hizmet uzmanlarının çok daha eril ve cinsiyetçi bir dil kullanımına sahip olduğu bulgulanmıştır. Yine de eril dil kullanımı ile yatılı okul geçmişi arasında ilişki bulunup bulunmadığı, bu sonucun tesadüfi mi yoksa anlamlı mı olduğu konusunda tereddüt bulunmaktadır.

4.6.3.23. “Daha çok erkeklerin yapmasına alışık olunan işleri (inşaat, tadilat vs.) kadınların da hakkıyla yapabileceğine inanıyorum.” Önermesi

Önerme ters istikametlidir. “Çocukluğun geçtiği sosyal çevre”, “mezuniyetten geçen süre” ve “çocuk varlığı” değişkenlerinin önermeyle karşılaştırılmasından anlamlı farklar edinilememiştir.

Tablo-147: ATOF-23 ile Katılımcının Kim Tarafından Yetiştirildiği Değişkeninin Karşılaştırılması

	ATO-23			Toplam
	KATILIYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
KATILIMCININ KİM TARAFINDAN YETİŞTİRİLDİĞİ Anne	31 60,8%	12 23,5%	8 15,7%	51 100,0%
Anne ve Baba	63 54,3%	21 18,1%	32 27,6%	116 100,0%
Toplam	94 56,3%	33 19,8%	40 24,0%	167 100,0%

Pearson Chi-Square: 0,236

“Anne” tarafından büyütülen katılımcıların önermeye %15,7 oranında, her iki ebeveyn tarafından büyütülen katılımcıların ise %27,6 oranında “hayır” yanıtı verdikleri görülmüştür. Her iki ebeveynin heteroseksüel bir yaşam biçimi içerisinde aynı hanede yer aldığı, cinsiyete dayalı işbölümünün sayısız birçok örneğinin sergilendiği ortamlarda yetiştirilmiş sosyal hizmet uzmanlarının önermeye daha cinsiyetçi ve eril merkezli yanıtlar verdiği söylenebilir.

Tablo-148: ATOF-23 ile Medeni Durum Değişkeninin Karşılaştırılması

	ATO-23			Toplam
	KATILIYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
MEDENİ DURUM Evli	68 60,2%	21 18,6%	24 21,2%	113 100,0%
Bekâr	32 50,0%	12 18,8%	20 31,3%	64 100,0%
Toplam	100 56,5%	33 18,6%	44 24,9%	177 100,0%

Pearson Chi-Square: 0,302

“Evli” durumda olan katılımcıların önermeye %21,2, “bekâr durumdaki katılımcıların %31,3 oranında “hayır” yanıtı verdikleri, bekâr olanların daha cinsiyetçi yanıtlar verdikleri görülmüştür.

Tablo-149: ATOF-23 ile Lisansüstü Eğitim Durumu Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATOOF-23			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM DURUMU	Lisansüstü Eğitim Yok.	70	22	23	115
		60,9%	19,1%	20,0%	100,0%
	Lisansüstü Eğitim Var.	30	11	20	61
		49,2%	18,0%	32,8%	100,0%
Toplam		100	33	43	176
		56,8%	18,8%	24,4%	100,0%

Pearson Chi-Square: 0,161

Lisansüstü eğitimi olan katılımcıların önermeye %32,8, olmayan katılımcıların %20 oranında “hayır” dedikleri; “daha yüksek eğitilmiş” kesimin önermeye daha cinsiyetçi yaklaştığı; bir önceki ATOF-22 önermesinde olduğu gibi daha yüksek eğitim düzeyine sahip olmanın daha eşitlikçi yaklaşımlara sahip olma durumunu sağlamayabileceği, hatta aksi yönde sonuçlara ulaşılabilirdiği görülmüştür.

Tablo-150: Mesleki Alanların Birbiriyle Karşılaştırılması (ATOOF-23)

Mesleki Alan	“Hayır” Oranı (%)	“Kararsız” Oranı (%)	“p” değeri
Kadın	19,5	19,5	0,662
Çocuk	25,2	18,9	0,975
Sosyal Yardım	20,3	21,7	0,455
Danışmanlık	26,2	23,8	0,538

Araştırmaya katılan ve çocuk ve danışmanlık alanlarında görev yapan sosyal hizmet uzmanlarının, diğer alanlarda çalışanlara göre çok daha cinsiyetçi tepkiler verdikleri bulgusuna ulaşılmıştır. Normal şartlarda ve “kağıt üzerinde” danışmanlık alanı mensubu sosyal hizmet uzmanının aile planlaması, ideal ebeveynlik, hane içi adil işbölümü gibi konularda rehberlik etmesi beklenirken, katılımcıların yaklaşık %26’sının açıkça cinsiyetçi refleksler verdiği, yaklaşık %23’ünün “kafasının

karışık/kararsız” olduğu görülmüştür. Bu tablonun kaygı verici sonuçlar içerdiği düşünülmektedir.

Tablo-151: ATOF-23 ile Kurumdaki Pozisyon Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATOOF-23			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
KURUMDAKİ POZİSYON	Sosyal Hizmet Uzmanı	69 57,5%	25 20,8%	26 21,7%	120 100,0%
	Yönetici	22 53,7%	6 14,6%	13 31,7%	41 100,0%
	Akademisyen	4 66,7%	0 0,0%	2 33,3%	6 100,0%
	Toplam	95 56,9%	31 18,6%	41 24,6%	167 100,0%

Fisher's Exact Test: 0,533

İdari statü bakımından “yönetici” olarak çalışanların önermeye %31,7, “sosyal hizmet uzmanı” olarak çalışanların ise %21,7 oranında “hayır” yanıtı verdikleri, 10 puanlık farkla yöneticilerin daha cinsiyetçi yanıtlar verdikleri görülmüştür.

4.6.3.24. “TV’de ya da internette ‘İsviçreli bilim adamları...’ ile başlayan bir cümleye denk geldiğimde ‘Bilim insanı, demeleri gerekiyordu!’ şeklinde bir düşünce içine girmem.” Önermesi

ATOOF maddelerinin genel tanıtımı ile ilgili kısımda da belirtildiği gibi, önerme cümlesinin görece uzun ve anlaşılması kısmen zor yapısı, alınan yanıtların bir kısmının gerçeği yansıtmayabileceği riskini doğurmaktadır. Aşağıda yer verilen sonuçları bu çerçevede ele almak yerinde olacaktır.

“Çocukluğun geçtiği sosyal çevre”, “askerlik”, “medeni durum”, “lisansüstü eğitim”, “kurumdaki pozisyon” ve “çocuk varlığı” değişkenlerinin önermeyle karşılaştırılmasından anlamlı farklar edinilememiştir.

Tablo-152: ATOF-24 ile Katılımcının Kim Tarafından Yetiştirildiği Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATO-24			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
KATILIMCININ KİM TARAFINDAN YETİŞTİRİLDİĞİ	Anne	12 23,5%	10 19,6%	29 56,9%	51 100,0%
	Anne ve Baba	43 37,1%	17 14,7%	56 48,3%	116 100,0%
Toplam		55 32,9%	27 16,2%	85 50,9%	167 100,0%

Pearson Chi-Square: 0,221

“Katılımcının kim tarafından yetiştirildiği” değişkeninin, yine eril dil konusunu ele alan ATOF-22 önermesiyle karşılaştırılmasından anlamlı bir fark edinilmemişse de, bu önermede; “anne” tarafından yetiştirilen katılımcıların %23,5, her iki ebeveyn tarafından yetiştirilen katılımcıların ise %37,1 oranında “evet” yanıtı verdikleri görülmektedir. Hanede erkek cinsiyetli bir otorite figürünün bulunmasının ya da her iki ebeveynin yakın bakımı altında yetiştirilmiş olmanın, kişinin eril dil kullanımı konusundaki farkındalık düzeyinde etken olabileceği düşünülmüştür. Buna karşın, daha çok “anne” tarafından yetiştirilen kişinin, eril dil kullanımı ve buna uygun tutum ve davranışlardan tamamen azade olmasa da, diğer gruba göre söz konusu olumsuz söz öbekleri ve yaklaşımlarına daha az maruz kalabileceği değerlendirilmektedir.

Tablo-153: Mesleki Alanların Birbiriyle Karşılaştırılması (ATO-24)

Mesleki Alan	“Evet” Oranı (%)	“p” değeri
Kadın	26,8	0,034
Çocuk	36	0,33
Sosyal Yardım	33,3	0,556
Danışmanlık	35,7	0,525

“Kadın” alanında çalışanlara ait oranın istatistiki açıdan da anlamlı olmasıyla birlikte, bu alanda çalışan katılımcıların diğer alanlarda çalışan katılımcılara göre eril dil kullanımı konusundaki farkındalık düzeyinin bir miktar daha “kabul edilebilir” seviyede olduğu; ancak %26,8’lik oranın da azımsanmaması gerektiği düşünülmektedir. Çocuk, sosyal yardım ve danışmanlık alanında çalışan katılımcıların

önermeye verdiği tepkilerin oransal dağılımının birbirine oldukça yakın olduğu görülmektedir.

Tablo-154: ATOF-24 ile Mezuniyetten Sonra Geçen Süre Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATO-24			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
MEZUNİYETTEN SONRA GEÇEN SÜRE	15 Yıldan Az Zaman Önce	36 34,6%	14 13,5%	54 51,9%	104 100,0%
	15 Yıl ve Üzeri Zaman Önce	21 28,8%	13 17,8%	39 53,4%	73 100,0%
	Toplam	57 32,2%	27 15,3%	93 52,5%	177 100,0%

Pearson Chi-Square: 0,605

“15 yıldan az zaman önce” mezun olan katılımcıların önermeye %34,6 oranında, “15 yıl ve üzeri zaman önce” mezun olanların ise %28,8 oranında “evet” yanıtı verdikleri görülmüştür. 15 yıldan az zaman önce mezun olan katılımcıların, diğer gruba göre kitle iletişim araçlarına ve kendilerini olumlu yönde geliştirebilecek birçok kaynak ve bilgiye daha kolay erişim şansına sahip olmasına rağmen, eril dil kullanımı konusundaki farkındalık düzeyi bakımından yaklaşık 6 puan daha “olumsuz” yanıt verdikleri saptanmıştır. Saptama, benzer bir konuyu ele alan ATOF-22 önermesinin aynı değişkenle karşılaştırılmasından elde edilen sonuçlarla da uyumludur.

Tablo-155: ATOF-24 ile Kreş Geçmişi Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATO-24			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
KREŞ GEÇMİŞİ	Evet	4 21,1%	2 10,5%	13 68,4%	19 100,0%
	Hayır	53 33,5%	25 15,8%	80 50,6%	158 100,0%
Toplam		57 32,2%	27 15,3%	93 52,5%	177 100,0%

Pearson Chi-Square: 0,34

Kreş geçmişi olan katılımcıların önermeye %21,1 oranında, olmayan katılımcıların ise %33,5 oranında “evet” yanıtı verdikleri belirlenmiştir. Kreş geçmişi olan katılımcıların eril dil kullanımı konusundaki farkındalık düzeyinin diğ er gruba göre daha fazla olabileceğ i sonucuna ulaşılmış tır.

4.6.3.25. “Bir insanın, ocuğ una, ocuğ unun cinsiyeti erkek ise mavi ya da koyu renk ağı rlıklı , kadın ise pembe ya da açık renk ağı rlıklı giysi ve oyuncaklar almasında yadırganacak bir durum yoktur.” önermesi

Tablo-156: ATOF-24 ile ocukluğ un Getiğ i Sosyal evre Değ işkeninin Karşılaştırılması

		ATOF-25			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
OCUKLUğ UN GETİğ İ SOSYAL ÇEVRE	Kent	32 28,8%	27 24,3%	52 46,8%	111 100,0%
	Kır	26 39,4%	7 10,6%	33 50,0%	66 100,0%
	Toplam	58 32,8%	34 19,2%	85 48,0%	177 100,0%

Pearson Chi-Square: 0,062

ocukluğ u kentte geçen katılımcılar önermeye %28,8 oranında, ocukluğ u kırsal alanda geçenler ise %39,4 oranında “evet” yanıtı vermiştir. Kırsal alanda büyüyen katılımcıların önermeye belirgin biçimde daha geleneksel ve cinsiyetçi yaklaştıkları görölmektedir.

“Katılımcının kim tarafından büyü töl döl üğ ü”, “askerlik durumu”, “medeni durum”, “mezuniyetten sonra geçen süre” ve “ocuk varlığ ı” değ işkenlerinin önermeyle karşılaştırılmasından anlamlı farklar edinilememiştir.

Tablo-157: ATOF-25 ile Lisansüstü Eğitim Durumu Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATOOF-25			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM DURUMU	Lisansüstü Eğitim Yok.	41	25	49	115
		35,7%	21,7%	42,6%	100,0%
	Lisansüstü Eğitim Var.	16	9	36	61
		26,2%	14,8%	59,0%	100,0%
Toplam		57	34	85	176
		32,4%	19,3%	48,3%	100,0%

Pearson Chi-Square: 0,115

Lisansüstü eğitimi olan katılımcıların önermeye %26,2, olmayan katılımcıların %35,7 oranında “evet” yanıtı verdikleri; yalnızca lisans mezuniyeti olan katılımcıların önermeye daha cinsiyetçi yaklaşım gösterdikleri bulgusuna ulaşılmıştır.

Tablo-158: Mesleki Alanların Birbiriyle Karşılaştırılması (ATOOF-25)

Mesleki Alan	“Evet” Oranı (%)	“p” değeri
Kadın	24,4	0,367
Çocuk	34,2	0,771
Sosyal Yardım	31,9	0,023
Danışmanlık	28,6	0,636

Birçok önermede olduğu gibi bu önermede de, kadın alanında çalışan katılımcıların önermeye çok daha “modern” ve araştırma açısından olumlu tepkiler verdiği görülmüştür.

Tablo-159: ATOF-25 ile Kurumdaki Pozisyon Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATOOF-25			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
KURUMDAKİ POZİSYON	Sosyal Hizmet Uzmanı	39	26	55	120
		32,5%	21,7%	45,8%	100,0%
	Yönetici	16	7	18	41
		39,0%	17,1%	43,9%	100,0%
	Akademisyen	1	0	5	6
		16,7%	0,0%	83,3%	100,0%
Toplam		56	33	78	167
		33,5%	19,8%	46,7%	100,0%

Fisher's Exact Test: 0,507

“Yönetici” olarak çalışanların önermeye %39, “sosyal hizmet uzmanı” olarak çalışanların ise %32,5 oranında “evet” yanıtı verdikleri, yöneticilerin önermeye daha cinsiyetçi tepkiler verdikleri saptanmıştır.

Tablo-160: ATOF-25 ile Kreş Geçmişi Değişkeninin Karşılaştırılması

		ATO25			Toplam
		KATILİYORUM	KARARSIZIM	KATILMIYORUM	
KREŞ GEÇMİŞİ	Evet	5 26,3%	4 21,1%	10 52,6%	19 100,0%
	Hayır	53 33,5%	30 19,0%	75 47,5%	158 100,0%
Toplam		58 32,8%	34 19,2%	85 48,0%	177 100,0%

Pearson Chi-Square: 0,818

Kreş geçmişi olan katılımcıların önermeye %26,3 oranında, olmayan katılımcıların ise %33,5 oranında “evet” yanıtı verdikleri, kreş geçmişi olmayan katılımcıların daha cinsiyetçi tepkiler verdikleri belirlenmiştir.

4.7. BULGULARIN ÖZETİ

Araştırmadan elde edilen sonuçlar arasından **en çarpıcı olanları özet halinde** aşağıda sıralanmaktadır:

- 1) Araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının anne ve babalarının eğitim ve meslek durumları ile ilgili alınan yanıtlardan, günümüzden ortalama 30 ile 50 yıl öncesine tekabül eden yıllarda toplumda ve hanede kadın cinsiyetli çocuğun erkek cinsiyetli çocuğa göre örgün öğrenim hayatına daha az yönlendirildiği ya da hiç yönlendirilmediği; bununla bağlantılı olarak gelir getirici iş ve mesleklerde daha az oranda istihdam edildiği yönünde emareler elde edilmiştir. Nitekim okur-yazar olmama oranı, katılımcıların annelerinde (yanıt vermeyen 25 kişi hariç

tutulduğunda) %25,6 oranında, babalarda ise (yanıt vermeyen 20 kişi hariç tutulduğunda) %5 olarak saptanmıştır.

- 2) Araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarına yöneltilen soru formlarından biri olan **ETCE'den**, genel itibariyle olumlu ve **toplumsal cinsiyet eşitliğinden yana** olduğunu gösteren puanlar alındığı; bununla birlikte, ETCE'nin bazı önermelerinde (**homofobi, kadının prezervatif taşıması, kadının görevinin ev ve aile işleri olduğu**) '**olumsuza yakın**' olarak değerlendirilebilecek yanıtlar alındığı görülmüştür.
- 3) Yöneltilen bir diğer soru formu olan **ÇDCÖ'den**, katılımcıların cinsiyetçilik düzeylerini ölçmesi bakımından daha 'ilginç' ve ETCE'ye göre farklılık arz eden sonuçlar alındığı belirtilebilir. **ÇDCÖ'den** alınan yanıtlardan, araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarına ait cinsiyetçilik puanlarının "**orta düzeyi**" yansıttığını; bahse konu kesimin cinsiyetçilik bakımından "**çelişik duygulu**" (düşmanca ve korumacı cinsiyetçiliğe dair yaklaşımların bir arada bulunması) bireyler olduklarını ileri sürmek mümkündür. Katılımcıların, cinsiyetçiliğe daha belirgin biçimde vurgu yapan "**Düşmanca Cinsiyetçilik**" önermeleri hakkında bir miktar daha modern ve ilerici (tüm yanıtların ortalaması $31,66 \pm 12,56$); ancak cinsiyetçiliği daha üstü kapalı biçimde öneren "**Korumacı Cinsiyetçilik**" maddelerinde birkaç puan da olsa daha "**olumsuz**" içerikli (tüm yanıtların ortalaması $34,95 \pm 12,26$) yanıtlar verdikleri saptanmıştır. Araştırma açısından olumsuz olarak konumlandırılan "evet" yanıtlarının aritmetik ortalamasına bakıldığında ise Düşmanca Cinsiyetçilik maddelerinde ortalamanın **%19,1**; "Korumacı Cinsiyetçilik" maddelerinde ortalamanın **%29,7** olduğu görülmüştür. Rakamların da ortaya koyduğu üzere katılımcıların Korumacı Cinsiyetçilik maddelerine "katılma", yani araştırma açısından "olumsuz" tepki verme oranı, Düşmanca Cinsiyetçilik madde grubuna göre yaklaşık 10 puan daha fazla bulgulanmıştır.

- 4) Feminizme dair ön yargı ve bilgi eksikliği/yanlışığının erkek sosyal hizmet uzmanlarında da mevcut olabileceği yönünde bulgulara erişilmiştir.
- 5) Katılımcı sosyal hizmet uzmanlarının, araştırmacılar tarafından oluşturulmuş 25 maddeden oluşan formun (ATOF) 9. ve 18. önermeleri dışında kalan tüm önermelerine, büyük çoğunluğu teşkil eden oranlarda olmasa da “kayda değer oranda” cinsiyetçi olarak değerlendirilmesi mümkün yanıtlar verdikleri görülmüştür.
- 6) ATOF’un sosyo-demografik değişkenlerle karşılaştırılmasından;
- Çocukluğu/gençliği **kırsal alanda** geçen katılımcıların kenttekilere göre, ATOF önermelerinin birçoğuna araştırma açısından “**olumsuz**” (cinsiyetçi, ataerkil vs.) tepki verdiği;
 - Yetiştirilmesinde **her iki ebeveynin** daha çok rol oynadığı katılımcıların, diğer kesime (“anne” tarafından yetiştirilenlere) göre ATOF önermelerinin birçoğuna araştırma açısından “**olumsuz**” tepki verdiği;
 - **Lisansüstü eğitimi olan** katılımcıların ATOF önermelerinin 6’sına, olmayan katılımcıların önermelerin 7’sine araştırma açısından daha “**olumsuz**” tepki verdiği; daha yüksek eğitim düzeyine sahip olan katılımcıların cinsiyetçi tepkilerinin, diğer kesime göre belirgin biçimde ayrılmadığı;
 - Mesleğin “**kadın**” alanında çalışan katılımcıların ATOF önermelerin birçoğuna, diğer alanlarda çalışanlara göre araştırma açısından çok daha “**olumlu**” (eşitlikçi, modern vs.) ve ilerici tepkiler verdiği; diğer üç alanda çalışanların önermelere olumsuz tepki verme oran ve sıklıklarının benzer düzeylerde seyrettiği;
 - **Yönetici** konumundaki katılımcıların ATOF önermelerinin 12’sine araştırma açısından “olumsuz” (cinsiyetçi, ataerkil vs.), 5’ine “olumlu” (eşitlikçi, modern vs.) tepki verdiği belirlenmiştir.

7) “Namus” olgusu, katılımcıların erkeklik algısında önemli bir yeri doldurmaktadır. Katılımcıların önemli bir kısmına göre “namus”, öncelikle hanedeki erkek birey tarafından “korunması”; ancak kadın bireyin de yaklaşımlarıyla desteklemesi gereken bir olgu olarak algılanmaktadır. “Namus” ve “şiddet” olguları, birbirleriyle zaman zaman karşılıklı nedensellik ilişkisi içine girebilen olgular olarak görülmektedir. Nitekim katılımcılar, “namus” olgusuna şu veya bu şekilde taciz edilmesi halinde fiziksel şiddete başvurabileceklerini beyan etmektedir. Araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının “namus” ile ilgili yaklaşımlarına;

- Yönetici konumunda olmaları sınırlı oranda olumsuz;
- Çocukluğun/gençliğin geçtiği sosyal çevrenin kırsal niteliği kısmen olumsuz;
- Daha yüksek düzeyde eğitime sahip olmaları kısmen olumsuz;
- Her iki ebeveyn tarafından yetiştirilmiş olmaları büyük oranda olumsuz;
- Mesleğin “kadın” alanında çalışıyor olmaları olumlu yönde etki etmiştir.

8) “Kadına göre daha güçlü olarak nitelenen erkeğin, kadını koruyup kollama gibi bir sorumluluğu bulunduğu” tezine de az veya çok onay verdiği aşikâr olan “*Kadınlar, yanlarında fiziksel olarak güçlü, kendilerini koruyup kollayan bir erkek ister.*” önermesine katılımcıların %45,2 oranında “evet” yanıtı vermeleri, güç ve şiddet eksenli madde grubundan elde edilen en çarpıcı sonuç olarak ön plana çıkmıştır. Araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının “fiziksel güç”, “şiddet” ve “saldırganlık” ile ilgili yaklaşımlarına;

- Çocukluğun/gençliğin geçtiği sosyal çevrenin kırsal niteliği kısmen olumsuz;

- Deneyimli meslek elemanı olmaları sınırlı oranda olumsuz;
- Daha yüksek bir eğitim düzeyine sahip olmaları, beklenenin aksine ve belirgin biçimde olumsuz;
- Yönetici konumunda olmaları olumlu;
- Mesleğin “kadın” alanında çalışıyor olmaları olumlu, “danışmanlık” alanında çalışıyor olmaları olumsuz yönde etki etmiştir.

9) Katılımcıların kayda değer bir kısmı (%20-30); yaşantılarında “gerektiğinde” ve kendilerini frenleme gereği duymaksızın sinkaflı biçimde küfür etmekte olduklarını belirtmekte, farkında olarak ya da olmayarak kadın bedenini küfür halinde “kullanmaktadır.” İçinde özellikle “adam” sözcüğü geçen kullanımların %26’lık gibi yüksek bir oranla tercih edildiği, yine %22’lik gibi yüksek bir oranla bu konuda kararsız olduğu belirtilmiştir. Katılımcıların önemli bir kısmının erkeklik algısında “eril dil”; yaygınlığını, güncelliğini ve gücünü korumaktadır. Cinsiyetçi ifadelerin yazılı ve görsel medyadaki günlük kullanımlarına kısmen de olsa “sessiz bir destek” söz konusudur. Araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının “sözel şiddet/küfür” ve “eril dil” ile ilgili yaklaşımlarına;

- Her iki ebeveyn tarafından yetiştirilmiş olmaları olumsuz;
- Daha yüksek bir eğitim düzeyine sahip olmaları kısmen olumsuz;
- Deneyimli meslek elemanı olmaları olumlu;
- Yönetici konumunda olmaları olumlu;
- Mesleğin “kadın” alanında çalışıyor olmaları olumlu yönde etki etmiştir.

10) ATOF’un “çocukluk örüntüleri” ve “otorite figürleri” ile ilgili maddelerinden elde edilen dikkat çekici sonuçlar şu şekildedir:

- Araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının **beşte biri** gibi önemli sayılabilecek bir kısmının, bireyin çocukluğunda şiddet örüntüleri ile “oyun” ve “oyuncak” gibi “masumane” biçimlerde

tanışması konusunda “gerekli” ve yeterli kaygı düzeyine sahip olmadığı yönünde istatistiki emarelere ulaşılmıştır.

- “Çocuğa doğru yolu, iyiyi-kötüyü babanın gösterdiği” gibi ayrımcılığı net biçimde içeren bir önermeye, katılımcıların onda biri (%11,3) “evet” yanıtı vermiştir. Genelleme konusunda sınırlılıklar mevcut olmakla birlikte erkek sosyal hizmet uzmanlarının önemli bir kesimin, otorite figürlerinin ataerkil konumlanması konusunda “geleneksel” bir zihin dünyasına sahip olabilecekleri yönünde ipuçları elde edildiği düşünülmektedir.
- Araştırmacı tarafından “sünnet düşünleri”; ataerkil toplumlara mensup, yaşamının genellikle ilk yıllarını deneyimleyen erkek bireylerin “adam olma yolunda attığı ilk adım”ın törensel bir düzenekle kutsanması ve kutlanması olarak ele alınmıştır. Bu açıdan bakıldığında, mesleki uygulamanın temeline “insan hakları” düşüncesini yerleştiren, BM Çocuk Hakları Sözleşmesini kendine şiar edinen sosyal hizmet uzmanlarının başlı başına “sünnet” konusuna olmasa da, “erkekliğin davulla zurnayla yüceltildiği” sünnet düşünlerine çok daha mesafeli yaklaşması beklenmiştir. Bu bakımdan “sünnet ve sünnet düşünlerinden rahatsız olmayan” kesimin %36,2 olarak bulgulanması dikkat çekici ve “olumsuz” bir sonuç olarak belirmiştir.
- Katılımcı sosyal hizmet uzmanlarının kayda değer bir kısmının (%15,8), erkek çocuğunun, penisi görülebilecek biçimde çıplak olmasını, hatta bu durumda fotoğrafının çekilmesini “umursamadığı” ya da bu durumu “kaygı verici” görmediği anlaşılmaktadır.
- “Bir insanın, çocuğuna, çocuğunun cinsiyeti erkek ise mavi ya da koyu renk ağırlıklı, kadın ise pembe ya da açık renk ağırlıklı giysi ve

oyuncaklar almasında yadırganacak bir durum” görmeyen kesimin %32,8; bu konuda kararsız olan kesimin ise %19,2 olduğu, iki oranın toplamının %52'yi bulduğu görülmektedir. Oranın oldukça yüksek bulunmasıyla birlikte sonucu; “yadırganacak bir durum görmeme” ile birlikte “önemsememe”, “renklerin cinsiyetinin olmaması gerektiğini bilmekle birlikte umursamama” gibi yorumlar ekseninde değerlendirmek de mümkündür.

Araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının “çocukluk örüntüleri” ve “otorite figürleri” ile ilgili yaklaşımlarına;

- Çocukluğun/gençliğin geçtiği sosyal çevrenin kırsal niteliği olumsuz;
- Yönetici konumunda olmaları olumsuz;
- Her iki ebeveyn tarafından yetiştirilmiş olmaları kısmen olumsuz;
- Daha yüksek bir eğitim düzeyine sahip olmaları kısmen olumsuz;
- Deneyimli meslek elemanı olmaları kısmen olumsuz;
- Mesleğin “kadın” alanında çalışıyor olmaları olumlu, “danışmanlık” alanında çalışıyor olmaları olumsuz;
- Çocuk sahibi olmaları bir miktar olumsuz yönde ve sınırlı oranda etki etmiştir.

11) Araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının yaklaşık üçte birinin erkeklik algısı, “eve ekmek getirebilme” rolleri ile doğrudan ilişkilidir. Katılımcı sosyal hizmet uzmanlarının, bizatihi kendi yaşamlarından, kendi eş ya da partnerlerinden, dolayısıyla **hane içinden** verilen, statü ve gelir eksenli örnek ve önermeler konusunda daha cinsiyetçi ve muhafazakâr yaklaşımlar içinde bulundukları, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin **hane dışındaki** tezahürlerinde ise daha “demokrat” ve “eşitlikçi” *göründükleri* izlenimi edinilmiştir. Araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının “hane içi ve dışı toplumsal cinsiyet eksenli statü” ve “eve ekmek getirme yetkinliği” ile ilgili yaklaşımlarına;

- Çocukluğun/gençliğin geçtiği sosyal çevrenin kırsal niteliği olumsuz;
- Yönetici konumunda olmaları olumsuz;
- Mesleğin “kadın” alanında çalışıyor olmaları olumlu, “çocuk” alanında çalışıyor olmaları olumsuz;
- Gelir durumunun iyileşmesi “net” biçimde ve olumsuz yönde etki etmiştir. Gelir durumu iyileştikçe statü ve gelir ekseninde cinsiyetçi refleksler verme oranı artmıştır.

12) LGBTİ bireylerle arkadaşlık etmek ve onlarla hemhal olmak, birçok insan gibi sosyal hizmet uzmanlarının önemli bir kısmı için hâlâ bir tabudur. Homofobiye dair **hane dışından** verilen, katılımcının kendi yaşantısını doğrudan ilgilendirmeyen sorgulamada (ETCE-12) katılımcılar **%11,9** oranında homofobik tepki vermiştir. Buna karşın, katılımcının “arkadaşı” olabilecek LGBTİ bireylere, dolayısıyla katılımcının doğrudan **kendi yaşantısına dair** sorgulamada (ATOF-20) ise homofobik tepki **%27,1’e** çıkmıştır. Homofobiye ilişkin gerek ETCE maddesi, gerekse de ATOF maddelerinden elde edilen oranlar, araştırmanın sınırlılıkları hatırd tutulmakla birlikte, araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının erkeklik algısında heteroseksüellik dışında kalan cinsel kimlikler ve homofobi ekseninde “olumsuza yakın” bir tablonun söz konusu olabileceğine işaret etmektedir. Konuya ilişkin dikkat çekici bir diğer sonuç, **‘danışmanlık’** alanında hizmet veren sosyal hizmet uzmanlarının üçte birine yakın bir kesiminin homofobik ve cinsiyetçi yaklaşımlar içinde olduğunun tespitidir. Araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının “homofobi” ile ilgili yaklaşımlarına;

- Her iki ebeveyn tarafından yetiştirilmiş olmaları belirgin biçimde olumsuz;
- Yönetici konumunda olmaları belirgin biçimde olumsuz;

- Meslekte deneyimin artması (15 yıl ve üzeri zaman önce mezun olmuş olmak) belirgin biçimde olumsuz yönde etki etmiştir.

13) “Mesleği aktif yürütmemek” ile “15 yıl ve üzeri zaman önce” mezun olmak değişkenleri kısmen de olsa birbiriyle örtüşmektedir. Bu nedenle iki değişkenden farklı soru formları ekseninde alınan yanıtların bir arada değerlendirilmesi anlamlı sonuçlar verebilir. Nitekim;

- Mesleği aktif yürütmeyen katılımcıların ETCE ve ÇDCÖ’nün bazı alt başlıklarında, mesleği aktif yürütenlere göre daha cinsiyetçi yanıtlar verdikleri;
- “15 yıl ve üzeri zaman önce” mezun olan erkek sosyal hizmet uzmanlarının ÇDCÖ’nün bazı alt başlıklarında daha cinsiyetçi yanıtlar verdikleri;
- “15 yıl ve üzeri zaman önce” mezun olan katılımcıların ATOF’un bazı maddelerine cinsiyetçi yanıtlar verdikleri görülmüş olup bu üç sonucun birbiriyle büyük oranda uyumluluk arz ettiği düşünülmektedir.

STATÜKOYU KORUYANDAN FARK YARATANA: İDEAL SOSYAL HİZMET UZMANININ İNŞASINA DAİR ÖNERİLER VE SONUÇ

Mehmet Zaman Saçlıoğlu'nun ifadesiyle iktidarın, kendi iktidarını eleştirmesi çok zordur (Akaltun, 2015: 6). Simone de Beauvoir, en karakteristik iktidar biçimlerinden biri olarak erkekliğin, kendi cinsiyetinden bahsetmeyip sürekli başkalarının cinsiyet özelliklerinden bahsederek kurulan bir iktidar konumu olduğunu vurgulamıştır (Sancar, 2013: 16). Cinsiyet temelli iktidar örüntüleri, politik iktidardan kopuk değildir ve iki olgu karşılıklı nedensellik ilişkisi içinde birbirlerine göbekten bağlıdır. Cinsiyet temelli iktidar örüntülerinin devamından, farkında olsa da olmasa da çıkarı olan geniş bir erkek kitlesi bulunmaktadır. Bir kesim erkek, mevcut ataerkil konum ve rollerinin devamı konusunda etkin bir çaba sürdürmektedir. Bir kesim erkek ise hegemonya kurmanın sürekli üzerinde uğraşılması gereken 'zor ve zahmetli' bir çaba neticesinde tesis edilebilmesi nedeniyle, 'hegemonik erkeklik' inşaları ile 'suç ortaklığı ve/ya işbirliği' yaparak (Bozok, 2015: 32-33) ve deyim yerindeyse pantolonunun apış arasını kaşıyarak 'ataerkil pay'ını almaktadır. Hegemonik erkek(lik)ler nicel açıdan oldukça az olsa da iktidarın korunması, hegemonik erkek(lik)ler dışında kalan diğer erkeklerin rızası ve işbirliği ile oluşturulan hegemonik bir yapıdır (Sancar, 2013: 32). **Erkek birey**, gerek 'tâbi kılınan (subordinated)', gerek 'marjinal (marginalized)', gerekse de 'işbirlikçi/suç ortağı (complicit)' statüsünde olsun, bir biçimde **hegemonik erkeklik tahakkümünde yer almakta**, bu tahakküme kadınların önemli bir kesimi de destek vermekte, böylelikle **hegemonik erkeklik pratikleri kurumsallaşarak devam edebilmektedir**.

Erkekler ne yaptıklarıyla yüzleşmelidir. Kendini sorgulanmaz kılarken, cinsiyetçi küfürler ve şakalar yaparken, kadınlara sesini yükseltmeyi kimliğinin doğal bir parçası olarak görürken, kadınların gece sokakta ne aradığını sorgularken, eşcinsellerin aşağılanıp transların şiddet görmesi esnasında kıs kıs gülüp ses çıkarmazken, otobüste bacıklarını aç aça otururken, ev işlerini kadınların omzuna yıkarken, çocuğunun altını temizlemekten imtina ederken, baskının, cinsiyetçiliğin ve ataerkilliğin her an yeniden ve yeniden üretildiğini görmek gerekir (Bozok, 2015: 37-38).

Erkeklerin cinsiyet eşitliği savunucusu haline gelmeleri ve bu konuda aktif çaba harcamaya başlaması, kolaylıkla gerçekleştirilebilecek ve karşılaşılabilecek bir durum olamamaktadır (Sancar, 2013: 266). "Farklı erkek", "modern erkek" olma

gayret ve amacı ile hareket ettiğini düşünen erkeklerin birçoğunun **eril tahakküm ilişkilerini sorgulamadan** ya da sorgulamayı öğrenmeden yaşamaya devam ettiği ve söz konusu cinsiyetçi değer ve tutumları yeniden ürettiği gerçekliği karşısında **mevcut durumun kolaylıkla değiştirilebileceğini düşünmek, fazlasıyla iyimser bir yaklaşımdır** (Sancar, 2013: 270).

Araştırma kapsamında, toplumsal cinsiyet temelli bu olumsuza oldukça yakın tablo, toplumla ve sorunlarıyla temas noktaları oldukça güçlü, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde saygınlığı yüksek bir sosyal bilim ve meslek olarak sosyal hizmet’e (social work) mensup profesyoneller ekseninde ele alınmaya çalışılmıştır. Sosyal hizmet, dezavantajlı ve sosyal sorunlarla bezeli birey, grup ve toplulukların güçlendirilerek değişmelerine destek olan bir meslek ve disiplindir. Mesleğin uygulayıcısı olarak “sosyal hizmet uzmanı”, uygulamasının odağına insan hakları, sosyal refah, sosyal adalet ve insan çeşitliliğini yerleştirir. Sosyal hizmet uzmanı, kadın ve çocuk gibi risk altındaki bireylere doğrudan temas eder, onlar hakkında mesleki çalışma yapar. Toplumun oldukça geniş bir kesimine erişim olanağı bulunmasına rağmen, **risk durumunu oluşturan ve genellikle erkek cinsiyetli olan bireylerle çalışmak** ise mesleğin genellikle “pas geçtiği”, yeterince odaklanmadığı, esasında eleştirilmesi gereken bir noktadır. Bu durumun erkek cinsiyetli sosyal hizmet uzmanı kurgusu içerisinde sorgulanması ise daha önce üzerinde yeterince düşünülmemiş ve uygulanmamış bir yaklaşım olarak dikkat çekicidir.

Araştırmacının şahsi alan deneyimleri ışığında ve alanyazının incelenmesinden, sosyal hizmet uzmanlarının karşılaştığı birçok sosyal sorun ve dezavantajlılık durumunun toplumsal cinsiyet temelli olduğu; hatta “nokta atışı” yapmak gerekirse hegemonik erkeklik olgusu ve onun sosyal tezahürleriyle ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Connell’in deyimiyle (2016: 396) “hegemonik erkeklik, yaşam mücadelesinde kolektif bir değer değildir ve hatta genel bir tehdite dönüşmüştür.”

Araştırma kapsamında konunun iki boyutu öne çıkmaktadır: Sosyal hizmet uzmanının, üzerinde mesleki çalışma yaptığı sorun alanlarının ana çıkış noktasının hegemonik erkeklik değer ve pratikleri olması kadar, bizatihi sosyal hizmet uzmanının kendisinin de hegemonik erkeklik değerlerinin taşıyıcısı olarak bulgulanması, paradoksal ve ilginç bir sonuçtur. Bu sonuç, araştırmanın hipotezleri ile uyumlu

olduğu kadar mesleğin etik temeline de aykırıdır. Sosyal hizmet uzmanının günlük ve/veya mesleki yaşantısında hegemonik erkeklik değerlerinin doğrudan ya da dolaylı biçimde savunucusu, pekiştiricisi ya da statik biçimde işbirlikçisi/suç ortağı durumunda olması halinde, uygulamanın niteliği ciddi biçimde tartışmalı duruma girecektir. Hegemonik erkeklik değerlerinin sosyal ve mesleki tezahürleri ile sosyal hizmet pratikleri aynı potada eritilemez. Esasında sosyal hizmet uygulaması, hegemonik erkeklik değerlerini görmezden gelerek değil, bu değerleri orta vadede zayıflatmayı ve uzun vadede ise işlevsiz kılmayı hedefleyerek dezavantajlı bireylere temas etmelidir. Çünkü dezavantajlılık ve sosyal risk olarak belirtilen ve sosyal hizmet mesleğinin uygulanma gerekçeleri olan birçok olay ve durum, bizatihi hegemonik erkeklik ve onun geniş erişim yeteneği ve kuşatıcılığı vasıtasıyla hayat bulmaktadır.

“Toplumsal cinsiyetin refah politikalarıyla kesişme noktaları” (Connell, 2016: 18) vardır ve refah politikası, sosyal hizmet meslek ve disiplininin temel çalışma alan ve hedeflerinden biridir. Sosyal hizmet uzmanlarından özellikle erkek cinsiyetli olanları bu denklemin farkında mıdır; toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı ideal mesleki çalışmanın neresindedir; mesleki yaşantı dışında kalan özel yaşantılarında erkekliklerini nasıl icra etmektedir; Connell’in ifadesiyle taraf değiştirip feminist erkekler haline gelerek, kadın ezilmişliğine karşı mücadele vermeyi tercih edebilecek ve ‘muhalif erkekler’ haline gelebilecek ‘işbirlikçi/suç ortağı (complicit)’ erkekler statüsünde görülebilirler mi?

Araştırmaya katılan erkek sosyal hizmet uzmanlarının özellikle mesleki yaşantı dışında kalan özel yaşantılarında “kısmen” cinsiyetçi yaklaşımlara ve “çelişik” (karşı cinse karşı korumacı ve düşmanca yaklaşım ve eylemlerin bir arada bulunması) cinsiyet duygu-durumlarına sahip bireyler olarak bulgulandıklarını belirtmek mümkündür. “Sosyal hizmet uzmanları kişisel yaşamlarında yaptıkları seçimlerin aynısını meslek elemanı olarak yapamaz” (Duyan, 2010: 5); ancak araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının özel yaşantılarında mevcut olduğu bulgularan kısmen cinsiyetçi yaklaşımların, oranı kestirilemese de az veya çok, mesleki çalışmalarına da yansımakta olabileceği değerlendirilmektedir. Dolayısıyla ülkenin 37 farklı şehrinde araştırmaya katılan örneklem kesiminden elde edilen sonuçların “kısmen genellenebileceği” yorumu ışığında Türkiyeli erkek sosyal hizmet uzmanlarının, hane içinde/dışında

ve mesleki hayatta hegemonik erkeklik değerlerinin taşıyıcısı durumunda olan bireyler oldukları ve erkeklik algıları ile aşağıda sırayla belirtilen değişkenler arasında yakın bir ilişki bulunduğu yönünde *kuvvetli* emarelere ulaşılmıştır:

Araştırmaya katılan sosyal hizmet uzmanları tarafından, cinsiyetçilik katsayısı çok daha yüksek **ETCE** önermelerine araştırma açısından **daha olumlu** ve modern; daha ayrıştırıcı ve deyim yerindeyse “tuzağa düşürücü” önermelerin bulunduğu **ÇDCÖ**’ye ise **daha olumsuz** içerikli, daha cinsiyetçi ve muhafazakâr yanıtlar verildiği görülmüştür. ÇDCÖ’nün kendi içinde de, “korumacı cinsiyetçilik” önermelerine verilen yanıtların, “düşmanca cinsiyetçilik” önermelerine verilen yanıtlardan daha cinsiyetçi olduğu bulgulanmıştır. **ATOF** önermelerine ise “**kayda değer oranda**” **cinsiyetçi** olarak değerlendirilmesi mümkün yanıtlar verildiği belirtilebilir.

- Çocukluğun/gençliğin **kırsal** alanda geçmesi,
- **Her iki ebeveyn** tarafından yetiştirilme,
- Mesleğin **yönetici** statüsüyle icra edilmesi,
- “**Kadın**” alanı dışında kalan alanlarda çalışılması,
- Mesleğin **aktif yürütülmemesi** ya da meslekte yıl bazında **deneyimin artması** değişkenleri ile ilgili olarak, belirtilen nitelikleri taşıma durumunun *cinsiyetçi yaklaşımlara sahip olma olasılığını artırdığı*;
- **Lisansüstü eğitime sahip olma** niteliğinin ise cinsiyetçi yaklaşımlara sahip olma/olmama durumunu *anlamli biçimde etkilemediği*;

“**Namus**” olgusunun Türkiyeli sosyal hizmet uzmanlarının erkeklik algısında önemli bir yeri doldurduğu;

Katılımcıların *yarısına yakınının* “erkeğin, kadını koruyup kollama gibi sorumluluğu olduğu” kanaatine sahip olduğu;

Üçte birlik bir kesimin yaşantısında **küfrün ve eril dili yansıtan sözcüklerin** yer aldığı;

Beşte birlik bir kesimin, çocuğun şiddet örüntüleri ile “**oyun**” ve “**oyuncak**” gibi “masumane” biçimlerde tanışması konusunda kaygı duymadığı;

Onda birlik bir kesimin “**çocuğa doğru yolu, iyiyi-kötüyü babanın gösterdiği**” kanaatinde olduğu;

Üçte bir civarında bir kesimin **sünnet ve sünnet düğünlerinden** rahatsızlık duymadığı,

Altıda birlik bir kesimin, **erkek çocuğunun çıplak biçimde dolaşması** ve bu durumda fotoğrafının çekilmesinde gariptenecek bir durum görmediği;

Üçte birlik kesimin, **çocukların cinsiyetine göre renk içeren giysi ve oyuncak** sahibi olmaları konusunda yadırganacak bir durum görmediği;

Yaklaşık üçte birlik bir kesimin erkeklik algısının, **“eve ekmek getirebilme”** rolleri ile doğrudan ilişkili olduğu; statü ve gelir eksenli önermeler konusunda **hane içinde daha cinsiyetçi** ve muhafazakâr, **hane dışında ise daha demokrat** ve eşitlikçi yaklaşım ve eylemlere sahip oldukları;

Erkeklik algısında **heteroseksüellik dışında kalan cinsel kimlikler** ve **homofobi** ekseninde **“olumsuza oldukça yakın”** bir kanaat içinde oldukları, **hane dışına** dair sorgulamada homofobik olma puanlarının **daha olumlu ve düşük**, **hane içine, katılımcının kendi yaşantısına** dair sorgulamada homofobik olma puanlarının **daha olumsuz ve yüksek** olduğu bulgularına erişilmiştir.

Orta sınıf ya da küçük burjuva statüsünde görülebilecek; aynı zamanda her ne kadar kısmen cinsiyetçi sonuçlar alınmış olsa da sosyal adalet, insan hakları ve insan çeşitliliği temelinde lisans düzeyinde aldığı nitelikli eğitimin bir gereği ve beklentisi olarak Türkiyeli erkek sosyal hizmet uzmanlarının, muhtemel biçimde taraf değiştirerek toplumsal cinsiyet eşitliğine daha duyarlı, daha modern, hatta kadın ve diğer cinsel kimliklerin ezilmesine karşı mücadele edebilecek **“işbirlikçi” erkek statüsünde “süreç içerisinde” yer alabileceği** öngörülmektedir. Ancak yine de kendilerini kategorik olarak “feminist erkekler” olarak nitelendirmelerinin düşük bir ihtimal olduğu düşünülmektedir. Nitekim Türkiyeli erkek sosyal hizmet uzmanlarının da dünyanın birçok yerinde olduğu gibi ataerkil ağırlıklı bir toplumun üyesi oldukları, ataerkil bir kültür içinde yetiştikleri unutulmamalıdır. Öte yandan, “kadınsı” bir çağrışımı olduğunu düşündüğü için “feminist” olarak tanınmak istemeyen, içinde sosyal hizmet uzmanlarının da olduğu “eğitimli” kesimler için “profeminizm”, bir ‘ara yol’, makul bir alternatif ve önemli bir kimlik aidiyeti olabilir.

Bu noktada, **“Ne yapılabilir?”** sorusunu sormak ve yanıt aramak gerekir. Bourdieu, **“yeniden gelenekleştirme”** yoluyla toplumsal cinsiyet ilişkilerinin dönüştürülebileceğini savunmaktadır (Sancar, 2013: 195-196). Yeniden gelenekleştirme, esas itibarıyla oldukça kapsamlı ve uzun vadeli bir hedeftir. Kavram, günlük yaşantıda toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dair ne varsa, ki listenin kabarık

olduğu malumdur, küçüğünden büyüğüne tüm ayrıntıların birey ve cinsiyetlerin eşitliği temelinde yeniden ele alınması, dönüştürülmesi yolunda adım atılması, ısrarla önerilmesi, bu çerçevede dolaşıma ve kullanıma sokulması, günlük sözel ve bedensel kullanımlarda yer etmeye başlaması; dolayısıyla bir “yeniden kültürleşme” anlamına gelmektedir. Haneden iş hayatına ve sosyal yaşantıya kadar kullanılan dil, tutum ve davranışların toplumsal cinsiyet eşitliği ekseninde yeniden düzenlenmesi, yerleşik kültürün evriltilmesi anlamını taşımaktadır. Yasa koyucuların istikrarlı politik iradesi, toplum kesimlerinin de sahip çıkıcı ve talepkâr yaklaşımları, böylesi bir değişimi mümkün kılabilir. Birçok sosyal bilimcinin “yeniden gelenekleştirme” gibi bir öneriyi bir ütopya olarak ele alması şaşırtıcı olmamalıdır. Ne var ki, bir zamanlar “kesinlikle olmaz” denilen birçok sosyal değişimin, sancılı süreçlerden geçmiş olmakla birlikte gerçekleşerek hayata bulduğu bilinir. Küçük ama etkili adımlar, bireyden bireye yayıldıkça süreç içerisinde kültürün bir parçası olabilecektir. Çünkü insan ve doğa ne eyliyorsa kültür ‘o’dur. Bu noktada insanlık tarihinin %99’unun cinsiyetsiz ya da anaerkil, %1’inin (yaklaşık son 5 bin yıl) ataerkil olduğunun hatırlatılması yerinde olacaktır. Bir zamanlar “sofradaki yeri öküzden sonra gelen” kadının, tüm sorunlarına rağmen günümüzde erkek cinsiyetle görece ve kısmen daha eşit düzeyde oluşu, “enseyi karartmamak” gerektiğinin bir işaretidir. Bazı günlük kullanımların ve sözcüklerin “kültürde yer ettiği”, “değişmesinin zor olduğu” da sıklıkla duyulan bir ifadedir. Özellikle kaçınılması gereken noktalardan biri de bu konformist yaklaşımdır. Thompson’ın (2016: 179) vurguladığı “otantiklik” değeri de bu duruma paraleldir; bazı olumsuz değerlerin değişemeyeceğini varsaymak, Türkiyeli sosyal hizmet uzmanlarında sıklıkla karşılaşılan en ciddi etik ihlallerden biridir.

Connell, cinsel politikanın bir ittifak kurma meselesi olduğundan hareketle, **ortak çıkarları yürürlükteki ataerkil sistemi korumak olan heteroseksüel erkeklerin, sözkonusu cinsiyetçi kültür ve değerleri savunmaktan vazgeçirmek için şu gerekçelerin öne sürülebileceğini belirtmiştir:**

- 1) Otoriter bir sistemden çıkarı olan bireyler bile, bu sistemin baskıcılığını ve diğer insanlarla paylaştıkları sosyal alanları yaşanmaz kıldığını fark edebilirler.

- 2) Heteroseksüel erkeklerin, etraflarında bulunan ve bir kısmı ‘aile üyesi’ birçok kadına ve çocuklarına güçlü bağılıkları vardır ve mevcut ‘ayrıcalıklı’ statülerini kaybetme pahasına da olsa, onlar için daha yaşanabilir bir dünya düşlemleri mümkündür.
- 3) Heteroseksüel erkekler yekpare, tamamı aynı kanaate olan ve statik yapılar olarak görülemez ve her daim ittifak halinde değillerdir. Birçok erkek mevcut düzenden epey zarar görür. Örneğin erkek eşcinsellerin yaşadığı baskının, feminen mizaçlı olan veya erkekliğini çok iddialı biçimde ortaya koymayan heteroseksüel erkeklere zarar verici, dolaylı etkileri mevcuttur.
- 4) Toplumsal cinsiyet ilişkilerinde zaman zaman küçük adımlar halinde, zaman zaman da geniş ölçekli değişim ve dönüşümler yaşanmaktadır. Heteroseksüel erkeklerin birçoğu, sürekli biçimde geçmişe bağlı kalınamayacağını fark etmekte ve tamamen yeni doğrultulara yönelmeyi talep edebilmektedir.
- 5) Heteroseksüel erkeklerin; yaşantıların, duyguların ve ümitlerin paylaşılmasına ilişkin temel insan yeteneğinden yoksun olmadıkları görülebilir. Bu yetenek çoğu kez köreltilmekte, ama özenli davranma, empati ve özdeşleşme yeteneği tam anlamıyla yok edilememektedir. Asıl sorun, hangi koşulların bu yeteneği uyandırabileceğidir. Bazı politik hareketler, özellikle de çevreci hareketler ve barış hareketleri bunu başarabilmektedir; öyleyse cinsel politikanın da bunu başarabileceğini düşünebilmek gerekir (Connell, 2016: 15-16).

Bir kesim feministin, feminizmin yoğunlukla tartışıldığı bazı zaman dilimlerinde cinsiyet eşitsizliğine karşı mücadelenin yalnızca **kadınlara** bırakılmış bir alan olması ve **erkeklerin “gölge etmemesi”** gerektiğini (Connell, 2003’den akt. Sancar, 2013: 265) söyledikleri olmuştur; ancak bu yaklaşım çoktan geçerliliğini yitirmiş durumdadır. Diğer cinsel kimlikler ve kadınlar kadar erkekler de, geleceğin daha adil ve müreffeh yaşam koşullarını inşa etmek amacıyla **feminizm savunucusu** olmak durumundadır. “Sosyal değişim temsilcisi” olduğu bilinen sosyal hizmet uzmanı da elbette bu denklemde yer almalıdır. “Ataerkilliği analiz edip eleştiren feminist düşünce, ‘refah devleti’ ve ‘sosyal haklar’ı daraltan neo-liberal söylemi

kökünden sarsıcı niteliktedir” (Atasü Topçuoğlu, 2016: 17); nitekim neo-liberal politikalar ve bu politikaların zayıflattığı ‘refah devleti’ ve ‘sosyal haklar’, sosyal hizmet mesleğinin de sıklıkla atıfta bulunduğu kavramlardır. Mademki feminizm ile sosyal hizmet mesleği arasında böylesi organik bir ilişki vardır, **meslek feminist bakış açısıyla daha çok ilişkilendirilmeli; aslında daha çok bu bakış açısıyla icra edilmelidir**. Ne var ki, araştırma kapsamında “feminizm” ile ilgili önermelere verilen yanıtlardan, **feminizme dair ön yargı ve bilgi eksikliği/yanlışığının araştırmanın hedef kitlesinde de mevcut olabileceği** yönünde bulgulara ulaşılmıştır. Bu durum, feminizm ya da feminist sosyal hizmet yaklaşımının **akademiyle sınırlı kalıp alanda çalışan meslek elemanına yeterince temas edemediği** düşüncesine neden olmaktadır. Feminizm, kadınların daha fazla hakka sahip olması biçiminde değil, tüm bireylerin ve tüm cinsel kimliklerin eşitliği ve sosyal yaşamda eşit olanaklara sahip olmaları biçiminde algılandığında yeryüzü daha yaşanabilir bir coğrafya hâlini alacaktır. Sosyal hizmet uzmanının, tüm yaşam alanlarının daha insancıl ve sürdürülebilir olması noktasında gerek “savunuculuk” ve “aktivistlik”, gerekse de “politika geliştiricilik” rolleri gereğince “topluma öncülük eden özne” olması gerekmektedir. Kuram temeli itibarıyla sosyal hizmet meslek ve disiplinine oldukça uyumlu olan feminist yaklaşıma, sosyal hizmetin alan çalışmalarında ve akademisinde çok daha geniş biçimde yer verilmelidir. Batıda anaakımlaşmaya başladığı bilinen (Atasü Topçuoğlu, 2016: 21) feminist sosyal hizmet yaklaşımının, Türkiye için henüz emekleme aşamasında dahi olmadığı gözlemlenmektedir. Feminizm gibi eşitlikçi bir dünya görüşünü toplum kesimlerine doğru ve yetkin biçimde anlatabilecek meslek elemanlarından biri olan, Türkiye’de yaşayan erkek sosyal hizmet uzmanlarının, henüz bu noktanın gerisinde olduğu belirtilebilir.

Bu noktada, üniversitelerin lisans düzeyindeki **tüm sosyal hizmet bölümlerinde** “toplumsal cinsiyet eşitliği”, “baskı karşıtı uygulama” ve benzeri içerikteki derslerin “seçmeli” değil “zorunlu” tutulması önemli bir adım olarak görülebilir. Toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin derslerin sosyal bilimlerden teknik bilimlere kadar **tüm lisans bölümlerinde** zorunlu ya da en azından seçmeli statüde sunulması da bir diğer önemli öneri olarak belirmektedir. Öte yandan, toplumsal cinsiyet eşitliğine dair derslerin, kişisel ve sosyal gelişimin oldukça geç bir aşaması olarak görülebilecek lisans düzeyindeki eğitim-öğretim müfredatına bırakılması ve

“sıkıştırılması” yerine, asıl “şekillenmenin” gerçekleştiği aşama olan **anaokulu/sınıfı ve ilkokuldan** başlayarak sunulması, esasında çok daha işlevsel bir uygulama olacaktır.

Daha önce ele alınan, sosyal hizmet uzmanı-danışan (müracaatçı) eksenindeki “**otantiklik**” değerine paralel biçimde, sosyal hizmet uzmanlarının kendi içinde de “otantiklik” değerini benimsemesi özellikle önem arz etmektedir.

Değişim hedefini mesleki uygulamasının merkezine koyan sosyal hizmet uzmanı, eğer bireysel olarak ilerleyebileceğini ve gelişebileceğini düşünmüyorsa, eğer neyse o olduğuna ve değişemeyeceğine inanıyorsa, danışanlarından kendi yaşamlarında değişiklik ve yenilik yapmalarını nasıl bekleyebilecektir (Thompson, 2016: 179)?

*Ayrımcılığın çeşitli boyutlarının var olduğu bir toplumda yaşamak ve çalışmak sosyal hizmet uzmanlarını, gerek birey olarak, gerekse de meslek elemanı olarak yıllar boyunca pek çok ayrımcı varsayıma maruz bırakmıştır. Medyadaki temsiller, imajlar, kalıpyargılar ve dilin kendisi, yaşanan dünyaya dair algılar üzerinde güçlü bir etki yapmaktadır. Sosyal hizmet uzmanı, **özgürleştirici mesleki uygulamalar yapabilmek için büyürken ve toplumsallaşırken kendisine öğretilenlerin büyük bir bölümünü bir kenara atmak zorundadır** (Thompson, 2016: 226).*

Thompson’ın bahsini ettiği kalıpyargılar ve kültürel örüntülerin önemli bir kısmı, toplumsal cinsiyet eşitsizliğine ve hegemonik erkekliğin baskın tahakküm ilişkilerine dayanmaktadır. Sosyal hizmet uzmanı için bu kalıpları bir kenara bırakma, yeniden kültürlenme ve kültürleş(tir)me süreci zahmetli olacaktır; ancak eşitlikçi bir toplumun öncüsü ve üyesi olmak için bunu gerçekleştirmek şarttır.

Sosyal hizmet uzmanının birincil etik ilke ve sorumluluğu, mesleki tutum, karar ve eylemlerinde sosyal adaletsizlikle mücadele etmesidir.⁴⁵ Sosyal hizmet mesleğinin sosyo-politik bir muhteviyata sahip olması nedeniyle sosyal hizmet için tarafsız bir orta alan yoktur. “Müdahale ya eşitsizliklerle mücadele edecek ya da onları pekiştirecektir” (Thompson, 2016: 28). Ayrımcılığa maruz bırakılanın, güçsüzün, risk altında bulunanın, dezavantajlının yanında saf tutup onlara yardım etme, onları güçlendirme ve özgürleştirmeyi hedefleyen sosyal hizmet uzmanı, sosyal hayatı yalnızca “öteki”ler, kadınlar, heteroseksüel olmayan bireyler ve tüm ezilenler için

⁴⁵ Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği resmi web sitesi, “Sosyal Hizmet Mesleğinin Etik İlkeleri ve Sorumlulukları”, <http://www.shudernegi.org/?pnum=42&pt=+Etik+%C4%B0lke+ve+Sorumluluklar>, (27.11.2018).

değil, heteroseksüel erkekler için de zehir eden eril tahakküm ilişkilerine dair esaslı bir sorgulama süreci içine girmeli, muktedirin ve muktedirin yüzyıllar boyu kurduğu eril temelli iktidar ilişkilerinin, statükonun tarafında olmayı reddetmelidir. Sosyal hizmet uzmanından beklenen; konformist, statik ve hatta oportünist bir tembellik içinde, meslek unvanında mevcut “uzmanlığın” keyfini çıkarması ve saygın bir meslek erbabı olarak “caka satması” değil, mesleğinin etik ilke ve sorumluluklarının gereğini hassasiyetle yerine getirmesidir. **Türkiye’de her ne kadar önemli bir kesimi “kamuda görevli memur” olsa da sosyal hizmet uzmanı olmanın etik sorumluluğu, memur olmanın “matbu” zihniyetinin sınırlarını zorlamayı gerektirir.** Daha önce de belirtildiği gibi sosyal hizmet uzmanları, bireysel olarak içinde yetiştikleri kültürel örüntülerden bağımsız ele alınamaz; ancak hayata, dünyanın gidişatına ve sağlıklı toplumsal yapıların kurulmasına dair önemli sorumlulukları bulunan sosyal hizmet uzmanlarını yine de toplumun geri kalanından olumlu yönde “ayırır” bazı temel parametrelerin bulunması da gereklidir. Toplumsal cinsiyet eşitliğine dair hassasiyet, bu önemli noktalardan biridir.

Toplumsal cinsiyet eşitliği hedefi ya da hegemonik erkeklik değer ve uygulamalarının zayıflatılması ekseninde bakıldığında sosyal hizmet uzmanının, birçok mesleki rolü içinden özellikle “savunuculuk” ve “sosyal değişme ajanlığı” (*sosyal sorunların ve politikaların analizini yapma, toplumun ilgisini harekete geçirme ve sosyal kaynakların geliştirilmesini sağlama*) rolünü (Duyan, 2010: 21) ihmal etmesi, doğrudan bir etik ihlal niteliğindedir. Sosyal hizmet uzmanı, mesleğini bir “çalışan” ya da “önüne konanı yapan memur” olarak değil, savunuculuğu, politika geliştiriciliği ve aktivistliği ön planda olan bir meslek elemanı olarak icra etmek durumundadır. Sosyal hizmet uzmanı, eril tahakküm ve bu tahakkümle uyumlu gerici bir dünya düzeninin nesnesi değil, sosyal adalet ve refahın öznesi olmalıdır. Aksi takdirde, **mevcut eril iktidar öğelerini pekiştiren eğitilmiş, kalifiye bir “nefer”, bir “maşa” olmaktan öteye gidemez.**

Araştırmaya katılan erkek sosyal hizmet uzmanlarının kısmen cinsiyetçi tutum ve yaklaşımlara sahip ve hegemonik erkeklik değerlerinin taşıyıcısı oldukları bulgularına erişildiğini belirtmek mümkündür. Araştırmanın sınırlılıkları gereğince genellemek mümkün olmasa da genel toplumsal atmosferin ve “insan hamurunun” üstün körü biçimde gözlemlenmesi dahi, tablonun yeterince iç açıcı olmadığını ortaya

koymaya yetmektedir. **Türkiyeli erkek sosyal hizmet uzmanlarını, ortalama bir hassasiyete sahip olmakla birlikte, toplumun geri kalanından önemli oranda ve toplumsal cinsiyet eşitliği istikametinde ayıran kayda değer bir dayanak noktası gözlemlenememektedir.** Araştırmanın hedef kitlesinin, mesleki sorumluluğu gereğince hegemonik erkeklik değerlerinin bizatihi “sahibi” konumundaki mukteditlerin kadim eril statükosuna karşı koyup, iktidar aygıtlarının yarattığı neo-liberal iktisadi dengenin ezdiği kesimleri güçlendirecek motivasyon ve ehliyete sahip olmadıkları görülmektedir. Danışanlara yönelik güçlendirme çalışmaları bir biçimde ve “az veya çok” yapılmakla birlikte, mesleki çalışmanın politik temeli çoğunlukla göz ardı edilmekte; sosyal sorun alanlarının iktidar ve hegemonik erkeklik değerleri ile organik ilişkisi yakalanamamaktadır. **Bu durum, Türkiyeli erkek sosyal hizmet uzmanlarının hegemonik erkeklik değerlerinin “taşıyıcısı” durumunda oldukları düşüncesine dayanak teşkil etmektedir.** Hegemonik erkeklik değerlerinin “sahipliği” ile “taşıyıcılığı”, birbirleri arasında geçişkenlik arz etmekte, iki rol sürekli olarak ve birbirlerinin içine girerek sürdürülmektedir. Bu noktada Atay’ın (2004: 24) isabetle vurguladığı *“Taşıyıcısı olduğu iktidarı her daim hayata geçirmesi, hep yeniden üretmesi beklenir erkekten. Bu, bir yönüyle ‘iktidar’ın ona maruz kalanı değil, onu temsil eden, ‘taşıyan’ı ezmesi durumudur.”* tespitini hatırlatmak önem kazanmaktadır. Bazı değerlerin sahibi değil de ‘taşıyıcısı’ olmak dahi büyük bir sorumluluktur. Erkeklik ise katlanılması güç, oldukça ağır bir yükür.

Sosyal hizmet uzmanı, kuşatıcılığı itibariyle kaçınılması güç bu değerlerle ilintili olmak yerine bambaşka değerlerin sahibi ve/veya taşıyıcısı olabilir. Sosyal hizmet uzmanından beklenen, ‘yürürlükte’ ve hâkim durumda olan düşünce ve eylemleri, yani ‘statükoyu koruyan’ (status quo protector) olması değildir. Beklenti ve etik sorumluluk; duyulmayanın duyulmasının, görülmeyenin görülmesinin, güçsüzün güçlendirilmesinin, ‘öteki’nin ‘beriki’ kılınmasının, yalnız olanın kalabalıklara karışmasının, kalabalıkların nitelikli insan topluluklarına evrilmesinin sağlanması noktasında belirlemektedir. Dolayısıyla sosyal hizmet uzmanı, gerici değerleri muhafaza eden değil, değiştiren/dönüştüren ve nihayetinde kişi, grup ve toplum düzeyinde fark yaratandır. Araştırmaya katılan erkek cinsiyetli sosyal hizmet uzmanlarının bu denli olumsuz ve gerici bir noktada olmadıkları, birçok parametre açısından olumluya yakın ve ortalama hassasiyet sahibi; ancak kimi parametreler itibariyle de hegemonik

erkeklik değerlerinin taşıyıcısı ve kısmen cinsiyetçi bireyler olduklarını belirtmek mümkün görünmektedir.

Bu bağlamda Türkiyeli erkek sosyal hizmet uzmanları, her hegemonyanın karşı hegemonya teşebbüslerini de içinde barındırdığını (Bozok, 2015: 36), bireylerin ve cinsel kimliklerin eşitliği temelinde daha müreffeh bir hayatın mümkün olduğunu göz önünde bulundurmalıdır. Araştırmanın, sosyal refaha içkin insan topluluklarının yeşermesi hedefi bakımından, bu hedefin özneleri konumundaki sosyal hizmet uzmanlarının kafasında toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ve hegemonik erkeklik ekseninde küçük de olsa soru işaretleri yaratması umulmaktadır. Karamsarlığa dair olduğu kadar, pozitif, olumlu ve yapıcı olmak için de yeterli gerekçe ve zemin, her şeye rağmen mevcuttur. Sosyal hizmet uzmanı, iki uç arasındaki dengeye, eşitlik ve refah dolu bir yaşamdan yana etki edebilecek meslek elemanıdır. Sosyal hizmet uzmanının “kenarda” durarak statükoyu güçlendirmesi değil, değişim denkleminde bizzat yer alması, insanlığın umutlarını çoğaltacaktır.

KAYNAKÇA

Akaltun, A. (2015). Fotoğraf Karesi. *Erkekler*. (ss. 5-8). Ankara: NotaBene Yayınları.

Akbaş, E. Bir Disiplin Aracı Olarak Sosyal Hizmetler.

http://www.sosyalsiyaset.net/documents/soyal_hizmetler.htm, (14.11.2018).

Akçay, A. (2015). Arzu, Cinsellik ve Erkekler-her erkek boynu büküklüğü tadacaktır... *Erkekler*. (ss. 54-58). Ankara: NotaBene Yayınları.

Alemdaroğlu, A., Neslihan Demirtaş. (2004). Biz Türk Erkeklerini Böyle Bilmezdik!: Mynet'te Erkeklik Halleri. *Toplum ve Bilim* (101): 206-224.

Atasü Topçuoğlu, R. (2016). Kadın Hareketleri ve Feminist Bilgi Birikiminin Sosyal Hizmetlere ve Sosyal Çalışmaya Getirdiği Açılımlar Üstüne Düşünceler. *Sosyal Politikanın Cinsiyet Halleri – Toplumsal Cinsiyet ve Sosyal Hizmet* (ss. 9-26). Ankara: Nika Yayınevi.

Atay, T. (2004). “Erkeklik” En Çok Erkeği Ezer! *Toplum ve Bilim* (101): 11-30.

Atay, T. “Mavi Hayatlar, Pembe Hayaller”, *T24-Bağımsız İnternet Gazetesi*, 16.09.2010, <https://m.t24.com.tr/yazarlar/tayfun-atay/mavi-hayatlar-pembe-hayaller,2499>, (25.01.2019).

Başkent Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü resmi web sitesi, “Tanıtım”, http://shb.baskent.edu.tr/kw/menu_icerik.php?birim=255&menu_id=2, (22.11.2018).

Bozok, M. (2015). Ataerkil ve Cinsiyetçi Erkeklikler, Erkeklik ve Erkekliklerin Eleştirisi, Profeminizm, Ben ve Kendim. *Erkekler*. (ss. 29-38). Ankara: NotaBene Yayınları.

Buz, S. (2009). Feminist Sosyal Hizmet Uygulaması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*. 20(1): 53-65.

Cengiz, K., Uğraş Ulaş Tol, Önder Küçükural. (2004). Hegemonik Erkekliğin Peşinden. *Toplum ve Bilim* (101): 50-70.

Connell, R.W. (2016). *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar – Toplum, Kişi ve Cinsel Politika*. Çev. Cem Soydemir. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Çelik, G. (2016). “Erkekler (de) ağlar!”: Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında erkeklik inşası ve şiddet döngüsü. *Fe Dergi*. 8(2): 1-12.

Darga, A.M. (2013). *Anadolu'da Kadın - On Bin Yıldır Eş, Anne, Tüccar, Kraliçe*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Duyan, V. (2010). *Sosyal Hizmet – Temelleri, Yaklaşımları, Müdahale Yöntemleri*. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Genel Merkezi, Yayın No: 016.

“Erkeklerin Önemli Bir Kısımına Uygulanan Sünnet, Yararlı mıdır Yoksa Zararlı mı?”, *Eksişeyler İnternet Tartışma Portalı*, 19.02.2018, <https://seyler.eksisozluk.com/erkeklerin-onemli-bir-kismina-uygulanan-sunnet-yararli-midir-yoksa-zararli-mi>, (27.11.2018).

Erşan, M. “En Yetkili Kurum Sünneti Öneriyor”, *Hürriyet Gazetesi*, 20.09.2012, <http://www.hurriyet.com.tr/kelebek/saglik/en-yetkili-kurum-sunneti-oneriyor-21507390>, (27.11.2018).

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü resmi web sitesi, “Tarihçe”, <http://www.shy.hacettepe.edu.tr/tr/menu/tarihce-9>, (22.11.2018).

Karaca, K. “Avrupa’ya Göre Sünnet ‘Tıbben Gereksiz’ ”, *DW – Deutsche Welle İnternet Gazetesi*, 01.10.2013, <https://www.dw.com/tr/avrupaya-g%C3%B6re-s%C3%BCnnet-t%C4%B1bben-gereksiz/a-17130825>, (27.11.2018).

Karaca, K. “Sünnet Tartışması Büyüyor”, *DW – Deutsche Welle İnternet Gazetesi*, 12.09.2013, <https://www.dw.com/tr/s%C3%BCnnettart%C4%B1%C5%9Fmas%C4%B1-b%C3%BCy%C3%BCyor/a-17085444>, (27.11.2018).

Kızılırmak, I. (2015). “Bir Ayna Okuması Olarak Hizmetçiler: Ters Aslında Gerçek Midir?”. <http://cinsiyetintopluumsalinsasi.blogspot.com/2015/06/bir-ayna-okumasi-olarak-hizmetciler.html>, (30.10.2018).

Maral, E. (2004). İktidar, Erkeklik ve Teknoloji. *Toplum ve Bilim* (101): 127-143.

Okçuoğlu, Ş. “Erkek Çocuğum Olsa Sünnet Ettirmem Çünkü...”, *Oda Tv İnternet Gazetesi*, 18.05.2016, <https://odatv.com/erkek-cocugum-olsa-sunnet-ettirmem-cunku...-1805161200.html>, (27.11.2018).

Onur, H., Berrin Koyuncu, (2004). “Hegemonik” Erkekliğin Görünmeyen Yüzü: Sosyalizasyon Sürecinde Erkeklik Oluşumları ve Krizleri Üzerine Düşünceler. *Toplum ve Bilim* (101): 31-49.

Özbay, C., İlkay Baliç. (2004). Erkekliğin Ev Halleri! *Toplum ve Bilim* (101): 89-103.

Sakallı-Uğurlu, N. (2002). Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*. 17(49): 47-58.

Sancar, S. (2013). *Erkeklik: İmkânsız İktidar – Ailede, Piyasada ve Sokakta Erkekler*. İstanbul: Metis Yayıncılık.

Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği resmi web sitesi, “Sosyal Hizmet Eğitimi Veren Bölümler 2016 ve 2017”,

<http://www.shudernegi.org/?pnum=371&pt=Sosyal+Hizmet+E%C4%9Fitimi+Veren+B%C3%B6l%C3%BCmler+2016+ve+2017> , (22.11.2018).

Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği resmi web sitesi, “Sosyal Hizmetin Tanımı”,
<http://www.shudernegi.org/?pnum=242&pt=Sosyal+Hizmet+Nedir%3F>,
(09.11.2018).

Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği resmi web sitesi, “Sosyal Hizmet Mesleğinin Etik İlkeleri ve Sorumlulukları”,
<http://www.shudernegi.org/?pnum=42&pt=+Etik+%C4%B0lke+ve+Sorumluluklar>,
(27.11.2018).

Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği resmi web sitesi, “Sosyal Hizmet Uzmanlarının Sosyal Hizmet Uzmanı/Sosyal Çalışmacı Kadrolarında Görev Yaptığı Kurumlar”,
<http://www.shudernegi.org/?pnum=188&pt=Sosyal+Hizmet+Uzmanlar%C4%B1n%C4%B1n+G%C3%B6rev+Yapt%C4%B1%C4%9F%C4%B1+Kurumlar%2F%C3%87al%C4%B1%C5%9Fma+Alanlar%C4%B1> , (21.11.2018).

Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği resmi web sitesi, “Türkiye’de Sosyal Hizmet Uzmanı Sayıları ve İstihdam Açısından Durumları”,
<http://www.shudernegi.org/?pnum=175&pt=T%C3%BCrkiye%27deki+Sosyal+Hizmet+Uzman%C4%B1+Say%C4%B1lar%C4%B1>, (29.01.2019).

Taş, M. (2015). Mutfak. *Erkekler*. (ss. 63-71). Ankara: NotaBene Yayınları.

Thompson, N. (2016). *Kuram ve Uygulamada Sosyal Hizmeti Anlamak*. Çev. Burcu Hatiboğlu Eren, Özlem Cankurtaran Öntaş. Ankara: Dipnot Yayınevi.

Tomanbay, İ. (1999). *Sosyal Çalışma Sözlüğü – Toplumbilim, Ruhbilim, Eğitbilim, Yöntembilim, Nüfusbilim, Hukuk ve Ekonomi Boyutlarıyla*. Ankara: Selvi Yayınevi.

Türk Dil Kurumu resmi web sitesi, “Büyük Türkçe Sözlük”,

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&kelime=adam&kategori=verilst&ayn=tam, (01.12.2018).

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Anadolu Medeniyetleri Müzesi resmi web sitesi, “Neolitik (Yeni / Cilalı Taş) Çağ”,
<http://www.anadolumedeniyetlerimuzesi.gov.tr/TR-77779/neolitik-yeni--cilali-tas-cag.html>, (06.11.2018).

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Anadolu Medeniyetleri Müzesi resmi web sitesi, “Paleolitik Çağ”,
<http://www.anadolumedeniyetlerimuzesi.gov.tr/TR-77778/paleolitik-cag.html>, (11.10.18).

Uçan, G. (2016). Toplumsal Cinsiyetin teki Yüzü: Erkek. *Sosyal Politikanın Cinsiyet Halleri – Toplumsal Cinsiyet ve Sosyal Hizmet* (ss. 157-181). Ankara: Nika Yayınevi.

Uçan G., Hakan Baydur. (2016). Türk Erkeklerinde Toplumsal Cinsiyet Eşitliği lęeęi’nin Geğerlilik ve Güvenilirlik alışması. *The Journal of Academic Social Science Studies*. Summer I 2016(47): 289-308.

Uluslararası Sosyal Hizmet Okulları Birliği (IASSW – *International Association of Schools of Social Work*) resmi web sitesi, “Global Definition of Social Work”,
<https://www.iassw-aiets.org/global-definition-of-social-work-review-of-the-global-definition/>, (28.11.2018).

Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu (IFSW – *International Federation of Social Workers*) resmi web sitesi, “Sosyal Hizmet Nedir?”, 07.08.2014,
<https://www.ifsw.org/sosyal-hizmet-nedir/>, (24.12.2018).

Vassaf, G. (2015). Hypomnema Düşüncelere Hammadde: Erkeklik Kartpostallarım. *Erkekler*. (ss. 11-27). Ankara: NotaBene Yayınları.

Yıldırım, Ş. (2016). Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kadına Yönelik Şiddet. *Sosyal Politikanın Cinsiyet Halleri – Toplumsal Cinsiyet ve Sosyal Hizmet* (ss. 81-102). Ankara: Nika Yayınevi

‘Youtube’ video sitesi, “Kadem/Önce Adam Ol”, <https://youtu.be/5WliaumpYEA>, (29.11.2018).

Zengin, A. Dillere Düşmek: Küfür, Kadınlık ve Erkeklik. https://www.academia.edu/11340426/Dillere_D%C3%BC%C5%9Fmek_K%C3%BCf%C3%BCr_Kad%C4%B1nl%C4%B1k_ve_Erkeklik, (27.10.2018).

Zeybekoğlu, Ö. (2013). *Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Erkeklik Olgusu*. Ankara: Eğiten Kitap.

EKLER

Ek-1: Bilgilendirilmiş Gönüllü Onam Formu (BGOF)

**ERKEK SOSYAL HİZMET UZMANLARININ
ERKEKLİK ALGISI ÜZERİNE BİR İNCELEME**

Bu anket formu, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları A.D. Başkanlığına bağlı olarak tezli yüksek lisans öğrenimini sürdüren Ertuğrul AÇIL'ın tez çalışması kapsamında hazırlanmıştır. Bu çalışmanın amacı, erkek sosyal hizmet uzmanlarının toplumsal cinsiyet ve erkeklik kavramlarına yaklaşımlarının araştırılmasıdır. Araştırma sonuçları bilimsel çalışmalarda kullanılacaktır. Araştırmaya katılımınızın sosyal hizmet disiplini literatürüne katkı sağlaması beklendiğinden yöneltilen soruları samimiyetle yanıtlamanız yerinde olacaktır. Lütfen ad-soyad bilgilerinizi ve çalıştığınız kurum bilgilerinizi paylaşmayınız. Soru ve önerileriniz için iletişim bilgilerine aşağıda yer verilmiştir. İlginiz ve katılımınız için teşekkür ederiz.

Akça TOPRAK ERGÖNEN/Prof.Dr.
DEÜ Tıp Fakültesi
Dahili Tıp Bilimleri Bölümü
Adli Tıp A.D. Başkanlığı
Tel: 0232 412 28 55-2855
E-posta: toprak.ergonen@deu.edu.tr

Ertuğrul AÇIL / Sosyal Hizmet Uzmanı
DEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü
Kadın Çalışmaları A.D. Başkanlığı
Yüksek Lisans Öğrencisi
Tel: 0530 690 95 02
E-posta: ertugrul_a@hotmail.com

Ek-2 : Sosyo-Demografik Bilgi Formu (SDBF)

SOSYO-DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

1- Yaşınız? _____

2- Çocukluğunuzun ve gençliğinizin geçtiği sosyal çevreyi nasıl tanımlarsınız?

- a) Hareketli/Metropol Şehir Merkezi
- b) Hareketli Şehir Merkezinin Sakin Mahallesi
- c) Sakin Şehir Merkezi
- d) Kırsal İlçe Merkezi
- e) Köy/Kasaba

3- Daha çok kim tarafından büyütüldünüz/yetiştirildiniz?

- a) Anne
- b) Baba
- c) Anne-baba
- d) Ağabey-Abla
- e) Büyükanne-büyükbaba
- f) Farklı bir akraba
- g) Yakın bir komşu
- h) Devlet koruması altında olduğum için sosyal hizmet kuruluşlarında yetiştirildim.
- i) Koruyucu aile tarafından yetiştirildim.
- j) Evlat edinildim.
- k) Diğer _____

4- Çocukluğunuzda kreş geçmişiniz oldu mu?

- a) Evet
- b) Hayır

5- Yatılı okul geçmişiniz oldu mu?

- a) Evet
- b) Hayır

6- Askerlik yaptınız mı?

- a) Evet
- b) Henüz yapmadım.
- c) Yapmayı düşünmüyorum.
- d) Yapmadım ve mümkün olduğunca ertelemek istiyorum.
- e) Yaptım; ama bana göre anlamsızdı.

7- Halihazırda Yaşadığınız Ülke/Şehir? _____

8- Medeni Durumunuz?

- a) Evli
- b) Bekar
- c) Boşanmış
- d) Dul

9- Evliyseniz Eşinizin Mesleği/Eğitim Düzeyi? _____

10- Çocuğunuz var mı? Varsa kaç çocuğunuz var? _____

11- Annenizin Mesleği/Eğitim Düzeyi: _____

12- Babanızın Mesleği/Eğitim Düzeyi: _____

13- Kardeşiniz/Ağabeyiniz/Ablanız var ise sayısı, meslekleri, eğitim düzeyleri:

14- Lisansüstü bir eğitim alma durumunuz?

- a) Lisansüstü bir eğitimim yok.
- b) Yüksek lisans öğrencisiyim.
- c) Yüksek lisans mezunuyum.
- d) Doktora öğrencisiyim.
- e) Doktora mezunuyum.
- f) Kısa süreli mesleki kurslara ve eğitimlere katıldım.
- g) Uzun süreli ve sertifikalı mesleki kurslara ve eğitimlere katıldım.
- h) Diğer _____

15- Mesleğinizi Aktif Olarak Yürütmekte misiniz?

- a) Evet

Hayır (Emeklilik, işten ayrılma vb. sebeplerle)

16- Mesleğin hangi alan(lar)ında görev yaptınız/yapmaktasınız?

- () Çocuk
- () Gençlik
- () Sosyal Yardım
- () Yaşlı
- () Engelli
- () Kadın
- () Kreş
- () Tıbbi Sosyal Hizmet
- () Danışmanlık Hizmetleri
- () Mülteci, Sığınmacı ve Göçmenlerle Çalışma
- () Diğer _____

17- Çalıştığınız kurumdaki pozisyonunuz?

- a) Kamu kurumunda kadrolu Sosyal Hizmet Uzmanı/Sosyal Çalışmacı
- b) Kamu kurumunda sözleşmeli statüde/işçi statüsünde Sosyal Hizmet Uzmanı/Sosyal Çalışmacı
- c) Özel kuruluştaki Sosyal Hizmet Uzmanı/Sosyal Çalışmacı
- d) Kariyer Uzmanı Yardımcısı
- e) Kariyer Uzmanı
- f) Birim Sorumlusu/Yöneticisi
- g) Kamu Kurumunda Yönetici
- h) Özel Kuruluştaki Yönetici
- i) Proje Koordinatörü/Çalışanı
- j) Akademisyen
- k) Diğer _____

18- Mezuniyet yılınız? _____

19- Mezun olunan Üniversite, Fakülte, Bölüm?

20- Kaç yıldır çalışıyorsunuz?

- a) 1 yıldan az
- b) 1-4 yıl
- c) 5-9 yıl
- d) 10-15 yıl
- e) 15-20 yıl
- f) 21 yıl ve üzeri

21- Halihazırda çalıştığınız kurumda/şubede/birimde ne kadar süredir görev yapmaktasınız?

- a) 1 yıldan az
- b) 1-4 yıl
- c) 5-9 yıl
- d) 10-15 yıl
- e) 15-20 yıl
- f) 21 yıl ve üzeri

22- Aylık gelirinizin yeterliliğini nasıl değerlendiriyorsunuz?

- a) Çok yeterli
- b) Yeterli
- c) Normal/İdare eder
- d) Yeterli değil
- e) Hiç yeterli değil

Ek-3 : Erkeklerin Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Tutumu Ölçeği (ETCE)

ERKEKLERİN TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİ TUTUMU ÖLÇEĞİ – ETCE

Lütfen her bir ifade ile ne derece hemfikir olup olmadığınızı verilen ölçekteki sayılardan uygun olanı işaretleyerek belirtiniz.

1

2

3

Katılıyorum.

Kısmen katılıyorum.

Katılmıyorum.

- ___ 1) Bir kadının dayak yemeyi hak ettiği zamanlar vardır.
- ___ 2) Bir kadın, ailesini bir arada tutmak için şiddeti hoşgörmelidir.
- ___ 3) Erkek, kendisini aldatan kadını dövebilir.
- ___ 4) Bir erkek, kendisiyle cinsel ilişkiye girmeyen eşini dövebilir.
- ___ 5) Hakarete uğrayan bir erkek, itibarını gerekirse güç kullanarak korumalıdır.
- ___ 6) Bir erkeğin eşine karşı şiddet uygulaması, eşler dışında tartışılmaması gereken özel bir konudur.
- ___ 7) Ne tür cinsel ilişkiye girileceğine erkek karar verir.
- ___ 8) Erkekler cinsel ilişki için her zaman hazırdır.
- ___ 9) Erkekler, cinsel ilişkiye kadınlardan daha çok ihtiyaç duyarlar.
- ___ 10) Bir erkek, eşi ile ilişkisi iyi olsa bile başka kadınlara ihtiyaç duyar.
- ___ 11) Seks hakkında konuşulmaz, sadece yapılır.
- ___ 12) Bir erkeği kadın gibi davranırken gördüğümde tiksiniyorum.
- ___ 13) Cinsel ilişkiyi başlatan kadın olmamalıdır.
- ___ 14) Evlenmeden önce cinsel ilişkiye giren bir kadına saygı duyulmaz.
- ___ 15) Prezervatif taşıyan kadınlar hafifmeşreptir.

___16) Eşi prezervatif (kondom, kaput, kılıf) kullanmasını isterse erkek bu davranış karşısında öfkelenir.

___17) Gebelikten korunmak kadının görevidir.

___18) Kadın, ancak çocuk sahibi olduğunda gerçek bir kadındır.

___19) Erkek adamın oğlu olur.

___20) Bebek bezi değiştirmek, çocukları yıkamak ve doyurmak annenin sorumluluğudur.

___21) Kadının görevi evine ve ailesine bakmaktır.

___22) Temel ev eşyalarını alıp almama kararını evin erkeği vermelidir.

___23) Evde son sözü erkek söylemelidir.

___24) Kadın her konuda eşine itaat etmelidir.

Ek-4 : Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği (ÇDCÖ)

ÇELİŞİK DUYGULU CİNSİYETÇİLİK ÖLÇEĞİ – ÇDCÖ

Lütfen her bir ifade ile ne derece hemfikir olup olmadığınızı verilen ölçekteki sayılardan uygun olanı işaretleyerek belirtiniz.

- 1 Kesinlikle katılmıyorum.
- 2 Katılmıyorum.
- 3 Biraz katılmıyorum.
- 4 Biraz katılıyorum.
- 5 Katılıyorum.
- 6 Kesinlikle katılıyorum.

___1) Ne kadar başarılı olursa olsun bir kadının sevgisine sahip olmadıkça bir erkek gerçek anlamda bütün bir insan olamaz.

___2) Gerçekte birçok kadın “eşitlik” arıyoruz maskesi altında işe alınmalarda kendilerinin kayırılması gibi özel muameleler arıyorlar.

___3) Bir felaket durumunda kadınlar erkeklerden önce kurtarılmalıdır.

___4) Birçok kadın masum söz veya davranışları cinsel ayrımcılık olarak yorumlamaktadır.

___5) Kadınlar çok çabuk alınırlar.

___6) Karşı cinsten biri ile romantik ilişki olmaksızın insanlar hayatta gerçekten mutlu olamazlar.

___7) Feministler gerçekte kadınların erkeklerden daha fazla güce sahip olmalarını istemektedirler.

___8) Birçok kadın çok az erkekte olan bir saflığa sahiptir.

___9) Kadınlar erkekler tarafından el üstünde tutulmalı ve korunmalıdır.

___10) Birçok kadın erkeklerin kendileri için yaptıklarına tamamen minnettar olmamaktadırlar.

___11) Kadınlar erkekler üzerinde kontrolü sağlayarak güç kazanmak hevesindeler.

___12) Her erkeğin hayatında hayran olduğu bir kadın olmalıdır.

___13) Erkekler kadınsız eksiktirler.

___14) Kadınlar işyerlerindeki problemleri abartmaktadırlar.

___15) Bir kadın bir erkeğin bağılılığını kazandıktan sonra genellikle o erkeğe sıkı bir yular takmaya çalışır.

___16) Adaletli bir yarışmada kadınlar erkeklere karşı kaybettikleri zaman tipik olarak kendilerinin ayrımcılığa maruz kaldıklarından yakınır.

___17) İyi bir kadın erkeği tarafından yüceltilmelidir.

___18) Erkeklere cinsel yönden yaklaşılabilir olduklarını gösterircesine şakalar yapıp daha sonra erkeklerin tekliflerini reddetmekten zevk alan birçok kadın vardır.

___19) Kadınlar erkeklerden daha yüksek ahlaki duyarlılığa sahip olma eğilimindedirler.

___20) Erkekler hayatlarındaki kadın için mali yardım sağlamak için kendi rahatlarını gönüllü olarak feda etmelidirler.

___21) Feministler erkeklere makul olmayan istekler sunmaktadırlar.

___22) Kadınlar erkeklerden daha ince bir kültür anlayışına ve zevkine sahiptirler.

Ek-5 : Araştırmacılar Tarafından Oluşturulan Form (ATOF)

ARAŞTIRMACILAR TARAFINDAN OLUŞTURULAN FORM

Lütfen her bir ifade ile ne derece hemfikir olup olmadığınızı verilen ölçekteki sayılardan uygun olanı işaretleyerek belirtiniz.

- 1 Kesinlikle katılıyorum.
- 2 Katılıyorum.
- 3 Kararsızım.
- 4 Katılmıyorum.
- 5 Kesinlikle katılmıyorum.

___1) Bir kadının gece geç saatlerde dışarıda bulunması ve alkol alması, namusuyla ilgili olarak bende iyi bir izlenim bırakmaz.

___2) Birisi namusumla ilgili kötü ve haketmediğim bir söz ederse fiziksel şiddete başvururum.

___3) Kadınlar, yanlarında fiziksel olarak güçlü, kendilerini koruyup kollayan bir erkek ister.

___4) Günlük yaşantıda çok kızdığım bir durum olduğunda, doğrudan ilgili kişinin duyabileceği netlikte ve sinkaflı biçimde (*içinde erkek ve kadın cinsel organ isimlerinin geçeceği biçimde*) küfür ettiğim durumlar olur.

___5) Küfür (sinkaflı) edecek gibi olduğumda bile kendimi tutarım.

___6) Bir ailenin namusunu genellikle erkek korur; ancak namusun korunmasında kadının da önemli sorumlulukları vardır.

___7) Kadın (eş, kız kardeş, kız çocuk vs.) tutum ve davranışları ile giyim-kuşamına dikkat ederek aile namusuna söz gelmemesine dikkat etmelidir.

___8) Erkek çocuklarının elinde oyuncak tabanca, tüfek, kılıç vb. olması beni rahatsız etmiyor.

___9) Ülkemizde kadına yönelik şiddet konusu biraz abartılıyor. Gerçek durum söylenenden daha az.

___10) Çocuğa doğru yolu, iyiyi-kötüyü genellikle baba gösterir.

___11) Çocuklar genellikle babalarını rol-model alırlar.

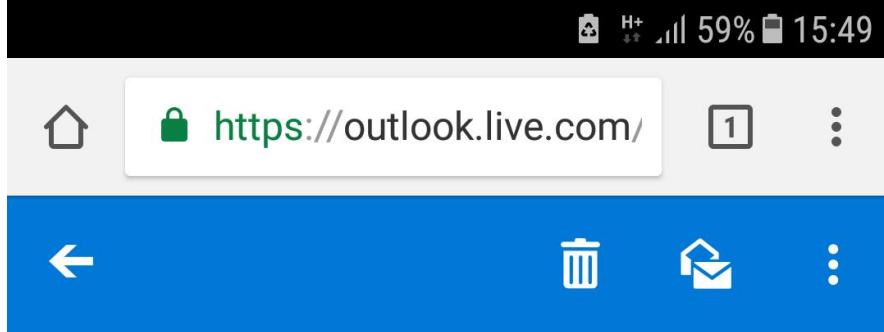
___12) Sünnet ve sünnet düğünleri, beni rahatsız etmeyen kültürel ritüellerdir.

___13) Okul öncesi çağıdaki erkek çocuğunun, cinsel organını açıkta bırakacak şekilde dolaşması ya da bu durumda fotoğrafının çekilmesi beni rahatsız etmez.

___14) Eve gelir getiren tek kişinin yalnızca eşim/partnerim olması beni rahatsız eder.

- ___15) Bu rahatsızlık, benim bir erkek olarak evin geçimini sağlama sorumluluğumu yerine getiremiyor oluşumdan kaynaklanır.
- ___16) Bu rahatsızlığın cinsiyetlerle bir ilgisi yok; ben bir birey olarak evin geçimine katkıda bulunmak isterim.
- ___17) Eşim/partnerim daha yüksek statüde ve daha iyi maaşla yaşasaydı (profesör gibi), ben de örneğin bir büro memuru olsaydım bu durumdan rahatsızlık duyardım.
- ___18) Yüksek başarı, statü ve gelir sahibi kadınların bu seviyeye yalnızca kendi çabalarıyla gelmeleri çok zordur. Muhakkak babası, eşi ya da erkek kardeşi gibi yakınları sayesinde bu durumdadır.
- ___19) Kadın idareciler genellikle daha niteliksiz ya da başarısız bir profil çizmektedirler.
- ___20) Şahsımın, çocuğumun veya eşimin/partnerimin LGBTİ (lezbiyen, gey, biseksüel, transeksüel, interseksüel) bir arkadaşı olursa bundan rahatsız olurum.
- ___21) Travesti birinin sokakta fiziksel şiddete maruz kaldığına şahit olursam bu durum karşısında üzüntü duyarım.
- ___22) Günlük yaşantımda “adam gibi!”, “adamsın!”, “adamın dibi!” gibi ifadeleri kullandığım olur.
- ___23) Daha çok erkeklerin yapmasına alışık olunan işleri (inşaat, tadilat vs.) kadınların da hakkıyla yapabileceğine inanıyorum.
- ___24) TV’de ya da internette “İsviçreli bilim adamları...” ile başlayan bir cümleye denk geldiğimde “Bilim insanı, demeleri gerekiyordu!” şeklinde bir düşünce içine girmem.
- ___25) Bir insanın, çocuğuna, çocuğunun cinsiyeti erkek ise mavi ya da koyu renk ağırlıklı, kadın ise pembe ya da açık renk ağırlıklı giysi ve oyuncaklar almasında yadırganacak bir durum yoktur.

Ek-6 : ETCE Ölçeği Kullanımı Hakkında İzin Yazışması

Merhaba Ertuğrul Bey,
ETCE'yi kullanmanızdan memnuniyet duyarız.
Çalışmanızın sonuçlarını merakla bekliyoruz.
Yardımcı olabileceğimiz herhangi bir konu olursa lütfen
danışmaktan çekinmeyin.
İyi çalışmalar, başarılar diliyoruz.
Saygılar.

22 Mayıs 2018 14:03 tarihinde Ertuğrul Açıl

<ertugrul_a@hotmail.com> yazdı:

Hocam merhaba..
Ben İzmir'den SHU Ertuğrul AÇIL. Sanırım en
son Manisa Sosyal
Hizmet Sempozyumunda bir araya
gelmiştik. Benim bir yüksek lisans tez
çalışmam var: "Erkek Sosyal Hizmet
Uzmanlarının Erkeklik Algısı Üzerine Bir
İnceleme" isminde. Hatta Cemre'yle de bir
ara paslaşmıştım bana fikir vermesi
açısından. Tez çalışmam kapsamında ETCE
Ölçeğinizi kullanma talebim var. Daha önce
malum, bu biçimde bir izin istememiştim.
Eğer uygun görürseniz nasıl yapalım, izin
prosedürünü nasıl yapabiliriz?

ERTUĞRUL AÇIL
Sosyal Hizmet Uzmanı

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İzmir İl Müdürlüğü
Konak Sosyal Hizmet Merkezi;
Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği İzmir Şubesi
İmza Yetkilisi
Turkish Association of Social Workers, Izmir

--

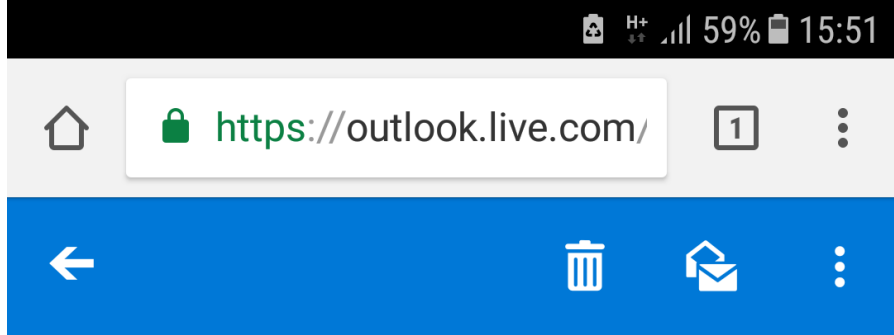
Dr.Öğr.Üyesi Gülten UÇAN

Manisa Celal Bayar Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi
Sosyal Hizmet Bölümü

Manisa Celal Bayar University (MCBU)
Health Science Faculty
Erasmus Coordinator of Social Work Department
TURKEY

Phone: +90 (236) 233 09 04 - 5872
GSM: 0 (505) 319 39 34
Email: gultenucan@gmail.com
gulten.ucan@cbu.edu.tr

Ek-7 : ÇDCÖ Kullanımı Hakkında İzin Yazışması

Sevgili Ertugrul,

ölçeği kullanabilirsin. Makale ve ölçeğe
researchgate linkimde bulabilirsin.

https://www.researchgate.net/profile/Nuray_Sakalli_Ugurlu/contributions

Kolay gelsin

Samsung Galaxy akıllı telefonumdan gönderildi.

----- Orijinal mesaj -----

Başlangıç tarihi: Ertuğrul Açıl

<ertugrul_a@hotmail.com>

Tarih: 22.05.2018 14:29 (GMT+03:00)

Alıcı: nurays@metu.edu.tr

Konu: Ölçek hk.

Sayın hocam merhaba..

Ben Ertuğrul. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları A.D.'de masculinity alanında yüksek lisans yapıyorum. Tez aşamasındayım ve konum: "Erkek Sosyal Hizmet Uzmanlarının Erkeklik Algısı Üzerine Bir İnceleme". Toplumun en dip kesimindeki dezavantajlı gruplarla çalışan ve söz konusu grupların güçlendirilerek özgürleştirilmesi gibi bir mesleki misyona sahip SHU'ların ne gibi bir toplumsal cinsiyet ve erkeklik yaklaşımına sahip olduklarını irdelemek istedim.

Tez çalışmam kapsamında "Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği"nizi kullanma talebim var. Eğer uygun görürseniz nasıl yapalım, izin prosedürünü nasıl yapabiliriz sayın Hocam? teşekkür ederim.

ERTUĞRUL AÇIL

Sosyal Hizmet Uzmanı

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı İzmir İl Müdürlüğü

Konak Sosyal Hizmet Merkezi;

Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği İzmir Şubesi

İmza Yetkilisi

Turkish Association of Social Workers, İzmir